ALEXANDER SPESZ

SVIATOSTI

ALEXANDER SPESZ

SVIATOSTI

SPOLOK SV. VOJTECHA

1951

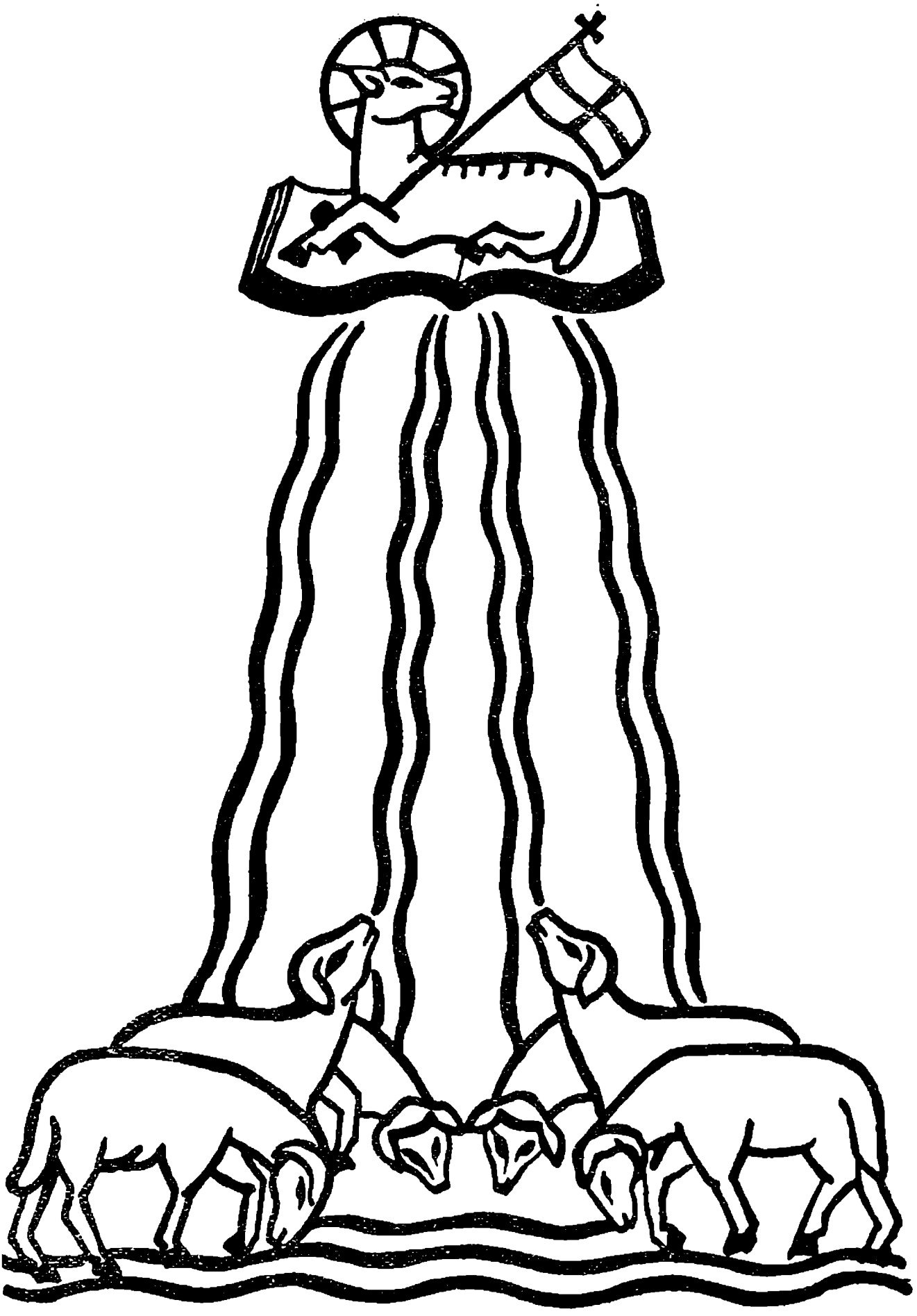

PREDHOVOR

Náuku o sviatostiach na Slovensku dosiaľ sme vyučovali z latinských príručiek, lebo slovenských nebolo. Neslovenské učebnice pre svoj všeobecný ráz neberú dosť do úvahy naše pomery.

Preto sme sa rozhodli napísať osobitnú knihu o sviatostiach. Najprv preberieme v nej sviatosti vo všeobecnosti, potom každú jednotlive. Napokon sa zmienime o odpustkoch, sväteninách, breviári, manželskoprávnom spore a občiansko-právnych manželských predpisoch na Slovensku.

Podľa možnosti použili sme slovenské výrazy, odborné latinské uvádzame v zátvorkách. Pravda, nebolo možné všade zachovať tento postup.

AUTOR

I

ČASŤ VŠEOBECNÁ

PRVÁ STAŤ

POJEM SVIATOSTI

Človek, aby dosiahol svoj konečný nadprirodzený cieľ, musí zachovávať nielen príkazy troch božských čností: viery, nádeje, lásky, ďalej Desatoro a cirkevné prikázania, ale musí aj *upotrebúvať* prostriedky vedúce k tomuto cieľu — sviatosti. Z toho vyplýva nový rad povinností, ktoré sa vzťahujú na sviatosti.

Sviatosť je Kristom ustálený vonkajší smyslový znak, ktorý spôsobuje v človekovi milosť, potrebnú na spasenie. Je to smyslový znak, lebo človek je aj smyslový tvor, ktorý potrebuje istotu smyslov, že nesmyslová milosť sa dostala do jeho duše. Sviatosť musí vyvolať milosť, a to sama od seba (ex opere operato), nie osobitným pričinením človeka samého. Umývanie nôh, ktoré Kristus odporúča pri Poslednej večeri, aj preto nie je sviatosťou, lebo samo nespôsobuje milosť. Potrebné je aj ustanovenie Krista, lebo v Novom zákone iba On disponuje milosťou.

Sviatostí je sedem. Nie z prirodzenej povahy vecí, lež z pozitívnej vôle Kristovej. Mohlo ich byť viacej, alebo i menej. Je však vhodné, aby ich bolo práve sedem. Krstom človek sa narodí pre nadprirodzený život. Birmovaním sa v tomto živote posilňuje. V Eucharistii Kristus dáva seba za pokrm duše. Pokáním sa lieči choroba nadprirodzeného života. Posledným pomazaním sa odstraňujú ostatné pozostatky tejto choroby. Svia-

tosť kňazstva ustanovuje vodcov tohto nadprirodzeného života. Manželstvom konečne sa rozmnožujú podmety tohto života. Takto siedmimi sviatosťami sa uplatňuje a svoj cieľ dosahuje každá fáza, každý činiteľ nadprirodzeného života. Dôkazom toho je napr. fakt, že katolícka akcia našla svoju sviatosť v birmovaní.

Každá sviatosť alebo *prvý raz spôsobuje* v duši posväcujúcu milosť po smrteľnom hriechu (krst, pokánie, niekedy aj posledné pomazanie), alebo ju *zosilňuje* (birmovanie, Eucharistia, kňazská vysviacka, manželstvo, obyčajne i posledné pomazanie). Keďže posväcujúca milosť znamená pre dušu život, prvé nazývame sviatosťami *mŕtvych,* druhé sviatosťami *živých.*

Okrem toho každá sviatosť spôsobuje v duši aj *osobitné pomáhajúce milosti* podľa smyslu príslušnej sviatosti. Tak vo sviatosti manželstva dostávajú manželia osobitné milosti, aby mohli plniť svoje stavovské povinnosti. To sú takzvané sviatostné milosti.

Niektoré sviatosti vtláčajú do duše nesmazateľný znak, *charakter.* Charakterom pôvodne sa menoval znak, ktorý velitelia vypálili vojakovi do tela, aby ho takto označili pre službu. Podobne v krste charakter znamená, že pokrstený ním sa stal Kristovým poddaným, v birmovaní Jeho vojakom a v posvätení kňazskom Jeho veliteľom. Pre tento nesmazateľný znak menované tri sviatosti nemôžu sa nikdy opakovať, lebo by to bolo zbytočné, a preto je aj zakázané. Ako zneuctenie by bolo aj ťažkým hriechom. Ak je v duši prekážka (obex, obyčajne ťažký hriech), ani platná sviatosť nespôsobuje milosť. Otázkou je, či sa tak stane, ak sa odstráni prekážka (obex), t. j. či sviatosť ožije. Pri krste je to celkom isté, keďže sa nedá opakovať, naproti tomu však milosť krstu je každému potrebná na spasenie. Ak by teda neožila, mnohí ľudia by neboli spasení. Veľmi pravdepodobne ožijú aj sviatosť birmovania a kňazskej vysviacky, lebo ani ony nedajú sa opakovať a takto mnohí birmovaní a vysvätení by mohli ostať bez milostí, potrebných na

vykonávanie ich povinností. Pravdepodobne z toho istého dôvodu ožijú aj posledné pomazanie aj sviatosť manželstva, lebo opakovať sa nemôžu ani posledné pomazanie v tej istej chorobe, ani sviatosť manželstva, kým trvá sväzok manželov.

DRUHÁ STAŤ

LÁTKA A FORMA SVIATOSTI

Ak sochár vykreše postavu z mramoru, mramor je látka, z ktorej vykresal sochu, kým zas ľudská postava je forma, ktorú vykresal. *Látka* je určiteľná čiastka, *ľudská postava* však určujúca. Z mramora dá sa vykresať nielen ľudská postava, ale aj barania, orlia atď. Forma teda robí z mramoru ľudskú postavu, a nie baraniu alebo orliu atď. Napr. aj oblievanie vodou môže znamenať rozličné veci: veľkonočnú oblievačku, žart, ale aj krst. Ktože to určuje? Iste ten, kto oblieva a svoj úmysel vyjadruje posunkami, ale najčastejšie slovami. Ak pritom celkom vážne vyslovuje slová: „Krstím ťa v mene Otca i Syna i Ducha Sv.", niet pochybnosti, že chce krstiť, a nie žartovať a pod. Slovami teda určuje neurčitú látku na určitý výkon. Preto aj pri sviatostiach *určiteľný* výkon voláme *látkou* a *určujúce slová* formou. Presnosť však vyžaduje rozlišovať látku ďalšiu a bližšiu. V krste napr. látkou ďalšou je voda sama, bližšou však jej upotrebenie, to je obliatie.

Látka musí byť 1. *istá,* inak sviatosť sa vystavuje nebezpečenstvu neplatnosti, čo je proti úcte jej patriacej, a teda svätokrádež. Pravdepodobnú látku používať je dovolené iba vtedy, ak niet látky istej a v daných okolnostiach sviatosť je nutná. Taký prípad máme, keď umiera nepokrstené dieťa a niet inej, iba pravdepodobnej vody, napr. len slabý čaj atď. 2. *Podstatne nezmenená,* lebo zmenená látka je iná, ako sa vyžaduje. Tak vínny ocot nie je už vínom, teda nemožno ho používať pri sv. omši. Ak zmena nie je podstatná, z dostatočného

dôvodu môžeme látku použiť. Tak môže sa použiť mierne zoctovatené víno, ktoré sa už začína kaziť, ak niet iného, aby ľudia v nedeľu neostali bez sv. omše.

Forma musí byť: 1. *slovná* (pri uzavretí manželstva nemých aspoň kývnutie alebo podpis), ináč forma nie je smyslová, čo je proti definícii sviatosti, 2. *nepretržitá,* ináč má iný alebo vôbec nijaký smysel. Tak by neplatne krstil, kto by prerušil začatú formu: „Ja ťa krstím", vybehol prijať hosťa a pokračoval by vrátiac sa: „. . . v mene Otca i Syna i Ducha sv." Počúvajúci ostatné slová by si mohol myslieť, že ide o prežehnanie. Ak ide o prerušenie slabiky, i menšia prestávka môže zneplatniť sviatosť. Tak by neplatne konsekroval kňaz, ktorý vysloviac slová „Toto je telo mo-", pol minúty by kašľal a potom by formulu dokončil: „je" Veď ostatná slabika sa už nespája s predchádzajúcimi. 3. Forma musí byť *bez podstatnej zmeny,* ináč má iný smysel, napr. keď namiesto „Ja ťa krstím" — povieme „ja ťa škrtím". Ale platná, hoci nedovolená, by bola forma: „Ja ťa umývam" atď. 4. *Istá,* ináč sa vystavuje sviatosť nebezpečenstvu neplatnosti, ako sme už spomenuli pri látke. Neistú formu by mohol vysluhovač použiť iba vtedy, ak by nevedel istú a sviatosť by bola v daných okolnostiach nutná. 5. Napokon forma musí byť *vyslovená bez opakovania.* Ak opakovanie skomolí smysel, je aj neplatná, ináč je platná, ale nedovolená, lebo sa užíva naprázdno. Opakovať formu možno iba vtedy, ak je podozrenie, že bola neplatná. Ak je to isté, môže nastať povinnosť opakovať ju.

Látku a formu musí aplikovať tá istá osoba, ináč nemáme jeden, ale viaceré akty, kým sviatostný akt má byť jednotný. Nie je teda prípustné, aby jedna osoba aplikovala látku, druhá však vyslovila formu. Ale platí sviatosť, ak viacerí spolu aplikujú i látku i formu, ako je tomu pri vysviacke kňazov, kde biskup konsekruje spolu s novokňazmi. Musí ju 2. *súčasne aplikovať,* aby počúvajúci mal dojem, že slová sprevádzajú
Preto je ešte platný krst, ak krstiaci najprv trikrát vyleje vodu na hlavu a len potom vyslovuje formu. Ale by neplatil, keby medzi obidvomi úkonmi nastala minútová prestávka.

TRETIA STAŤ

VYSLUHOVATEĽ SVIATOSTI

Kto chce platne vysluhovať sviatosť, musí mať:

1. *Moc.* Kristus, ktorý je hlavným vysluhovateľom, udelil moc krstiť všetkým ľuďom, ktorí používajú svoj rozum. Vysluhovať si sviatosť manželstva môžu všetci pokrstení. Ostatné sviatosti môžu vysluhovať iba vysvätené osoby. Na rozhrešenie potrebná je aj jurisdikcia.

2. *Úmysel robiť to, čo robí Cirkev.* (Conc. Trid., sess. 7. c. 11.) Vysluhovateľ je totiž v tejto veci rozumným nástrojom. A tak musí chcieť to, čo chce Kristus, ak chce vysluhovať sviatosť. No vôľu Kristovu interpretuje Cirkev. Teda ak chce platne vysluhovať, musí chcieť robiť to, čo v takých okolnostiach robí Cirkev.

Úmysel musí byť *aktuálny* alebo aspoň *virtuálny*. Aktuálny vplýva na akt a uvedomuje sa. Je to ideálny úmysel, ale v živote ľudskom nie je vždy možný, človek často býva roztržitý. Preto musí postačiť aj virtuálny úmysel, ktorý vplýva na akt, ale sa pre roztržitosť neuvedomuje. Ak sa niekto chce sosobášiť, dobrovoľne ide do kostola a vyslovuje rozhodujúce „chcem" Pre rozrušenosť si to však neuvedomí, takže sa na to vôbec nepamätá, ale predsa je sosobášený platne. Nestačí úmysel habituálny, to jest taký, ktorý sme si predtým zaumienili, teraz však už neúčinkuje, lebo ním vysluhovateľ sa nezapojuje do diela Kristovho. A tobôž nestačí úmysel interpretatívny, ktorý nikdy nejestvoval, ale by bol býval, keby vysluhovač bol naň myslel.

Úmysel musí byť aspoň *implicitný*, ak nie je *explicitný*. Implicitný sa skrýva v inom, explicitný sa javí v sebe. Kto chce pokrstiť dieťa, má explicitný úmysel. Kto chce na ňom vykonať obrad, ktorý vykonávajú katolíci po narodení, má implicitný úmysel. Pritom je ľahostajné, či sám v to verí, alebo neverí. Tak aj žid môže platne pokrstiť dieťa, ak ho chce pokrstiť a správne užíva látku a formu. Keby však výslovne vy-

lúčil úmysel robiť to, čo v takých okolnostiach robí katolícka Cirkev, krstil by neplatne. Z toho istého dôvodu vyhlásil Lev XIII. anglikánske ordinácie za neplatné (Apostolicae curae z 13. sept. 1896), keďže totiž anglikáni pri ordinácii výslovne nechceli robiť to isté ako rímska Cirkev. No predsa ortodoxné ordinácie považuje Rím za platné, ak ich vykonal biskup, majúci apoštolskú kontinuitu.

Úmysel musí sa vzťahovať na *určitú vec alebo osobu.* Ak kňaz z 10 hostií, ktoré mu položia na oltár, chce konsekrovať iba jednu, ale ju neurčí (povedzme iba tú, ktorá je najbližšie ku kalichu), nekonsekruje ani jednu, lebo neurčitý úmysel sa rovná nijakému úmyslu. Pravda, toto určenie nie je presné. Stačí, aby sa ním verifikovalo ukazovacie zámeno *ťa, to,* ako pri krste „Ja *ťa* krstím", alebo pri premenení „Toto je telo moje" S týmto primitívnym určením je slúčiteľné, že vysluhovateľ sa mýli v mnohých okolnostiach, týkajúcich sa veci a osoby, ako jej množstvá, stavu atď. Osobný omyl je neprípustný iba v manželstve. Teda konsekrácia je platná, ak kňaz myslí, že v cibóriu je 200 malých hostií, kým v skutočnosti je ich iba 150, lebo chce konsekrovať všetko, čo má pred sebou. A tak je správne. Ale nebol by platný sobáš s osobou, o ktorej ženích je presvedčený, že je to žena, s ktorou chce uzavrieť manželstvo, ale v skutočnosti nie je to ona.

Úmysel môže byť *absolútny* alebo *podmienečný* podľa toho, či sa prejavuje bez podmienky alebo s ňou. Ak podmienka sa vzťahuje na minulosť alebo na prítomnosť a je pravdivá, sviatosť je platná, ináč je neplatná. Ak niekto pochybuje, či dieťa ešte žije alebo nie, musí ho pokrstiť podmienečne slovami: „Ak žiješ, ja ťa krstím" atď. Ak dieťa naozaj žije, je pokrstené, inak nie. Ak podmienka sa vzťahuje na budúcnosť, sviatosť obyčajne nie je platná, či už sa podmienka verifikuje alebo nie. Teraz totiž neplatí, keďže jej účinok je suspendovaný podmienkou až do budúcnosti. Keď sa však podmienka v budúcnosti splní, sviatosť nemôže mať účinok, lebo vtedy už nejestvuje latka a forma. Výnimku tvorí manželstvo, lebo látka a forma, ktorými sa súhlas dáva a prijíma, trvajú aj v budúcnosti, kým sa neodvolajú. Tak platný je sobáš s podmienkou „ak dostanem

zamestnanie", keď rečený toto zamestnanie dostane. (C. 1092, 3). Pravda, taký sobáš sa pre rozličné neurčitosti nedoporučuje.

Ak je *dôvod dostatočný,* sviatosť sa nielen môže, ale niekedy aj musí vysluhovať podmienečne; ktoré sviatosti v daných okolnostiach nie sú potrebné, môžu sa podmienečne vysluhovať, napr. birmovanie, ale nemusia. Potrebné sviatosti, ako sú krst, rozhrešenie umierajúceho, posledné pomazanie bezvedomého, nachádzajúcich sa v smrteľnom hriechu, musia sa vysluhovať. Potrebná je aj istá konsekrácia, ináč človek sa vystaví nebezpečenstvu, že spácha modloslužbu, klaňajúc sa iba chlebu a vínu. Potrebná je aj kňazská vysviacka, inak okrem krstu sú neisté všetky sviatosti ním vysluhované.

3. Podmienkou platného vysluhovania sviatosti je *aspoň nedokonalá pozornosť.* Spočíva
nerobí vec, ktorá je neslúčiteľná so sviatostným aktom, ako napr. v tom istom okamihu piť, prežúvať atď., lebo tieto akty vylučujú vyslovenie formy. Ak bol úmysel vykonať akt, ktorý sa správne aj vykoná, obyčajne niet pochybnosti, že je pritom aspoň nedokonalá pozornosť.

Ktoré sú podmienky, aby vysluhovateľ *dovolene* vysluhoval sviatosť?

1. Vysluhovateľ musí *vnútorne dávať pozor* na to, čo koná, ináč prezrádza neúctu oproti sviatosti, čo je všedným hriechom. Pravda, hriechom nie je, ak niekto je nedobrovoľne roztržitý.

2. *Musí byť v stave posväcujúcej milosti,* ináč zneuctí svojím hriešnym stavom svätú vec. Pritom môže spáchať aj ťažký hriech, a to:

a) ak je na to osobitne *konsekrovaný,* ako kňaz pri krste,

b) ak *slávnostne vysluhuje sviatosť* so všetkými obradmi predpísanými Cirkvou,

c) ak skutočne *vysluhuje* sviatosť a nielen ju podáva veriacim (ako pri prijímaní) alebo iba asistuje (ako pri sobáši). Preto ťažko zhreší kňaz, ak v smrteľnom hriechu slávnostne, teda so všetkými obradmi krstí, ale nezhreší ťažko, ak to robí jednoducho, len aplikujúc látku a vysloviac formu. Z toho dôvodu

laik, takto krstiac v ťažkom hriechu, nikdy nezhreší ťažko, lebo nie je ani na to konsekrovaný, ani nevysluhuje krst slávnostne. V týchto prípadoch ani kňaz nezhreší smrteľne, ak okolnosti ho nútia slávnostne vysluhovať sviatosť a nemá kedy svoju dušu očistiť od ťažkého hriechu spoveďou alebo dokonalou ľútosťou. Manželia *vysluhujúci* si sviatosť manželstva v ťažkom hriechu, nezhrešia ťažko, lebo nie sú na to konsekrovaní, ale ťažko zhrešia, keďže *prijímajú* sviatosť živých v ťažkom hriechu.

Stav posväcujúcej milosti, teda *ani viery,* nie je potrebný, aby sviatosť bola platná, ale potrebný je na to, aby kňaz mohol vysluhovať sviatosti. Je to veľmi dôležitá zásada. Veď keby nebolo istoty o stave milosti, ba ani viery, sviatosti by často neboly platné, keby vysluhovateľ skutočne bol bez posväcujúcej milosti, ba bez viery, čo, pravda, nie vždy sa dá zistiť. Preto Cirkev vždy uznávala platnosť sviatostí vysluhovaných heretikmi, schizmatikmi a zlými kňazmi predpokladajúc, že rečení splnili všetky predpoklady, aby sviatosti boly platné.

3. Vysluhovateľ musí mať *právomoc* vysluhovať sviatosti. Biskup a farár má ju z úradu, diakon z povolenia farára alebo biskupa.

4. Musí byť *voľný* od cenzúry, iregularity a prekážky.

5. Pri vysluhovaní musí sa držať *predpisov* vlastného rituála.

Dušpastieri sú povinní vysluhovať sviatosti svojim veriacim *zo spravodlivosti,* lebo na to sa zaviazali pri preberaní úradu. Ak teda o to požiadajú rozumne, hoci aj mimo nutnosti, sú povinní im vyhovieť. Tí, ktorí nie sú dušpastieri, iba jednoduchí kňazi, nie sú povinní vysluhovať sviatosti, iba z lásky. Dušpastieri sú však povinní urobiť to aj vtedy, ak im hrozí nebezpečenstvo smrti, kým jednoduchí kňazi iba vtedy, ak prijímajúci je v krajnej núdzi, v ktorej sám nevie si pomôcť. V takejto núdzi sa nachádza umierajúce dieťa, ktoré nie je pokrstené, ďalej umierajúci v bezvedomí, ak sú v smrteľnom hriechu.

Sviatosti však nemožno vysluhovať *nespôsobilým,* napr. birmovanie nepokrsteným atď. Bola by to svätokrádež, keďže márne by sa užívala látka a forma. Ale ani *nehodným* nie je dovole-

né vysluhovať ich podľa slov Kristových: „Nedávajte psom, čo je sväté, ani nehádžte svoje perly pred svine, aby ich azda nepošliapaly svojimi nohami" (Mt 7, 6.). Okrem toho nastalo by spoluúčinkovanie s hriechom bližného. *Nehodní sú:* 1. heretici a schizmatici, hoci iba materiálni; vysluhovať sviatosti môžu sa im iba vtedy, ak najprv zavrhnú svoje bludy a vstúpia do Cirkvi. 2. Tí, ktorí sa nachádzajú v stave ťažkého hriechu, ak ide o sviatosti živých. Pravda, na to treba mať morálnu istotu. Ak sú o tom pochybnosti, sviatosť môže sa vysluhovať. Keby však z odopretia hrozilo veľké zlo, sviatosť sa môže vysluhovať aj nehodnému, lebo v takom prípade nezaväzuje vernosť k rozkazu Kristovmu. Z dostatočného dôvodu však je dovolené materiálne spoluúčinkovať s hriechom bližného.

Ak teda *verejne známy hriešnik* verejne alebo skryto žiada o sviatosť, treba mu ju odoprieť, lebo niet dôvodu, aby sa mu vyhovelo. Ba takým spôsobom veriaci by sa aj pohoršili, ak ide o verejného hriešnika. To isté treba povedať, ak skrytý hriešnik tajne žiada sviatosť, lebo bez všetkej ujmy možno mu ju odoprieť. Ale ak žiada verejne, treba mu vyhovieť, lebo tým by utrpel škodu na svojej povesti. V takom prípade možno sviatosť aj *disimulovať,* t. j. namiesto látky alebo formy, alebo aj obidvoch, použiť niečo podobného, ako keď kňaz namiesto absolúcie penitenta recituje nad ním „Otče náš" a ho prežehná. Ale v takom prípade by nebolo dovolené sviatosť *simulovať,* t. j. použiť látku alebo formu, alebo aj obidve, ale nemať pritom úmysel sviatosť vysluhovať, lež alebo uviesť do omylu (simulácia formálna), alebo omyl aspoň pripustiť (simulácia materiálna). V prvom prípade by sa svätá vec zneužívala na podvod, čo nikdy nie je dovolené. V druhom prípade aspoň pozitívnym činom by sa dovolilo, aby svätá vec stala sa príležitosťou omylu, čo sa tiež zdá nedovolené. (Th. a Jorio, Theol. mor. III., Neapoli, D'Auria 1947, 16.) To potvrdzuje aj 29. veta zavrhnutá Inocentom XI. („Naliehavý ťažký strach je dôvodom simulovať vysluhovanie sviatosti." (Denzinger—Bannwart, Enchyridion, n. 1179.) Tu môže byť reč iba o materiálnom simulovaní, keďže ide o ťažký strach, pre ktorý vysluhovateľ nechce uviesť do omylu, ale zachrániť sa pred veľkým

zlom, a iba preto pripúšťa omyl. Ak ide o Eucharistiu, je aj nebezpečenstvo materiálnej modloslužby. Keď však ide o kňazskú vysviacku, všetky sviatosti okrem krstu sú neplatné. Ak niekto uzaviera manželstvo prinútený ťažkým strachom, nesimuluje sviatosť, lebo neaplikuje látku a formu, čím je manželský súhlas daný a prijatý, no v danom prípade nestačí. Je to teda disimulácia, a nie simulácia sviatosti.

ŠTVRTÁ STAŤ

SUBJEKT SVIATOSTI

Aby niekto *platne* prijímal sviatosť, treba splniť tieto podmienky:

1. Musí byť *živý človek*, lebo len pre človeka je ustanovená. Ak je pochybnosť, či ide o živého človeka, môže sa mu, ba niekedy aj musí, vysluhovať sviatosť podmienečne.

2. *Platný krst* pre tých, ktorí prijímajú ostatné sviatosti okrem krstu, lebo krst je bránou všetkých ostatných sviatostí.

3. *Úmysel aspoň habituálny implicitný.* Veď prijať sviatosť znamená prijať dar a na to stačí taký úmysel. Ak teda kresťan sa vyslovil, že chce žiť a umierať ako katolík a potom upadne do bezvedomia, platne sa mu udelí ostatné pomazanie, keďže v tomto úmysle sa skrýva aj úmysel prijať svojho času aj posledné pomazanie. U malých detí, stále duševne chorých, nie je potrebný úmysel, lebo ho ani nemôžu mať. U nich úmysel nahrádza Cirkev. Ináč by museli žiť v stálom nebezpečenstve bez krstu stratiť večné spasenie. Pohania, ktorí nikdy nepoznali kresťanstvo, v bezvedomí nemôžu sa platne pokrstiť, lebo nemôžu mať ani implicitný habituálny úmysel. Ale ak statočne žili, svojou dobrou vôľou prijímajú krst žiadosti.

K platnosti teda *nie je potrebná* pozornosť, a to ani nedokonalá, ináč krst kojenca alebo rozhrešenie v bezvedomí umierajúceho by nebolo platné. Nie je potrebná ani viera, ani

stav posväcujúcej milosti, ináč by neplatila sviatosť prijatá bludármi a veľkými hriešnikmi.

Aby niekto prijal sviatosť *blahodarne a teda dovolene,* na to je potrebné:

1. *Pri sviatostiach mŕtvych,* to jest pri krste a pokání, nadprirodzená nedokonalá ľútosť, ináč hriešnik nevzdáva sa vnútorne hriechu a teda nemôže sa mu odpustiť. Pri sviatosti pokánia dokonca k platnosti je potrebná ľútosť, lebo ona je látkou alebo aspoň jej nutnou podmienkou.

2. *Pri sviatostiach živých* je potrebný stav posväcujúcej milosti. Ináč človek prijíma sviatosť nehodne a spácha svätokrádež. Tento stav možno si zadovážiť sviatosťou pokánia alebo dokonalou ľútosťou.

II

ČASŤ ŠPECIÁLNA

PRVÁ STAŤ

KRST

Krst je *sviatosť, v ktorej človek obliatím vodou a odriekajúc slová očistí sa od dedičného hriechu a dostáva milosti potrebné pre kresťanský život.* Krstom sa človek znovu narodí z vody a z Ducha Svätého, ako to povedal Kristus Nikodemovi: „Veru, veru, hovorím ti, ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže sa dostať do kráľovstva Božieho." (Jn 3, 5.) Voda, ktorá rodí zo svojho lona život (Gen 1, 20.), je ako by materinským lonom, do ktorého Duch Kristov vkladá svoju životodarnú silu (Fr. Tillmann, Handbuch der k. Sittenlehre, IV., 2, Düsseldorf, Schvann, 1936, 18) a teraz v krste vzkriesi nového človeka: „Kto je v Kristovi, je nové stvorenie. Staré sa pominulo a hľa, nastalo nové." (II. Kor 5, 17.) To nové je Kristom odetý človek: „Všetci, ktorí ste boli pokrstení v Krista, Krista ste si obliekli. A niet už medzi vami ani Žida, ani Gréka, ani otroka, ani slobodného, ani muža, ani ženy, lebo všetci ste jedno v Kristu Ježišovi. (Gal 3, 27—8.) Lebo „všetci sme v jednom duchu pokrstení v jedno telo, či Židia a či Gréci, či otroci a či slobodní". (1 Kor 12, 13.) Keďže však človek krstom stal sa údom mystického tela Kristovho, pokrstený patrí aj celej Trojici. Preto Kristus naložil svojim apoštolom: „Iďte a učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého." (Mt 28, 19.) Týmito slovami vlastne založil sviatosť krstu.

Teda krstom sa človek zbaví dedičného i každého iného pred krstom spáchaného hriechu; ináč by sa nezrodil znova a

nestal údom mystického tela Kristovho. Keďže nemá nijakého hriechu, odpúšťajú sa mu i všetky tresty za hriech, večné a časné. S odpustením hriechu súvisí aj vliatie posväcujúcej milosti, darov Ducha Svätého. Pokrstený zároveň dostáva i pomáhajúce milosti alebo právo na také milosti, aby mohol žiť ako nový úd mystického tela Kristovho. Konečne krstom vtlačí sa do jeho duše charakter. Charakter nezávisí od jeho dispozícií, ale aby aj naozaj dosiahol milosti, musí vzbudiť nedokonalú ľútosť, ak predtým spáchal osobné hriechy.

Krst je potrebný na spasenie všetkým, a to alebo v sebe alebo vo vôli (in re vel saltem in voto, can. 737 § 1.). Krst v sebe prijíma, kto sa dá pokrstiť látkou a formou od človeka, ktorý má úmysel krstiť. Vo vôli ho prijíma, kto poznajúc Boha, Ho miluje a je v takom duševnom položení, že, ak by Boh na spasenie od neho žiadal aj krst, dal by sa i pokrstiť. Keďže však vôľu Božiu z akéhokoľvek dôvodu nepozná, je pokrstený iba interpretatívne, vo vôli a môže byť spasený. Ak by však túto vôľu Božiu poznal, musí sa dať pokrstiť: nestačí interpretatívna vôľa, lež musí sa stať skutkom. To je tzv. krst žiadosti (baptismus flaminis), ktorým sa pokrstí nielen ten, ktorý si krst žiada, ale pre nejaký dôvod (v žalári) ho prijať nemôže, lež aj ten, ktorý na krst pre nevedomosť ani nemyslí. V krste krvi dospelých (baptismus sanguinis) sa okrem krstu žiadosti prijíma i martyrium, ktoré i v sebe stačí spôsobiť všetky účinky krstu, ako to vidieť v krvavom krste Mláďatok. Ale ani krst žiadosti, ani krst krvi nespôsobuje charakter, iba krst vody (baptismus fluminis).

Vzdialenou látkou krstu je prirodzená voda. (Can. 737. § 1.) Kristus hovorí o vode, ktorú tak nazýva ľud. Ak teda prostý ľud nepovažuje niečo za vodu, nie je to platná látka krstu, napr. mlieko, víno, pot, slina atď., hoci napr. pot, slina atď. chemicky málo sa líšia od vody. No Kristus sa neprispôsobil vo svojich ustanoveniach vede, ale predstave obyčajného človeka. Niekedy bude ťažko určiť, či niečo je vodou alebo nie, napr. destilovaná voda, ktorá sa v prírode nenachádza, ale je to čisté H_2O, bez akéhokoľvek prídavku. V tom prípade je to pochybná látka, ktorú možno, ba treba užívať iba v prípade

nutnosti. (J. Ubach, Compendium Theol. Mor., II. Herder, 1937, 19.)

Dovolenou vzdialenou látkou slávnostného krstu je voda posvätená na Veľkú sobotu a Turíčnu sobotu, nachádzaj v krstiteľnici. Krst je slávnostný, ak sa vysluhuje so všetkými obradmi, ktoré sa predpisujú v rituáli. Ináč je neslávnostný, čiže súkromný. (Can. 737, § 2.) Ak súkromný krst vysluhuje kňaz alebo diakon, tiež treba používať posvätenú vodu, ak je naporúdzi; ináč stačí jednoduchá prirodzená voda. Aby látka bola dovolená, treba, aby voda bola čistá, z úcty k sviatosti, hoci aj kalná a špinavá prirodzená voda je platná látka. Kto takúto vodu užíva bez vážneho dôvodu, hreší ťažko. Čistá prirodzená voda má prednosť aj pred špinavou posvätenou, ak sa nemôže čistá napochytre posvätiť. Ak by prirodzená voda znamenala nebezpečenstvo pre matku (ak sa dieťa krstí v lone materskom) alebo pre dieťa, slobodno primiešať inú látku, napr. sublimát v menšom množstve (1/1000), hoci v takom prípade sa dáva prednosť prevarenej vode.

Platnou najbližšou látkou je obliatie vodou. Každý spôsob obliatia je platný, ak sa ním človek umyje opravdivo. Na to však je potrebné, aby a) *voda tiekla*, ináč neobmyje telo. Preto nekrstí platne, kto iba mokrým prstom sa dotkne čela, pričom s tela nestečie ani kvapka. b) Voda sa *bezprostredne musí dotknúť tela.* Neplatný je teda krst vodou vyliatou na šatku, čiapku atď. Aspoň pochybný by bol vtedy, keby sa voda vyliala len na vlasy, no nedotkla by sa hlavy. Ale je platný, ak sa leje na hlavu cez vlasy. Pravda, krst je platný aj vtedy, ak sa pokrstí hlava, ktorá je pokrytá chrastami, lebo chrasty sú deformáciou kože. c) Aby *sa umylo celé telo,* alebo tá čiastka, ktorá reprezentuje celé telo, totiž hlava, v ktorej sa sbiehajú nervy celého tela. Ak sa pokrstí iná čiastka, krst je pochybný a v takom prípade má sa opakovať podmienečne.

Dovolenou najbližšou látkou je trojnásobné poliatie vodou, ako to predpisuje rituál, hoci platné môže byť aj jediné poliatie. V Pracirkvi krstili úplným ponorením do vody. Na tento účel boly postavené osobitné kaplnky, ba i kostoly. (A. Neugart, Handbuch der Liturgie, II. Einsiedeln, Benziger, 1927,

43.) Keďže však tento spôsob pre rozličné fyzické a mravné ohľady sa neosvedčil, zaviedlo sa časom poliatie, ktoré je v 11. storočí už všeobecné, hoci ponorenie aj dnes sa užíva v niektorých krajoch (C. 758).

Forma je táto: Ego te baptiso in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. („Ja ťa krstím v mene Otca i Syna i Ducha Svätého.") Amen nepatrí k forme, teda netreba ho ani pridávať. Ak by sa „ja" vynechalo v slovenčine, forma by nebola neplatná, lebo sa skrýva v slove „krstím". No bola by neplatná v angličtine, kde vynechajúc „I" (ja), you christen znamená „ty krstíš", čo je podstatná zmena formy, keďže má celkom iný smysel. Krst by nebol neplatný, ak by sa krstilo „v meno Otca" ... atď., lebo v gréckom texte je „v meno" (eis to onoma), čo znamená „na meno Otca i Syna i Ducha Sv.", ako na ich vlastníctvo. Nebola by forma neplatná, ak by sa vynechalo prvé alebo druhé, alebo aj obidve „i", alebo slovo „Svätého", lebo tým by sa smysel podstatne nezmenil. Pravda, v praxi neradíme nad týmito vecami filozofovať, lež presne sa pridržiavať predpísanej formy, aby sa krst nestal neplatným. To treba ustavične radiť najmä pôrodným babám a pod., ale aj iným, lebo každý môže sa dostať do položenia, v ktorom musí vysluhovať krst súrne. Ale iste by bol krst neplatný, keby sa vysluhoval iba v „mene Najsvätejšej Trojice", ktorú treba výslovne uvádzať.

Platná je forma, ak niekto pre *rečovú vadu* nemôže vysloviť slová správne, keď napr. namiesto „krstím" hovorí „trstím", nevediac vysloviť „k", iba „t". Ale neplatne by krstil, kto by namiesto „Otca" naschvál alebo i náhodou povedal „octa". Počúvajúci musí slovami zachytiť správny smysel. Preto platne krstili starí Číňania, ktorí nevediac vysloviť naše „b" a iné hlásky, latinskú formu vyslovovali takto: „Uongo té patizo in nomino Patélise, note Feilii note Sepeilituse
Dnes užíva sa v Číne táto formula: Ego abluo te propter Patris et Filii et Spiritus Sancti nomen." (Periodica de re morali, canonica, liturgica, Romae, Gregoriana, 1938, 1v. 345.)

Riadnym vysluhovateľom slávnostného krstu je kňaz. Takýto krst sa vyhradzuje farárovi alebo inému kňazovi. V prí-

pade nutnosti sa predpokladá povolenie príslušného farára alebo miestneho ordinára. (C 738, § 1.) Týmto spôsobom mohol by slávnostne pokrstiť iný kňaz, ak krst bol riadne zahlásený, ale farár na to zabudol, odišiel a nebolo by možno na jeho príchod čakať. V iných prípadoch dovolené to nie je a štóla sa musí vrátiť. Farár môže slávnostne pokrstiť vo svojej farnosti aj cudzinca, ak sa pohodlne nemôže pokrstiť vo vlastnej farnosti. (C. 738, § 2.) Preto dieťa, ktoré sa narodilo na mestskej klinike, by sa malo slávnostne pokrstiť vo vlastnej farnosti. Keďže však sa nemôže ihneď vrátiť a jeho život v prvých dňoch často sa nachádza v nebezpečenstve, môže sa pokrstiť v meste pôrodu. Keďže vlastným farárom alebo ordinárom kočujúceho je farár alebo ordinár mesta, kde sa kočujúci zdržuje, slávnostne môže ho pokrstiť tento farár. (C. 94, § 2.) V cudzej farnosti alebo diecéze farár alebo ordinár nikoho nemôže pokrstiť slávnostne bez súhlasu príslušného farára (ordinára), i keby šlo o vlastného farníka. (C. 739.) Dospelého, nakoľko je to možné, má pokrstiť miestny ordinár alebo kňaz ním povolený. (C. 744.)

Mimoriadnym vysluhovateľom slávnostného krstu je diakon. Potrebuje však od miestneho ordinára alebo farára povolenie, ktoré možno udeľovať iba v odôvodnených prípadoch. Ak je prípad nutný, povolenie sa predpokladá samo sebou. (C. 741.) Taký prípad nastáva, ak farár je zaujatý spoveďou, pripravuje sa na kázeň atď. Nutný prípad je aj vtedy, ak dieťa je už v kostole, ale pre zimu a pod. nemožno čakať na farára, ktorý práve vtedy nie je doma.

Vysluhovateľom súkromného krstu (v prípade nutnosti), je každý človek, ktorý má úmysel krstiť a správne používa látku a formu. V takom prípade podľa možnosti majú byť prítomní dvaja alebo aspoň jeden svedok, aby mohli svedčiť o krste, ktorý je veľmi dôležitý pre človeka. (C. 742, § 1.) Hoci každý človek môže platne krstiť, ak má úmysel a užíva správne látku a formu, predsa kňaz má prednosť pred diakonom, diakon pred subdiakonom, duchovná osoba pred svetskou a muž pred ženou. Z cudnosti však, napr. pri ťažkom pôrode, svedčí sa, aby krstila žena a nie muž, alebo ak by žena lepšie vedela užívať látku aj formu. (C. 742, § 2.) Tento poriadok sa pred-

pisuje z ohľadu na dôstojnosť osoby, ktorá vysluhuje sviatosť. Keďže otec a matka dali dieťaťu časný a nie nadprirodzený život, zakazuje sa im pokrstiť vlastné dieťa. Výnimkou je prípad, ak by šlo o nebezpečenstvo života a nebolo by nikoho, kto by ho pokrstil. (C. 742, § 3.)

Subjektom krstu je každý človek, ktorý nie je ešte pokrstený. (C. 745, § 1.) Keďže bez krstu nik sa nemôže dostať k Bohu, i dojčatá a stále choromyseľní majú sa čím skôr pokrstiť. Všeobecne sa súdi, že dopúšťa sa ťažkého hriechu, kto bez dôvodu odloží krst takýchto ľudí na viac ako o mesiac. U nás je chválitebným zvykom pokrstiť deti o 1—2 týždne po narodení. Tento zvyk načim zachovávať. Ak choromyseľní časom prichádzajú k sebe, majú sa pokrstiť iba v prípade, ak si to sami žiadajú. Nikoho nemožno pokrstiť proti jeho vôli. (C. 754, § 2.) V nebezpečenstve smrti môžu sa však pokrstiť ihneď, ak predtým prejavili vôľu prijať krst. (C. 754, § 3.)

Nikoho neslobodno pokrstiť v lone materskom, kým je nádej, že ho riadne pokrstia, (C. 746, § 1), lebo krst, ako sme uviedli vyššie, Kristus chápe ako druhé narodenie, ktoré obyčajne sa nemôže stať, ak sa ešte neuskutočnilo prvé. No väčšia ťažkosť je v tom, že krst v matkinom lone je *veľmi neistý.* Voda totiž sa musí dostať na hlavu dieťaťa, čo sa dá ťažko dokázať cez blany, do ktorých je dieťa zabalené. Okrem toho voda má sa hlavy nielen dotknúť, ale má s nej i stiecť, čo tiež ťažko sa dá uskutočniť. (F. Sieglbauer, Lehrbuch der normalen Anatomie des Menschen, Wien, Urban, 1947, 430-1.) Preto zárodok, pokrstený týmto spôsobom, musí sa podmienečne pokrstiť znova, ak sa narodí riadne (C. 746, § 5), pričom nezáleží na tom, aký má vek. Odôvodnene predpokladáme totiž, že po oplodnení vajíčka, ktoré sa môže stať už niekoľko hodín po súložení, pravdepodobne je už tam ľudská duša a teda ľudský život. Musíme sa teda voči nemu tak správať, ako by tam iste, nielen pravdepodobne, bol človek. Teda tu sa nemožno spoliehať na nijaký probabilizmus.

Ak je isté, že zárodok žije, má sa pokrstiť bezpodmienečne, ináč podmienečne. Ťažko to zistiť pred koncom tretieho mesiaca,

lebo svaly sú nedokonale vyvinuté, zriedka medzi tretím a piatym mesiacom, ľahko po piatom mesiaci. Ľahko dá sa zistiť život z tlkotu srdca, ktoré sa na začiatku nachádza blízo hlavy, kým sa pomaly dostane na vlastné miesto. Ľahko možno život zistiť (hmatom) aj na pupočnej šnúre, na ktorú sa prenáša tlkot srdca. Ak srdce nebije, ani u dospelého nie je to neomylným znakom smrti, ako to vidieť pri zdanlivo mŕtvych. Preto takmer u všetkých zárodkov bude na mieste podmienečný krst, ak zárodky nie sú istotne živé. Krst sa deje takto: Zárodok sa chytí prstami, zábal sa roztrhne, zárodok ponorí do vody a zdvihne, pričom vyslovujeme formu. Ak pri potrate zárodok vyzerá ako bezforemná masa, tiež ho treba otvoriť a urobiť podobne.

Ak dieťa *vystrčilo hlavu* a hrozí nebezpečenstvo smrti, má sa pokrstiť na hlavu. Ak potom príde na svet riadne, nesmie sa znova pokrstiť, keďže je už platne pokrstené. (C. 746, § 2.) Ak vystrčí inú čiastku tela, má sa pokrstiť na ňu, keď dieťa sa nachádza v nebezpečenstve smrti. Keďže tento krst nie je istotne platný, má sa opakovať podmienečne, ak sa potom dieťa narodí riadne. (C. 746, § 3.) Ak matka zomrela, dieťa má sa z nej vybrať a pokrstiť. (746, § 4.) Pravda, to nemá robiť kňaz, ale lekár. Ak sa dieťa narodí istotne mŕtve, lebo jeho telo je už v rozklade, netreba ho krstiť, lebo to nie je živý človek. Ale ak aspoň pravdepodobne žije a to je veľmi častý prípad, lebo niekedy po namáhavých pokusoch naozaj ožije, má sa pokrstiť podmienečne.

Podmienečne majú sa pokrstiť aj obludy a netvory, ak žijú, lebo ľudská duša nedá sa s istotou vylúčiť. Ak je pochybnosť, či je to jeden alebo viacerí ľudia — obyčajne je smerodajný počet hláv, — jeden sa pokrstí nepodmienečne, ostatné podmienečne. Pritom odriekame formu: „Ak si nepokrstený, ja ťa krstím" atď. (C. 748.)

Odhodené alebo najdené deti nemajú sa pokrstiť podmienečne, iba vtedy, ak po náležitom skúmaní by bolo isté, že nie sú pokrstené. (C. 749.) Ináč na pokrstenie detí je potrebné *povolenie rodičov,* ktorí majú prirodzené právo nakladať so svojimi dietkami. Okrem toho nestačí deti iba pokrstiť, lež treba sa

postarať aj o ich výchovu *v tejže viere*, čo bez povolenia rodičov nie je možné. Preto deti pohanov, heretikov a schizmatikov môžu sa pokrstiť len vtedy, a to aj proti vôli rodičov, ak sú v nebezpečenstve smrti, takže rozumne možno predvídať, že zomrú prv, ako by mohli rozum užívať. (C. 750, § 1.) Lebo vtedy rodičia beztak stratia deti, nebudú mať času vychovávať ich vo vlastnom blude, s druhej strany však treba sa postarať o ich večnú spásu. Ak deti nie sú v nebezpečenstve smrti, len vtedy môžu sa pokrstiť, ak aspoň jeden rodič alebo tútor súhlasí s krstom, alebo ak dieťa nemá ani otca, ani matku, ani starého otca, ani starú matku, ani tútora, alebo ak spomenutí stratili *právo* na dieťa, alebo to právo nemôžu nijakým spôsobom uplatňovať (sú vo vyhnanstve, v žalári atď.). Pravda, vo všetkých týchto prípadoch treba sa postarať o katolícku výchovu dieťaťa. (C. 750, § 2.) Ináč nemá smyslu dieťa iba pokrstiť a nechať ho bez katolíckej výchovy. (Pozri aj C. 751.)

Aby *dospelý* mohol byť pokrstený, musí mať a) aspoň habituálny implicitný úmysel prijať krst, b) musí byť dostatočne poučený o kresťanskej viere, c) musí vzbudiť aspoň nedokonalú ľútosť nad svojimi hriechami. (C. 752, § 1.) Ak je v nebezpečenstve smrti a nemožno ho poučiť o hlavných tajomstvách viery, stačí nejako prejaviť, že súhlasí s nimi a závažne sľúbiť, že bude zachovávať príkazy kresťanskej viery (§ 2). Ak nemôže žiadať o krst, ale predtým alebo teraz nejakým pravdepodobným spôsobom prejavil úmysel dať sa pokrstiť, má sa pokrstiť podmienečne. Ak sa uzdraví a sú pochybnosti o platnosti krstu, má sa ešte pokrstiť podmienečne (§ 3). Podľa toho teda by nebolo dovolené ani podmienečne pokrstiť človeka, ktorý je v bezvedomí a nedá sa nijakým prijateľným spôsobom predpokladať, že si nejako žiadal krst, napr. u divocha, ktorý ani nepočul o kresťanstve. No v civilizovaných krajinách tento úmysel nedá sa vylúčiť absolútne a preto by bolo aspoň dovolené podmienečne ho pokrstiť, hoci by to nebolo povinnosťou. (J. Ubach, u. d. 33—4.) Pravda, krstiaci kňaz vhodným poučením má predísť prípadnému pohoršeniu veriacich. Pri krste dospelých patrí sa, i keď nie je predpísané, aby kňaz a pokrstiť sa majúci, ak sú zdraví, boli lační. (C. 753, § 1.) Ak neprekážajú váž-

ne a súrne dôvody, pokrstený dospelý má sa ihneď zúčastniť na sv. omši a pristúpiť k sv. prijímaniu (§ 2).

Podmienečne má sa krst vysluhovať iba vtedy, ak je čo aj najmenšia opravdivá pochybnosť o tom, že niekto nie je ešte platne pokrstený. Teda netreba znovu krstiť tých, ktorých pokrstila pôrodná asistentka alebo iný laik, ak je isté, že chceli krstiť a že správne použili látku a formu. Ani vtedy netreba opakovať krst, ak krstiaci sa mýlil v osobe, mysliac napr., že to bola žena, hoci to bol muž a pod. Veď to je vec druhoradá; hlavné je, že chcel pokrstiť prítomného, čo sa i stalo. Väčšia je ťažkosť s krstom inovercov. Niektorí z nich neužívajú prirodzenú vodu, ale inú látku (ružovú vodu a pod.). Iní zase nepolievajú, aspoň nie hlavu. Zase iní podstatne zmenili formu. Všeobecne sú teda vážne obavy, že krst nie je platný. Preto takmer vždy nebude od veci krst zopakovať podmienečne. Niektoré diecézy to aj priamo predpisujú.

Každého treba pokrstiť podľa *vlastného obradu*. Ak jeden rodič je obradu latinského, druhý východného, dieťa má sa pokrstiť podľa otcovho obradu. Ak iba jeden z rodičov je katolík, dieťa má sa pokrstiť po katolícky. (C. 756.) Okrem prípadov, v ktorých hrozí nebezpečenstvo smrti, nesmie sa krst vysluhovať súkromne, ale musí sa konať slávnostne, so všetkými obradmi predpísanými v rituáli. (C. 755, § 1.) Rituál má dvojakú formulu, jednu pre deti, druhú pre dospelých, ktoré sa nesmú zameniť. Iba ordinár môže z vážneho a rozumného dôvodu dovoliť, aby sa namiesto formuly pre dospelých použilo formuly pre deti. (C. 755, § 2.)

Pri slávnostnom krste treba používať *posvätenú vodu*. Ak je vody málo, môže sa doliať neposvätená, ale v menšom množstve. To sa môže opakovať i viac ráz, tým nestratí svoju posvätenosť, lebo väčšie priťahuje menšie. Ak by však voda v krstiteľnici bola špinavá, farár musí posvätiť novú podľa obradov predpísaných v rituáli. (C. 757.)

Pri krste má pokrstený dostať *meno niektorého svätého*, ktorý mu má byť patrónom, vzorom cez celý život. Je to iba rada, nie však príkaz. Preto aj bez patróna krst je platný. Nesvedčí však o kresťanskom duchu, ak v krstných menách je

zastúpená ríša nerastov, rastlín, zvierat, ba i ľudí, ale nie svätých. Rímsky rituál priamo zakazuje krstné mená obscénne, bájkové, smiešne alebo mená pohanských bohov alebo bezbožných pohanov. (Tit. 2 c. L. N. 70.) Ak by však farár nemohol sa tomu vyhnúť, nech pridá k takému menu ešte meno niektorého svätého a v knihe pokrstených nech uvádza obidve. (C. 761.)

Pri krste už od čias Tertuliána (De bapt. c. 18) sú prítomní aj *krstní rodičia,* ktorí podľa sv. Tomáša sú vychovávateľmi pokrsteného. (Sum. theol. III. q. 67 a 8.) Krstný rodič má byť iba jeden, hoci odlišného pohlavia ako pokrstiť sa majúci, ale nanajvýš dvaja a to jeden muž a jedna žena. (C. 764.) Ak by však aspoň jedného z nich zastupovali, mohli by to byť aj dvaja mužovia alebo i dve ženy. Ak teda kedysi vo vznešených rodinách bolo ich aj viac, iba dvaja boli praví, ostatní boli iba čestní.

Aby niekto *platne* bol krstným rodičom, na to je potrebné:

1. aby sám bol pokrstený, lebo nik nemôže pomáhať pri nadprirodzenom pôrode, kto sa ešte sám nadprirodzene nenarodil;

2. aby používal svoj rozum, lebo má pokrsteného viesť na ceste kresťanského života a bez rozumu to nie je možné;

3. aby mal úmysel stať sa krstným rodičom, lebo nik nepreberá povinnosti bez vlastnej vôle;

4. aby nebol nekatolík, lebo nesvedčí sa, aby túto úlohu zastávali tí, ktorí nepatria do Cirkvi; okrem toho ani nemôžu vychovávať v katolíckom duchu;

5. aby neboli súdnym alebo jednoduchým výrokom vyobcovaní z Cirkvi, právne nečestní (infamis infamia iuris), vylúčení z právnych výkonov, sosadená alebo degradovaná duchovná osoba, lebo ani títo nie sú spôsobilí vychovávať pokrsteného.

6. aby to nebol otec alebo matka pokrsteného, lebo oni mu dali prirodzený život a pokrstený je „novým stvorením";

7. aby bol na túto úlohu určený pokrstiť sa majúcim, jeho rodičmi, túrtormi alebo, ak ich niet, kňazom, lebo s nimi sa dostane do duševného styku, čo sa nemôže stať bez ich súhlasu;

8. aby pokrstiť sa majúceho krstný rodič sám alebo jeho zástupca pri krste fyzicky držal alebo sa ho dotkol, ihneď ho zdvihol z krstiteľnice alebo z rúk krstiaceho. (C. 765.) Krstný rodič musí pri fyzickom akte fyzicky pomáhať, čo bez fyzického činu nie je možné. Preto načim odstrániť zlozvyk aj u nás sa vyskytujúci, že krstný otec do kostola ani nepríde a teda pri krste nedotkne sa dieťaťa. Taký človek nie je krstným rodičom, ba ani ho nemožno zapísať do matriky za krstného rodiča. Ak namiesto krstného rodiča sa určí niekto druhý, musí s tým súhlasiť. Nestačí teda určiť jeho zástupcu, ak riadny krstný rodič s tým nesúhlasi. Ináč krstným rodičom bude zástupca alebo, čo je správnejšie, nikto.

Aby niekto bol *dovolene* krstným rodičom, na to treba:

1. aby dovŕšil 14. rok svojho veku, ináč je menej spôsobilý pre túto úlohu; avšak kňaz z rozumného dôvodu môže od toho upustiť;

2. aby nebol pre známy zločin ipso facto vyobcovaný alebo vylúčený z právnych úkonov, aby nebol fakticky nečestný (infamis infamia facti), pod interdiktom alebo aby nespáchal verejný zločin;

3. aby poznal základy viery, ináč by o nich nevedel poúčať pokrsteného;

4. aby nebol v nejakej reholi novicom alebo profesom, iba ak by to bolo potrebné a ak by to výslovne povolil aspoň miestny predstavený. Dôvodom tohto obmedzenia je to, aby rehoľníci nebrali na seba záväzky, ktoré obyčajne nemôžu splniť;

5. aby nebol subdiakonom, diakonom, kňazom, iba ak by mal z toho istého dôvodu výslovné povolenie od vlastného ordinára. (C. 766.)

Keď je pochybné, či môže byť niekto platne alebo dovolene pripustený za krstného rodiča, nech sa farár obráti, ak má kedy, na ordinára, ktorý je jeho najbližšou inštanciou. (C. 767.) Z platného krstu skrsne duševná príbuznosť medzi krstným rodičom a pokrsteným s jednej, medzi krstiteľom a medzi pokrsteným s druhej strany. (C. 768.) Rečení nemôžu medzi

sebou uzavrieť platné manželstvo, lebo je to zrušujúca prekážka. (C. 1079.)

Ak niekto neplatne alebo nedovolene sa ustanoví za krstného rodiča, *nemožno ho pripustiť ku krstu,* môže byť prítomný iba ako divák. Výslovne nesmie sa dotknúť dieťaťa vo chvíli krstu. Keby sa tak predsa stalo, ten, ktorý je neplatne krstným rodičom, nestal by sa duševne príbuzným, ale stal by sa ním ten, ktorý by bol iba nedovolene krstným rodičom.

Nielen pri slávnostnom, lež *aj pri súkromnom krste* má byť prítomný krstný rodič, ak je ľahko naporúdzi. (C. 762, § 2.) Aj on sa stane duševne príbuzným. Keď taký krst vykonal kňaz alebo diakon, má potom aj obrady slávnostného krstu odbaviť, ak má kedy. (C. 759, § 1.), a to na mieste krstu, ak sa vec nemôže previesť inak, alebo najsprávnejšie v kostole. (C. 759, § 3.) Obrady nemajú sa nahradiť v krste heretikov, ktorí sa podmienečne pokrstia v dospelom veku. (C. 759, § 2.) Okrem tohto prípadu a prípadu smrti ani ordinár nemôže povoliť, aby sa niekto pokrstil súkromne, teda bez ostatných obradov. (Tamže.) Ak sa vysluhuje krst podmienečne a v prvom krste boly obrady vynechané, majú sa nahradiť. Keď však boly vykonané, môžu sa vykonať alebo aj vynechať. (C. 760.) Ak sa vysluhuje krst podmienečne, má byť prítomný ten istý krstný rodič ako pri prvom krste. Len v tom prípade sa stane duševne príbuzným. Ak to nemôže byť ten istý, nie je potrebný, keďže nevedieť, ktorý je krstným otcom, či prvý alebo druhý, a ktorý krst je platný, či prvý alebo druhý. (C. 763.)

Keďže súkromný krst deje sa z nutnosti, môže sa *hocikedy a hocikde vysluhovať.* (C. 771.) Aj slávnostný krst môže sa vysluhovať hocikedy. Ale sluší sa, ak je to ľahko možné, krst dospelých odložiť na veľkonočnú alebo turíčnu sobotu, aby bol podľa starobylého zvyku slávnostnejší. Tak to má byť najmä v metropolitných a katedrálnych kostoloch. (C. 772.) Slávnostný krst má sa vysluhovať v krstiteľnici verejného kostola alebo verejného oratória. (C. 773.) Do verejného kostola alebo oratória má prístup každý, aby sa tam zúčastnil na bohoslužbách. To sa predpisuje preto, lebo krst je verejný úkon, ktorým pokrstený sa stane údom kresťanskej spoločnosti. Preto v každom

farskom kostole má byť krstiteľnica, kde sa má krst vysluhovať. Pre pohodlnosť môže však ordinár dovoliť alebo aj nariadiť, aby krstiteľnica bola aj v inom kostole alebo vo verejnom oratóriu, nachádzajúcom sa na území farnosti. (C. 774.) Ak pre vzdialenosť alebo pre iný dôvod krst bez vážnej prekážky nemôže sa vysluhovať v kostole s krstiteľnicou, farár má udeliť krst v najbližšom kostole alebo vo verejnom oratóriu na svojom území. (C. 755.)

V *súkromných domoch* nie je dovolené slávnostne krstiť. (C. 776.) Výnimku tvoria tí, ktorým miestny ordinár, múdro uvažujúc vo svedomí, povolí z dostatočného dôvodu v nejakom mimoriadnom prípade (choroba dieťaťa, nie však smrteľná). V takých prípadoch krst sa má odbaviť v kaplnke domu, alebo na inom slušnom mieste, a to posvätenou vodou.

Otázky krstným rodičom možno dávať nielen po latinsky, ale aj v materinskej reči ako u nás. Podstatný výkon, aplikovanie látky a formy, sprevádzaný je obradmi hlbokého smyslu, ktoré pochádzajú z pradávnych čias. Kňaz dýchne na krstenca, ako by chcel odfúknuť od neho zlého ducha. Poznačí ho znakom sv. kríža na čele a na prsiach, aby odteraz vyznával Krista navonok i vnútorne. Položí mu ruku na hlavu na znak toho, že Cirkev ho odteraz bude považovať za svojho člena. V latinskom obrade položí mu na jazyk štipku soli ako symbol múdrosti, ktorá ho má sprevádzať v živote. Soľ posvácuje osobitným obradom, ak nie je ešte posvätená. Ak slávnostný krst vysluhuje diakon, nesmie sám posvätiť soľ, lež musí použiť soľ už predtým posvätenú kňazom. Ak sa krstí dospelý, ktorý podľa predpisu má ihneď pristúpiť aj k sv. prijímaniu, môže tak urobiť, i keď trochu zo soli pohltol, lebo sa nežiada, aby ju vypľul. Kňaz navlhčí palec vlastným jazykom (slinou) a tak sa dotkne pravého i ľavého ucha krsteného. Týmto spôsobom Kristus uzdravil hluchonemého. Tento obrad znamená, že pokrstený odteraz má poslúchať iba hlas Boží. Potom ho pomaže na prsiach a medzi lopatkami olejom katechumenov, aby ako „bojovník Boží" úspešne bojoval proti úkladom zlého ducha. Na otázku, či chce byť pokrstený, krstný rodič odpovedá „áno" Nasleduje krst, pričom kňaz pomaže krsteného krizmou na

hlave na znak toho, že sa stal údom mystického tela Kristovho. Hlavu pokrsteného pokryje bielou šatkou na pamiatku bieleho rúcha, do ktorého v dávnych časoch zahalili pokrsteného, keď ho vytiahli nahého z krstiteľnice a ktoré nosil až do Bielej soboty. Znamená v krste dosiahnutú nevinnosť, ktorú má zachovať po celý život. Konečne odovzdáva mu horiacu sviecu, symbol živej viery, s ktorou má ísť v ústrety Kristovi na súdny deň podľa jeho paraboly o ženíchovi a desiatich pannách. Tieto obrady treba zachovávať. Ak sa niektorý z nich vynechá a je väčšieho významu, má sa nahradiť, keď sa to dá urobiť bez pohoršenia. Ťažko by zhrešil kňaz, ktorý by bez dôvodu vynechal značnú čiastku týchto obradov, alebo i jeden významnejší z nich.

Farári ihneď po krste majú zaviesť *do matriky pokrstených* mená pokrstených, krstiteľa, rodičov, krstných rodičov, miesto a deň krstu. (C. 777.) Ak krst nevysluhoval vlastný farár, alebo ak sa krst nekonal v jeho prítomnosti, krstiaci má čím skorej upovedomiť o tom vlastného farára. (C. 778.) To všetko sa nariaďuje preto, aby taký dôležitý akt, akým je krst, bol presne zaznačený pre prípadnú potrebu pri birmovaní, ordinácii, sobáši. Ak by takého záznamu nebolo, na potvrdenie prevedeného krstu stačí, ak to nikomu nie je na ujmu, potvrdenie jedného nenapadnuteľného svedka alebo i prísaha samého pokrsteného, ak krst prijal v dospelom veku. (C. 779.)

DRUHÁ STAŤ

BIRMOVANIE

V Pracirkvi a vo východnej cirkvi birmovanie aj dnes sa udeľuje ihneď po krste. Z toho vidieť, že birmovanie je *doplnkom krstu*. Touto sviatosťou pokrstený sa dostane „do plného veku duševného života" (S. Thomas, Sum. theol. III. q. 72. a. 1) a stáva sa účastníkom na turíčnej milosti (Sk 1, 8), ktorá premenila bojazlivých apoštolov v nebojácnych vyznavačov Kris-

tových. Birmovanie nás poznačuje „pečaťou prisľúbeného Ducha Svätého, ktorý je závdavkom nášho dedičstva, že sme vykúpení a patríme (Bohu) na chválu jeho slávy (Ef 1, 13—4), v čom je práve charakter tejto sviatosti. Ním staneme sa „Kristovou vôňou" (2 Kor 2, 15). Preto sa vysluhuje krizmou, olejom, smiešaným s balzamom. Ním dostávame milosť, aby sme sa stali svedkami pravdy. (Sk 2, 38—9.) Ako kňaz vysviackou, každý z nás ním prijíma „sväté kňazstvo" (1 Pt 2, 5), aby sme pracovali najmä svojím príkladom na spáse spolubratov.

Z toho vyplýva, že túto sviatosť môže prijať iba ten, kto je živým členom mystického Tela Kristovho. Je to teda *sviatosť živých,* nie mŕtvych. Okrem toho, keďže predpokladá zvýšenú činnosť pokrsteného, správnejšie je vysluhovať ju nie hneď po krste, lež neskoršie.

Nevedieť istotne, *kedy* Kristus ustanovil túto sviatosť. Len jedno je isté, že je odlišná od sviatosti krstu. Peter a Ján prišli a modlili sa za Samaritánov, aby prijali Ducha Svätého. „Lebo na nikoho z nich ešte nebol sostúpil, boli iba pokrstení v mene Pána Ježiša. Vtedy vkladali na nich ruky a prijali Ducha Svätého. (Sk 4, 16—7, 19, 5—6.)

Vzdialenou látkou birmovania je krizma, smes olivového oleja a balzamu. Olej musí byť olivový, nie iný, napr. orechový, ľanový atď. Balzam môže byť hocijaký, len nech vydáva zo seba vôňu. Vo východnej cirkvi do oleja pridávajú rozličné voňavé látky. To všetko znamená „Kristovu vôňu", ktorou sa človek stane skrze birmovanie. Krizma musí byť posvätená biskupom. Aj kňaz ju musí používať, ak s povolením práva alebo Sv. stolice vysluhuje sviatosť. (C. 781, § 1.) Biskup ju posviaca na Zelený štvrtok. Olej katechumenov a chorých, ktoré tiež vtedy posviaca, sú len pochybnou látkou, ktorú možno používať iba v prípade nutnosti. Keď teda nie sú istou látkou, užívajú sa iba podmienečne. Pravda, takéto birmovanie treba zase podmienečne zopakovať. Krizma má byť čerstvá, t. j. posvätená v bežnom roku. No ak by nebolo novej, aj minuloročnou možno udeliť sviatosť.

Najbližšou látkou je vkladanie ruky na hlavu birmovanca a pomazanie jeho čela krizmou. Vloženie ruky je vonkoncom potrebné, aby sviatosť bola platná, veď Písmo sv. spomína iba toto. Okrem toho vloženie sa deje práve pomazaním, ktoré nie je možné bez prvého. Biskup to robieva tak, že palcom pomaže čelo, pričom ostatné štyri prsty kladie na hlavu birmovanca, ako by opieral palec o štyri prsty. (C. 780.) Pomazanie nesmie sa robiť nejakou pomôckou (paličkou atď.), lebo v tom prípade ruka sa nekladie na hlavu birmovanca, čo je podmienkou platnosti. (C. 781, § 2.) Preto Sv. Stolica takéto birmovanie opätovne vyhlásila za neplatné. Pomazanie má sa previesť v podobe kríža.

Forma birmovania je uvedená v pontifikálnych knihách Cirkvou schválených. (C. 780.) V západnej Cirkvi od čias sv. Tomáša sa užíva táto forma: Signo te signo crucis et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. R. Amen. (Označujem ťa znakom kríža a posilňujem ťa krizmou spásy v mene Otca i Syna i Ducha Svätého. Odpoveď: Amen.) Grécka Cirkev užíva formu: Sfragis dóreas pneumatos hagiu.) (Znak daru Ducha Svätého, t. j. dáva sa ti skrze mňa.) Keďže aj táto forma je platná, konštatujeme, že v latinskej forme podstatný význam je: (Ja) ťa posilňujem. Avšak, aby človek bol celkom istý, treba užívať celú uvedenú formu, keďže podľa mnohých autorov aj ostatné slová okrem „a" „i" „tiež" patria k podstate, a to aspoň pravdepodobne. Ak by ich teda niekto vynechal, musí sa podstatný obrad podmienečne opakovať. (D. Prümmer, Manuale Theol. Mor. III., Herder, 1936, 120.)

Riadnym vysluhovateľom birmovania je iba biskup, ktorý teda je na biskupa vysvätený, nestačí titulárny. (C. 782, § 1.) Mimoriadnym je kňaz, ktorý má povolenie buď podľa všeobecného práva alebo od Sv. stolice (§ 2). Toto oprávnenie majú podľa cirkevného práva kardináli, opát alebo prelát nullius, apoštolský vikár a prefekt, ktorí však môžu platne birmovať iba na svojom území a iba za trvania svojho úradu (§ 3). Teda nemôže birmovať apoštolský administrátor, iba ak je biskupom, alebo ak má na to osobitné poverenie od Sv. stolice.

Biskup môže v svojej diecéze birmovať aj cudzích, okrem prípadov, ak by to výslovne zakázal ich vlastný ordinár, (C. 783, § 1). V cudzej diecéze môže biskup birmovať vtedy, ak sa dá aspoň rozumne predpokladať, že s tým súhlasí miestny ordinár. Bez takéhoto súhlasu môže birmovať i v cudzej diecéze len vlastných veriacich, ale iba súkromne (vo vlastnom byte) a bez pastorale a mitry, ktoré sú slávnostnými insigniami jeho úradu (§ 1). Kňaz latinského obradu, ktorý má poverenie birmovať, môže to platne urobiť iba so svojimi veriacimi; výnimočne, ak by mal poverenie, môže birmovať aj veriacich východného rítu. (C. 782, § 4.) Keďže veriaci východného obradu boli vojnovými udalosťami roztrúsení po celom svete, toto povolenie dáva sa teraz všetkým kňazom lat. obradu, ktorí môžu birmovať, aby to urobili aj s veriacimi vých. obradu, sverenými ich duch. správe. (AAS. 1948, 422.) Naopak kňaz východného obradu, ktorý má poverenie aj birmovať deti svojho obradu pri krste, nesmie birmovať deti latinského obradu (C. 782, § 5), hoci také birmovanie by bolo platné. Kňaz, ktorý má apoštolské privilégium birmovať na určitom mieste, môže to urobiť i s cudzincami; výnimkou je prípad, ak by to výslovne zakázal ich ordinár. (C. 784.)

Podľa dekrétu Sv. kongregácie pre sviatosti zo 14. sept. 1946 (A. A. S. 38, 1946, 349 nasl.) každý farár, ktorý spravuje vlastné územie, farský vikár (napr. nejakej rehole atď.), ktorý spravuje faru, vikár ekonom, ktorý spravuje uprázdnenú faru, ba každý kňaz, ktorému výlučne a trvale sverená bola na istom území a v určitom kostole duchovná správa so všetkými právami a povinnosťami farára, *platne môže birmovať na svojom území*, a to aj tých, ktorí nepodliehajú jeho jurisdikcii (keď sa nachádzajú v semináři, nemocnici alebo i v kláštore vyňatom zpod jeho jurisdikcie), ak sa nachádzajú *v ťažkej* chorobe, takže oprávnene možno očakávať ich smrť, ak diecézny alebo titulárny biskup by to nemohol urobiť bez veľkej ťažkosti. Keďže je tu reč o ťažkej chorobe, nemôže sa takto birmovať odsúdený na smrť. V matrike birmovancov treba poznačiť, keď niekto bol birmovaný pre ťažkú chorobu. V jednotlivých prípadoch farári majú podať o tom obšírnu zprávu vlastnému ordinárovi,

ktorý na začiatku budúceho roku má o tom podať správu Sv. kongregácii pre sviatosti.

Biskup je povinný vysluhovať túto sviatosť svojim poddaným, ak o to správne a rozumne požiadajú, najmä pri vizitácii diecézy. K tomu je zaviazaný aj kňaz, ktorý má na to apoštolské privilégium voči tým, v ktorých prospech dostal toto poverenie. Ordinár, ktorý je v tom hatený, alebo nemá na to poverenie, musí sa, keď je možné, postarať, aby jeho veriaci boli birmovaní aspoň každých päť rokov. (C. 785.)

Subjektom birmovania je každý pokrstený človek. Malé deti okrem toho nič iného nepotrebujú. Úmysel prijať sviatosť nahradzuje Cirkev. Ak dieťa má už svoj rozum, musí byť dostatočne poučené o veciach viery, lebo nik nemôže byť vojakom, kto nevie, komu slúži. Okrem toho musí mať aspoň habituálny implicitný úmysel prijať sviatosť, lebo okrem celkom malých detí nik nemôže dostať tento dar, ak ho vonkoncom nechce. Aby niekto prijal sviatosť aj blahodarne, musí byť v stave posväcujúcej milosti. (C. 786.) To môže dosiahnuť, ak má ťažký hriech, alebo dokonalou ľútosťou alebo rozhrešením. Keďže však toto všetko nie je možné nacvičiť a uskutočniť pred siedmym rokom, v latinskej Cirkvi sa odkladá birmovania približne až do siedmeho roku. U nás, kde deti dozrievajú neskoršie, sa to ešte viac odsunuje, keďže pre potrebnú prípravu sa pripúšťajú až v druhej triede I. stupňa na sv. spoveď a prijímanie a len potom na sv. birmovanie. Pravda, ak prípravu možno vykonať skôr, je žiadúce, aby sa všetky tri sviatosti udelily skôr. Keby však dieťaťu hrozilo nebezpečenstvo smrti, alebo ak by to vysluhovateľ z vážnych dôvodov považoval za vhodné, môže ho obirmovať i pred siedmym rokom (C. 788). Podľa dekrétu zo 14. sept. 1946 v istých okolnostiach môže to urobiť aj farár.

Birmovanie *nie je potrebné na spasenie,* no nech nik nevymešká príležitosť prijať ho. Inak by to znamenalo, že oň nedbáme, hoci je ustanovené pre nás. Preto farári, ktorí sú povinní starať sa nielen o potrebné, ale aj o užitočné potreby svojich veriacich, majú sa pričiniť, aby vo vhodnom čase pristúpili k tejto sviatosti. (C. 787.)

Sviatosť birmovania môže sa udeliť *hocikedy*. Veľmi sa patrí vysluhovať ju v turíčnom týždni (C. 790), keďže je to turíčna sviatosť. Obyčajne sa udeľuje na Turíce v katedrále a v oktáve i po nej aj inde v diecéze. Vlastným miestom birmovania je kostol. Z vhodného a rozumného dôvodu, o čom má rozhodnúť vysluhovateľ, možno birmovať na hociktorom inom slušnom mieste (C. 791), napr. pre tesnosť alebo horúčavu okolo kostola atď. Biskup má právo na svojom území birmovať i na miestach, ktoré sú vyňaté zpod jeho jurisdikcie. (C. 792.)

Ako pri krste, aj pri birmovaní z prastarého zvyku Cirkvi má byť prítomný *birmovný rodič*, ak je to možné. (C. 793.) Ak nie je to možné, lebo niet naporúdzi takého človeka, môže sa birmovať i bez neho. Pri birmovaní má byť iba jeden birmovný rodič, a to obyčajne toho istého pohlavia ako birmovanec. Keby ho však nebolo, môže byť aj druhého pohlavia. Hlavné je, aby vôbec bol birmovný rodič. Birmovný rodič nanajvýš smie prezentovať dvoch, ináč by sa nemohol vhodne starať o výchovu svojich birmovancov. V odôvodnenom prípade birmujúci môže pripustiť výnimku. (C. 794.)

Aby sa niekto *platne* stal birmovným rodičom, potrebné je, aby

1. už sám bol birmovaný,
2. používal svoj rozum,
3. mal úmysel stať sa birmovným rodičom,
4. nebol nekatolíkom, ani postihnutý trestom, o ktorom bola reč pri krste, to jest aby nebol súdnym alebo jednoduchým výrokom vyobcovaný z Cirkvi, právne nečestný, vylúčený z právnych úkonov, sosadená alebo degradovaná duchovná osoba,
5. to nebol otec, matka, alebo manžel (manželka) birmovanca);
6. bol za birmovného rodiča určený birmovancom, jeho rodičmi, tútormi alebo ak ich niet, alebo ak to nechcú urobiť, birmujúcim alebo farárom;
7. birmovanca vo chvíli birmovania sám alebo jeho zástupca fyzicky sa dotkol. (C. 795.)

Aby niekto *dovolene* bol birmovným rodičom, treba:

1. aby ním bola iná osoba ako krstný rodič; vysluhovateľ môže výnimočne rozhodnúť inak, ak má na to dôvod, alebo ak by sa birmovanie zákonite dialo ihneď po krste;

2. aby bol toho istého pohlavia ako birmovanec (výnimku z rozumného dôvodu môže povoliť birmujúci);

3. aby dovíšil 14. rok svojho veku;

4. aby nebol pre známy zločin ipso facto vyobcovaný alebo vylúčený z právnych úkonov, aby nebol fakticky nečestný, pod interdiktom, alebo aby nebol spáchal verejný zločin;

5. aby poznal základy viery;

6. aby nebol v niektorej reholi novicom alebo profesom, iba ak by to bolo treba a ak by to výslovne povolil aspoň miestny predstavený;

7. aby nebol subdiakonom, diakonom, kňazom, iba ak by mal k tomu výslovné povolenie vlastného ordinára. (C. 796.)

Z platného birmovania vyplýva aj *duševná príbuznosť* medzi birmovancom a birmovným rodičom. No nie je to nijaká zrušujúca ani zakazujúca prekážka manželstva, a to ani vtedy, ak by šlo o osoby rozdielneho pohlavia. Táto príbuznosť zaväzuje birmovného rodiča iba v tom, aby sa staral o kresťanskú výchovu birmovaného (C. 797).

Aj pri birmovaní dostáva birmovanec *meno niektorého svätca,* čo však nie je podmienkou platnosti birmovania. Po podstatnom akte birmujúci ľahko udrie birmovaného na líce hovoriac: „Pax tecum." Niektorí autori vidia v tom bozk, ktorý sa kedysi dával pri tejto príležitosti. Tomu by nasvedčovaly slová: pax tecum. Iní zase vidia v ňom znak toho, že odteraz birmovaný má byť ochotný za svoju vieru znášať i potupenie a prenasledovanie. To však nevylučuje pokoj ani radosť, ktorú zažili apoštolovia, keď boli hodní trpieť za Krista. Hoci podstatné sú iba pomazanie a forma, slušnosť vyžaduje, aby birmovanci boli prítomní na celom obrade, to jest od prvého vystrenia rúk až po požehnanie. (C. 789.)

Meno vysluhovateľa, birmovných rodičov, birmovného ako aj deň a miesto birmovania farár *zapisuje do osobitnej knihy,*

matriky birmovaných. Jej výťah je potrebný pri ordinácii. Okrem toho má to poznačiť aj v matrike pokrstených pre poriadok a informáciu. (C. 799.) Ak vlastný farár nie je prítomný pri birmovke, birmujúci je povinný sám alebo prostredníctvom iného sa postarať, aby sa tento záznam dostal do matriky. (C. 799.) Ak by toho záznamu nebolo, na potvrdenie birmovania, ak to nie je na ujmu nikomu, stačí jeden nenapadnuteľný svedok alebo prísaha samého birmovaného. Ak by bol birmovaný maloletý, jeho svedectvo je neplatné. (C. 800.)

TRETIA STAŤ

EUCHARISTIA

V Eucharistii pod spôsobom chleba a vína nachádza sa, obetuje, prijíma sám Kristus Pán. (C. 801.) Preto tu bude reč o eucharistickej obete, o eucharistickej sviatosti a o eucharistickom prijímaní.

PRVÁ HLAVA: EUCHARISTICKÁ OBETA

A. Podstata eucharistickej obety

Je *učenie viery,* že vo svätej omši Kristus Pán pod spôsobom chleba a vína sa obetuje svojmu nebeskému Otcovi za hriechy sveta. Táto nekrvavá obeta je tá istá ako krvavá obeta na kríži, iba spôsob je rozdielny. V obidvoch sa obetuje Kristus nebeskému Otcovi, s tým rozdielom, že na kríži krvavým, v omši nekrvavým spôsobom. V čom spočíva nekrvavý spôsob? Niektorí autori vidia Kristovu obetu vo sv. omši v tom, že sa oblečie do skromných spôsobov chleba a vína a toto poníženie vyvrcholuje v prijímaní, keď spôsoby sa zničia tým, že Kristus sa stáva jedlom a nápojom človeka. Preto títo autori i prijímanie považujú obyčajne za podstatnú čiastku obety, keďže v ňom

sa dokončí poníženie, ba nastane zničenie, a práve v tom je obeta. Väčšina autorov chápe vec takto: Vo sv. omši pri premenení Kristus prostredníctvom kňaza, ktorý Ho predstavuje, silou slov premenenia mysticky oddeľuje svoju krv od svojho tela, dávajúc im rozličné spôsoby, čo je napodobnením krvavej obety. Je síce pravda, že v Tele Kristovom je aj jeho Krv a v Krvi Kristovej aj jeho Telo, keďže živé telo nemôže byť bez krvi a živá krv bez živého tela, ale to je iba per concomitantiam, teda skrze prirodzenú súvislosť, nie však silou slov premenenia. Tieto slová, tento mystický meč teda mysticky oddeľuje krv od tela, mysticky zabíja obetu, ktorou je Kristus. V tom poňatí prijímanie nepatrí do podstaty obety, je iba jej doplnením, keďže po obete má sa aspoň čiastka obety zjesť. To vysvitá už aj z toho, že v prijímaní Kristus už nemá aktívnu účasť, čo by však bolo potrebné, keby sa v ňom obetoval.

Nech je akokoľvek, *Kristus pri Poslednej večeri* premenil chlieb na svoje telo a víno na svoju krv, teda oba spôsoby, a dáva prijímať učeníkom: „Toto robte na moju pamiatku." (Lk 22, 19.) Teda aspoň z vôle Kristovej, ak nie z povahy činu, treba premeniť oba spôsoby a treba ich prijímať. Preto ani v najväčšej núdzi nie je dovolené konsekrovať jeden spôsob bez druhého. (C. 817.) Keby sa to predsa náhodou stalo, pretože napr. namiesto vína bola v kalichu voda, ak to kňaz zbadá ihneď po konsekrácii, má vodu z kalicha odstrániť, dať doň vína s kvapkou vody a víno ihneď konsekrovať. Ak to zbadá pri prijímaní či už hostie alebo vody, znovu má vziať hostiu a víno s kvapkou vody, obetovať ich, premeniť a ihneď ich prijímať, pokračujúc v omši. Oba spôsoby treba premeniť preto, lebo prvá a druhá konsekrácia časove nespadajú v jedno (medzi obidvoma je asi desaťminútová prestávka). Ak by však vec zbadali veriaci, mohol by kňaz obetovať a ihneď konsekrovať iba víno s kvapkou vody, aby sa vyhol pohoršeniu veriacich. To isté treba povedať, ak kňaz po premenení chleba nemôže pokračovať (pre chorobu a pod.). Na jeho miesto má nastúpiť druhý a pokračovať tam, kde prvý prestal. Táto povinnosť prestáva iba po hodine, keď obe konsekrácie viac ne-

môžu sa považovať časove za jednu. Ale i po tomto čase je dovolené v omši pokračovať. Z toho istého dôvodu nie je prípustné, aby kňaz po premenení osve konsekroval malé hostie pre veriacich, keď na ne zabudol, hoci veľká časť veriacich by ostala bez sv. prijímania.

Keďže prijímanie je aspoň integrálnou, keď už nie podstatnou čiastkou obety, aj ono má sa *doplniť*. Ak teda je nádej, že ten istý kňaz v krátkom čase po nevoľnosti a pod. môže pokračovať v omši, musí to urobiť. Ak nie, má to spraviť iný, a síce v prvom rade lačný, v druhom i nelačný. Z toho istého dôvodu kňaz má prijímať zo svojej a tejto omše, nie z cudzej alebo z minulej. Ba i prítomní veriaci majú, nakoľko je možné, prijímať z hostií konsekrovaných na tejto, nie na inej omši.

Hlavným obetovateľom je teda Kristus, lebo iba On môže premeniť chlieb na svoje telo, víno na svoju krv. Kňaz je iba vedľajším, druhotným činiteľom, keďže premenenie musí sa stať viditeľným spôsobom, aby bolo na prospech ľudí. Avšak kňaz má to poverenie aj od Cirkvi, lebo je jej sluhom. Teda v každej omši obetuje aj Cirkev. Konečne obetujú sv. omšu všetci, ktorí majú na nej nejakú účasť, ako tí, ktorí vysluhujú pri oltári, ktorí dali na omšu štipendium atď. V mene týchto všetkých teda hovorí kňaz pri omši v množnom čísle: Obetujeme ti, Pane...

B. Ovocie eucharistickej obety

Každá obeta sa prináša v prvom rade preto, aby sa ňou prakticky uznala svrchovaná právomoc Boha nad nami, a preto sa mu vzdala patričná úcta. Psychologia obety je takáto: Keďže ma Boh stvoril a dal mi život, najlepšie by som to uznal, keby som mu tento život vrátil, obetujúc sa krvavým spôsobom. Ale piate prikázanie božie to zakazuje. Teda čo urobím? Zabijem miesto seba zviera, čo je dovolené. To je najjasnejšia obeta. Ak ide o neživočíšnu vec, ako o obilie, víno, med atď., tiež ich musím zničiť, pozmeniť alebo ich odstrániť z ľudského užívania, aby sa myšlienka obety, zrieknutia, nejako uplat-

nila. A v tom ani eucharistická obeta netvorí výnimku. Aj ona je *v prvom rade* na to, aby sme uznali svrchovanú právomoc Boha nad nami a aby sme Mu vzdali Jemu patriacu najvyššiu úctu (latria). Najvyššia úcta sa nevytvára ani vtedy, keď sa sv. omša slúži na počesť niektorého svätca, lebo aj vo svätých uctievame Boha. *Po druhé* obetujeme sv. omšu preto, aby sme vzdávali vďaku za prijaté dobrodenia. To je vďakyvzdávanie, čiže eucharistia, pod ktorým menom je oddávna známa. *Po tretie* obetujeme ju preto, aby sme ňou dosiahli duchovné a časné dobrodenia. *Po štvrté* sv. omšu obetujeme, aby sme smierili Boha za naše viny a zároveň, aby sme pre zásluhy Kristove dosiahli pre seba a pre zomrelých odpustenie časných trestov.

Sv. omša, keďže sa v nej obetuje nekonečný Boh, má *v sebe nekonečnú hodnotu* a *silu* prinášať menované ovocie. Preto nezmenené ovocie prináša jednému alebo i 100 kňazom, ktorí pri vysviacke konsekrujú spolu s biskupom, 20 alebo aj 1000 veriacim, ktorí sú prítomní na tej istej sv. omši. Ale čo sa týka smierlivého a zadosť činiaceho výsledku, nie je nekonečná. Ináč by sme nemohli vysvetliť fakt, že Cirkev dáva slúžiť na ten istý úmysel viac sv. omší.

Zo sv. omše, a to ex opere operato, čiže silou samej obety, dostáva ovocie *sám celebrujúci*, keďže ako druhotný vysluhovateľ stojí z Cirkvi najbližšie k výkonu. To je najosobitnejšie ovocie, vyplývajúce priamo zo sv. obety. Ale ako každé dobré dielo, sv. omša je i jeho osobným dielom, nezávislým od diela Kristovho, z ktorého mu tiež patrí podiel, a to nie ex opere operato, lež ex opere operantis. Podiel je tým väčší, čím je lepší a zbožnejší. Druhý podiel dostáva ten, *za ktorého kňaz sv. omšu obetuje*. Môže ho rozdeliť medzi viacerých. Ak celebruje za svojich zomrelých rodičov, jedna čiastka pripadá otcovi, druhá matke. Pravda, nevieme, v akej miere to prijíma Boh. To je ovocie osobitné, ktoré tiež pripadá ex opere operato. Tretí podiel dostávajú tí, ktorí pri sv. omši alebo *vysluhujú*, alebo sú na nej *prítomní*. Tento podiel sa nerozdeľuje, lebo ináč by sme museli pripustiť, že ak je ich na omši menej, dostávajú viac, ak viac, menej, čo je neprípustné. To je ovocie obecné. Štvrtý

podiel dostáva *ostatná Cirkev,* jej členovia žijúci alebo mŕtvi. Ani tento podiel sa nezmenšuje väčším počtom veriacich. Je to najobecnejšie ovocie, ktoré, tak ako predošlé, dostáva každý bez aplikácie kňaza. Kňaz musí obetovať podľa úmyslu Cirkvi, podľa ktorého všetci, prítomní aj neprítomní, majú mať z toho ovocia podiel.

Všetko toto ovocie okrem osobitného prideľuje sa ex opere operato, mohli by sme povedať, automaticky. Len osobitnému treba určiť, na aký úmysel má byť obetované, aplikované kňazom. To je tzv. *aplikácia.* Ak by kňaz nemal nijaký určitý úmysel, ovocie by sa rozdelilo medzi všetkých členov Cirkvi, za ktorých celebruje. (J. Ubach, Comp. Theol. Mor. II., 55.)

Aby aplikácia bola *platná,* musí byť

1. *aspoň habituálna.* Je ako darovanie, ktoré platí aj vtedy, ak je habituálne. Teda platí aplikácia, ktorú si zaumienil kňaz pred pol rokom, hoci teraz vôbec na to nemyslí.

2. Ďalej musí byť *aspoň implicite určená.* Teda netreba, aby kňaz výslovne poznal úmysel, na ktorý má aplikovať. Veď je určitý, lebo ho pozná niekto, nejaký človek alebo aspoň Boh. Teda platí aplikácia na úmysel toho, kto žiadal sv. omšu, na úmysel, ktorý nasleduje v knihe intencií, na úmysel, na ktorý mám celebrovať, za dušu v očistci, ktorá to najviac potrebuje. Ale neplatná je aplikácia za kohosi neurčeného, alebo ak určím za toho, za koho Boh chce aplikovať, lebo to nie je určitý fakt. Ak sa sbiera na sv. omšu (na pútnických miestach atď.), treba toľko omší celebrovať, koľkokrát sa nachádza diecezálna taxa v nasbieranej sume, a to na úmysel tých, ktorí na omše prispeli. Ak kňaz mal dva odporujúce úmysly a prvý neodvolal, platí ten, ktorý má väčšiu prevahu, a to je ten, ktorý by bol vyvolil, keby bol o tom rozmýšľal.

Aplikácia má sa stať *aspoň pred konsekráciou druhého spôsobu,* keďže podľa väčšiny autorov podstata obety je v konsekrácii, ktorá premenením chleba ešte nie je dokončená, a preto aplikácia môže sa stať i pred konsekráciou vína. Potom by už bola neplatná, lebo úmysel nemá vplyv na ukončenú vec. Keďže mienka, že podstata obety je v prijímaní, je aspoň pravde-

podobná, pravdepodobne by aplikoval ten, kto by tak urobil pred prijímaním a nemusel by vrátiť štipendium za omšu, ak to urobil zo zabudnutia ap.

Kňaz by mohol aplikáciu i *rozdeliť,* ak nejde o povinnosť zo smennej spravodlivosti. Tak napr. majúc celebrovať zo štatútu diecézy za zomrelého spolukňaza, mohol by ovocie zadosťučinenia aplikovať za zomrelého a ostatné, ktoré mu už nemôžu osožiť, za žijúceho. No ak má aplikovať zo smennej spravodlivosti, lebo napr. dostal za to štipendium, nesmie tak urobiť, pretože Cirkev to zakazuje pre možné zneužitie. V takých prípadoch teda nesmie aplikovať na druhý úmysel absolútne, iba podmienečne, a to na prospech napr. toho, kto dáva štipendium, keďže môže tu byť aj takýto jeho interpretatívny úmysel: Ak by to zomrelému z akéhokoľvek dôvodu neosožilo, želám si, aby omša bola aplikovaná na tento alebo onen cieľ.

Sv. omša môže sa aplikovať za *živých a za mítvych* (C. 809) okrem vyobcovaných, za ktorých možno aplikovať iba súkromne. Pritom treba vylúčiť pohoršenie, teda neoznamovať to verejne a poučiť zasvätených o dovolenosti. Ak by sa však vyobcovanému malo vyhýbať (vitandus), dovolené je slúžiť omšu len za jeho obrátenie, a to tiež iba súkromne a bez pohoršenia. (C. 2262, § 2.)

Tí, ktorým je sverená stála duchovná správa, *sú povinní sv. omšu aplikovať* za svojich veriacich. Tejto povinnosti podliehajú:

1. Sídelný biskup, opát alebo prelát nullius s vlastným územím, stály apoštolský administrátor (teda nielen ad nutum), kapitulárny vikár, farár, vikár ekonom a vikár zástupca (ak farár, ktorého zastupuje, nemôže alebo nechce to urobiť), majú aplikovať každú nedeľu a sviatok, a to i zrušený (C. 339, § 1), ku ktorému patrí aj sviatok hlavného miestneho patróna. V niektorých diecézach na určité zrušené sviatky môžu stáli duchovní správcovia aplikovať na iný úmysel, ale musia patričné štipendium odovzdať ordinariátu na prospech seminára. (Pozri napr. trnavský cirkulár z r. 1943, str. 5.)

2. Apoštolský vikár a prefekt, kvázifarár (na misijnom území) majú aplikovať aspoň na Vianoce, Tri krále, Veľkú noc, Nanebevstúpenie Pána, Turíce, Božie Telo, Nepoškvrnené Počatie, Nanebevzatie P. Márie, sv. Jozefa, Petra a Pavla a na Všechsvätých. (C. 306.)

Stáli duchovní správcovia *sú povinní* a) aplikovať iba jednu omšu, ak sviatok padne na nedeľu, na Vianoce iba jednu z troch omší, lebo vôbec nie sú povinní celebrovať všetky tri. b) Ak nejaký sviatok tak sa preloží na iný deň, že v ten deň sú veriaci povinní slyšať omšu a zdržovať sa služobných prác, stáli duchovní správcovia sú zaviazaní vtedy aplikovať. c) Sú povinní sami aplikovať. Ak by to nebolo možné, majú sa postarať aby to urobil niekto iný. Ak by ani to nebolo možné, majú v iný deň aplikovať sami alebo iní. d) Ak rečení okrem vlastnej majú aj inú diecézu, resp. faru, zadosťučinia, ak aplikujú jednu omšu. e) Ak by tieto povinnosti čo aj bez vlastnej viny zameškali, sú povinní nahradiť aplikácie. f) Farár zásadne má aplikovať vo farskom kostole, výnimočne aj v inom, ak by to okolnosti vyžadovaly, alebo odporúčaly. Hlavná vec, ktorá zaväzuje pod ťažkým hriechom, je teda aplikácia. Keby sa často a bez dostatočného dôvodu zameškávaly aj iné okolnosti, mohly by znamenať ťažké previnenie.

C. Látka a forma Eucharistie

Vzdialená látka Eucharistie je dvojaká: pšeničný chlieb a hroznové víno. (C. 815.) Kristus pri Poslednej večeri užíval pšeničný chlieb a hroznové víno a prikázal svojim apoštolom, aby robievali to isté. Nepovedal, že namiesto toho môžu používať aj inú látku. Ak teda niekto chce mať istotu, že platne konsekruje, musí používať pšeničný chlieb a hroznové víno. Zbytočné je uvažovať o tom, čo ešte by bol mohol použiť Kristus Pán. Fakt je, že použil iba tieto látky. No odkiaľ vieme, že to bol pšeničný chlieb a hroznové víno? V Kristových časoch jedli v Palestíne iba pšeničný chlieb, iný nepoznali. Keďže však v tých časoch Židia oslavovali Paschu, keď sa mal jesť

nekvasený chlieb, aj Kristus musel užívať taký istý chlieb. Je historicky isté, že i víno bolo z révy a nie iné.

Podmienkou *platnosti* je teda, aby cesto na hostiu bolo zarábané z pšeničnej múky i vody, a tak upečené. Nezáleží na tom, z akého druhu pšenice pochádza múka, hlavné je, aby bola z opravdivej pšenice. Teda neplatná látka je ražný, jačmenný, ovsenný, ryžový atď. chlieb. Múka musí byť zarábaná s prirodzenou vodou, lebo podľa obecnej mienky iba z takejto masy sa pečie chlieb. Ak by teda múka bola pripravená s mliekom, ovocnou šťavou, vínom atď., nebola by to platná látka. Tieto látky môžu byť primiešané iba v nepatrnom množstve, aby prirodzená voda mala prevahu. (Aertnys-Damen, Theol. Mor. II., Taurinorum Aug., Marietti, 1932, 77.) Látka by sa nestala neplatnou ani pre primiešanú soľ, ako sa to dnes robieva v Sýrii. (R. Fattinger, Pastoralchemie, Herder, 1930, 21.) Múka, pomiešaná s vodou, musí byť upečená na ohni, lebo surové cesto nikde sa nevolá chlebom. Je ľahostajné, v akej forme sa dostane oheň do cesta, či ako obyčajný oheň, elektrina alebo silná slnečná horúčava. Teda nestačilo by, keby sa cesto iba vysušilo. Hostia, takto upečená, prestáva byť platnou látkou, ak sa pokazí, ak sa podstatne zmení splesnením, spálením, roztopením atď. Keby sa pokazila iba jedna čiastka hostie (napr. splesnením), ostatné sú ešte platnou látkou. Pôvodcom nákazy sú plesne, t. j. štiepavé alebo sliznaté bakteriá. Medzi posledné patrí aj micrococcus prodigiosus, ktorý sfarbuje hostie na červeno a v mnohých prípadoch azda v ňom možno hľadať vysvetlenie tzv. krvácajúcich hostií. (R. Fattinger, u. d. 34.)

Aby *látka bola dovolená,* hostia musí byť čerstvá. Všeobecne sa žiada, aby nebola staršia ako mesiac, a keď kostol je mokrý, dva týždne. Pravda, i staršia hostia je platnou látkou, ak je ešte opravdivým chlebom, ale pre stále nebezpečenstvo, že nie je už ním, žiada sa, aby bola čerstvá. Ináč by sa mohla používať v krajnom prípade. Okrem toho úcta vyžaduje, aby hostia bola čistá, nepošpinená sadzou, uhlím atď. Má byť aj celá, bez trhlín a odlomených čiastok. V západnej Cirkvi

má mať okrúhlu podobu, vo východnej štvoruholníkovú. V západnej Cirkvi kňaz, nech už celebruje hocikde, má konsekrovať nekvasený chlieb (C. 815), vo východnej zase kvasený (C. 816). V tejto veci západná Cirkev presnejšie zachováva príkaz Kristov, ktorý podľa židovského zvyku na Veľkú noc premenil nekvasený chlieb. Proti tomu východná Cirkev poukazuje na to, že to je vedľajšie, lebo Kristus premenil chlieb, ktorý iba náhodou bol nekvasený, kým dnes chlieb je kvasený. Teda i kvasený možno používať.

Druhou vzdialenou platnou látkou je hroznové víno. Teda nie je platnou látkou ovocná šťava alebo i ovocné víno (jablkové, ríbezľové, figové atď.), ani iné produkty z vína, ako terkelica, koňak atď. Ale platnou látkou je mušt, vytlačený zo zrelého hrozna. V niektorých krajoch kedysi užívali pri sv. omši iba mušt. Veriaci odkladali najkrajšie strapce, bezprostredne pred omšou ich vytlačili a v tomto stave obetovali. (R. Fattinger, u. d. 48.) Platná látka je aj hrozienkové víno, vytlačené zo suchých hrozienok, ak by sa ponímalo ako opravdivé víno. Nesmie byť v ňom vody viac, než vážia samotné bobule. Užíva sa v krajoch, kde sa hrozno nerodí a víno pre rozličné ťažkosti nemožno importovať. No nebolo by platnou látkou víno z niekoľko hrozien, vymočených vo väčšom množstve vody, ako to robia v Abesínsku. Ani zmrznuté víno nie je platná látka, lebo je to ľad, a nie víno. Pred použitím má sa teda najprv roztopiť. Pravé víno musí obsahovať aspoň 5% alkoholu. Preto víno bez alkoholu nie je platná látka. Pravé víno obsahuje aj cukor. Ak ho však pridáme značne väčšie množstvo, môže to byť už neplatná látka. Pasteurizovanie zničí iba baktériá, a preto nezneplatňuje látku. Ak sa víno premení na ocot, prestáva byť platnou látkou. Tým skôr platí o umelom víne. Preto pri omši môžeme užívať len také víno, ktoré pochádza priamo od producenta, viazaného prísahou, že víno je prirodzené a nefalšované.

Aby *víno bolo dovolenou látkou,* musí byť už vykysnuté, nie vo forme muštu. Mušt nie je dovolená látka, je prípustný

iba vtedy, ak by nebolo inej a omša by sa musela odslúžiť. Víno má byť čisté, bez látok, ktoré nepatria k jeho podstate. Keď sa však pridajú v menšom množstve, ale pritom víno ostane vínom, neprestáva byť platnou, ba v istých okolnostiach je i dovolenou látkou. Ak je víno slabé, môžeme doň primiešať vínneho alkoholu (esencie), aby sa nepokazilo. Esencie nesmie byť viac, iba toľko, koľko alkoholu obsahuje víno, aby celkové množstvo alkoholu neprevyšovalo 12% pri mladom víne (S. Off. 5. aug. 1896.) Každé víno obsahuje už 1% octovej kyseliny; ak je kyseliny viac a víno sa začína kaziť, je to látka ešte platná, ale nedovolená. Dovolenou by bola iba v prípade nutnosti. Mútne víno je látka platná, ba i dovolená, ale sa doporučuje ho filtrovať. Farba vína pri dovolenosti nerozhoduje, môže byť hocijaká. Konečne do vína treba z príkazu Cirkvi primiešať trochu vody. (C. 814.) Príkaz zaväzuje pod ťažkým hriechom. Preto voda má sa nahradiť i bezprostredne pred konsekráciou, ak nebola primiešaná predtým, po nej už nie. Keby vôbec nebolo vody, nebolo by dovolené celebrovať. Avšak stačí najmenšie množstvo, najviac však množstvo rovnajúce sa 1/3 vína. Keby vody bolo viac, látka by bola pochybná, ba pri slabšom víne i neplatná. Voda môže byť každého druhu, len aby bola prirodzená a pitná, teda môže byť aj minerálna, i sódovka. Primiešaná voda znamená, že pri obete na kríži nielen krv (víno), ale i voda tiekla zo Spasiteľovho boku. Má znamenať Kristovu ľudskú prirodzenosť, ktorú pribralo Slovo k božskej. Napokon znamená i celé veriace človečenstvo, ktoré spolu s Kristom obetuje a je obetované. I Kristus používal pri Poslednej večeri víno smiešané s vodou. (A. Neugart, d. u. 136.)

Najbližšou látkou Eucharistie je používanie obidvoch spôsobov pri premenení. Aby bola *platná,* látky musia byť fyzicky prítomné, aby totiž mohlo sa verifikovať ukazovacie zámeno *toto* je telo moje, *toto* je kalich mojej krvi. Ak by to nebolo možné, konsekrácia by nebola platná, lebo látka a forma by sa nekryly. Preto platná je konsekrácia zakrytého cibória alebo kalicha, lebo *toto* sa dostatočne verifikuje. Ale neplatná by

bola konsekrácia, keby hostia bola zatvorená vo svätostánku, lebo o nej by sa už nemohlo povedať: toto je telo moje, ale *ono* alebo *tamto*. To isté treba povedať, ak hostia je na strane epištoly alebo evanjelia, iba ak patrí ku kôpke, ktorej začiatok je uprosted oltára, ako to býva, keď pre množstvo prijímajúcich mnohé cibóriá musia sa konsekrovať naraz. Okrem toho podmienkou platnosti je, aby kňazovým úmyslom látka bola určená natoľko, že sa aspoň verifikuje ukazovacie zámeno „to". Preto je platná konsekrácia kôpky malých hostií, o ktorých kňaz myslí, že je ich 200, ale v skutočnosti je ich 300. Ale neplatná by bola konsekrácia, ak by chcel konsekrovať iba polovicu, ale by neurčil napr. rozdelením, ktoré hostie patria do tejto polovice. Platná je konsekrácia dvoch slepených hostií, o ktorých kňaz myslel, že je to iba jedna, keďže chcel všetky konsekrovať, čo držal v rukách. Neplatná je konsekrácia hostie, ktorú niekto položil na oltár tak, že ju kňaz ani nevidel a teda ani nemienil konsekrovať. Neplatné je konsekrovanie kvapiek vína zvonka sa držiacich na kalichu, lebo je isté, že kňaz ich nechcel konsekrovať, aby prípadne neboly zneuctené. Ale nie je to už isté o omrvinkách, prilepených na konsekrovanej hostii, alebo o kvapkách, ktoré visia na vnútornej stene kalicha. Iná vec je, ak kňaz niekedy si zaumieni nekonsekrovať ich. Ak by bolo pochybné, či nejaká látka napr. malé hostie, sú konsekrované alebo nie, kňaz má ich v druhej omši podmienečne konsekrovať znova, alebo ich prijímať po Tele Kristovom. Nesmie ich v tej istej omši druhý raz konsekrovať podmienečne, lebo obeta podstatne už sa dokončila.

Aby konsekrácia bola *dovolená,* látka musí byť na korporáli a korporále zase na oltárnom kameni alebo v rukách kňaza. Čo sa týka kalicha alebo cibória, musia byť posvätené a vo chvíli konsekrácie otvorené. Keby oltárny kameň bol primalý, má na ňom spočívať aspoň čiastka kalicha a korporále. Mále hostie tiež majú byť na korporali. Ak by to pre tesnosť priestoru nebolo možné, môžu byť aj mimo, ale v cibóriu, alebo v osobitnom korporáli. Malé hostie majú byť na oltári pri obetovaní, keďže vtedy vlastne sa začína sv. omša. Čo

predchádza, je iba príprava (missa catechumenorum). Po obetovaní a pred kánonom môžu sa pripustiť z vážneho dôvodu. Ak sa už začal kánon, iba z veľmi vážneho dôvodu, napr. ak by ináč veľká čiastka veriacich ostala bez sv. prijímania. V obidvoch prípadoch však musia sa v myšlienke najprv obetovať a len potom konsekrovať. Keby šlo iba o jedného prijímajúceho, povedzme chorého, lepšie by bolo z veľkej hostie kúsok odlomiť a dať ho prijímať chorému.

Forma konsekrácie chleba je: Hoc est (enim) corpus meum. („Toto je totiž moje telo") a vína: Hoc est (enim) calix sanguinis mei, novi et aeterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur (vlastne effunditur) in remissionem peccatorum. („Toto je totiž kalich mojej krvi Nového a večného zákona, tajomstvo viery, ktorá sa vyleje za vás a za mnohých na odpustenie hriechov.") V obidvoch formách nepatrí k podstate slovo „totiž" keďže iba spája vetu s predchádzajúcim textom. V druhej forme, zdá sa, iba slová „toto je kalich mojej krvi" sú podstatné, lebo dostatočne vyjadrujú a teda aj spôsobujú, čo sa má stať. No sú autori (zdá sa, že i sv. Tomáš patrí k nim), ktorí aj ostatné slová považujú za podstatné a preto ten, kto by ich vynechal, musel by zopakovať podmienečne celú formu, aby konsekrácia bola isto platná. Isto neplatná by bola forma, ak by sa v nej zmenil smysel podstatne. Tak je neplatná forma: *Tu* je telo moje, alebo *tu* je kalich mojej krvi, lebo *„tu"* nie je *„to"*. Platná je forma, ako ju má Lukáš: „Tento kalich je nová smluva v mojej krvi, ktorá sa za vás vyleje" (22, 20), alebo sv. Pavol: Tento kalich je nová smluva v mojej krvi (1 Kor 11, 25), teda taká ako prvá čiastka Lukášovej formy, lebo smysel je ten istý. Ale ťažko by sa prehrešil proti poslušnosti voči Cirkvi ten, ktorý by užíval túto formu. Cirkev vyvolila tú, ktorá sa nachádza u Matúša a u Marka, lebo sú srozumiteľnejšie, a preto treba ju poslúchnuť. Odchýľka sa vysvetľuje tým, že Kristova náuka zpočiatku sa rozširovala živým slovom a poslucháči ťažšie vety si zapamätali iba podľa obsahu a nie doslovne. (G. Ricciotti, Vita di Gesu Cristo, Milano—Roma, Rizzoli, 1941, 117 a nasl.)

D. Celebrant

Eucharistickú obetu môžu prinášať *iba kňazi* (C. 802), lebo iba apoštolom a ich pomáhačom povedal Kristus, aby to robili na jeho pamiatku. Každý kňaz má celebrovať osve. Spoločné celebrovanie je dovolené iba pri konsekrácii kňaza alebo biskupa. (C. 803.)

Ak chce celebrovať *cudzí kňaz*, musí sa preukázať doporučujúcou listinou (celebret) vlastného ordinára. Ak ju nemá, ale je známy správcovi kostola, môže celebrovať. Ak nie je mu známy, raz alebo dva razy môže sa pripustiť, ak má na sebe duchovný oblek (nie nutne talár) a napíše svoje meno, úrad, diecézu do osobitnej knihy. Avšak správca kostola nie je povinný pripustiť ho k oltáru, najmä ak je podozrenie, že nemá veci v poriadku. Ak diecéza má v tejto veci osobitné predpisy, treba ich zachovávať. Ináč k oltáru neraz sa dostanú aj podvodníci, ako sa to aj u nás opätovne stalo.

Každý kňaz je povinný celebrovať *viackrát* za rok. (C. 805) Avšak kánon neurčuje, koľkokrát. Iba biskupovi a reholnému predstavenému nakladá starať sa, aby ich kňazi celebrovali aspoň každú nedeľu a prikázaný sviatok. (Tamže.) Ak by necelebrovali, sú povinní v tieto dni počúvať sv. omšu. Keby však ľud v takéto dni mal byť bez omše, ordinár môže i nariadiť kňazovi, ktorý nie je v duchovnej správe, aby celebroval. Vo všedný deň však by to urobiť nemohol. Ale patrí sa, aby každý kňaz denne celebroval. Ináč môže z toho povstať pohoršenie, ktoré by nenasvedčovalo o kňazskom duchu, ktorý ho má napĺňať.

Niekedy kňaz je *povinný* celebrovať zase z iných titulov. O stálych duchovných správcoch bola už reč vyššie. Sú v isté dni povinní nielen celebrovať, lež i aplikovať sv. omšu za svojich veriacich. Reholný predstavený tiež môže svojmu poddanému nariadiť nielen celebrovanie, ale aj aplikáciu. Môže tak urobiť najmä vtedy, ak ide o omšu, za ktorú kláštor prijal štipendium. Kňaz môže byť povinný celebrovať aj tým, že nie-

komu prisľúbil sv. omšu. No taký sľub obyčajne zaväzuje z vernosti, teda nie pod ťažkým hriechom.

Avšak najčastejšie zaväzuje celebrovanie tým, že niekto dostal za omšu a jej aplikovanie *štipendium čiže almužnu.* Zprvoti kňazi žili z darov, ktoré veriaci prinášali na omšu. Neskoršie prispievali desiatinou svojich dôchodkov. Medzitým sa zriaďovaly benefíciá a z ich výťažku vydržiavali kňazov. Ale už v III. storočí všeobecne dávaly sa na omšu i peniaze. Veď kňaz venuje zo svojho času aspoň pol hodiny. Okrem toho celebrovanie je spojené s istou námahou. Je teda celkom odôvodnené, aby aj veriaci niečím prispeli na jeho vydržiavanie. Veď napr. niektoré rehole takmer výlučne z toho žijú. Pravda, peniaze sa nedávajú za omšu ako jej ekvivalent. To by bolo svätokupectvo, ktoré je božím a cirkevným zákonom zakázané. Sv. omša má nekonečnú hodnotu a teda nedá sa zaplatiť nijakými peniazmi tohto sveta. No predsa sa slúži pre veriaceho, je teda spravodlivé, aby aj on niečo dal celebrantovi. Je to podobné, ako keď chirurg svetového mena sa dohodne s chudobným pacientom na menšom honorári, než by si za svoj výkon zaslúžil. Táto dohoda platí zo smennej spravodlivosti, hoci výkon a jeho odmena nie sú rovnaké. Tak i kňaz za svoj výkon vyššieho stupňa môže žiadať zo smennej spravodlivosti štipendium, ale i veriaci má ho poskytnúť, aby sa dohoda zadržala. Preto veriaci zo spravodlivosti sú povinní platiť za výkon štipendium, ale i kňaz odslúžiť zaň omšu. Keby to neurobil, je povinný štipendium vrátiť.

Výšku štipendia má určiť ordinár, a to na diecéznom sneme, nakoľko je to možné. Kde však takýto snem, predpísaný Kódexom, ešte nebol, i bez neho. Ak by takého dekrétu nebolo, má sa zachovať zvyk diecézny. I vyňatí rehoľníci sú povinní zachovávať ordinárov dekrét alebo zvyk. (C. 831.) Teda nik nesmie žiadať väčšie, ale ani menšie štipendium, lebo tým by sa zákon stal iluzórnym. Pravda, každý, ak ordinár to nezakáže, môže zo štipendia spustiť (C. 832), ba ho i celkom odpustiť, no nemôže svojím počínaním zavádzať novú úpravu, ktorá by mohla zaväzovať aj iných. Na Slovensku činí nateraz

štipendium za tichú sv. omšu 30.—, za spievanú 60.— Kčs. Viac nateraz nemožno žiadať. Ak by kňaz predsa len dostal viac, nemôže si to podržať, lež musí to vrátiť pod ťažkým hriechom, ak suma je aspoň relatívne veľká. Väčšie štipendium môže si kňaz ponechať, ak žiadateľ dobrovoľne, bez žiadania, venuje viacej, ak kňaz nie z omše samej, ale z jej vonkajších okolností má nárok na vyššie štipendium, ako keď má celebrovať neskoršie, na vzdialenom mieste atď. Ak fundátor zanechal istú sumu na sv. omše, ale neurčil ich počet, toľko ráz sa má celebrovať, koľkokrát je diecezálna taxa obsiahnutá v onej sume. Keby však bol určil počet, ktorý za onu sumu sa nedá celebrovať, treba sa obrátiť na Sv. Stolicu o redukciu omší, ak, pravda, biskup sám nemá takúto právomoc z povolenia Sv. Stolice alebo samého fundátora.

Je zakázané aplikovať omšu na úmysel, ktorý *ešte nejestvuje,* iba bude, teda napr. na úmysel toho, ktorý prvý dá štipendium (C. 825, § 1). Taká aplikácia je neplatná a teda štipendium, ktoré neskôr veriaci naozaj dajú, nemožno prijať. Dôvodom toho je, že úmysel ešte nejestvuje ani v sebe ani v príčine, keďže človek slobodne sa rozhoduje. Iné by bolo, keby príčina úmyslu už jestvovala, ale žiadateľ neprejavil ešte svoju vôľu, ako keď niekto zomrel a isto sa predpokladá, že budú zaňho žiadať sv. omšu, ale ešte to neurobili. Nebolo by to dovolené, ale štipendium by sa nemuselo vrátiť, keďže omša skutočne bola obetovaná za zomrelého. Pravda, tým nie je zakázané zdarma, ako by z vďačnosti, obetovať omšu za toho, ktorý prvý prinesie na sv. omšu. Ak niekto omylom aplikoval za živého, ktorý však už zomrel, aplikácia je platná a kňaz mohol by si štipendium podržať, keďže mal dva úmysly: jeden všeobecný, na ktorý mal celebrovať, druhý osobitný, a to za živého, ktorý však omylom nie je správny; teda predpokladá sa, že kňaz sa usmerňoval všeobecným úmyslom. Iné by bolo, keby bol naschvál zamenil živého za mŕtveho. V tom prípade totiž by nezachoval dohodu vo vážnej okolnosti, a preto by musel štipendium vrátiť. To isté treba povedať, ak by omšu omylom aplikoval za živého namiesto za živú. Nie je dovolené

brať štipendium za omšu, ktorá sa aplikuje na iný úmysel. (C. 825, § 2.) Farár, ktorý má v nedeľu aplikovať za svojich veriacich, nemôže za túto omšu prijať štipendium. Nie je dovolené za jednu omšu prijať dvoje štipendií (tamže, 3), lebo jednu vec nemožno dvakrát odmeniť, a to ani vtedy, ak štipendiá by boly malé, lebo ich prijatím sa kňaz zaviazal, že za každé odslúži jednu omšu. (C. 828.) Nie je dovolené prijať jedno štipendium za celebrovanie, druhé za aplikovanie, iba ak by bolo isté, že suma sa dáva iba za celebrovanie. (C. 825, § 4.) Ak sa teda štipendium dáva výlučne preto, aby ľudia mali v nedeľu sv. omšu, aplikácia je voľná. Okrem troch omší na Vianoce, keď za všetky tri možno prijať štipendium (C. 824, § 2), iba jednu môže aplikovať z titulu smennej spravodlivosti, ak kňaz celebruje viac omší. Teda ak farár v nedeľu binuje, nemôže ani za jednu prijať štipendium, keďže jednu má aplikovať z úradu, teda zo smennej spravodlivosti za veriacich. Ale druhou by mohol zadosťučiniť iným záväzkom, pravda, nie zo smennej spravodlivosti vyplývajúcim. Tak by mohol druhú aplikovať za zomrelých kňazov diecézy, na čo je diecezálnym štatútom zaviazaný, ako aj zdarma za živých priateľov, dobrodincov atď., ak ordinár inakšie nerozhodne, majúc od Sv. Stolice povolenie i na to, aby štipendium za druhú omšu sa venovalo na výživu chudobného kňaza, na podporu seminára atď. V deň Dušičiek (2. nov.) možno prijať štipendium iba za jednu omšu. Druhá sa má aplikovať za všetkých zomrelých a tretia na úmysel sv. Otca. Za tieto dve omše ani vtedy nie je dovolené prijať štipendium, ak by sa celebrovaly na ťažko prístupnom mieste alebo okolo poludnia, teda v neskorom čase. (Konštitúcia Benedikta XV. z 10. aug. 1915, A. A. S. 1915, 401, 479.) Ak by kňaz proti cirkevnému zákazu predsa len prijal štipendium, ťažko by zhrešil, hoci suma by nebola veľká, lebo Cirkev to zakazuje z obavy pre zneužitie, ktoré by mohlo ťažko poškodiť jej dobrú povesť. Avšak takýmto spôsobom by predsa aplikoval, hoci nedovolene, a teda nemusel by vrátiť štipendium. Ak by sa to bolo stalo omylom, je povinný jednu nasledujúcu omšu celebrovať bez štipendia.

Kňaz je povinný celebrovať omšu i vtedy, keby bol štipendium čo aj bez vlastnej viny *stratil* (C. 829), lebo tým, že ho prijal, dohoda je uskutočnená a teda štipendium patrí už jemu, môže ním disponovať, ale ak sa stratí, jemu sa stratí ako majiteľovi. Ak kňaz po prijímaní zistí, že konsekroval vodu a nie víno, znova musí oba spôsoby konsekrovať na úmysel, na ktorý mal celebrovať. Keby však do hodiny nedostal víno, nebol by už povinný dokončiť omšu. Ale čo urobiť vtedy s aplikáciou? Keďže pravdepodobne podstata obety je už v konsekrácii chleba a kňaz aplikoval pred jeho konsekrovaním, nemusel by to urobiť znova.

Celebrant je povinný za štipendium nielen omšu odslúžiť, ale zachovať aj *dojednané okolnosti,* napr. odslúžiť omšu v čiernom, pri určitom oltári, v určitom čase. Ak to neurobí, môže i ťažko zhrešiť, ak okolnosť je väčšieho významu, napr. keď celebruje v čiernom, hoci bola objednaná omša za snúbencov, ktorí sa zúčastnia na nej s celou rodinou. Ak okolnosť nie je dojednaná, kňaz môže rozhodnúť a napr. omšu za mŕtveho odslúžiť aj tak, že celebruje omšu dňa. Ak žiadateľ neurčil čas omše za súrnu vec, majú sa odslúžiť čím skorej, v osožnom čase. (C. 834, § 2, 1.) Ináč kňaz by musel vrátiť štipendium, ako keď má odslúžiť za ťažko chorého a odloží to o mesiac, medzitým však chorý zomrie. V ostatných prípadoch omše majú sa odslúžiť v krátkom čase, podľa väčšieho alebo menšieho počtu omší. (C. 834, § 2, 2.) Avšak kánon bližšie neurčuje, čo je krátky čas. Dekrét Pia X. z 11. mája 1904 „Ut debita" určuje jeden mesiac pre jednu, pol roka pre sto omší, ale kánon nič nehovorí o tom. Teda ponecháva sa to múdremu uváženiu. Pravda, iná je vec vtedy, ak 30 dajú po jednej omši, a zasa iná, ak jeden dá na 30 omší. V prvom prípade je prípustný kratší, v druhom dlhší čas. Ak žiadateľ výslovne ponechal určenie času kňazovi, kňaz môže celebrovať omšu hocikedy. (C. 834, § 3.) Avšak nik nesmie prevziať na seba toľko omší, koľko by nemohol odslúžiť za jeden rok. (C. 835.) Z toho, zdá sa, vyplýva, že kňaz nemôže celebrovanie odročiť na dlhšie ako na rok, a to ani vtedy, keby s tým súhlasil žiadateľ. Povinnosť začína

dňom, keď kňaz preberá štipendium. Výnimky z tejto povinnosti pripúšťa C. 837. Tak rehoľník, preberajúc povinnosť aplikovať, musí sa spravovať časom, keď predstavený prebral štipendium, a nie on sám. Ale povinnosť sa začína prebratím štipendia, ak ho kňaz dostal od ordinariátu, od farára, ktorý nestačí odslúžiť všetky svoje omše, či už ich dostal od veriacich (manuálne), alebo fundačné, ktoré odovzdá druhému (kvazi manuále). Keby to však bola omša na súrny úmysel, musela by sa odslúžiť ihneď.

Zakazuje sa každé kupčenie s omšami. (C. 827.) Teda nie je dovolené sbierať intencie na jednom mieste a dať ich celebrovať na inom, kde štipendium je menšie, a venovať rozdiel na nejaký dobrý cieľ, ako na budovanie kostola, vydržiavanie sirotínca atď. Nie je dovolené štipendium zameniť za tovar, ako knihy, časopisy atď., hoci tej istej hodnoty, lebo kánon zakazuje čo aj len náznak kupčenia. No nezakazuje žiadateľovi, aby miesto peňazí dal inú vec, ako plátno, ovocie atď. Nie je dovolené, aby administrácia nejakého časopisu sbierala intencie, asignovala ich kňazom, ktorým by namiesto štipendia poslala svoj časopis. Ale nie je zakázané, aby kníhkupec miesto peňazí platil knihami za omšu, keďže štipendium sa nezamení za knihy, lež namiesto štipendia sa dávajú knihy. I to by bolo prípustné, aby chudobný kňaz, ktorému chodí časopis a nemôže zaplatiť predplatné, požiadal administráciu o obstaranie niekoľkých intencií, ktoré by odslúžil namiesto predplatného. Ak totiž môže o to požiadať niekoho iného, môže sa obrátiť aj na administráciu. (J. Ubach, u. d. 121.) Pravda, vo všetkých týchto prípadoch sa vylučuje každý zisk, ktorý patrí už do kupčenia.

Každý kňaz povinný je odovzdať omše na celebrovanie iným, ako i ordinár, ktorému sa majú posielať nadbytočné omše, správca kostola, ktorý sbiera intencie atď., musí sa starať, aby sa tak *čím skorej stalo.* (C. 837.) Kto má nadbytkové omše, môže ich odovzdať známym kňazom, o ktorých vernosti v plnení povinností nemožno pochybovať, alebo takým, ktorých doporučuje vlastný ordinár. (C. 838.) Vo všetkých týchto prípadoch odo-

vzdávateľa zaväzuje povinnosť dotiaľ, kým nemá potvrdenie, že prijímateľ prijal záväzok a štipendium (C. 839.).

Kto manuálnu omšu odovzdá inému, musí mu odovzdať *celé štipendium*, nesmie si z neho nič stiahnuť z nijakého titulu, iba ak by žiadateľ s tým výslovne súhlasil, alebo keby bolo isté, že suma, prevyšujúca diecezálnu taxu, bola daná so zreteľom na osobu (intuitu personae, C. 840, § 1). Teda správca kostola nesmie stiahnuť zo štipendia na kostol, svetlo atď., ale celé štipendium, ktoré prevzal od žiadateľa, musí odovzdať celebrantovi. Pravda, môže žiadať od celebranta ordinárom určenú taxu za hostiu a víno. Ak žiadateľ dá väčšie štipendium so zreteľom na osobu, ako z povďačnosti, so zreteľom na príbuznosť, chudobu celebranta atď., táto okolnosť musí byť celkom istá, a to alebo z jeho slov alebo z iných jasných náznakov. Nesmie sa jednoducho iba predpokladať. Z titulu epikie by si mohol niečo podržať iba ten, kto by vynaložil značnú námahu, napr. pri sbieraní intencií ap. Takto možno odpočítať aj poštové trovy poukážky. Konečne kňaz, ktorý prijíma od druhého štipendium, môže čiastku štipendia darovať, lebo darovanie nezakazuje nijaký zákon.

Fundacionálne omše majú sa odslúžiť podľa úmyslu fundátora. Keby to nebolo možné v určenom kostole, majú sa odbaviť inde. Štipendium za nich má sa odovzdať celé tomu, kto ich celebruje. Ale keby bolo isté, že väčšie štipendium tvorí čiastku benefícia na vydržiavanie kňaza, alebo má slúžiť nejakému nábožnému cieľu, stačí odovzdať iba diecezálnu taxu a nadbytok môže sa podržať. (C. 840, § 2.) Keby úroky fundacionálnych omší boly také nízke, že za ne by sa nemohly slúžiť omše, treba žiadať ich redukciu, ktorá je výlučnou výsadou Sv. stolice. (C. 1517, § 2.) Sv. Otec zredukuje počet omší a ovocie necelebrovaných nahradí z pokladu Cirkvi, nachádzajúceho sa v mysli Božej, kde sú uložené nekonečné zásluhy Krista, Bl. Panny Márie, všetkých svätých a sv. omší, ktoré neboly celebrované na určitý úmysel. Takéto redukcie sa staly aj u nás po prvej a po druhej svetovej vojne, keď sa veľmi znehodnotily fundácie. Právomoc zredukovať omše môže Sv. Sto-

lica delegovať aj ordinárovi. Ba môže to ordinárovi povoliť aj sám fundátor. (Comm. I. C. 14. jul. 1922, A. A. S., 1922, 529.)

Všetci, ktorí majú povinnosť alebo sami odslúžiť omše alebo ich dať na odslúženie iným, musia *na konci civilného roku* odovzdať všetky čajsi manuálne omše ordinárovi. Ak ide o manuálne omše, povinnosť zaväzuje na konci roku, odkedy ich kňaz prevzal. (C. 841.) Ak by počet takýchto necelebrovaných omší bol nepatrný, nebolo by ich treba odovzdať ordinárovi, keďže i beztak čoskoro by ich sám mohol odslúžiť. Ale ordinár musí sa starať, aby omše boly celebrované čím skorej. Miestny ordinár vôbec musí sa starať, aby tieto povinnosti boly splnené. V kostoloch rehoľníkov sa starajú o to predstavení. (C. 842.) Preto správcovia kostolov a iných zbožných miest, kde sa prijímajú sv. omše na celebrovanie, majú mať osobitnú knihu, v ktorej presne zaznačujú počet omší, ich úmysel, štipendium a ich odslúženie. Ordinár je povinný aspoň každý rok sám alebo skrze iných (dekan) skontrolovať knihu. (C. 843.) I kňazi, svetskí aj rehoľní, majú si poznačiť prijaté omše a kedy boly odslúžené. Ba i miestni ordinári a rehoľní predstavení, ktorí dávajú vlastným poddaným alebo iným omše, majú ich do knihy zapísať a starať sa, aby čím skorej boly odslúžené. (C. 844.)

Z toho vidno, ako sa Cirkev stará o veci, ktoré by mohly byť zneužité ziskuchtivými ľuďmi.

Aby kňaz *dovolene* mohol celebrovať, musia sa splniť tieto podmienky:

1. *Musí byť bez cenzúry, iregularity a inej kánonickej prekážky.* Cenzúrou rozumieme exkomunikáciu, interdikt a suspenziu. Exkomunikácia je vyobcovanie zo spoločnosti veriacich. Interdiktom sa pozbavujú veriaci, ostavší v spoločnosti Cirkvi, istých svätých výkonov. Suspenzia pozbavuje duchovnú osobu úradu, benefícia alebo oboch. Cenzurovaný kňaz nesmie celebrovať. Keby ho však veriaci zo zákonitého dôvodu požiadali, môže to urobiť. Iregularita je prekážka, ktorá zakazuje prijať vysviacku alebo už prijatú použiť, ako celebrovať atď. Jej dôvodom sú fyzické alebo mravné nedostatky. Obyčajne sa vy-

žaduje vážnejší dôvod, aby ordinovaný nesmel celebrovať, než aký sa vyžadoval, aby nemohol prijať vysviacku. (C. 984, 2.) Tu prídu do úvahy najmä isté telesné vady, ako slepota, hluchota a choroby, ktoré spotvorujú človeka. Načisto slepý nemôže celebrovať bez dišpenzu Sv. Stolice, ktorá to dovolí iba vtedy, ak rečený vie celkom nazpamäť aspoň jednu omšu. Je to obyčajne omša Bl. P. Márie, ktorá má veľmi krátky formulár. Ak kňaz iba nevidí dobre, môže celebrovať, ak nedostatky zraku nahradzuje pamäťou. Aj celkom hluchý môže celebrovať, hoci nepočúva miništranta. Nemôže celebrovať, kto by nemohol zachovať podstatné rubriky omše alebo kto by svojím vonkajškom vzbudil odpor u veriacich. Tak značne hrbatý a napadnutý ošklivou chorobou by nemohol celebrovať, iba súkromne. Jednoduchá prekážka sa líši od iregularity tým, že prestáva aj od seba jestvovať, kým iregularita iba dišpenzom. Jednoduché prekážky ako skutočná nečestnosť (infamia facti), zakazujú prijať vysviacku, ale môžu zabrániť aj celebrovanie.

2. *Musí byť v stave posvätujúcej milosti.* Podľa príkazu Cirkvi kňaz, uvedomiac si ťažký hriech, nech si akokoľvek myslí, že vzbudil v sebe dokonalú ľútosť, nesmie celebrovať bez spovede. Keby však pre nedostatok spovedníka a z naliehavého dôvodu predsa musel celebrovať, načim mu vzbudiť dokonalú ľútosť a čím skorej sa vyspovedať (C. 807). Teda nestačí vzbudiť v sebe dokonalú ľútosť, ale musí sa vyspovedať. Nedostatok spovedníka nastáva, ak ho vôbec niet, alebo ak ho iba veľmi ťažko dostať, ako keď nechce spovedať, je vzdialený aspoň na jednu hodinu cesty atď. I vtedy je nedostatok, ak je prítomný, ale celebrant by sa mu vyspovedal iba s mimoriadnym odporom. Nutný dôvod napr. je, ak kňaz má konsekrovať hostiu pre chorého, ak má celebrovať omšu z úradu ako sobášnu alebo pohrebnú omšu, takže jej zameškanie by znamenalo ťažké pohoršenie, ak sám kňaz by sa ťažko difamoval tým, že by sa musel súrne vyspovedať bezprostredne pred omšou alebo pod omšou. V takom prípade však musí vzbudiť dokonalú ľútosť. Ináč by sa zmarila milosť a spáchal by svätokrádež. Výnimka sa pripúšťa, keby ani na to nemal času. Kňaz, ktorý

z nutného dôvodu takto celebruje, je povinný vyspovedať sa čím skorej, to jest do troch dní podľa všeobecnej mienky teologov. Sú však prípady, že musí tak urobiť ešte toho istého dňa, a to vtedy, ak sa ešte po celebrovaní vyskytne príležitosť vyspovedať sa, ktorej neskoršie nebude, alebo ak nasledujúceho dňa zasa chce celebrovať. Kto bez nutného dôvodu celebroval v stave ťažkého hriechu, nezaväzuje ho príkaz čím skorej sa vyspovedať, ale prvotný zákaz celebrovať bez predchádzajúcej spovede.

3. *Od polnoci nesmie* absolútne ničoho zjesť ani vypiť. (C. 808.) To je prirodzený čiže absolútny pôst, keďže z úcty k Eucharistii vôbec nič sa neprijíma do žalúdka od polnoci. Tento pôst môže byť zrušený aj najmenšou dávkou. Preto tu nemožno brať zreteľ na maličkosť látky a kto takto celebruje, spácha ťažký hriech svätokrádeže. Avšak na to je potrebné, aby túto látku naozaj zjedol alebo vypil. Teda vec a) musí prísť zvonku do úst a nie znútra, ako keď niekto prehltne krv z jazyka, zuba atď., čo sa všeobecne nepovažuje ani za jedenie, ani za pitie. Ale porušil by pôst, kto by prehltol slzy tečúce do úst. b) Vec musí sa prehltnúť ako jedlo a nápoj, nie ako slina a vdych, teda automaticky, lebo tieto výkony sú potrebné a teda Cirkev nemôže žiadať, aby sa ich človek zdržoval. Teda neporušuje pôst, kto so slinou prehltne pozostatky jedla prilepené na zuboch, kvapku vody po umývaní úst, ak tam ostala a pomiešala sa so slinou, trochu mlieka, ktoré ostalo v ústach po jeho ochutnaní a tiež sa pomiešalo so slinou, trochu tabaku, ktorý po žuvaní ostal v ústach a pomiešal sa so slinou atď. Keby však tieto veci niekto prehltol naschvál, už by nebol lačný, lebo už by sa nedostaly automaticky do žalúdka ako slina, ale ako jedlo a nápoj. Podobne neporušuje pôst, kto niečo vdýchne a prehltne, lebo aj dýchanie, aj po ňom nasledujúce prehltnutie je automatické. Tak neporušuje pôst, kto dýchaním prehltne komára, dážď, sneh atď. Ale by ho porušil, ak by to urobil naschvál. Neporušuje pôst, kto fajčí, alebo vdychuje (i naschvál) výpary jedál alebo nápojov, lebo tým ani neje ani nepije. c) Vec, o ktorú ide, musí byť jedlo alebo nápoj, to

jest do istej miery stráviteľná. Teda neporušuje pôst prehltnutá minca, sklo, nechty atď. Ale porušujú pôst všelijaké prášky, ako aspirín atď. Ak by však niekto pochyboval, či je lačný alebo nie, spokojne by mohol celebrovať, lebo pochybný zákon nezaväzuje.

Celebrant má byť lačný od *polnoci*. Polnoc však môže sa počítať podľa miestneho (pravého alebo stredného), alebo podľa dohodnutého (zónového alebo iného mimoriadneho) času. U nás sa užíva stredoeuropský čas, v Rumunsku východoeuropský, v Anglicku západoeuropský atď. Okrem toho sa užíva letný a zimný čas. Celebrant môže sa spravovať každým z týchto časov. (C. 33, § 1.) Ba keďže medzi zónovým a pravým časom je aspoň niekoľko minút rozdielu, nezhrešil by, keby sa začal postiť až niekoľko minút po polnoci podľa zónového času. (Th. A. Jorio, Theol. mor. III., 109.) Ak niekde Sv. Stolica povolí celebrovať popoludní, obyčajne nariaďuje, aby sa celebrant a prijímajúci veriaci zdržovali pokrmu štyri, tekutín okrem liehovín jednu hodinu pred prijímaním.

Kňaz môže celebrovať i *bez pôstu*, ak treba zaopatriť chorého a nemá konsekrovanú hostiu. Veď prijať Telo Kristovo v nebezpečenstve smrti je božím, celebrovať však na lačný žalúdok cirkevným zákonom. No boží je vyšší ako cirkevný a teda pri kolízii má prednosť. Po druhé bez pôstu môže celebrovať i vtedy, keby nemohol vynechať omšu bez pohoršenia, lebo pohoršenie zakazuje prirodzený zákon, ktorý je tiež vyšší než cirkevný. Tak v nedeľu, ak kňaz nie je už lačný, mal by to jednoducho povedať ľuďom a necelebrovať. Veriaci by boli sprostení príkazu slyšať sv. omšu, lebo je to nemožné. No ak by bolo podozrenie, že kňaz zavinil tento stav, keďže sa v noci cez kánonický čas zabával, bolo by dovolené i bez pôstu celebrovať. To isté treba povedať, ak kňaz až v omši sa spamätá, že nie je lačný, keďže bez vlastného zahanbenia by nemohol odísť od oltára. Po tretie celebrovanie bez pôstu je prípustné, ak kňaz musí dokončiť iným kňazom započatú omšu pre jeho chorobu a pod., alebo vlastnú, prijímajúc namiesto vína vodu. Príkaz dokončiť omšu je boží a je vyšší než cirkevný nalačno

celebrovať. d) Novokňaz podľa mnohých autorov by mohol celebrovať primície, keby náhodou niečo zjedol bez vedomia veriacich. Veď v tomto prípade sotva by mohol sv. omšu bez pohoršenia vynechať. Pravda, keby bolo verejne známe, že nie je lačný, nesmel by celebrovať, lebo práve tým by spôsobil pohoršenie. V tomto prípade by to mohol vhodným spôsobom vysvetliť ľudu. No mohol by použiť i epikiu ospravedlňujúc sa, že v takýchto okolnostiach Cirkev nechce urgovať svoj zákon a mohol by celebrovať, lenže práve pre pohoršenie i to by sa muselo vysvetliť ľudu. e) Ak má dišpenz od Sv. kongregácie Ofícia. (C. 247, § 5.) Podľa dekrétu tohože Sv. Ofícia z 22. marca 1923 (AAS, XV., str. 152) tento dišpenz sa povoľuje na verejný prospech veriacich, a nie na súkromný prospech celebrantov (zbožnosť, prijaté štipendium). Povoľuje sa preto, aby veriaci mohli počúvať sv. omšu. Na dišpenz je potrebný dôvod. Obyčajne spočíva v tom, že kňaz pre chorobu alebo pre starobu nemôže byť v nedeľu a sviatok lačný až do neskorej hodiny (aj do desiatej). Dlhotrvajúca práca, ako je počúvanie spovede, kázeň a pod. tiež môže byť dostatočným dôvodom na povolenie dišpenzu. Dišpenz treba žiadať cestou ordinariátu od Sv. Ofícia. Sv. Ofícium môže dišpenzovať jednotlivých kňazov, ale môže tiež poskytnúť ordinárom stálu právomoc, aby to urobili sami. V súrnejších prípadoch, v ktorých pre nedostatok času nemožno sa obrátiť na Sv. Ofícium, sám ordinár môže dišpenzovať, ale čím skôr musí o tom podať zprávu Sv. Ofíciu. Dišpenzovaný môže vypiť iba nejakú tekutinu, ako mlieko, čaj, kávu a pod., liehové nápoje však, čo je samozrejmé, sa vylučujú. No nevylučujú sa lieky, hoci obsahujú i trochu liehu. Dišpenzovaný by mohol, ak binuje, prijať i ablúciu prvej omše, hoci obsahuje i víno. Pravda, má sa vyhýbať pohoršeniu veriacich v každom prípade, a to poučením a vysvetlením.

4. Aby sa kňaz na sv. omšu *zbožne prichystal* a po nej sa poďakoval, ako nariaďuje kánon: Kňaz nech nezamešká zbožnými modlitbami sa prichystať na eucharistickú obetu a po nej sa poďakovať Bohu za toľké dobrodenie. (C. 810.) Nie je to však príkaz, iba rada. No kňaz by zhrešil aspoň všedne, keby,

najmä bez dôvodu, poďakovanie vynechal, dávajúc takto dôvod na pohoršenie, keďže je to aj u veriacich zvykom. No nie je predpísané, aké modlitby má konať. Najlepšou prípravou je meditácia, ale kánon ju nespomína. Omšové rubriky hovoria o tom, aby kňaz pred omšou mal odbavené Matutinum cum Laudibus a po omši recitoval antifónu „Trium puerorum" s piesňou „Benedicite", Žalm s troma modlitbami, ale ani tieto modlitby sa neprikazujú, iba doporučujú, keďže sa vzťahujú na veci pred omšou a po nej, ale nie cez omšu.

E. Okolnosti eucharistickej obety

Sv. omša môže sa celebrovať *v konsekrovanom alebo posvätenom kostole alebo v posvätenom oratóriu.* (C. 822, § 1.) Avšak nie je dovolené celebrovať v kostoloch heretikov a schizmatikov, hoci kedysi boly konsekrované alebo posvätené. (C. 823, § 1.) Kňaz rímskeho obradu môže v prípade potreby celebrovať v kostole východného obradu, ale iba vo vlastnom obrade a nie na antimenziách (vrecúško s relíkviami). Východný kňaz môže zasa celebrovať v rímskom kostole, ale iba podľa vlastného obradu. (C. 823, § 2.) Miestny ordinár a vyšší predstavený (napr. provinciál), ak ide o vyňatú rehoľu, v mimoriadnom prípade a iba prechodne môže povoliť celebrovať mimo kostola alebo oratória na oltárnom kameni a na slušnom mieste zo zákonitého dôvodu. Nikdy však nemôže to povoliť v súkromnej izbe. (C. 822, § 4.) Rozumie sa, pravda, obytná izba, kde pracujú, spia atď. Keby šlo o chorého, ktorý by nemohol vyjsť z izby a už dávno nebol na omši, autori, odvolávajúc sa na epikiu, sú tej mienky, že ordinár by to mohol dovoliť 1—3 razy. To isté by sa mohlo povoliť v úmrtnej izbe (camera ardente) vynikajúcej osoby, ako biskupa, osoby veľmi zaslúžilej o Cirkev atď., lebo to tiež nie je obytná izba, ale nahradzuje kaplnku. (Odpoveď Sv. kongr. pre sviatosti z 3. mája 1926, AAS 1926, 388.) Vo veľmi súrnych prípadoch, keď nemožno sa obrátiť na ordinára, jeho povolenie sa rozumne predpokladá a teda nie je potrebné. No sluší sa, aby sa mu vec dodatočne oznámila.

Také prípady sú: ak by sa zrútil kostol, v ktorom sa celebruje, ak kostol je malý a nemôže pojať ľudí, ktorí v prikázaný deň majú počúvať sv. omšu, ak je prenasledovanie a kňaz nemôže celebrovať v kostole, ak misionár nemá kostol, v ktorom by mohol celebrovať atď. (J. Aertnys—C. A. Damen, Theol. mor. II, Taurinorum Aug., Marietti, 1932, 165.) Dôvod však musí vždy byť náboženskej a nie čisto svetskej povahy. Nie je teda dovolené celebrovať pod holým nebom z príležitosti politickej a pod., manifestácie. (Kongr. pre sviatosti 26. júl, 1924, AAS, 1924, 370.)

Celebrovať načim na *konsekrovanom oltári.* (C. 822, § 1.) Oltár môže sa konsekrovať alebo celý, ak je nehnuteľný, alebo iba jeho čiastka, to jest oltárny kameň, ak je hnuteľný. (C. 1199, § 1.) Aby niekto mohol celebrovať na každom slušnom mieste, a to len na oltárnom kameni (altare portatile), na to musí mať povolenie alebo z práva alebo od Sv. Stolice. (C. 822, §§ 2, 3.) Ak chce kňaz celebrovať na lodi, treba mu povolenie Sv. Stolice, a to i vtedy, ak je tam stála kaplnka. (Sv. kongr. obradov 10. nov. 1905.) Podľa zákona toto privilégium majú kardináli a biskupi (aj titulárni), miesto však musí byť slušné. Nezakazuje sa ani v súkromných kabínach, ak sa odstránia „všetky nebezpečenstvá neslušnosti" (C. de prop. Fide, 1. mart. 1902, AAS. XXXV, 613.)

Sv. omšu možno celebrovať *každý deň okrem dní zakázaných vlastným obradom kňaza.* (C. 820.) V rímskom obrade sú to tri posledné dni Veľkého týždňa. Na Zelený štvrtok má sa celebrovať iba jedna, slávnostná omša vo farských a katedrálnych kostoloch. Ordinár však môže povoliť jednu tichú omšu pred slávnostnou pre pohodlie veriacich. Tichá sv. omša môže sa celebrovať i v kaplnkách nemocníc, väzníc, menších kláštorov, ktoré majú vlastného správcu a kde Sviatosť Oltárna stále sa nachádza. Predstavený reholí, v kostole ktorých sa neodbavujú slávnostné obrady Veľkého týždňa, môže tichú omšu odslúžiť, aby členovia mohli prijímať v oratóriu alebo i v kostole za zatvorenými dverami, lebo v ten deň má sa slúžiť na pamiatku ustanovenia Sviatosti Oltárnej verejná sv.

omša, ktorá môže byť iba slávnostná. Keby na tento deň padol prikázaný sviatok (napr. v Taliansku sviatok sv. Jozefa), ordinár musí sa postarať o dostatočný počet omší pre pohodlie veriacich. Vo Veľký piatok sa omša necelebruje, lež kňaz prijíma v Zelený štvrtok konsekrovanú hostiu. V jedinom prípade by bolo dovolené slúžiť omšu, keby zomierajúci mal prijímať a nebolo by konsekrovanej hostie. Vo Veľkú sobotu možno celebrovať iba veľkú omšu, ktorá je spojená s ostatnými obradmi, ako s posviackou ohňa, veľkonočnej sviece, krstiteľnice. Tiché omše sa povoľujú ešte ťažšie ako napr. na Zelený štvrtok, lebo kedysi i Veľká sobota bola aliturgickým dňom, to jest v tento deň sa necelebrovalo. Povolenie môže dať iba Sv. Stolica, nie však ordinár.

Sv. omša nemôže sa začať prv ako hodinu *pred svitaním a neskoršie ako hodinu popoludní.* (C. 821, § 1.) Svitanie alebo zora sa začína ráno, keď veci bez osobitného osvetlenia (mesiaca, elektriny atď.) začínajú byť viditeľné silou vychádzajúceho slnka. V lete svitá prv, v zime neskoršie. Čas svitania sa označuje na osobitnej tabuli podľa rozličných zemepisných šírok. Kde svitanie nastáva veľmi skoro alebo veľmi neskoro, v celebrovaní možno sa spravovať začiatkom obyčajného civilného života, keď totiž ľudia začínajú robiť svoje práce. (Kongregácia obradov z 18. sept. a 2. nov. 1634.) Dôvodom na určenie času, v ktorom sa celebruje, je úcta k eucharistickej obete. Nedodržať čas je ťažkým hriechom, ak bez vážneho dôvodu celebrujeme tri hodiny pred úsvitom alebo tri hodiny popoludní. Vážne dôvody nedodržať čas sú: zaopatrenie nemocného, cesta celebranta alebo i veriacich, a to nielen v prikázaný, ale i vo všedný deň; aby pracujúci pred prácou mohli počúvať sv. omšu; ak pre slávnosť atď. omša sa začína značne oneskorene atď. Obyčajne je potrebný vážnejší dôvod, aby sa omša celebrovala skorej ako neskoršie. Z rozumného dôvodu môže v tejto veci dišpenzovať aj ordinár. Tým skôr privilégium celebrovať prvej alebo neskoršie môže poskytnúť Sv. Stolica. Tak Pius XI. v konštitúcii „Quod ad conventus eucharisticos" zo 7. marca 1924 povolil pri eucharistických kongresoch, ak je Sviatosť

Oltárna vyložené na poklonu cez celú noc, ihneď po polnoci celebrovať jednu sv. omšu, na ktorej všetci prítomní môžu pristúpiť k sv. prijímaniu. Prítomní kňazi môžu však ďalšie omše celebrovať po tejto prvej omši alebo aj bez nej, o jednej hodine po polnoci. (AAS, 16, 156.) Taktiež bez povolenia Sv. Stolice je dovolené celebrovať o polnoci na Vianoce konventuálnu (úradnú omšu kanonikov) a farskú omšu, nie však inú. Prítomní nielen zadosťučinia príkazu počúvať sv. omšu, ale môžu pristúpiť i k sv. prijímaniu. Ale táto omša nemôže sa začať pred polnocou, no iba po polnoci. V tom prípade niet predpisu, ktorý by zaväzoval celebranta alebo veriacich k eucharistickému pôstu. Avšak sluší sa, aby aspoň krátky čas pred polnocou sa zdržovali jedla a pitia. V rehoľných a nábožných domoch, majúcich oratórium, kde je stále Sviatosť Oltárna, môže jeden a ten istý kňaz celebrovať o polnoci na Vianoce jednu alebo aj tri omše, na ktorých prítomní veriaci môžu zadosťučiniť príkazu počúvať sv. omšu a pristúpiť k sv. prijímaniu. Také domy sú kláštory, nemocnice, sirotínce, starobínce, väznice, semináre, no nie internáty, pravda, ak nie sú to rehoľné domy. (C. 821, § 3.) Táto omša má sa celebrovať za zatvorenými dverami, ale možno na ňu pripustiť aj vonkajších veriacich.

Denne môže kňaz *celebrovať* obyčajne *iba raz*. Výnimky: a) Na Vianoce môže, ale nemusí, celebrovať tri omše, a to na znak trojakého narodenia Pána. Prvé je večné, ktoré je nám skryté, a preto sa celebruje o polnoci. Druhé je časné, ale duchovné, a preto sa celebruje na svitaní. Tretie je časné a telesné, ktorým Kristus vyšiel na svetlo božie zo života Panny a preto sa celebruje vo dne. (S. Thomas, p. III., qu. 83, a 2. ad 2.) b) Aj na Dušičky je dovolené slúžiť tri sv. omše za duše v očistci. Vo Španielsku, Portugálsku, na Filipínach a v Južnej Amerike už skôr bolo dovolené v ten deň slúžiť tri omše. Benedikt XV. to rozšíril na celý svet. c) Ak treba zaopatriť chorého a niet konsekrovanej hostie, lebo prijímať v nebezpečenstve smrti je príkazom božím, kým zákaz viackrát denne celebrovať je iba cirkevný príkaz. d) Ak pre nedostatok kňazov značná čiastka veriacich v prikázaný deň by nemohla počúvať sv. omšu,

môže ordinár povoliť, aby kňaz celebroval dvakrát (C. 806, § 2), pravda, zachovajúc i pred druhou omšou pôst tým, že po prvej neberie k sebe ablúciu, to jest víno a vodu (binácia). Značnou čiastkou treba rozumieť asi 20 osôb. No, keby medzitým prišiel iný kňaz, toto povolenie nemožno použiť. Povolenie je reálne, keďže je dané na prospech veriacich. Teda keby ochorel kňaz, ktorý dostal od ordinára povolenie binovať, i jeho zástupca môže binovať bez obavy. e) Sv. Stolica môže povoliť aj iné výnimky. (C. 806, § 1.) Tak Sv. kongregácia pre sviatosti, uvedomiac si nedostatok kňazov, povolila u nás dňa 28. jan. 1946 na tri roky, aby kňaz v prikázané dni, zachovajúc pôst, mohol celebrovať tri razy. Podmienkou však je, aby tretiu omšu odslúžil v inom kostole. Zároveň povolila dva razy celebrovať sv. omšu aj na zrušené sviatky, obyčajné dni z príležitosti pohrebu, sobáša, liturgických slávností atď. Obidve povolenia boly dané na tri roky, teda do 28. jan. 1949.

F. Obrady eucharistickej obety

Celebrant má byť *oblečený v talári,* to jest v obleku, ktorý siaha až po členky (talus) (C. 811, § 1.). Bez neho by mohol byť iba vo výnimočnom prípade (D. M. Prümmer, Manuale Theol. Mor. III. Herder 1936, 214.) Omšové rúcho a jeho príslušenstvo má byť vyhotovené podľa liturgických a estetických smerníc. (C. 1296, § 3.) Má byť posvätené. Stráca posvätenie, ak sa značne zmení, alebo ak bolo používané na neslušné ciele, alebo bolo verejne predané. (C. 1305, § 1.) Bolo by ťažkým hriechom neodôvodnene celebrovať bez akéhokoľvek omšového rúcha. Jeho farba zaväzuje iba pod všedným hriechom. Ale ak by z toho nastalo pohoršenie, napr. ak by niekto na Turíce celebroval v čiernom, môže to byť aj ťažký hriech.

Oltár má byť pokrytý tromi plachtami na znak toho, že telo Kristovo v hrobe bolo zabalené do ľanového plátna. Na oltári medzi svietnikmi má vyčnievať kríž s Ukrižovaným, aby ho celý ľud videl, keďže sv. omša je opakovanie obety na kríži. Pri omši majú horieť aspoň dve sviece na znak toho, že prvé

omše boly celebrované v katakombách pri svetle a že Kristus je svetlo sveta. Bez svetla nie je dovolené slúžiť omšu, iba ak by bolo treba konsekrovať pre chorého a nebolo by sviece. Celebrovať len s jednou sviecou by bolo všedným hriechom. Dve sviece majú byť obyčajne z včelieho vosku (70%), ostatné v značnej miere z tohože vosku (60—30%) (Kongregácia obradov, 14. dec. 1904.) Katolícka liturgia povoľuje elektrické svetlo iba na osvetlenie, nie však na kultový cieľ. Veď ono ani esteticky sa nedá porovnať s prirodzeným svetlom sviece alebo oleja. Preto Cirkev urguje, aby aj vo večnej lampe, kde prechodne povolila elektrinu, zase horel olej, a to olivový, ak to okolnosti zase dovolia. (Kongr. obradov, 14. marca 1942.) Na oltári má byť misál i vtedy, keby kňaz niektorú omšu vedel nazpamäť, a to pre istotu, a aby sa veriaci nepohoršovali.

Kalich a paténa majú byť, nakoľko je to možné, zo šľachetného kovu, no ak to nie je možné, i z menej šľachetného, ale v tom prípade musia byť pozlátené, kalich vnútri, paténa na čiastke, kde spočíva hostia. (A. Vermeersch, Theol. Mor. III. Univ. Gregoriana, ed. III., 288.) To zaväzuje pod ťažkým hriechom. Ak teda kalich a paténa stratily pozlátenie, majú sa pozlátiť znova. Obidve sa majú i konsekrovať. (C. 1305, § 2.) Strácajú konsekráciu, ak sa používajú na neslušné ciele, ak sa verejne predaly, alebo ak svojmu účelu nemôžu už slúžiť. Tak kalich stráca konsekráciu, ak je v dolnej čiastke deravý, takže víno z neho vyteká. Nestrácajú však konsekráciu tým, že nie sú už dostatočne pozlátené. (C. 1305, § 2.)

Korporále a purifikatórium musia byť z ľanového alebo konopného plátna. Aj ony majú byť posvätené. Posviacku môžu vykonať i farári alebo správcovia kostolov pre svoje kostoly. (C. 1304.)

Pri omši má pomáhať *mužský miništrant.* Ak by ho nebolo, môže zďaleka odpovedať i žena, ale nesmie pristúpiť bližšie k oltáru (C. 813), aby podala víno a vodu, preložila knihu atď. Dôvod zákazu je v tom, že vysluhovať pri oltári majú vlastne osoby s nižším svätením, najmä akolyti. Lenže to nesmú byť ženy, lež muži, ktorí môžu byť vysvätení aj za kňazov. Cele-

brovať bez miništranta vôbec je zakázané pod ťažkým hriechom, ak sa to stane bezdôvodne. Z rozumného dôvodu je to prípustné. Takým dôvodom je, aby ľud v nedeľu mohol počúvať sv. omšu a pod. Podľa F. Cappella takým dôvodom je aj to, ak nemožno mať miništranta a kňaz ťažko znáša, ak by nemohol celebrovať. (De sacramentis, Univ. Gregoriana, 1945, 740.) Miništrant aj vtedy musí byť prítomný, ak veriaci sborove recitujú omšu spolu s celebrantom. Ak kňaz celebruje sám, musí odriekať miništráciu aj miesto miništranta. Ak miništrant odpovedá zle, nemusí ho opraviť, aby sa nepomýlil sám. Ak miništrant po obetovaní odišiel, kňaz môže pokračovať v omši i bez neho.

Kňaz v omši musí sa spravovať *cirkevným kalendárom* (direktórium). Každý, hoci má vlastný kalendár (ako ho majú napríklad rehoľníci), má sa spravovať kalendárom kostola, verejného alebo poloverejného oratória, v ktorom celebruje. To sa predpisuje pre poriadok a jednotnosť. Ak kostol alebo oratórium nemá vlastný kalendár, smerodajný je kalendár diecézy.

Celebrant musí zachovávať *liturgické predpisy* čiže rubriky (C. 818), ktoré sa tak volajú preto, lebo v misáli sú vytlačené červenými (ruber) písmenami. Rubriky, ktoré sa vzťahujú na úkony pred omšou alebo po nej, sú smerodatné, ale nezaväzujú pod hriechom, teda také ako pravidlá rehoľníkov, seminárov atď. (Genicot—Salsmans, Inst. Theol. Mor. II, Bruxellis, L' Edition Universelle, 1936, n. 250.) Preto ak ich nezachová z pohodlnosti atď., zhreší všedne, ak z opovrhnutia, i smrteľne. Ak medzi nimi sú i také, ktoré pod hriechom zaväzujú už z iných dôvodov, je samozrejmé, že nezaväzujú preto, lebo sú to rubriky, lež preto, lebo ich prikazuje iný zákon. Iné rubriky sa vzťahujú na priebeh samej omše a zaväzujú v dôležitej látke pod ťažkým, v menej dôležitej pod všedným hriechom. Keby niekto pre chorobu nemohol zachovať rubriku menšieho významu, ako pozdvihovanie hostie a pod., nemusel by sa zdržať celebrovania. Pravda, keby to vzbudilo pohoršenie u veriacich, mal by tak urobiť súkromne alebo ich poučiť o tom vhodným spôsobom. Keby išlo o dôležitejší alebo o viaceré obrady, rad-

šej má sa omša vynechať. Teda ťažkým hriechom je bez dôvodu naschvál vynechať oráciu, sekrétu, postkomúniu, epištolu, evanjelium, ofertórium, Pater noster alebo niečo z kánonu, z obradov lámanie hostie, alebo pustiť ju do kalicha. Všedným hriechom by však bolo i naschvál a bez dôvodu vynechať mimoriadnu čiastku, ako Glória, Credo, profécie v kántrové dni a pod. Z dostatočného dôvodu, ako je zaopatrenie chorého, by sa mohly aj vynechať, pravda, nie všetky, ale iba jedna alebo druhá. Podobne nie je dovolené, aby kňaz pridal nejaký obrad alebo modlitbu. (C. 818.) Ináč taký vznešený úkon, ako je sv. omša, by bol vystavený mnohému zneužitiu.

Treba zachovať i rubriku o *hlasnejšom alebo o tichšom recitovaní* jednotlivých modlitieb. Orácia, epištola, evanjelium atď. majú sa čítať hlasne, sekréta, kánon potichu. Keby však niekto pre zachrípnutie a pod. toto pravidlo nemohol zachovať, preto by ešte nemusel vymeškať celebrovanie. Pravda, predpokladá sa, že môže zreteľne vysloviť slová konsekrácie; nemý by nemohol celebrovať.

Čas *trvania tichej sv. omše* nie je Cirkvou určený. Podľa autorov nemá byť dlhšia ako pol hodiny, ak nemá mimoriadne čiastky ako profécie na kántrové dni a pod. Ináč vzbudí netrpezlivosť u veriacich. S druhej strany nemá trvať menej ako 20 minút. Za kratší čas nedá sa dôstojne odslúžiť, čo nutne vyvolá pohoršenie veriacich.

Ak je omša *spievaná,* môže trvať dlhšie, ale tiež nie nadmieru. Preto Cirkev nedoporučuje polyfonické omše so štvrťhodinovou Glóriou alebo s polhodinovým Crédo. Najideálnejší cirkevný spev je starobylý gregorián, ktorý doporučoval Pius X. v Motu proprio z 8. dec. 1903. Ak spev a hudba sú polyfonické, treba sa vyhýbať liturgie nedôstojným teatrálnym spôsobom, aké bývajú v divadlách. Pritom nesmieme zabúdať, že hlavnou vecou je úkon kňaza na oltári, a nie spevokolu a orchestra na chóre. Podľa úpravy Pia X. ženy sa nepripúšťajú na chór. Ak v chóre spievajú mníšky, veriaci ich nemajú vidieť. (C. 1264, § 2 a J. Ubach, u. d. 100.) Cirkev však nemá nič proti tomu, aby ľud za sv. omše spieval svoje nábožné piesne.

DRUHÁ HLAVA: SVIATOSŤ OLTÁRNA

Po konsekrovaní Kristus je prítomný pod spôsobom chleba a vína. Jeho prítomnosť trvá tak dlho, kým sa spôsoby *nezmenia podstatne,* teda kým hostia napr. celkom nesplesnie alebo víno nezoctovie. Kristus je prítomný v celom spôsobe a v každej jeho čiastke, ktorú ešte možno vnímať smyslami.

Aby sa Sviatosť Oltárna mohla *dakde držať,* musí sa niekto o ňu starať a kňaz zpravidla aspoň raz v týždni má tam slúžiť omšu. (C. 1265, § 1.) Bez opatery nikdy nemožno nechať Sviatosť Oltárnu, lebo by sa mohla zneuctiť. Z rozumného dôvodu možno pripustiť, aby sa omša tu občas necelebrovala, ale to má byť výnimkou a nie pravidlom. (Hűrth-Abellán, De sacramentis, Romae, Univ. Greg. 1947, 143.) Sluší sa, aby kostol, kde je Sviatosť Oltárna, bol každý deň prístupný veriacim po niekoľko hodín. (C. 1266.) Nie je dovolené držať Eucharistiu v súkromnom byte kňaza a ten ju nesmie brať so sebou ani na cestu. (C. 1265, § 3.)

Sviatosť Oltárna má byť iba na *jednom oltári,* a to na hlavnom alebo aspoň na významnom. (C. 1268, § 2), ktorý treba najviac vyzdobiť, aby aj takto prezrádzal vysokého Hosťa. (C. 1268, § 4.) V Taliansku okrem večného svetla je na svätostánku i skvostné velum vo forme ozajstného stánku, ktoré veľmi pripomína prítomnosť Spasiteľa. (Conopeum) Svätostánok má byť nehnuteľný, esteticky postavený, s každej strany uzavretý, liturgicky vyzdobený. Okrem Sviatosti Oltárnej nesmie obsahovať nič iného, ani relikvie a pod. Vnútro má byť vystlané hodvábom alebo pozlátené. Svätostánok má byť zatvorený na kľúč, ktorý tiež má byť pozlátený alebo ináč ozdobený. Treba ho držať na mieste iným neprístupnom. Pred Eucharistiou má vo dne v noci horieť večné svetlo, a to z olivového oleja alebo z včelieho vosku. Ak ho niet, ordinár môže ho nahradiť inými, podľa možnosti rastlinnými olejami. (C. 1271.) Keby ani tých nebolo, mohol by sa používať petrolej alebo radšej elektrické svetlo. (A. A. S., 1942, p. 112, 11.) Bolo by ťažkým hriechom nechať Sviatosť Oltárnu bez dôvodu na 24 hodín bez svetla.

Eucharistia má sa držať v *nádobe* (cibórium) z trvalej a dôstojnej látky. Má byť čistá, pokrývkou dobre zatvorená, zahalená bielou hodvábnou a podľa možnosti ozdobnou šatkou. (C. 1270.) Konsekrované hostie, určené na prijímanie veriacich alebo na vyloženie v monštrancii, majú byť čerstvé, a preto často obnovované, aby im nehrozila skaza. (C. 1272.) Ceremoniál biskupov nariaďuje obnoviť Eucharistiu aspoň raz v týždni. (L. 1. cap. 6. n. 2.) Ordinár môže vydať vo veci aj osobitné inštrukcie. (C. 1272.) Ak je kostol suchý, veľká hostia môže sa nechať najdlhšie mesiac, ak je mokrý, najdlhšie štrnásť dní.

Veriacich treba povzbudzovať, aby sa na sv. omši zúčastňovali nielen v nedeľu a na prikázaný sviatok, ale i vo všedný deň, nakoľko je to možné, a aby často navštevovali Oltárnu Sviatosť. (C. 1273.) Aby veriaci aj videli Oltárnu Sviatosť, možno ju vyložiť. Vyloženie je dvojaké: súkromné a verejné. Pri súkromnom cibórium má ostať v otvorenom svätostánku. Avšak kde by bol zvyk vyložiť ho na oltár (ale nie nad oltár, kam patrí iba monštrancia), tento zvyk možno ponechať. Súkromne vyložiť Sviatosť Oltárnu z rozumného dôvodu je dovolené i bez povolenia ordinára. Verejné vyloženie sa deje v monštrancii na vyvýšenom mieste. Podľa kódexu je dovolené vo sviatok Božieho Tela a v jeho oktáve vo všetkých kostoloch pri omši a pri nešporoch. Inokedy môže to ordinár dovoliť len z vážneho a najmä z verejného dôvodu, a to i vyňatým reholiam. (C. 1274, § 1.) Dôvodom tohto obmedzenia je možnosť zneužitia. Keby sa vyloženie konalo za sv. omše, mohlo by to znamenať, že Sviatosť Oltárna robí konkurenciu sv. omši. Vyložiť Oltárnu Sviatosť a ňou dávať požehnanie môže iba kňaz. Diakon ju môže iba vyložiť. Ak ju nesie ku chorému, môže ňou dať i požehnanie (C. 1274, § 2.). Pre farské a iné kostoly, v ktorých Sviatosť Oltárnu prechovávajú trvale, ordinár raz v roku má určiť deň, keď sa Eucharistia má slávnostne vyložiť na štyridsaťhodinovú poklonu. Keby to nebolo možné, ordinár má sa postarať, aby sa to stalo aspoň na niekoľko hodín. (C. 1275.) U nás sa to stáva na posledné dni fašiangové.

Sviatosť Oltárnu verejne uctievame aj *teoforickou procesiou,* pri ktorej ju nesú slávnostne, napríklad pri eucharistických kongresoch, u nás na Vzkriesenie, v celej Cirkvi na Božie Telo. V ten deň má byť iba jedna, a to slávnostná procesia. Vyjsť má z hlavného kostola. Zúčastniť majú sa na nej všetci duchovní, všetci mužskí (i vyňatí) rehoľníci, laické bratstvá. Oslobodzujú sa rehoľníci s prísnou klauzúrou a tí, ktorí bývajú od mesta viac ako na tritisíc krokov. Keby však bol opačný nepamätný zvyk, alebo keby to podľa rozumného úsudku ordinára vyžadovaly miestne okolnosti, mohlo by sa od toho upustiť alebo vec inakšie zariadiť. (C. 1291, § 1.) Ostatné fary a kostoly vrátane rehoľných, môžu pod oktávou Božieho Tela usporiadať vlastné procesie mimo kostola. Avšak tam, kde je viac kostolov, miestny ordinár má určiť deň, hodinu a ulice, ktorými sa má procesia uberať. (C. 1291, § 2.)

TRETIA HLAVA: SVÄTÉ PRIJÍMANIE

A. Podstata a potreba

Kristus v Eucharistii sa nielen obetuje, je v nej obsiahnutý, ale v nej máme Ho aj *prijímať,* lebo pokrm a nápoj je na to, aby sa jedol a pil. Vysvitá to aj zo slov Kristových pri ustanovení Sviatosti Oltárnej, keď apoštolovia jedli Jeho telo a pili Jeho krv: „Toto robte na moju pamiatku!" (Lk 22, 20.)

Jedlo a nápoj po ich užití *premeňujú sa na krv.* Táto koluje po celom tele a spája sa s celým organizmom tým, že ho doplňuje a buduje. Keď teda Kristus ustanovil Sviatosť Oltárnu pod týmito spôsobami, mal pred očami niečo podobného. Iste chcel v prvom rade nasýtiť našu dušu, ako vysvitá z Jeho slov: „Ak nebudete jesť telo Syna človeka a piť jeho krv, nebudete mať v sebe život večný." (Jn 6, 54.) Toto nasýtenie uskutočňuje Eucharistia vzrastom posväcujúcej milosti, čnosti a darov Ducha Svätého, ktoré sú s ňou nerozborne spojené, ale i tým, že dáva pomáhajúce milosti alebo aspoň právo na ne, aby u-

držiavaly duševnú vitalitu ako strava telesnú. Takto chráni nás od hriechov smrteľných a oslobodzuje od všedných (Trid., sess. XIII. c. 2), chorôb to duševného života, ako jedlo a nápoj od telesných. Od smrteľných hriechov zachraňuje tým, že skrze posväcujúcu a pomáhajúcu milosť zmenšuje v nás žiadostivosť, ktorá vedie i k ťažkému pádu. Tými istými milosťami oslobodzuje od všedných hriechov, slabostí to aj zdravého života. Pravda, na to je potrebné, aby sa tieto hriechy nejakým spôsobom, aspoň virtuálne, oľutovaly, lebo bez ľútosti sa neodpúšťajú nijaké, ani všedné hriechy. Milosťami sa ľudská duša najvnútornejšie spája s Kristom, ako to sám povedal: „Kto je moje telo a pije moju krv, ostáva vo mne a ja v ňom." (Jn 6, 57.) Keďže však Kristus je hlava mystického tela, tým, že sa s ním spojíme v prijímaní, spojíme sa v láske i s ostatnými údmi Jeho tela, teda s ostatnými veriacimi, ako to vyjadruje sv. Pavol: „Keďže je jeden chlieb, aj my mnohí sme jedno telo, lebo všetci máme podiel na jednom chlebe." (1 Kor 10, 17.) Konečne Telo Kristovo je zárukou nášho vzkriesenia k večnému životu, ako to prisľúbil Kristus: „Kto je moje telo a pije moju krv, má (v sebe) život večný, a ja ho vzkriesim v posledný deň." (Jn 6, 55.) Telo, ktoré jedlo Jeho telo a pilo Jeho krv, Kristus nemôže vydať napospas večnej skaze.

Aby niekto dosiahol toto ovocie Eucharistie, musí naozaj *jesť* Jeho telo a *piť* Jeho krv, lebo Kristus opätovne hovorí o jedení a o pití. Jesť a piť však znamená nielen vložiť do úst, ale i prehltnúť, takže jedlo a nápoj sa dostanú do žalúdka. Keby teda niekto iba vzal do úst spôsoby, ale ich neprehltol, nedosiahol by ovocie prijímania, keďže nejedol Telo a nepil Krv Kristovu. Úspešne by neprijímal ani ten, kto by napr. hostiu neprehltol, ale by ju roztopil v ústach a iba toto cesto prehltol, lebo to už nie je Telo Kristovo. Avšak dosiahol by ovocia sv. prijímania ten, kto by spôsoby prehltol, ale ich zvrátil, lebo ich predsa jedol a pil. Keby sa spôsoby dostaly inou cestou do žalúdka, nespôsobily by milosť, lebo by sa nejedly a nepily. Pre nezvyčajný spôsob a pre nebezpečenstvo zneuctenia nebolo by to ani prípustné.

Nevedieť, *ako dlho* ostanú spôsoby v žalúdku. Silnejší žalúdok ich strávi skorej, slabší neskoršie. Silnejší azda to môže urobiť za 10 minút, slabší i za niekoľko hodín. Mienky lekárov sa o veci rozchádzajú. Terézia Neumannová po niekoľko hodinách zvrátila sv. hostiu: bola ešte neporušená, iba na okraji ohnutá na dvoch miestach, trochu vlhká a ľahko zafarbená na červeno. (A. Spesz: Mystika, mágia, mediumizmus, Spolok sv. Vojtecha, 1939, 93.) Vo všeobecnosti môžeme predpokladať, že sv. hostia ostáva v žalúdku asi 10—15 minút. Vec má i praktický význam. Veď ak prijímajúci v tomto čase spácha ťažký pohlavný hriech, spácha i svätokrádež. S druhej strany zase, ak vo chvíli prijímania je v stave ťažkého hriechu, môže dosiahnuť milosti sv. prijímania, ak dodatočne, v čase, keď Telo Kristovo je ešte v ňom, vzbudí dokonalú ľútosť.

Zpočiatku sv. prijímanie podávali *pod obojakým spôsobom.* Ale už vtedy boly výnimky: napr. malým deťom sa podávalo iba pod spôsobom vína. Východná cirkev zachovala starý spôsob, kým západná iba pod spôsobom chleba, ktorý sa zachováva dodnes. (C. 852.) To sa zaviedlo z čisto praktických dôvodov. Pod spôsobom chleba Hostia totiž podáva sa ľahšie. I nebezpečenstvo zneuctenia je menšie. Odporúčala to i háklivosť ľudí piť z jedného kalicha alebo prijímať z jednej lyžice. Pritom prijímajúci pod obojakým *nedostane viac milosti* ako prijímajúci iba sv. hostiu. Lebo pod spôsobom chleba je prítomné živé telo Kristovo, teda i Jeho krv, bez ktorej niet živého tela. Silou premeňujúcich slov je prítomné iba Telo Kristovo, ale podľa reálneho súvisu (per concomitantiam) je prítomná i Jeho krv. Teda kto prijíma i pod spôsobom vína, nedostane viac ex opere operato, iba ex opere operantis, keďže dlhšie môže byť zahrúžený do tajomstva a tak môže obsiahnuť ďalšie milosti. No môže ich dostať aj prijímajúci iba pod spôsobom chleba, keďže, ako sme práve povedali, Telo Kristovo ostane aspoň 10—15 minút v človekovi.

Sv. prijímanie *nie je bezpodmienečne potrebné* na spasenie, ako nutný prostriedok. Tridentský snem výslovne zavrhol mienku, podľa ktorej sv. prijímanie je potrebné deťom, ktoré

ešte neužívajú svoj rozum. (Sess. 21. can. 4.) Ale ani dospelým nie je absolútne potrebné. Lebo na spasenie bezpodmienečne je potrebný stav posväcujúcej milosti, ktorý sv. prijímanie nespôsobuje, lež predpokladá. (L. Wouters, Manuale Theol. Mor. II., Brugis, Beyaert, 1933, 109.) S druhej strany však hovorí Kristus: „Ak nebudete jesť telo Syna človeka a piť jeho krv, nebudete mať v sebe život (večný)." (Jn 6, 54.) Treba teda povedať, že sv. prijímanie je potrebné (morálne), aby udržovalo v nás posväcujúcu milosť a tak nás zachovalo od ťažkých hriechov.

Ak sv. prijímanie je morálne nutným prostriedkom spásy, už *prirodzený* zákon káže užívať tento prostriedok. Je to i *pozitívny zákon boží.* Vysvitá to aj zo slov ustanovenia: „Toto robte na moju pamiatku!" (Lk 22, 19), ktoré sa vzťahujú nielen na premenenie, ale i na prijímanie. Preto hovorí tridentský snem, že Kristus nám prikázal v prijímaní uctiť Jeho pamiatku a zvestovať Jeho smrť, kým príde súdiť svet. (Sess. XIII. cap. 2.) Avšak Kristus jasne neurčil, kedy treba prijať Sviatosť Oltárnu. Nehľadiac na nebezpečenstvo smrti, keď je sv. prijímanie veľmi aktuálne, nepovedal, kedy sa to má stať, ale ponechal to *Cirkvi.* A Cirkev prikazuje, aby každý veriaci, len čo začne užívať svoj rozum, aspoň raz v roku a to vo veľkonočný čas, pristúpil k sv. prijímaniu. (C. 859, § 1.) Okrem toho vyhlasuje, že v nebezpečenstve smrti veriaci sú povinní prijímať. (C. 864.)

B. Vysluhovateľ

Riadnym vysluhovateľom sv. prijímania je iba kňaz. (C. 845, § 1.) Kristus síce priamo poveril ním apoštolov, no keďže chcel, aby všetci veriaci prijímali, musel chcieť, aby zasa apoštolovia poverili tým nielen biskupov, svojich priamych nástupcov, ale i nepriamych, lebo časom fyzicky na to nestačili. Každý kňaz môže dať sv. prijímanie za sv. omše; ak celebruje súkromne, i bezprostredne pred ňou a po nej. (C. 846, § 1.) Aj mimo omše môže to urobiť. Ak je cudzí, predpokladá sa, že má na to po-

volenie od správcu kostola (C. 846, § 2), ktorý si to môže rezervovať.

K chorým načim Eucharistiu niesť verejne. Výnimkou sú prípady, keby rozumný dôvod radil iné. (C. 847.) Kde je taký zvyk, ako u nás na dedinách a v menších mestách, má sa zachovávať. Je to krásny zvyk, ktorý nejeden maliar zvečnil. Vo veľkých mestách však, kde také počínanie by mohlo znamenať i nepríjemnosti pre rozličnosť vierovyznania obyvateľov a pod., môže sa to stať súkromne, to jest, kňaz má na superpelícii, štóle, burze, v ktorej nesie Sviatosť Oltárnu, svrchník a ide sám bez sprievodcu. V takom prípade môže sa viezť vozom, autom, električkou, ba i na bicykli. Právo a povinnosť verejne niesť Eucharistiu ku chorým, i nefarníkom, patrí farárovi na jeho území (C. 848, § 1), lebo je to vec pastorácie. Ostatní kňazi môžu to urobiť iba v prípade nutnosti alebo aspoň s predpokladaným povolením farára alebo ordinára. (C. 848, § 2.) V naliehavom prípade, ďalej vtedy, ak sa to môže rozumne predpokladať, odpadá i nutnosť povolenia. Pre nedostatok kňazov farári obyčajne sú povďační, ak ostatní kňazi im v tom pomáhajú i bez povolenia. Keby si to však niektorý farár vyhradil, môže tak urobiť. Od obyčajného sv. prijímania chorých treba rozoznávať tzv. prijímanie na cestu (viaticum), to jest do večnosti, ktoré sa dáva v bezprostrednom nebezpečenstve smrti, či už pochádza z príčiny vnútornej (choroba, ťažká operácia alebo pôrod), alebo z vonkajšej (stroskotanie lode, poprava). Podstatne sa nelíši od obyčajného prijímania; rozdiel je iba v tom, že kňaz namiesto „Telo Pána nášho Ježiša Krista nech chráni tvoju dušu do života večného. Amen." (Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam aeternam. Amen), hovorí: „Prijmi, brat (sestra), na cestu telo Pána nášho Ježiša Krista, ktorý nech ťa chráni od zlého nepriateľa a zavedie do života večného. Amen." (Accipe, frater (soror), Viaticum Corporis Domini nostri Jesu Christi, qui te custodiat ab hoste maligno et perducat in vitam aeternam. Amen.) Ak niekto v ten deň už prijímal, nie je povinný znova tak urobiť, ak potom upadne do nebezpečenstva smrti. Ale

doporučuje sa to veľmi (C. 864, § 2), keďže situácia sa celkom zmenila. Ak nebezpečenstvo smrti trvá, môže, ba sluší sa, aby chorý podľa múdreho uváženia farára prijímal na cestu viac ráz, a to v odlišné dni. (C. 864, § 3.) Dušpastieri sa upozorňujú, aby zaopatrenie chorých Sviatosťou Oltárnou príliš neodďaľovali na dobu, keď nie sú už celkom pri sebe. (C. 865.) Odsúdeným na smrť má sa podať aspoň hodinu pred popravou, aby pri poprave Eucharistia už nebola v nich. Ak sv. prijímanie sa podáva na cestu do večnosti a nesie sa ku chorým verejne alebo súkromne, má to urobiť farár. (C. 850.) No v prípade potreby mohol by to urobiť hociktorý kňaz, keďže súhlas farára sa predpokladá. Chorému biskupovi zanesú sv. prijímanie kanonici. (C. 397, n. 3.) V reholiach toto právo a povinnosť má predstavený alebo ním poverený kňaz, u mníšok riadny spovedník. (C. 514, § 1—2.)

Mimoriadnym vysluhovateľom sv. prijímania je diakon, pravda, s povolením miestneho ordinára alebo farára, ktorí toto povolenie majú dať z vážneho dôvodu; povolenie v prípade nutnosti sa zákonite predpokladá. (C. 845, § 2.) V tomto prípade diakon robí všetko tak ako kňaz, len štólu má na boku. V prípade najväčšieho nebezpečenstva, ako za prenasledovania a pod., keď niet kňaza alebo diakona, aj iná duchovná, ba i svetská osoba môže vysluhovať sv. prijímanie najmä chorým, keďže prijímať je aspoň pravdepodobne boží zákon, ktorý je vyšší než zákon Cirkvi, zakazujúci obsluhovať túto sviatosť osobám iným ako kňazom a diakonom. Také príklady sú známe nielen z prvých čias Cirkvi, ale i z francúzskej revolúcie. V podobnom prípade laik, hoci nie je duchovnou osobou, i sebe by mohol dať sv. prijímanie. Kňaz môže si dať sv. prijímanie mimo omše vtedy, ak nie je prítomný iný. Pravda, vždy treba sa vyhnúť pohoršeniu vysvetlením a pod.

Každý kňaz má pri podávaní sv. prijímania zachovať *vlastný obrad,* teda latinský nekvaseným, východný kvaseným chlebom. V núdzi môže východný kňaz podať Eucharistiu nekvaseným chlebom, latinský zase kvaseným, ale každý podľa vlastného spôsobu. (C. 851.)

C. Prijímajúci

K sv. prijímaniu môže pristúpiť iba *pokrstený* človek (C. 853), lebo krst je bránou všetkých sviatostí, teda aj Oltárnej. Avšak nemajú sa pripustiť verejne nehodní, ako vyobcovaní, postihnutí interdiktom a zjavne nečestní; výnimka by bola možná iba v prípade, že by bolo známe ich pokánie a polepšenie. Pravda, najskôr musia odstrániť verejné pohoršenie. (C. 855, § 1.) Tajných hriešnikov, o ktorých vie, že sa nepolepšili, má vysluhovateľ odmietnuť, ak tajne žiadajú o prijímanie. Keby to však urobili verejne a bez pohoršenia by sa nemohli vynechať, má sa im sv. prijímanie dať. (C. 855, § 2.)

Deťom, ktoré ešte nevedia, čo je Eucharistia, a preto ani netúžia po nej, nemožno dať sv. prijímanie. (C. 854, § 1.) Nie je teda prípustný zvyk Pracirkvi, podľa ktorého dávalo sa prijímať i dojčatám. Dôvodom tohto zákazu je, že malé deti túto sviatosť nepotrebujú a ona sa takto ľahko vystavuje nebezpečenstvu zneuctenia. V nebezpečenstve smrti však môže, ba má sa im dať prijímanie, ak vedia Telo Kristovo rozoznať od obyčajného jedla a klaňať sa Mu s úctou. (C. 854, § 2.) Pravda, to predpokladá, že majú už svoj rozum a vtedy podľa C. 859, § 1 sú už aj povinné prijímať aspoň raz v roku, a to vo veľkonočnom čase. Potrebné poučenie v takomto prípade možno poskytnúť i za niekoľko minút. Mimo nebezpečenstva smrti sa požaduje väčšia vedomosť a starostlivejšia príprava na sv. prijímanie. Deti majú vedieť aspoň tajomstvá, ktoré sú potrebné ako prostriedky spásy: (Boh jestvuje, odmeňuje za dobré skutky, v Bohu sú tri osoby, druhá osoba sa stala človekom, aby nás vykúpila.) Okrem toho majú vedieť zbožne pristúpiť k prijímaniu. (C. 854, § 3.) Lenže toto všetko nie je možné bez náležitého poučenia o Sviatosti Oltárnej, a ak sú v stave ťažkého hriechu, bez poučenia o sviatosti pokánia, ktorou z príkazu Cirkvi majú sa očistiť. (C. 854, § 3.) Iba spovedník, rodičia alebo ich zástupcovia môžu posúdiť, či deti sú dostatočne spôsobilé pristúpiť k prijímaniu. Farár je povinný sa presvedčiť aj skúškou, ak to rozumne považuje za vhodné, či deti majú už

rozum a či sú dostatočne pripravené na sv. prijímanie. Ak sa o tom presvedčí, má sa tiež postarať, aby deti čím skorej boly pripustené k sv. prijímaniu. (C. 854, § 4—5.) Z toho už možno súdiť o zvyku, zachovanom u nás, podľa ktorého deti pristupujú k sv. prijímaniu všeobecne v druhej triede I. stupňa. U nás totiž, kde deti dozrievajú neskoršie ako napr. v Taliansku, táto príprava hromadne nedá sa previesť skôr ako v druhej triede, hoci deti majú svoj rozum už v prvej, ak nie skôr. Preto tento zvyk môže sa trpieť. Keby však príprava bola možná prv — a v ojedinelých prípadoch iste je možná, — skoršie pripustenie by sa neprotivilo úmyslu Cirkvi.

Malým deťom v tejto veci sa podobajú i *choromyseľní,* ktorí nikdy neužívajú svoj rozum. Im nikdy nemožno dať sv. prijímanie, lebo ho nepotrebujú a ním by sa mohla Eucharistia zneuctiť. Ak choromyseľní majú jasné chvíle, majú sa v nich poučiť a dať im prijímať, pričom treba dávať pozor, aby Sviatosti sa nedotýkali prstami a nevyberali ju z úst. Ak sú v nebezpečenstve smrti, treba s nimi v takomto prípade zaobchádzať ako s malými deťmi. Aj kreténi a polochoromyseľní majú sa najprv poučiť a len potom im dať sv. prijímanie. Pravda, takýmto osobám netreba ho dávať tak často ako ostatným; stačí, ak Telo Kristovo prijímajú vo veľkonočnom čase a v nebezpečenstve smrti.

Eucharistia nemôže sa dať ani tým, u ktorých je *nebezpečenstvo zneuctenia,* keď napríklad stále kašľú, nemôžu ju prehltnúť a pod. Ak by mohli prehltnúť aspoň čiastku, má sa im podať, a to i s vodou, ak by to bolo potrebné. Pritom by mohla byť na pomoci i svetská osoba, ak by bola v tom ohľade šikovnejšia ako kňaz. Sviatosť nemôže sa podávať ani tým, ktorí všetko vyvracajú. Ak by však takíto chorí mali pokojné prestávky, mohla by sa im dať. No odporúča sa, aby sa to prvej vyskúšalo nekonsekrovanou hostiou. Ak by chorý predsa len zvrátil Sviatosť, treba ju vziať a držať na vhodnom mieste dovtedy, kým sa neskazí a potom ju dať do sakrária (miesto pre sv. odpadky, obyčajne za oltárom). To isté môže sa ihneď

urobiť i vtedy, ak Sviatosť je už pokazená (rozmočená). V tom prípade môže sa dať i do ohňa.

Denne možno prijímať iba raz. (C. 857.) Výnimočne aj druhý raz, ak niekto už prijímal, ale razom ochorie a znova chce prijímať ako chorý. Druhý výnimočný prípad je, ak niekto už prijímal a náhle musí zachrániť Sviatosť pred zneuctením, napríklad za nepriateľského útoku, prenasledovania a pod. V takýchto prípadoch môže, ba i má prijať Telo Kristovo i druhýkrát, hoci nie je už lačný. Môže si ju podať aj vlastnými rukami, ak niet poruke kňaza.

Ak chceme prijímať *užitočne*, podmienkou je, aby sme boli v stave posväcujúcej milosti, lebo Eucharistia je sviatosťou živých. No nestačí získať si tento stav dokonalou ľútosťou, ak sme v stave ťažkého hriechu. Podľa príkazu Cirkvi nik nesmie pristúpiť k sv. prijímaniu bez sv. spovede, ak si je vedomý ťažkého hriechu, i keď cíti, že má dokonalú ľútosť. Keď niet spovedníka a okolnosti nútia prijímať, môžeme tak urobiť, ale najprv musíme vzbudiť dokonalú ľútosť. (C. 856.) Cirkev to žiada nielen pre celebranta, ale i pre prijímajúceho, avšak s tým rozdielom, že tento nemusí sa vyspovedať čím skorej po takomto prijímaní. Tento príkaz odôvodňuje sa tým, aby ľudia v smrteľnom hriechu nepristupovali k sv. prijímaniu ľahkomyseľne. Ak niekto sa necíti smrteľne hriešnym, ale pochybuje, tento zákaz ho nezaväzuje, ale zato nesmie sa vystavovať nebezpečenstvu, že zmarí účinok sv. prijímania. O nedostatku spovedníka bola reč pri celebrovaní. Niekoho okolnosti môžu donútiť, aby prijímal. Už kľačí pred oltárom, keď sa zrazu rozpamätá na ťažký hriech. No bez zahanbenia by nemohol odstúpiť, aby sa vyspovedal, ak celá rodina pristupuje k prijímaniu a len on sám by nemohol prijímať.

Prijímajúci má sa *zdržovať od polnoci jedla a nápoja.* Tento pôst môže porušiť iba vtedy, ak by bol v nebezpečenstve smrti, alebo ak by mal zabrániť zneucteniu Sviatosti. (C. 858, § 1.) O tom bola už reč vyššie, keď sme hovorili o eucharistickom pôste celebranta. Oslobodení sú teda od neho všetci, ktorí sa nachádzajú v nebezpečenstve smrti, pochádzajúceho znútra

alebo zvonka. Nie sú povinní postiť sa ani vtedy, aj keby to mohli celkom ľahko urobiť, lebo kánon ich oslobodzuje bez všetkého obmedzenia. Pravda, sluší sa pôstiť z úcty voči Sviatosti, ak to je možné bez najmenšej ťažkosti. Chorí, ktorí už mesiac ležia bez istej nádeje chytro vyzdravieť, podľa múdrej rady spovedníka môžu prijímať raz alebo dva razy v týždni, hoci predtým užili niečo ako liek alebo nápoj. (C. 858, § 2.) Nežiada sa, aby ležali na posteli. Pri niektorých chorých, ako astmatikov a pod., je to nemožné. Stačí, aby chorý bol trvalo pripútaný k izbe, hoci prechodne by mohol ísť do blízkeho kostola. Privilégium, zdá sa, platilo by, ak by chorý ležal iba 27—29 dní, a nie celý mesiac, to jest 30 dní (C. 32), lebo ľudia berú mesiac morálne a nie matematicky. Istá nádej je tá, proti ktorej nedá sa uviesť nijaká solídna pravdepodobnosť. Ak by sa v tom vyskytla nejaká pochybnosť, chorý by mohol použiť privilégium. Chytro vyzdravieť znamená uzdraviť sa za 3—4 dni. Liek sa rozumie každého druhu, teda aj prášok a pod., nielen tekutina. Tekutina môže byť tiež hocijakého druhu, hlavné je, aby mala charakter tekutiny, hoci v menšom množstve obsahuje i niečo iného, ako zapražená polievka, káva, čaj, mlieko, ba podľa niektorých autorov i rozpustené vajce. (Hűrth—Abellán, De sacramentis, 136.) Veď ak kánon chce poskytnúť chorým výhodu, má sa vysvetľovať priaznivo. Hlavná vec je, aby tekutina nestratila celkom svoju povahu. (Sv. Ofícium, 7. sept. 1897.) Keby sa nesplnily ani tieto podmienky, alebo keby chorý chcel bez pôstu prijímať častejšie ako dvakrát v týždni, musel by si žiadať dišpenz od Sv. Stolice, a to obyčajne prostredníctvom ordinariátu, ktorý podá potrebné inštrukcie. Takýto dišpenz možno dnes dosiahnuť ľahko. V ČSR až do 28. jan. 1949 mohli ordinári dišpenzovať a každodenné prijímanie povoliť tým, ktorí bývajú ďaleko od kostola, cez väčšiu časť noci pracujú, chorľavých šesťdesiatnikov, tehotné a dojčiace ženy, chorých, ktorí sa zdržiavajú doma alebo v nemocnici, i keby užili niečo, ako tekutinu alebo mlieko. (Dekrét sv. Kongregácie pre Sviatosti, p. č. 108/1946.) Od pôstu je oslobodený i ten, kto zachraňujúc Sviatosť pred zneuctením, prijíma ju

v prípade požiaru, povodne, vlámania a pod., ak by sa inak nedala zachrániť. Z toho istého dôvodu kňaz by mohol prijať aj omrvinky, ba i celé konsekrované hostie, malé alebo veľké, ktoré náhodou našiel po ablúcii a nemohol by ich nechať na prijímanie v nasledujúcej omši. (Missale Rom., De defectibus, VII, 2.) Z rozumnej príčiny možno niečo prijať s Eucharistiou, hoci ona látka sa dostáva do žalúdka o chvíľu skôr, ako keď hostia sa podáva chorému vo vode.

Slušnosť vyžaduje, aby sme k stolu Pánovmu pristupovali s *čistým telom a slušne oblečení.* Preto pred sv. prijímaním máme sa umyť. Keby nám však naše zamestnanie znemožňovalo prijímať s čistou tvárou a s čistými rukami, môžeme to urobiť aj bez toho, lebo čistota tela nepatrí k podstate prijímania. Hlavnou vecou je, aby duša bola čistá od každého ťažkého hriechu. To isté treba povedať o čistote šiat. Podľa možnosti máme sa obliecť poriadne, a to v každom ohľade. Ale ani to nie je podstatnou závadou. Zhrešili by sme iba všedne, keby sme naschvál zanedbali svoj zovňajšok. S druhej strany však nesmú pristúpiť k sv. prijímaniu necudne oblečení, čím môžu zhrešiť najmä ženy a to i ťažko. Necudne oblečeným ženám treba sv. prijímanie odoprieť.

Cirkev si žiada, aby veriaci, duševne i telesne pripravení, často, *ba každodenne pristupovali* k stolu Pánovmu, súc prítomní nielen na sv. omši, ale i posilnení Anjelským chlebom. (C. 863.) Ako podmienku žiada iba stav posväcujúcej milosti a pravý úmysel. (Dekrét sv. Congr. Concilii, „Sacra Tridentina Synodus" z 20. dec. 1905.) Teda nie je potrebné, aby sa niekto vyhýbal aspoň celkom dobrovoľným všedným hriechom, hoci je to veľmi žiadúce. Stačí stav posväcujúcej milosti a pravý úmysel na spásu duše a slávu Božiu. Preto aj tí, ktorí občas z krehkosti padnú do ťažkého hriechu, ako mladíci, dievčatá, môžu častejšie pristupovať k prijímaniu, ak sa z hriechu náležite vyspovedali, úprimne ho oľutovali a majú pevnú vôľu sa polepšiť, veď Eucharistia má zachraňovať i pred ťažkými hriechami, čo môžeme dosiahnuť iba vtedy, ak častejšie prijímame. Časté prijímanie treba odoprieť iba tým, ktorí ďalej

žijú v ťažkých hriechoch a neprejavujú nijaké príznaky polepšenia. Časté prijímanie bolo by u nich iba na pohoršenie. Posudzovať to patrí do kompetencie spovedníka. S druhej strany však Sv. Stolica je proti tomu, aby sa v internátoch a pod. ústavoch kontrolovalo časté prijímanie a tým vnucovalo najmä mladým ľuďom. To by viedlo k pokrytectvu, ktoré nie je žiadúce. (Instructio reservata sv. Kongr. pre Sviatosti, 8. dec. 1938.) Veriaci, ktorí prijímajú každodenne, i keď raz alebo dva razy v týždni prijímanie vynechajú, môžu získať všetky odpustky i bez spovede, ktorá ináč bola by potrebná na získanie odpustkov. Nevzťahuje sa to na jubilejné odpustky. (C. 931, § 3.)

D. Okolnosti sv. prijímania

Veriaci môžu prijímať *podľa ktoréhokoľvek obradu.* (C. 866, § 1.) Doporučuje sa však, aby vo veľkonočnom čase prijímali vo vlastnom obrade. (C. 866, § 2.) Nie je to príkaz, iba rada. Podľa cudzieho obradu môžeme teda pristúpiť k sv. prijímaniu bez hriechu. Prijímanie na cestu každý má prijať podľa vlastného obradu, avšak v prípade nutnosti môže to urobiť podľa hocijakého obradu. (C. 866, § 3.) Taký prípad sa najčastejšie vyskytuje vtedy, keď v príslušnom obrade niet sviatosti.

Sv. prijímanie možno vysluhovať *v každom čase* nehľadiac na niektoré obmedzenia. Vo Veľký piatok možno ho podať iba na cestu. (C. 867, § 2.) Vo Veľkú sobotu veriaci môžu prijímať iba za veľkej omše po prijímaní kňaza alebo hneď po nej. (C. 867, § 3.) Ak by však veriaci konali duševné cvičenia a nemohli by čakať na sv. prijímanie až do veľkej omše, je dovolené dať im prijímať pred ňou. (A. Vermeersch, Theol. Mor. III, 343.) Sv. prijímanie má sa podávať iba v hodinách, keď možno celebrovať. V iné hodiny iba vtedy, ak je na to rozumná príčina. (C. 867, § 4.) Tak mohlo by sa dať robotníkom, cestujúcim a pod., a to aj značne pred svitaním. Sv. prijímanie na cestu do večnosti môže sa však dať v hocijakom čase, vo dne i v noci. (C. 867, § 5.)

Sv. prijímanie *nie je viazané na určité miesto.* Možno ho udeľovať tam, kde sa slúži sv. omša, teda i v súkromnom ora-

tóriu, pravda, okrem prípadov, v ktorých by ho z rozumných dôvodov zakázal ordinár. (C. 869.) Keď sa však prijímanie podáva za sv. omše, čo je najsprávnejšie, celebrant nesmie sa vzdialiť od oltára natoľko, aby ho už nevidel. (C. 868.) Tým by sa sv. omša prerušila. V nemocniciach, kde jedna sieň sa otvára do druhej, môže sa to stať, ak chorí aspoň počujú hlas celebranta, ktorý slúži sv. omšu (Dekrét sv. Kongr. obradov, 7. febr. 1874), lebo vtedy vlastne neopustí miesto sv. omše, ktorá sa teda nepretrhne.

Sluší sa, aby prijímajúci pristupovali k stolu Pánovmu so *složenými rukami, zbožne.* Je dobre občas sa kontrolovať (opýtať sa iných a pozorovať sa), či sa všetko deje správne: či správne otváram ústa a držím jazyk, či sa nedívam do očú kňaza a pod. Nie je hriechom, ak niekto požuje sv. hostiu, keďže je opravdivým jedlom. No nie je to potrebné, lebo za krátky čas beztak sa rozpustí a možno ju ľahko prehltnúť. Ak by sa prilepila na zuby, nie je dovolené dotknúť sa jej prstami, iba jazykom. Patrí sa, aby sme aspoň štvrť hodiny po prijímaní nič nejedli ani nepili z úcty k Eucharistii, no nie je to príkaz. Asi za štvrť hodiny treba sa zdržiavať i vypľúvania pre nebezpečenstvo, že takýmto spôsobom by sa mohla odstrániť z úst čiastka sv. hostie, ktorá sa prilepila na zuby. Po sv. prijímaní sa sluší, aby človek aspoň stručne sa poďakoval za toľké dobrodenie.

ŠTVRTÁ ČASŤ

SVIATOSŤ POKÁNIA

Prvá hlava: Podstata a nutnosť

Dnešný človek nerád počúva slovo pokánie. Robí sa, ako by ho dobre nepočul. Na istom náhrobnom pomníku z renesančnej doby v Palerme čítame o pochovanom: Non erubuit peccare, nehanbil sa hrešiť. Ani moderný človek sa nehanbí hrešiť, ba robí z hriechu čnosť. No hanba za hriech, ktorá je čiastkou

pokánia, je najväčším dobrodením pre človeka. Pokáním vracia sa človek k svojmu najvnútornejšiemu jadru, vymazúva minulosť, nie síce objektívne, lebo fakt nemôže sa stať nefaktom, ale subjektívne a teda postojove. V tom smysle, ako hovorí Max Scheler, skrze pokánie človek má vo svojej moci nielen prítomnosť a budúcnosť, ale i minulosť. (Vom Ewigen im Menschen, Leipzig 1921, 13.) Opovrhovať pokáním ako výrazom servilného postoja je prinajmenšom psychologickou nevedomosťou. (Pius XI. Caritate Christi compulsi z 3. mája 1932.) Je zaujímavé, že i najnovšie súkromné zjavenia, ako fatimské a iné, opätovne doporučujú pokánie. (L. G. da Fonseca, Fatima volá, Praha II, Vlast 1948, 60.)

Starý zákon *často vyzýva k pokániu.* Tak hovorí Pán u Joela: „Obráťte sa ku mne s celým svojím srdcom, pôstom, plačom a nariekaním. Roztrhajte svoje srdcia, a nie svoje šaty a obráťte sa k Jahve, k svojmu Bohu." (2, 12—3.) Aj Nový zákon často prízvukuje potrebu pokánia. Sv. Peter napomína Židov: „Kajajte sa a obráťte, aby sa vám sotrely hriechy." (Sk. 3, 19.) A Kristus: „Kajajte sa, lebo sa priblížilo kráľovstvo nebeské" (Mt 4, 17), do ktorého nemožno vstúpiť bez pokánia. No Kristus sa tým neuspokojil. V Starom zákone, ak niekto zhrešil smrteľne, mohol byť spasený iba dokonalým pokáním, to jest dokonalou ľútosťou. Tento prostriedok doplňuje Kristus *sviatosťou pokánia,* v ktorej i nedokonalá ľútosť vedie k spáse.

Kristus *ustanovil* sviatosť pokánia po zmítvychvstaní, keď sa prvý raz zjavil apoštolom a povedal im: „Ako mňa poslal Otec, tak vás aj ja posielam... Keď to dopovedal, dýchol na nich a riekol: Prijmite Ducha Svätého, ktorým odpustíte hriechy, odpúšťajú sa im, ktorým zadržíte, zadržujú sa im." (Jn 20, 21—23.) To znamená: Ako mňa poslal Boh, aby som odpúšťal hriechy, tak i vás posielam, aby ste odpúšťali hriechy. To sa však stáva v mene Ducha Svätého. Preto dýchol na nich, ako by im ho tým dal, hovoriac: Prijmite Ducha Svätého, ktorým odpustíte hriechy, odpúšťajú sa im, ktorým zadržíte, zadržajú sa im. Týmito slovami apoštolovia dostali moc hriechy odpustiť alebo zadržať, to jest zaväzovať kajúceho, aby sa vrátil pre

absolúciu. To sa stáva tým, že sa mu odoprie rozhrešenie. Z toho vidieť, že udelená moc je *sudcovská,* lebo sa týka dvoch možností: hriechy alebo odpustiť alebo zadržať. Tieto možnosti sú protikladné ako pri súde: oslobodiť alebo odsúdiť. Pravda, je to iba podobnosť medzi obidvomi úkonmi, a nie totožnosť. Spovedelnica nie je súdna stolica, v ktorej sa vyhlasuje právo a vinník sa potrestá, ale je trônom, s ktorého sa vyhlasuje milosť a smierenie. (Fr. Xav. Linsemann, Lehrbuch der Moraltheologie, Freiburg 1878, 212.) No predsa je medzi nimi podobnosť v tom, že hriešnik sa alebo oslobodzuje alebo donucuje ešte raz ustanoviť sa pred kňaza. Iný rozdiel je v tom, že kým pri súde obžalobca a vinník sú osoby rozdielne, tu je totožný, keďže ide o hriechy, o ktorých môže vedieť často iba hriešnik.

Sviatosť pokánia je *opravdivou sviatosťou,* lebo a) je smyslovým znakom. Pod smysly spadá nielen ľútostná spoveď, ale i rozhrešenie kňazom. Tento znak znamená, ale i spôsobuje odpustenie hriechov, v terajšom poriadku spásy spojené b) s vliatím posväcujúcej milosti, ktorá zase je podkladom milosti pomáhajúcej. Tento smyslový znak, znamenajúci a spôsobujúci milosť, c) je aj ustanovený Kristom, ako sme to uviedli vyššie. Teda máme všetky prvky potrebné k sviatosti. (A. Tanquerey, De paenitentia etc., Romae, Desclée, 1927, 93.) Sv. otcovia pomenovali túto sviatosť „namáhavým krstom" (baptismus laboriosus) práve pre jej ľútostný prvok.

Sviatosť pokánia *nie je absolútnym prostriedkom spásy,* lebo u toho, kto smrteľne zhrešil, dá sa nahradiť i v tomto poriadku spásy dokonalou ľútosťou. No hriešnik, kým je to možné, vždy je povinný ustanoviť sa pred kňaza a vyspovedať sa z hriechov, od ktorých bol oslobodený dokonalou ľútosťou. Teda v tomto poriadku spásy ani jeden ťažký hriech sa neodpúšťa bez vzťahu ku kľúčovej moci Cirkvi, to jest bez vzťahu k sviatosti pokánia. Pred Kristom jediným prostriedkom pre hriešnika bola teda dokonalá ľútosť, po Kristovi i sviatosť pokánia, ktorá takto má pred ňou prednosť.

Druhá hlava: Látka sviatosti pokánia

Vzdialenou látkou sviatosti pokánia sú hriechy, spáchané po krste. Kto po krste spáchal ťažký hriech, ktorého si je isto vedomý a ktorý nebol ešte priamo odpustený mocou kľúčov Cirkvi, musí sa z neho vyspovedať a uviesť aj okolnosti, ktoré menia druh hriechu. (C. 901.) To je teda potrebná látka sviatosti. Hriech bol priamo odpustený, ak sa kajúcnik z neho vyspovedal a dostal zpod neho rozhrešenie. Nepriamo bol odpustený vtedy, ak ho zabudol a pod., ale keďže splnil všetky podmienky potrebné na platné rozhrešenie, odpúšťa sa mu s ostatnými hriechami. Hriechy spáchané po krste, či už ťažké, ale priamo odpustené, alebo všedné, môžu sa, ale nemusia sa podriadiť moci kľúčov. Sú teda dostatočnou, ale nie potrebnou látkou. (C. 902.) V spovedi môže byť opätovne odpustený každý hriech, a preto možno sa z neho viackrát vyspovedať, ako otec môže opätovne nejakú vinu odpustiť, ak sa o to odpustenie prosí. No každé rozhrešenie je spojené s udelením posväcujúcej milosti, ktorú dostávame prvýkrát, alebo sa iba zväčšuje. Spolu s ňou sa udeľuje i pomáhajúca milosť. Teda všetky opravdivé hriechy, či už vyspovedané alebo nie, sú dostatočnou látkou sviatosti pokánia. Len nedokonalosti ňou nie sú, teda činy, ktoré sa neprotivia zákonu, iba rade, ako neposlúchať vnútorné vnuknutia k lepšiemu, nedobrovoľné prestúpenie zákona menšieho významu, dobrovoľné prestúpenie rehoľného, spolkového, ústavného a pod. pravidla, lebo Cirkev nedovolí, aby tieto pravidlá zaväzovaly pod hriechom a tak sa hriechy rozmnožovaly. No z pohnútky, pre ktorú sa spácha nedokonalosť, môže sa stať z nedokonalosti i hriech, obyčajne všedný, ale niekedy i ťažký, ak napr. pravidlo sa prestúpi z opovrhnutia. Vo všetkých týchto prípadoch aj nedokonalosti sa stanú látkou sviatosti.

Látka však musí byť a) *istá*. Teda ak čin nebol spáchaný isto, alebo nie je isto hriechom, nie je látkou sviatosti. Ak niekto má iba takúto pochybnú látku, nemôže dostať absolútne rozhrešenie, iba podmienečne, to jest iba pod podmienkou, že táto látka stačí na rozhrešenie. Ináč sviatosť by sa vystavila

nebezpečenstvu neplatnosti. Preto doporučuje sa veriacim, ktorí majú iba neisté hriechy, aby okrem nich spomenuli v spovedi aj niektoré isté, z ktorých sa už vyspovedali, aby takto mali aj istú látku. Neistou látkou je podľa cirk. autorít aj hriech, spáchaný vo chvíli krstu. Ak je spáchaný pred touto chvíľou, nemôže sa odpustiť rozhrešením, lebo na to je potrebný platný krst. Krstom samým by sa odpustil, keby rečený hriech oľutoval ešte pred krstom, čo pre krátkosť času nie je pravdepodobné. Preto takýto hriech prakticky je pochybnou látkou. Niečo podobného treba povedať o hriechoch pokrstených podmienečne. Katolík, ktorý sa po vykonanej spovedi podmienečne znova pokrstí, keďže o platnosti jeho krstu sú obavy, nie je povinný znova sa vyspovedať zo svojich už vyspovedaných hriechov. Lebo ak prvý krst bol platný, jeho hriechy sa odpustily v spovedi po ňom vykonanej. Ak prvý krst bol neplatný, vtedy druhý bol platný a tak hriechy sa mu odpustily v druhom krste. Väčšia ťažkosť je, ak sa nekatolík znova pokrstí pri prestupe do katolíckej Cirkvi, a to pre podozrenie neplatného krstu. Treba sa mu aj vyspovedať z hriechov spáchaných po prvom krste? Ak prvý krst bol platný, vtedy áno, ale práve to sa nevie. Ak bol neplatný, hriechy sa odpúšťajú v druhom krste, ale ani to sa nevie. Preto zásadne by nebol povinný spovedať sa. No, keďže vec nie je istá, v niektorých diecézach žiadajú spoveď a vtedy je to príkaz, ktorý treba zachovať.

Najbližšou látkou sviatosti pokánia sú tri akty kajúcnika: spoveď, ľútosť a zadosťučinenie. (Trid., sess. XIV, c. 1.) Tridentský snem ich volá čajsi látkou (quasi materia), lebo nie sú ozajstnou látkou fyzickou ako voda, chlieb, víno a pod. V každej opravdivej ľútosti je obsiahnuté aj predsavzatie viac nehrešiť a tiež ochota zadosťučiniť za hriechy (zadosťučinenie). No aktuálne zadosťučinenie už nepatrí k podstate, iba k doplneniu. Ináč umierajúci, ktorý už nemôže odbaviť zadosťučinenie, by nemohol prijať sviatosť pokánia, čo nezodpovedá pravde. Bude teda reč o spovedi, ľútosti, predsavzatí a zadosťučinení.

A. Spoveď

Keďže sviatosť pokánia bola ustanovená na spôsob rozsudku, ktorý predpokladá poznanie veci, o čom zase často iba kajúcnik vie, on sám musí ju rozpovedať, to jest, musí sa spovedať. Veriaci v Pracirkvi spovedali sa z niektorých veľkých hriechov verejne, nie však zo všetkých. Popri verejnej spovedi bola i *tajná,* ktorá časom pre pochopiteľné dôvody sa stala výlučnou. Spovedať sa musíme z vôle Kristovej a Cirkvi kňazovi *prítomnému,* nie vzdialenému, lebo je to súdny akt. Ak teda nemôže sa už povedať, že kňaz je prítomný, spoveď neplatí, ako keď niekto sa spovedá do telefonu alebo rozhlasu. Spoveď má sa konať *ústne* z toho istého dôvodu. Keby to nebolo možné, môžeme ju vykonať aj iným smyslovým spôsobom, ako písmom, posunkami. No nemý nie je povinný spovedať sa písomne, keďže je to mimoriadny prostriedok. Stačí, ak to urobí posunkami, nakoľko sa môže nimi vyjadriť. Ak by sa niekto veľmi hanbil ústne vysloviť hriech, mohol by ho napísať, písmo odovzdať spovedníkovi, aby ho prečítal a potom ústne dodať: Z tohto sa obviňujem. Kto sa nemôže vyspovedať, lebo nepozná reč spovedníka, môže, ak chce, vyspovedať sa skrze *tlmočníka,* vyhýbajúc sa zneužitiu a pohoršeniu. (C. 903.) Avšak nebol by k tomu viazaný, keďže je to tiež neobyčajný prostriedok. Mohol by si jednoducho skrúšene kľaknúť a nič nerieknuc prijať rozhrešenie. Pravda, pri najbližšej spovedi by musel svoje takto odpustené hriechy podriadiť moci kľúčov, to jest vyspovedať sa z nich. Za prvej a druhej svetovej vojny pomáhalo sa vojakom cudzích rečí tým, že dostali slovník najbežnejších hriechov v niekoľkých rečiach. P. D' Herbigny sostavil takýto slovník v 16 rečiach (Sedecim linquarum confessarius, Paris, Beauchesne), ktorý vo väčších mestách môže dobrú službu konať i spovedníkovi.

Kajúcnik je povinný vyspovedať sa zo *všetkých hriechov smrteľných, spáchaných po krste, z ktorých sa ešte nevyspovedal, a to preto, že ich zabudol, že mal príčinu ich nepovedať, že ich naschvál zamlčal,* alebo z ktorých sa neplatne spovedal.

Ak niekto na hriech zabudne alebo odôvodnene ho nepovie (chorý, ktorý ťažko hovorí a pod.), hriech sa mu odpúšťa iba nepriamo, keďže ho nepodriadil rozhrešeniu. Musí ho povedať v nasledujúcej spovedi. Kto však hriešne zamlčal ťažký hriech, neodpúšťa sa mu, ba spácha svätokrádež a preto musí sa z neho vyspovedať nabudúce. To isté treba povedať, ak napr. pre nedostatok ľútosti sa spovedal neplatne.

Pri ťažkých hriechoch, z ktorých sa musíme vyspovedať, treba uviesť *najnižší druh, okolnosť, meniacu druh* a počet. Teda nestačí povedať: zhrešil som proti spravodlivosti, ale treba aj dodať, čím. Totiž spravodlivosť je široký pojem. Proti spravodlivosti hreší nielen ten, kto iného zabije, poraní (5. božie prikázanie), ale i ten, kto ho uvádza do omylu, poškodzuje na majetku (v 7. prik.) na cti (v 8. prik.), alebo v práve na vlastnú manželku (v 6. prik.). Preto pri spovedi treba jasne povedať, *proti ktorému prikázaniu* sa človek prehrešil. Iba ak by to kajúcnik nevedel, stačilo by uviesť veci vo všeobecnosti. Ak akt sa deje za okolnosti, ktorá mení, správnejšie *pridáva špecificky nový hriech,* i to treba spomenúť v spovedi. Ak teda niekto zhrešil s vydatou osobou, nestačí povedať: Spáchal som smilstvo, lež musí dodať, že s vydatou. Ináč by sa vyspovedal iba z jedného hriechu, hoci spáchal dva. *Priťažujúce okolnosti,* ktoré nepridajú nový druh, kajúcnik nie je povinný uvádzať; má urobiť tak iba vtedy, keby sa na ne spovedník pýtal. Spovedník totiž má právo sa spýtať na nebezpečenstvo a pod., v ktorom sa kajúcnik nachádza, tomuto právu zodpovedá povinnosť. Kto napr. zhrešil trikrát s tou istou osobou, stačí, ak povie: spáchal som trikrát smilstvo so slobodnou osobou. Ak sa však spovedník spýta: S tou istou osobou?, musí mu povedať pravdu, lebo tu ide azda o najbližšie nebezpečenstvo, ktoré sa má odstrániť. V spovedi má sa udať *dokonaný hriech,* nielen vôľa spáchať ho, hoci morálne napr. vôľa kradnúť má ten istý význam ako krádež sama. Vonkajší akt totiž nepridá vnútornému aktu na mravnosti. No podľa príkazu Krista a Cirkvi človek má sa vyspovedať z hriechov a hriech podľa bežného zvyku znamená dokonaný akt. Okrem toho bez udania doko-

nanosti spovedník nemá správny pochop o *veľkosti* hriechu, aby mu uložil náhradu a pod. Avšak kajúcnik nie je povinný udať *následok hriechu,* lebo z hriešneho aktu nutne nasleduje, a preto nie je ešte raz príčetný. Ak niekto dá tehotnej žene liek, ktorým sa tehotenstvo pretrhne, nespácha nový hriech, keď liek účinkuje, lebo o tom prípadne ani nevie. No pre iné okolnosti niekedy treba i to udať. Tak v uvedenom prípade, ak nastane potrat, rečený sa vyobcuje z Cirkvi, od čoho iba ordinár ho môže oslobodiť. Okrem toho, ak konal proti vôli ženy, je zodpovedný za všetky škody, ktoré z potratu vznikly. Ani z *času,* kedy bol hriech spáchaný, nemá sa kajúcnik vyspovedať, lebo ani čas nepatrí k podstate ťažkého hriechu. Tak v generálnej spovedi, hoci sa radí povedať skôr hriechy od ostatnej spovede a potom z minulého života, jednako nie je to prikázané. Kajúcnik, ktorého napr. veľmi mrzí najnovší ťažký hriech, by ho mohol udať medzi hriechami minulého života, alebo vôbec nerobiť medzi nimi rozdiel. Pravda, pritom nesmie luhať. Ale čo urobiť vtedy, ak spovedník poníma hriech ako dávno minulý, hoci je celkom čerstvý? Tento omyl môže sa pripustiť zo spomenutej rozumnej príčiny. No je lepšie radšej takto sa spovedať, než zamlčať ťažký hriech. Keby sa však spovedník pýtal i na čas, lebo ide napr. o vstup kajúcnika do stavu manželského, pre ktorý rečený hriech by mal neblahé následky, musel by povedať pravdu. Konečne musí udať kajúcnik *počet* hriechov. Lebo ak zosmilnil 5 ráz a z toho sa vyspovedá, povediac: „Zosmilnil som", vyspovedal sa iba z jedného hriechu a zo 4 nie. Počet má udať taký, na aký sa pamätá: ak presne, presný, ak len približne, len približný. Pojem „približne" však pripúšťa iba malý rozdiel, ináč nie je približný. Teda približne 5 ráz znamená 4—6 ráz, približne 10 ráz znamená 8—12 ráz, približne 20 ráz znamená 17—23 ráz atď. Ak to nemôže udať, nech povie, koľkokrát asi denne, týždenne, mesačne, ročne. Ak ani to nie je možné, ako u osôb, ktoré žijú z hriechu, nech udajú koľko rokov prevádzajú toto „remeslo". (Noldin—Schmitt, De sacramentis, Oeniponte, Rauch, 1935, 282.) Ak potom zistia presný počet, v najbližšej spovedi musia

ho doplniť, ak povedali príliš málo. Kto veľa povedal, nemá nahradiť, lebo menší počet sa nachádza vo väčšom, ale nie naopak. Ani ten nemá doplniť počet, kto povedal číslo o niečo menšie, upotrebiac slovo „približne", lebo povedal pravdu.

Tu musíme sa zmieniť i o *lži* v spovedi. Ak lož sa vzťahuje na látku, ktorú kajúcnik musí v spovedi udať, je to svätokrádež a rozhrešenie je neplatné. Takúto svätokrádež spácha, kto popiera ťažký hriech, ktorý by mal povedať. Kto luže vo veci, ktorú nemá v spovedi udať (všedný alebo už prvej priznaný ťažký hriech), nespácha ťažkú svätokrádež. Ak luže vo veci, ktorá nepatrí do spovede, môže ťažko zhrešiť v ťažkej látke, ale nie je to priamo proti spovedi, hoci rozhrešenie môže byť neplatné z nedostatku potrebnej dispozície, a teda tiež svätokrádežné. Ak kajúcnik, chcejúc sa ospravedlniť, v spovedi ťažko osočuje svojho protivníka, ťažko zhreší. Keďže ani neoľutuje tento hriech, jeho rozhrešenie nie je platné. Pritom jeho ťažká lož nie je však priamo proti spovedi, ktorú práve koná. No keby sa ešte v tejto spovedi spamätal, zahrnul do nej aj onen hriech a ho oľutoval, rozhrešenie bolo by platné. Svätokrádež spácha i ten, kto luže v ťažkej látke, na ktorú spovedník má právo sa spýtať. Napr. spovedník, podozrievajúc kajúcnika z konkubinátu, pýta sa ho, či ona osoba býva spolu s ním, ale on luže. Avšak okrem hriechu, ktorý v spovedi treba povedať, je dovolené mlčať o hriechoch a ich okolnostiach, ak sa na ne spovedník nespytuje, i keby bol v omyle, pokiaľ ide o tieto hriechy. Tak ten, kto urobil sľub večnej čistoty, ak spáchal samoprznenie, teda jedným aktom dva hriechy, môže sa vyspovedať takto: Spáchal som samoprznenie a v ťažkej veci som porušil sľub. Pritom spovedník môže si myslieť, že sľub bol porušený iným aktom, nie však hriechom proti 6. prikázaniu. Z toho istého dôvodu môžu sa ťažké hriechy povedať jednému a všedné druhému spovedníkovi, ak je obvyklá spoveď a kajúcnik nechce prezradiť ťažký hriech svojmu riadnemu spovedníkovi. Ak sa spovedník spýta na veci, na ktoré nemá právo, kajúcnik nie je povinný odpovedať mu: môže mlčať alebo dať vyhýbavú odpoveď, ba môže použiť aj restrictio late

mentalis, to jest dvojsmyselnú odpoveď, ak má na to dostatočný dôvod. Ak sa spovedník spýta na spolupáchateľa hriechu, na čo nemá právo, kajúcnik môže povedať: Nemôžem to povedať. Ak sa spýta: Bol to A?, pokojne môže odpovedať nie, hoci bol to A, veď toto „nie" je v takýchto okolnostiach dvojsmyselné, ak by bolo nepríjemné alebo preňho škodlivé prezradiť spolupáchateľa. Podobne nebolo by rozhrešenie neplatné, ak by kajúcnik zmenil hlas, aby ho spovedník nepoznal, hoci sa pritom spovedník mýli, lebo dáva rozhrešenie prítomnému a kajúcnik je skutočne prítomný.

Aby kajúcnik zistil látku, potrebnú na spoveď, musí sa pripraviť. To sa robí *spytovaním svedomia.* Kto ho nekoná, alebo ho odbaví iba povrchne, vystavuje sa nebezpečenstvu, že vynechá ťažký hriech a ťažko hreší, keďže neužíva prostriedok, nutne potrebný na vážny cieľ. Nezhrešil by ťažko, ba vôbec by nezhrešil, ak toto nebezpečenstvo nehrozí, lebo kajúcnik spáchal iba jeden ťažký hriech, ktorý mu je stále pred očami, alebo ak spáchal iba všedné hriechy, ktoré nikdy nie sú potrebnou látkou. Nikdy však *nie je potrebná mimoriadna starostlivosť* v spytovaní svedomia, lebo mimoriadny prostriedok obyčajne nemusíme užívať. Stačí teda starostlivosť, ktorou vážni ľudia skúmajú iné vážne veci. Ani vtedy nie je povinný kajúcnik vynaložiť väčšie úsilie, ak by takým spôsobom našiel viac, a to i ťažkých hriechov, lebo je to vždy mimoriadny prostriedok, ktorý by urobil spoveď aj preťažkou a odióznou. No je jasné, že ten, kto sa už roky nespovedal, má sa starostlivejšie pripraviť, než ten, ktorý to robieva často. Najideálnejší spôsob, ako spytovať svedomie, spočíva v tom, že človek prejde v duchu prikázania troch božských čností, Desatoro, prikázania Cirkvi (všeobecné aj osobitné, čiže stavovské) a pri každom sa spýta, či sa proti nemu prehrešil vnútorne, slovom alebo skutkom, pri ťažkom hriechu aj koľkokrát. Ak sa takto prichystá, ani v samej spovedi nebude mať ťažkosti uviesť hriechy v takomto poradí. Keby však nedobrovoľne vynechal niečo ťažkého, i to sa mu nepriamo odpustí, len musí to pripomenúť v najbližšej spovedi. Keby kajúcnikovi nestačilo ani to, môže použiť i jemu

primerané spovedné zrkadlo, ba môže si hriechy aj napísať, hoci to nie je prikázané. V spovedi samej kajúcnik sám od seba má sa obviňovať a nie čakať, aby sa ho spovedník spytoval, lebo sám najlepšie musí vedieť, čo spáchal. Spovedník má sa spytovať iba vtedy, ak je podozrenie, že nebola presne udaná potrebná látka. Keby kajúcnik prišiel na spoveď bez všetkej prípravy, spovedník obyčajne nemá ho odmietnuť, ale ho v spovednici pripraviť a vyspovedať. Ak by ho odmietol, mohlo by sa stať, že kajúcnik sa už nevráti nikdy.

Od povinnosti vyspovedať sa z povinnej látky *oslobodzuje fyzická alebo morálna nemožnosť,* to jest nejaká vonkajšia okolnosť, nikdy ťažkosť, vnútorne spojená sa spoveďou, i keby bola najväčšia, ako hanba zo spovede a pod. Prípady *fyzickej nemožnosti:*

1. *Všeobecná ťažká choroba.* Takí chorí, ktorí pre slabosť vôbec alebo len málo hovoria, môžu sa rozhrešiť, hoci nemôžu sa vyspovedať úplne. Pravda, ak vyzdravejú, musia v nasledujúcej spovedi uviesť nepovedané hriechy. Nie je povedané, aby sa najbližšia spoveď diala čím skorej.

2. *Nedostatok reči.* Nemí sú povinní nejakým vonkajším znakom (bitím sa v prsia alebo inými posunkami) vyznať svoje hriechy. Určitejšie vyznanie sa im odpúšťa, ak je nemožné. To isté treba povedať o tom, kto nepozná reč spovedníka. Hluchí sú povinní, ak nie sú zároveň i nemí, úplne vyznať svoje hriechy. No spovedník nie je povinný spytovať sa na všetky hriechy pre veľkú ťažkosť pokračovania. Je v tom i nebezpečenstvo, pokiaľ ide o spovedníka, že by hlasnými otázkami prezradil spovedné tajomstvo, čo nie je dovolené nikdy a v nijakých okolnostiach. Podobne aj tí, ktorí slabo počujú, sú povinní úplne sa vyspovedať. Pre nich ako aj pre celkom hluchých má byť osobitná miestnosť (kaplnka, chór a pod.) na spoveď.

3. *Nedostatok pamäti.* Sú ľudia, ktorí pre chorobu, starobu a pod. pri spovedi úplne alebo čiastočne zabúdajú na svoje hriechy. Aj im možno dať rozhrešenie, hoci ich spoveď nie je úplná.

4. *Nedostatok času.* Pri stroskotaní lode, zemetrasení, útoku na nepriateľa a pod., keď niet času všetkých riadne vyspovedať, možno rozhrešiť všetkých, ak aspoň verejne vyznávajú, že sú hriešnici.

Vo všetkých týchto prípadoch hriechy sa odpúšťajú iba nepriamo (C. 901), a preto treba sa z nich vyznať v najbližšej spovedi.

Morálna nemožnosť je ujma duchovná alebo telesná, ktorú by niekto utrpel tým, keby sa všetko potrebné povedalo v spovedi. Pritom však treba poznamenať, že hriech, o ktorý ide, možno vynechať, ak a) spoveď je nateraz nejako potrebná, lebo ak nie je potrebná, musí sa odložiť na iný čas, keď kajúcnik môže sa úplne vyspovedať. Taký prípad nastáva u toho, kto má zadosťučiniť prikázaniu ročnej spovede, veľkonočného prijímania, ku ktorému je potrebná spoveď, kto vynechaním spovede by sa vystavil nebezpečenstvu stratiť česť alebo iným dať pohoršenie, ba i ten, kto ťažko znáša byť v smrteľnom hriechu čo len deň. Hriech možno vynechať, ak kajúcnik nenájde iného spovedníka, ktorému by sa mohol úplne vyspovedať. Pritom môžu sa zamlčať iba hriechy, ktoré by tieto ťažkosti spôsobily, ostatné treba uviesť úplne. Takto sa *oslobodzuje:*

1. Kajúcnik, ktorého spoveď *počúvajú iní,* a bojí sa, že svojou spoveďou sa pred nimi difamuje, ako je to v nemocničnej sieni, kde sa nachádzajú viacerí, ale i v kostole, kde ľudia sa tískajú okolo spovednice. Je to zlozvyk, ktorý sa má s celou rozhodnosťou odstrániť, lebo verejná spoveď je síce ešte i dnes dovolená, no nie je povinná. Ak by sa v nijakom prípade nedala verejnosť vylúčiť, kajúcnik by mohol difamujúce hriechy vynechať.

2. Kajúcnik, ktorý sa bojí, že vyznávajúc vlastný hriech, *vrhne sa do nového,* čo sa môže stať najmä pri hriechoch proti 6. prikázaniu.

3. Kajúcnik, ktorý má obavu, že sa vystaví *prenasledovaniu* a pod., ak vyzná hriech.

4. Škrupulant, ktorý sa obáva, že priznaním svojho hriechu vrhne sa do väčšej *nespokojnosti.*

5. Spovedník, ktorý svojím vyznaním by prezradil *spovedné tajomstvo.* V tom prípade nielen môže, ale aj musí vynechať svoj hriech.

6. Kajúcnica, ktorá sa bojí, že svojím vyznaním uvedie *do ťažkého hriechu spovedníka,* lebo z opravdivej lásky je povinná tomu zabrániť. A tak by sme mohli pokračovať. Život je omnoho složitejší, než by sme mohli uviesť všetky prípady.

Pravda, i vo všetkých týchto prípadoch *všetky zamlčané hriechy treba v najbližšej spovedi vyznať,* lebo boly iba nepriamo odpustené. *Dôvod,* prečo v týchto okolnostiach môžu sa niektoré hriechy vynechať, je: Kristus ustanovil sviatosť pokánia na spôsob súdneho výroku. Preto žiadal, ako to vysvetľuje jeho zástupkyňa, Cirkev, aby bolo pri ňom úplne jasno. Preto hriešnik obyčajne je povinný vyznať sa zo všetkých svojich ťažkých hriechov. Keby tak bez príčiny neurobil, v ťažkej veci by porušil príkaz Kristov a teda nie je disponovaný pre rozhrešenie, ktoré je takto neplatné. Keďže však tento príkaz je pozitívny, a ako taký nezaväzuje s ťažkou ujmou, kajúcnik nie je povinný splniť ho podrobne. Stačí sa vyspovedať, nakoľko je to fyzicky a morálne možné, keďže spoveď vôbec je potrebná už z povahy sviatosti. Okrem uvedených prípadov všeobecná spoveď je prípustná pri ťažkých hriechoch už vyznaných (obviňujem sa zo všetkých ťažkých hriechov svojho života, alebo z hriechov, spáchaných proti tomu prikázaniu a pod.), ktoré nie sú už potrebnou látkou spovede. To isté treba povedať o všedných hriechoch, ktoré sú tiež iba voľnou látkou spovede vôbec. Môžu sa totiž odpustiť aj iným spôsobom, ako modlitbou a vôbec dobrými skutkami. Pravda, predpokladá sa, že sa aspoň virtuálne oľutujú, lebo bez ľútosti ani všedné hriechy sa neodpúšťajú. Inou otázkou je, či sa doporučuje iba všeobecná spoveď všedných hriechov. Odpovedáme na ňu záporne. Na odpustenie hriechov je totiž potrebná i ľútosť a omnoho ľahšie je oľutovať nejaký určitý všedný hriech ako iba všeobecne všetky spáchané hriechy, ktorým sa nemožno vyhnúť bez osobitnej milosti božej, nakoľko sú, povedali by sme, prirodzené krehkej ľudskej povahe. Okrem toho človekovi by sa nedostá-

valo duchovného vedenia v spovedi, keby stačilo iba všeobecne sa obviňovať zo všedných hriechov. Bola by to i zbytočná spoveď, lebo spovedník i bez nej vie, že kajúcnik spáchal aspoň všedné hriechy. Preto Cirkev nielen doporučuje konkrétne uviesť aspoň jeden všedný hriech, ale v reholiach napr. aj prikazuje týždennú spoveď, pričom sa predpokladá, že rehoľníci práve nemusia mať ťažké hriechy.

Ak spoveď bola isto neplatná, treba ju *opakovať*, keďže potrebná látka nebola odpustená priamo. Dôvodom neplatnosti je *spovedník*, ak nemá úmysel dať rozhrešenie, ak podstatne zmenil formu, ak nemá jurisdikciu, ak nepočul alebo neporozumel ani jednému hriechu. Výnimkou je prípad, že neovláda kajúcnikovu reč. No v tomto prípade musí porozumieť aspoň to, že kajúcnik je hriešny a že sa chce vyspovedať. Teda ide tu o prípad, keď spovedník zaspí. Ak v takom stave nepočul alebo nerozumel ani jeden ťažký hriech, ktorý mal kajúcnik vyznať, kajúcnik musí spoveď opakovať, lebo jeho hriechy neboly odpustené priamo, iba nepriamo, ak sám nezavinil, že sa spovedal spiacemu. Ak naschvál vyhľadal spiaceho spovedníka, duševne nie je prichystaný a takéto rozhrešenie je neplatné. To isté treba povedať o celkom hluchom spovedníkovi. Ak by však spovedník len driemal a teda počul aspoň jeden ťažký hriech, kajúcnik by nebol povinný znova sa vyznať z hriechov, iba z tých, o ktorých by s istotou vedel, že ich spovedník nepočul, čo, pravda, je veľmi ťažko zistiť. Keby sa kajúcnik spovedal spovedníkovi neučenému, ktorý nevie celkom správne posúdiť hriechy, spoveď by nebola neplatná. No neplatila by celkom isto, keby niekto naschvál vyhľadal takého spovedníka, ale vtedy by nebola platná z nedostatku duševného postoja. Iným dôvodom neplatnosti spovede je *kajúcnik* sám, ak naschvál vynechal ťažký hriech, v potrebnej látke luhal, alebo nemal dostatočnej ľútosti pri ťažkom hriechu. Vo všetkých týchto prípadoch spoveď treba opakovať. Ak sa to deje pred spovedníkom, ktorý potrebnú látku už počul a na ňu sa pamätá, netreba sa znova vyznávať dopodrobna zo všetkých hriechov. Stačí mu pripomenúť, že kajúcnik sa znova obviňuje

z hriechov jemu už známych, pridajúc ťažký hriech, ktorý azda naschvál vynechal. Ak ide o spovedníka, ktorý tieto hriechy ešte nepočul, treba dopodrobna zopakovať celú spoveď.

Ak sa zopakujú viaceré spovede, hovoríme o *generálnej spovedi.* Je potrebná iba vtedy, ak predošlé boly neplatné. Ináč nie je potrebná, ale možno ju doporučovať kajúcnikovi, aby sa ňou uspokojil, zúčtujúc s celým predošlým životom, ďalej na začiatku nového povolania (vstupu do manželstva, kňazstva a pod.), aby s novou dôverou sa dal na novú dráhu, ďalej na smrteľnej posteli, aby spokojne mohol zomrieť a pod. Rozhodovať o tom patrí spovedníkovi. Často generálna spoveď viac škodí, ako osoží. Preto nemá sa povoliť škrupulantom a iným psychopatom, lebo ich iba zbytočne rozrušuje. Postup pri generálnej spovedi: najprv sa vyznávajú hriechy spáchané od ostatnej spovede, potom tie, z ktorých sme sa už vyznali v predošlých spovediach. Ale hociktorý z nich môžeme vynechať, ak je nepríjemný, lebo sme sa už z neho vyspovedali. No neškodilo by, ako sme už vyššie povedali, keby sa tento postup nezadržal a vyznali sme sa zo svojich hriechov, neberúc do ohľadu ich časový odstup. Hlavnou vecou je, aby sme naschvál nevynechali ťažký hriech, z ktorého sme sa ešte nevyspovedali.

B. Ľútosť

Bez ľútosti niet odpustenia hriechov ani vo sviatosti pokánia. Mnohé spovede sú neplatné práve pre nedostatok ľútosti, hoci nechceme vec zveličovať. Ľudia dobrej vôle nemajú si robiť z toho zbytočné starosti, no s druhej strany netreba zabúdať, že aj ľútosť je najbližšou látkou tejto sviatosti, bez ktorej sviatosť nie je platná.

Ľútosť je *duševný bôľ zo spáchaného hriechu.* Z neho nutne vyplýva odpor proti hriechu; kajúcnik by chcel, keby to bolo možné, aby sa hriech nebol stal a tak sa dištancuje od neho, nemajúc s ním nič spoločného, vypudiac ho z duše. No to nie je možné, ak hriešnik zároveň nemá silné predsavzatie v budúcnosti nehrešiť. Keby sa to nestalo, koreň hriechu, afekt

k hriechu, by ostal v duši a teda bôľ a odpor by nebol úprimný, to jest hriech by naďalej ostal v duši.

Ľútosť, potrebná vo sviatosti pokánia, musí byť:

1. *Nadprirodzená.* Hriech totiž v poriadku spásy porušuje nadprirodzený poriadok a teda môže byť likvidovaný iba nadprirodzeným prostriedkom. Ak teda niekto ľutuje za hriech z prirodzenej pohnútky, napr. že hriechom stratil česť, zdravie, slobodu, majetok atď., to nestačí, lebo táto ľútosť patrí do nižšieho, to jest
nadprirodzená, ak a) ju spôsobuje nadprirodzená
ktorá sa poskytuje vždy, keď hriešnik jej nekladie odpor; b) ak pohnútka ľútosti sa pozná zo zjavenia, teda z prameňa nadprirodzeného, čo sa u kresťana predpokladá bez všetkého; c) ak pohnútkou ľútosti je Boh, pôvodca a stredobod nadprirodzeného poriadku.

Nadprirodzená ľútosť môže byť:

a) *dokonalá,* ak vyviera z dokonalej lásky k Bohu. Dokonalou láskou milujeme Boha vtedy, ak mu chceme dobre nie preto, že je k nám dobrý, ale že je sám v sebe dokonalý, nekonečne múdry, spravodlivý, milosrdný atď., hlavne však dobrý. Kto teda má dokonalú ľútosť, cíti duševný bôľ, že svojimi hriechami obrazil Boha, nekonečnú Dobrotu a Dokonalosť, čo nie je ľahká vec pre smyselného a sebeckého človeka. Ako návod možno
neobyčajne omilosteného človeka, ktorým sa i sám môže povzbudiť. (Pozri napr. P. Lippert, Človek Job hovorí s Bohom, Košice, Verbum 1948, 196—203.) Veľmi účinný spôsob je i predstava ukrižovaného Boha, ktorý „naše hriechy sám vzal na svojom tele na kríž, aby sme odumreli hriechom a žili spravodlivosti". (1 Pt 2, 24.) Takto ľahšie bude mu hovoriť nielen ústami, ale i srdcom so sv. Františkom z Assisi: „Daj, aby cítil v svojom srdci, nakoľko je to možné, takú premieru lásky, ktorou si bol, Syn Boží, roznietený znášať pre nás, hriešnikov, toľko utrpenia." (A. Gemelli, Františkánské poselství světu, Praha, Kuncíř, 1948, 29.) Dokonalá ľútosť i bez sviatosti oslobodzuje od ťažkého hriechu, lebo pripravuje dušu, aby Boh

vlial do nej posväcujúcu milosť, ktorá vlastne odstraňuje hriech. Veď dokonalá ľútosť vyviera z dokonalej lásky, ktorá, „zakrýva množstvo hriechov". (1 Pt 4, 8.) Hriešnici v evanjeliu sa odpúšťajú mnohé hriechy, lebo veľkú lásku prejavila. (Lk 7, 47.) Avšak v Novom zákone dokonalá ľútosť oslobodzuje od ťažkého hriechu iba vo vzťahu (in voto) k sviatosti pokánia, keďže, ako sme už povedali, treba ho vyznať v najbližšej spovedi. (Trid., sess. XIV, c. 4.)

b) *Nedokonalá* ľútosť pochádza z lásky menej dokonalej, ktorou totiž milujeme Boha nie preto, že je sám o sebe nekonečne dobrý, ale že je dobrý oproti nám, pravda, vždy rozumejúc v nadprirodzenom poriadku; ináč láska, ale ani ľútosť, by nebola nadprirodzená. Podľa tridentského snemu pohnútky nedokonalej ľútosti sú: ošklivosť hriechu, strach pred peklom a inými trestami (Sess., XVI., c. 4), ktorými máme pykať za svoje hriechy. Takúto ľútosť má ten, kto
chy, lebo sú nadprirodzenou hanbou, keďže sú vzburou proti Bohu, najväčším nevďakom proti Tomu, ktorý nás stvoril, udržuje, vykúpil, usmerňuje k poslednému cieľu atď. Má ju aj ten, kto ľutuje za hriechy, lebo
nie a s ním spojené pekelné muky, ktorými Boh v tomto poriadku tresce hriešnika. Takúto ľútosť má kajúcnik, ktorý ľutuje za hriechy, lebo nimi zaslúžil od toho istého Boha iné, dočasné tresty, a to na druhom svete (očistec), alebo i na tomto. Vo sviatosti pokánia ako dispozícia nie je potrebná dokonalá ľútosť, ale stačí nedokonalá. Keby bola potrebná, sviatosť sama by nepomohla, keďže dokonalá ľútosť odpúšťa ťažký hriech i bez sviatosti. Ale vo sviatosti môže to dokázať aj ľútosť nedokonalá. Mimo sviatosti môže nedokonalá ľútosť odpustiť iba všedné hriechy.

2. Každá ľútosť, dokonalá alebo nedokonalá, má byť *podľa odhadu (apreciatívne) najvyššia,* to jest, kajúcnik musí byť hotový vziať na seba hocijaké zlo, ako by mal znova spáchať hriech. Keby nemal toto predsavzatie, nemal by opravdivú ľútosť, ktorá je vnútorná, lež iba vonkajšiu, ústnu, ktorá účinne nevyženie hriech z duše, lež i naďalej paktuje s ním. V tom

prípade strach pred zlom by bol väčší ako strach pred hriechom, čo nie je prípustné. No nie je potrebné, aby kajúcnik in concreto si predstavoval každé zlo, ktoré by radšej vzal na seba, ako by mal zhrešiť, lebo je to beztak nemožné.

3. Každá ľútosť vo sviatosti má byť *všeobecná,* to jest taká, že sa vzťahuje na všetky ešte neodpustené hriechy. Veď jeden ťažký hriech nemôže sa odpustiť bez ostatných, keďže v poriadku spásy toto odpustenie sa deje vliatím posväcujúcej milosti, ktorá nestrpí nijaký ťažký hriech. Ak kajúcnik presne sa pamätá na všetky ťažké hriechy, musí oľutovať všetky, aby jeho ľútosť bola všeobecná. Ak sa pamätá iba na niektoré, na iné však zabudol, musí oľutovať tie, na ktoré sa pamätá, nevylučujúc z tejto ľútosti nijaký, to jest musí oľutovať všetky hriechy, ktorými skutočne obrazil Pána Boha.

4. Každá ľútosť musí byť *opravdivá,* teda nestačí vyslovovať len ústami, ale i vnútorne ju precítiť, lebo len takto zmení postoj duše k hriechu. Nestačí ani zdanlivá ľútosť, to jest taká, o ktorej kajúcnik myslí, že je opravdivou ľútosťou, ale vo skutočnosti ňou nie je. Je síce pravda, že taký kajúcnik nezhreší, prijímajúc rozhrešenie, keďže nevie o tom, že nemá opravdivú ľútosť; no jednako rozhrešenie nie je platné, keďže chýba podstatná čiastka. S druhej strany však nemajú sa znepokojovať bez príčiny veriaci, ktorí sa usilujú vzbudiť v sebe ľútosť: ak majú dobrú vôľu, majú i opravdivú ľútosť.

5. Každá ľútosť vo sviatosti má byť *formálna,* a nie iba virtuálna. Nestačí teda vzbudiť iba lásku k Bohu, lež i samotnú ľútosť, a to preto, lebo ľútosť je látkou sviatosti, ktorá musí sa v nej nachádzať formálne, a nie iba virtuálne, ako i v krste musí sa užívať voda, a nie ľad, v Eucharistii víno a nie strapec hrozna. No kto vzbudí lásku k Bohu a myslí na svoje hriechy, nutne vzbudí v sebe i ľútosť.

6. Každá ľútosť musí byť *smyslová,* lebo je látkou sviatosti a sviatosť je smyslový znak. Avšak ani pre to netreba si robiť veľké starosti. Pre úzku spojitosť duše s telom duševná ľútosť nutne sa prejavuje v spojitosti tela, ale najmä vo výraze tváre,

ktorá pre svoju jemnosť je výstižným zrkadlom duše. Teda netreba ľútosť prej

7. Ľútosť má byť *spojená s rozhrešením,* to jest kajúcnik musí ju mať vo chvíli, keď prijíma rozhrešenie, keďže je látkou a látka musí byť spojená s formou. Doporučujú vzbudzovať ľútosť aj ihneď pri spytovaní svedomia, čo je celkom prirodzené. Okrem toho vtedy má človek viac pokoja, aby naň účinkovaly pohnútky ľútosti (láska Božia, strach pred trestom Božím) ako v spovedi samej, v ktorej každý človek je trochu nesvoj, rozrušený. No tento stav ľútosti musí trvať i pri rozhrešení, ináč rozhrešenie nie je platné. Nie je to ani príliš ťažké, lebo kto mal úprimnú ľútosť včera, ľahko ju bude mať i dnes vo chvíli rozhrešenia. Ak je časový odstup väčší, osobitne radíme vzbudiť ľútosť bezprostredne pred rozhrešením. Pri všedných hriechoch už aj menší odstup môže zmariť silu ľútosti, a preto treba ju obnoviť bezprostredne pred rozhrešením. Ináč nie je predpísaný osobitný čas, aby ľútosť bola účinná. Dávid spáchal cudzoložstvo, pojmúc za manželku ženu svojho veliteľa Uriáša, prišiel k nemu prorok Nathan a nádhernou parabolou o jedinom baránku chudobného človeka ukázal mu ošklivosť jeho počínania. Dávida pochytila ľútosť ako blesk a len toľko povedal: „Zhrešil som proti Pánu." A Nathan mu povedal: „Pán ti odpustil tvoj hriech." (2 Sm 12, 13.) Obyčajne trvá istý čas, kým pohnútky ľútosti účinkujú na človeka. Ani u Dávida to neprišlo bez dlhšej prípravy, keď počul jedinečnú rozprávku.

Ak kajúcnik už *po rozhrešení* uvedie ťažký hriech, na ktorý prvej zabudol, nemusí ho znova oľutovať, lebo sa predpokladá, že predtým ľutoval za všetky vedomé a nevedomé hriechy, teda i za tento. No doporučuje sa, aby znova ľutoval, čo je ľahká vec, ak predtým ľutoval všeobecne a úprimne. Keby však onen hriech bol zamlčal naschvál a priznal ho len teraz pod vplyvom spovedníkových slov, musí i tento hriech oľutovať osobitne, keďže nebol pojatý do prvej ľútosti.

I na odpustenie *všedných hriechov* je potrebná ľútosť, či už bez sviatosti alebo vo sviatosti. Ak sa deje bez sviatosti, ľú-

tosť môže byť formálna alebo virtuálna. Formálna je vtedy, ak sa sama vzbudí; môže byť dokonalá alebo nedokonalá. Obidve odpúšťajú všedné hriechy bez rozhrešenia, ale iba tie, na ktoré sa ľútosť vzťahuje, iné nie. Je možné, aby sa jeden hriech odpustil a iný nie, lebo posväcujúca milosť môže byť spolu so všedným hriechom, ktorý nie je ešte odpustený. Virtuálna ľútosť je obsiahnutá v akte, ktorý sa protiví hriechu. Tak virtuálne oľutuje skúposť ten, kto dá almužnu, hnev, kto sa pri inej príležitosti opanuje atď. I vo sviatosti sa odpustí iba ten všedný hriech, ktorý oľutujeme. Ak ho teda neoľutujeme, neodpúšťa sa, i keď ho vyznáme. Preto je lepšie radšej ho nespomínať, keďže i beztak nie je potrebnou látkou. Aby však rozhrešenie bolo platné, musí sa uviesť aspoň jeden všedný hriech, pre ktorý cítime ľútosť, ak sme nespáchali od ostatnej spovede ťažký hriech. Môžeme znovu vyznať aj vyspovedané ťažké hriechy a znova ich oľutovať. Ináč vo sviatosti niet ľútosti, a preto je neplatná. Je to veľmi dôležité najmä u tých, ktorí sa často spovedajú práve pre nedostatok ľútosti, keďže ide o každodenné maličkosti, ktoré nemožno dobre oľutovať. Takéto spovede bývajú neplatné. I to stačí, keď síce práve preto neľutujeme pre jednotlivé všedné hriechy, ale preto, že zase sme ich spáchali bez polepšenia, lebo táto ľútosť môže byť úprimnejšia ako ľútosť pre nejakú určitú maličkosť.

C. Predsavzatie

V každej opravdivej ľútosti je obsiahnuté i *predsavzatie* viac nezhrešiť. Preto tridentský snem nespomína ho pri látke, ale hovoriac o ľútosti, učí, že je spojená s predsavzatím viac nehrešiť. (Sess. XIV., c. 4.) Predsavzatie preto je i znakom ľútosti, ktorá je psychologicky ťažšie zistiteľná ako predsavzatie, prejavujúce sa ihneď vystríhaním sa hriešnych príležitostí, v ochote napraviť pohoršenie, spôsobenú škodu atď. Predsavzatie má byť:

1. *Pevné,* to jest kajúcnik má byť hotový vziať na seba všetko zlo a radšej stratiť všetko dobro, ako by mal opäť zhrešiť.

Pri ľútosti sme uviedli, že ani tu netreba vyratúvať všetky zlá a stratu všetkých dobier, lebo je to nemožné aspoň morálne. Stačí všeobecná vôľa viac nezhrešiť a užívať všetky prostriedky, aby sa hriech neopakoval, najmä sa vyhýbať najbližším príležitostiam k hriechu. Pevnosti predsavzatia neprekáža okolnosť, že kajúcnik znova upadne do toho istého hriechu, lebo predsavzatie a hriech nedejú sa súčasne: predsavzatie má teraz a hriech sa stane až v budúcnosti. No ak hriech sa opakuje často, môže nastať aspoň podozrenie, že predsavzatie nebolo pevné. Ale čo robiť vtedy, ak kajúcnik už teraz isto predvída, že zasa spácha ten istý hriech? Na to odpovedáme, že túto istotu nemôže mať. To by znamenalo, že by musel zhrešiť, čo predsa nemôžeme pripustiť, lebo má slobodnú vôľu, ktorá spolu s milosťou božou premôže aj najväčšie pokušenie. Avšak namietne sa: Je aspoň pravdepodobné, že pre ľudskú krehkosť hriech sa bude opakovať. No ani to neprekáža pevnosti predsavzatia. Veď pravdepodobné predvídanie sa deje rozumom, predsavzatie však vôľou, teda odlišnou vlohou. Preto môžu byť vedľa seba a predsavzatie môže byť pevné, hoci, uznávame, znechutené. Ale i nechuť dá sa silnou vôľou premôcť vo vedomí, že pravdepodobnosť nie je istota.

2. Má byť *všeobecné,* to jest má sa vzťahovať na všetky smrteľné hriechy. Ináč kajúcnik by sa nepolepšil, lebo pre istý ťažký alebo i viaceré hriechy prechováva zaľúbenie, čo je ťažko hriešne. Pravda, ani tu nie je potrebné, aby vypočítal všetky ťažké hriechy, ktorých sa chce vystríhať, keďže je to aspoň morálne nemožné. Stačí, aby chcel vyhýbať sa všetkým vyznaným ťažkým hriechom, aj všetkým ostatným vo všeobecnosti. Ak niekto sa spovedá iba zo všedných hriechov, predsavzatie nemusí byť všeobecné, keďže všedný hriech nie je potrebnou látkou sviatosti: možno sa vyspovedať z jedného a vynechať iný. No ak kajúcnik chce, aby sa mu odpustil istý vyznaný všedný hriech, musí mať pevné predsavzatie, že ho viac nespácha, ináč by nemal preň ani potrebnú ľútosť, bez ktorej niet odpustenia hriechu.

Nie je potrebné, aby sa predsavzatie vzbudilo *formálne*, to jest výslovne si zaumieniť, že sa budem vyhýbať tým a tým hriechom. Stačí vzbudiť pre ne ľútosť, v ktorej predsavzatie je už virtuálne obsiahnuté. Formálne by bolo iba vtedy potrebné, keby aj predsavzatie patrilo k látke sviatosti. No Tridentinum sa o ňom nezmieňuje. Ináč náuka nemá veľký praktický význam. Lebo ak niekto vzbudí v sebe opravdivú ľútosť pre svoje hriechy a príde mu na um budúcnosť — a je to celkom prirodzené, — celkom isto má i predsavzatie viac nehrešiť. Ináč doporučujeme — a formuly v modlitebných knihách aj obsahujú — formálne predsavzatie preto, lebo pevné predsavzatie je meradlom úprimnej ľútosti. Túto ľútosť možno zistiť ťažšie ako predsavzatie, ktoré často dá sa ihneď presadiť do činu.

D. Zadosťučinenie

Zadosťučinenie je *náhrada za časný trest, ktorý človek zaslúžil za hriech, keďže ním ublížil Bohu.* (S. Thomas, Supplementum, qu. 12 a 3.) Večný trest za ťažký hriech sa v sviatosti odpúšťa, no nie trest časný, ktorý pri všedných hriechoch je i jediný. Tento časný trest možno vykúpiť dvojakým zadosťučinením: sviatostným, ktoré určí vo sviatosti spovedník a účinkuje ex opere operato, a mimosviatostným, ktoré si uloží sám kajúcnik, alebo sú to Bohom uložené trápenia v tomto živote, ktoré kajúcnik trpezlivo znáša. (P. Oppermann, Die Verwaltung des heil. Busssakramentes, Breslau, Goerlich, 1932, 157.) Toto zadosťučinenie účinkuje iba ex opere operantis.

Sviatostné zadosťučinenie patrí *k podstatnej látke sviatosti* len natoľko, že kajúcnik je povinný pod ťažkým hriechom prijať ho a mať úprimnú vôľu ho splniť. (C. 887.) Ak ho neprijme bez príčiny, alebo ak nemá úprimnú vôľu, rozhrešenie nie je platné, keďže kajúcnik v ťažkej veci je neposlušný voči spovedníkovi, ktorý má právo, ba i povinnosť uložiť mu zadosťučinenie. Skutočné zadosťučinenie nepatrí k podstatnej látke, je iba jej doplnením. Ak teda niekto, hoci z vlastnej viny, uloženú penitenciu nevykoná, rozhrešenie nie je neplatné, lebo

nevykonané zadosťučinenie nemôže mať zpiatočný účinok. Ale iste zhreší, a to ťažko, ak uložená látka za ešte neodpustené ťažké hriechy bola ťažká; ináč zhreší len ľahko.

Spovedník teda je povinný uložiť za ťažké, ešte neodpustené hriechy, ťažké, za ťažké už odpustené alebo všedné hriechy ľahké zadosťučinenie. Keby to neurobil, nespravoval by svoj úrad verne a v ťažkej látke by mohol i ťažko zhrešiť. Keby však kajúcnik z nejakej príčiny (choroba, nespôsobilosť) nemohol vykonať ťažké zadosťučinenie, spovedník by nezhrešil ťažko, keby uložil ľahkú penitenciu, ba vôbec by nezhrešil, lebo v takých okolnostiach i ľahká penitencia môže sa stať ťažkou. V takom prípade by ju mohol uložiť nie ako povinnosť, ale ako radu. No je žiadúce uložiť čo aj najmenšiu penitenciu, ktorú spovedník spolu s kajúcnikom môže vykonať, napr. strelnú modlitbu spolu s umierajúcim. Keby ani to nebolo možné, sám by ju mohol odbaviť, ba v takom prípade mohol by aj odstúpiť od nej.

Zadosťučinenie má sa zpravidla uložiť pred *rozhrešením,* lebo jeho prijatie patrí k látke sviatosti a celá látka musí byť prítomná pri vyslovení formy, ktorá je rozhrešenie. No ak sa isto predvída, že kajúcnik prijme zadosťučinenie, môže, ba musí sa uložiť i po rozhrešení, ak sa tak nestalo už prv, aby sviatosť bola doplnená. A to sa môže učiniť tým skôr, lebo súd morálne ešte trvá. Ak kajúcnik až po naložení a rozhrešení sa rozpamätá na ťažký hriech, na ktorý prvej zabudol, netreba mu uložiť novú penitenciu, keďže už bola uložené za všetky, aj za zabudnuté hriechy, a to tým skôr, že penitencia, ako ihneď uvidíme, sa neukladá matematicky, ale paušálne. Keby kajúcnik po rozhrešení udal nový ťažký hriech, ktorý najprv naschvál zatajil, je to nová spoveď, a preto má sa vzbudiť nová ľútosť (i nad svätokrádežou), uložiť nová
nové rozhrešenie.

Uložené zadosťučinenie má zodpovedať *akosti* a počtu hriechov, ako i povahe kajúcnika. (C. 887.) Teda za ľahké hriechy ľahké, za ťažké hriechy ťažké. Okrem toho treba vziať do úvahy špecifickú akosť hriechu, a to preto, lebo zadosťučinenie má

nielen smieriť Pána Boha za urážku, ale má zachrániť hriešnika od ďalších hriechov. Preto radíme uložiť pijanom, aby sa za istý čas zdržiaval liehovín, smilníkom tvrdšiu posteľ, kmínom almužnu atď., slovom opačný akt čnosti, alebo účinný prostriedok proti hriechu, ako bitkárom za istý čas nechodiť do spoločnosti a pod. Teda nie je celkom správne za každý hriech uložiť nejakú modlitbu, hoci je pravda, že modlitba je obyčajne namáhavý skutok a teda môže Pánu Bohu zadosť učiniť za urážku. Ale nie je vždy aj účinným liekom proti istým hriechom. Preto prax istých spovedníkov za všetky hriechy ukladať iba určité modlitby by sa mala pomaly a múdro odstrániť a modlitbu nahradiť inými skutkami, ak sa pozdávajú účinnejšími. To lepšie zodpovedá i duchu kajúcnosti, ktorý sa vplyvom aj nových súkromných zjavení stále vzmáha. Pravda, ak môžeme predpokladať, že kajúcnik nesplní takú penitenciu, stačí, ak sa mu uloží modlitba, ktorú každý môže vykonať. Pri ukladaní zadosťučinenia treba si všímať i počet hriechov. Teda za viac hriechov treba uložiť väčšie zadosťučinenie. Ale netreba to brať matematicky, napr. za 10 krádeží uložiť penitenciu 10 ráz väčšiu ako za jednu, lebo duševný poriadok je iný ako fyzický. Z toho dôvodu nedá sa matematicky určiť, čo je ťažká a čo ľahká penitencia. Iste prichádza tu do úvahy čas, ťažkosť, ale aj iné momenty, ako telesný, ale i duševný stav kajúcnika. Pre zdravého človeka je ľahká penitencia 5 Otčenášov a 5 Zdravasov, ale pre umierajúceho a pre človeka v náboženských veciach negramotného môže byť ťažká. Všeobecným kritériom ťažkostí je okolnosť, že Cirkev prikazuje pod ťažkým hriechom taký úkon, ako slyšať sv. omšu, zdržovať sa mäsitého pokrmu, postiť sa. Podľa teologov je ťažký hriech vynechať jednu horu (hodinu) v breviári. Tak ťažká látka v zadosťučinení je modlitba, ktorá trvá približne tak dlho ako jedna hora. Ťažká penitencia je Ruženec, pozostávajúci z 5 desiatok, tobôž z 15, litánie o všetkých svätých s nasledujúcimi modlitbami, ktoré recitujú v deň sv. Marka alebo v Krížové dni. Ľahká penitencia je pomodliť sa Loretánske litánie, litánie k Božskému Srdcu, tri Otčenáše, tri Zdravasy, 1 Verím v Boha a pod. Penitencie

majú byť primerané telesným a duševným silám kajúcnika. Teda deťom, ťažko pracujúcim, chorým netreba uložiť pôst, chudobným almužnu, tým, ktorí už dávno neboli pri spovedi, dlhé modlitby atď. Doporučuje sa občas opýtať sa kajúcnika, či môže penitenciu vykonať; keď nemôže, treba mu uložiť inú. Nie sú prípustné penitencie odporné, ako čelom sa dotknúť zeme a pod. Taktiež nemožno schvaľovať penitencie veľmi komplikované, pozostávajúce z pôstu, púte, mnohých modlitieb, lebo nezodpovedajú povahe nijakého kajúcnika. Tým nie je povedané, že by sa za ťažké hriechy nemohly uložiť i veľmi ťažké a teda i dlho trvajúce penitencie. Len nesmieme zveličovať. Radšej menej ako priveľa! Opačným pokračovaním by sme kajúcnika nezískali, ale odpudili. (S. Alphonsus de Liguori, Theol. mor. V., Ratisbonae, Manz, 1847, 457.) Z toho dôvodu nemiestne sú i verejné penitencie ako púť a pod., ktoré by prezradily tajný hriech.

Za penitenciu môže sa uložiť i vec, ktorá je s inej strany *už povinná,* ako v nedeľu a sviatok počúvať sv. omšu. Doporučuje sa to vtedy, ak o kajúcnikovi s istou pravdepodobnosťou predvídame, že inú pokutu nevykoná. Pravda, ak v určený deň na svätú omšu nepôjde, zhreší nielen proti 1. cirkevnému prikázaniu, ale i proti sviatosti pokánia. Avšak lepšie je uložiť skutok, ktorý nie je prikázaný, hoci ináč zpravidla sa vykonáva, ako sv. omšu vo všedný deň v internáte, ruženec v seminári a pod. Menšiu penitenciu môžeme uložiť nielen v uvedených prípadoch, ale i vtedy, ak kajúcnik je veľmi skrúšený, lebo aj intenzívna ľútosť môže sotrieť časný trest. Zmenšiť sa môže i vtedy, ak sa uloží získanie plnomocných odpustkov. Aj penitenciu možno uložiť iba s podmienkou, že kajúcnik zase upadne do toho istého hriechu. Je jasné, že takým spôsobom kajúcnik sa pobáda, aby sa účinnejšie vyhýbal hriechu. Ak sa to podarí, sviatosť neostane bez penitencie, lebo ňou sú skutky, ktorými sa vyhýbal hriechom. Preto v súhlase s niektorými autormi nepovažujeme za potrebné okrem toho pridať i nejakú menšiu pokutu. (J. Ubach, u. d. 201.)

Morálne nemožnú pokutu kajúcnik *nie je povinný prijať*, lebo spovedník nemá právo ju uložiť. Ak pokuta je ťažká a kajúcnik by ju len ťažko alebo vôbec nevykonal, možno ju *zameniť*. Zameniť ju ani v lepšiu sám kajúcnik nemôže, i keby chcel, lebo je to akt jurisdikcie, ktorú má iba spovedník. Pokutu môže zameniť spovedník, u ktorého sa kajúcnik spovedal, a to i po dlhšom čase, lebo kým pokuta nie je vykonaná, sviatostný súd trvá. V tom prípade zamenenie môže sa stať i mimo spovede, ak spovedník sa ešte, hoci nie celkom určite, pamätá na hriechy. Ba ani to nie je potrebné. Stačí poznať akosť a váhu pokuty, o čom ho môže informovať sám kajúcnik. Z toho môže súdiť približne, akú penitenciu má znova uložiť. Iný spovedník môže pokutu zameniť iba v spovedi, lebo iba v nej môže vykonať svoju jurisdikciu. Pritom kajúcnik nemusí sa znova vyspovedať zo svojich hriechov, keďže to vykonal v predošlej spovedi. Stačí vyznať sa vo všeobecnosti, aby spovedník mohol posúdiť hriešny stav a podľa toho vymerať novú pokutu. Ba ten úsudok môže si utvoriť i z akosti a závažnosti pokuty samej, ktorú má zameniť. No spovedník musí o tom sviatostne súdiť a teda dať i rozhrešenie, lebo iba ním sa stane kajúcnik subjektom jeho jurisdikcie. (A. Vermeersch, Theol. Mor., III, 449.)

Kajúcnik je povinný zadosťučinenie nielen prijať, ale i *vykonať*. Táto povinnosť zaväzuje pod ťažkým hriechom, ak a) pokuta je ťažká, lebo ľahká nemôže zaväzovať pod ťažkým hriechom; b) ak pokuta bola uložená za ťažké hriechy ešte neodpustené, lebo za hriechy už odpustené a všedné spovedník nemôže uložiť ťažkú pokutu, keďže nie sú potrebnou látkou sviatosti; c) ak spovedník chcel vymerať ťažkú pokutu pod ťažkou záväznosťou, lebo koniec-koncov on určuje akosť záväznosti. No nemá právo za všedné hriechy uložiť ťažkú pokutu. Aby však takto neskrsly nejasnosti, či má to právo alebo nie, lebo sa pochybuje, či hriech je ťažký alebo ľahký, kajúcnik by bol povinný i ťažkú pokutu vykonať, ale iba pod všedným hriechom. Kajúcnik nie je povinný vykonať nerozumnú, nemožnú pokutu. Dobre je, ak to hneď v spovedi oznámi spovedníkovi, ktorý môže ihneď uložiť inú. Keby nebol ochotný, kajúcnik nie

je povinný ju vykonať, ale môže žiadať od iného spovedníka zamenenie. Ak kajúcnik na pokutu zabudol, je povinný pýtať sa spovedníka, ale nie je povinný opakovať spoveď, ak sa už na to nepamätá. Tobôž nie je povinný urobiť to u iného spovedníka, aby dostal novú pokutu. V tomto prípade sa od jej vykonania oslobodzuje. Keby však na pokutu zabudol a predsa len vykonal uložený skutok, učinil by zadosť svojej záväznosti. Pokuta môže sa vykonať po rozhrešení, ale i pred ním. Tak spovedník môže s ťažko chorým vykonať pokutu a potom mu dať rozhrešenie. Ak bol určený čas pre pokutu, treba ju vykonať v tomto čase. No čas obyčajne nepatrí k podstate, a preto, ak bol zameškaný, pokuta má sa vykonať inokedy. Ak čas nebol ustálený, doporučuje sa splniť ju čím skôr, hoci to nie je príkazom. Svojvoľne odďaľovať ľahkú pokutu nikdy nie je ťažkým hriechom, keďže ona nikdy nezaväzuje ťažko. Oddialenie ťažkej pokuty sa stáva iba vtedy ťažkým hriechom, ak sa značne skráti podstata uloženého skutku, alebo ak sa ním vykonanie stane morálne nemožným (zabudnutím atď.). Pokutu treba vykonať spôsobom, ako ju uložil spovedník, teda ak modlitbu uložil kolenačky, na kolenách, ináč podľa ľubovôle. Avšak nezachovať spôsob obyčajne nie je ťažkým hriechom, keďže ani spôsob nepatrí k podstate pokuty, ak ho spovedník výslovne neuložil ako ťažkú okolnosť. Pokutu možno vykonať spôsobom, ktorý v praxi prijala Cirkev. Teda zadosť učiníme, keď z pokuty uložený ruženec odbavíme striedavo so spoločníkom. Kto vykoná za pokutu skutok, s ktorým sú spojené aj odpustky, môže vykonať nielen sviatostnú pokutu, ale aj získať odpustky. (C. 932.)

Tretia hlava: Forma

Formou sviatosti pokánia okrem modlitieb, predpísaných rituálom, (tit. III. cap. 11) *sú slová:* „Náš Pán Ježiš Kristus nech ťa oslobodí a ja v Jeho mene ťa oslobodzujem od každého puta vyobcovania, suspenzie a interdiktu, nakoľko môžem a nakoľko ty to potrebuješ. Napokon ťa oslobodzujem od tvojich

hriechov v mene Otca i Syna i Ducha Svätého. Amen." (Dominus noster Jesus Christus te absolvat et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis et interdicti, in quantum possum et tu indiges. Deinde te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.) Týmito slovami kajúcnik najprv sa oslobodzuje od cenzúr, to jest od cirkevných trestov a potom od hriechov, lebo sa patrí, aby sa najprv smieril s Cirkvou a potom s Bohom. Iba ak spovedník bol istý, že kajúcnik nemá nijakú cenzúru (malé dieťa), nezhrešil by, keby tieto slová vynechal. To sa však nedoporučuje, ale treba zachovať predpis. U svetských ľudí sa vynechá slovo „suspenzie", keďže nemôžu byť stíhaní takýmto trestom. Slová „nakoľko môžem a nakoľko ty to potrebuješ" znamenajú „nakoľko sú splnené, pokiaľ sa teba týka, potrebné podmienky, a pokiaľ ide o mňa, či mám potrebnú jurisdikciu" (napríklad pre rezervovaný prípad). Ostatné modlitby pred touto formou i po nej, nepatria k forme a teda nie sú potrebné. No bez rozumného dôvodu netreba ich vynechávať. (C. 885.) Takým dôvodom je množstvo kajúcnikov a pod. V nebezpečenstve smrti môžeme použiť túto formu: „Ja ťa oslobodzujem od všetkých cenzúr a hriechov v mene Otca i Syna i Ducha Svätého. Amen." (Ego te absolvo ab omnibus censuris et peccatis, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.) (Rit. Rom., tit. III. cap. 11, n. 5.) Touto formou by sa mohli absolvovať i viacerí. (Ja *vás* oslobodzujem atď.) Pri forme má spovedník vystretú pravicu smerom ku kajúcnikovi a na konci pri slovách „v mene Otca" atď. má ho prežehnať, lebo je to súdny akt. Bez neho rozhrešenie by nebolo neplatné, lebo podstata je obsiahnutá v slovách. Východná cirkev užíva formu: Mám ťa oslobodeného, to jest od hriechov. Keďže florentinský snem povolil užívať túto formu, podstatná forma zneje: Ja ťa oslobodzujem od tvojich hriechov. Pravda, ťažko by zhrešil, kto by bez vážneho dôvodu užíval túto formu, lebo je to proti predpisu Cirkvi.

Rozhrešenie má byť a) *ústne,* a to z vôle Kristovej, ktorú takto vysvetľuje Cirkev. Tento spôsob lepšie zodpovedá i po-

vahe súdu, hoci nemožno tvrdiť, že súd to absolútne vyžaduje, lebo rozsudok sa môže vyniesť i písomne. No keďže obžalovaný je prítomný, dokonca sám sa obviňuje slovami, je celkom na mieste, aby ústne dostal i rozhrešenie. Z toho vyplýva, že rozhrešenie dané iným spôsobom je neplatné (napr. písomne, telefonicky alebo rozhlasom), lebo je známe, že tieto hlasy nie sú ľudské, lež mechanické. b) Má sa rozhrešiť *prítomný,* a nie vzdialený, hoci povaha rozsudku ani to nevyžaduje, lebo súd pozná napr. i odsúdenie in contumaciam, to jest v neprítomnosti obžalovaného. No prítomnosť naznačuje vo forme slovo „ťa", ktoré i tu, ako pri krste, birmovaní, ostatnom pomazaní, predpokladá prítomnosť subjektu týchto sviatostí. Ináč je to zase vôľa Kristova, ktorú nám interpretuje Cirkev. Klement VIII. zavrhol vetu, podľa ktorej „je dovolené svoje hriechy sviatostne vyznať neprítomnému spovedníkovi listom alebo poslom a zasa od neprítomného spovedníka dostať rozhrešenie". (Denzinger, n. 1088.) Iná otázka je, kedy je kajúcnik ešte prítomný. Ani to sa nedá určiť matematicky. Mnohí autori sú mienky, že v okruhu 20 krokov môže sa kajúcnik považovať ešte za prítomného, hoci spovedník ho nevidí. Inokedy zase i menšia vzdialenosť môže byť prekážkou prítomnosti, keď napríklad spovedník a kajúcnik sa nachádzajú v zatvorených miestnostiach, ležiacich vedľa seba. No v prípade potreby možno udeliť rozhrešenie podmienečne, ako sa to stalo pri veľkom zemetrasení v Messine r. 1908, keď pod troskami pochovaní členovia istej rehole navzájom takto si dávali rozhrešenie. V prípade potreby možno si takto počínať aj pri väčších vzdialenostiach. Teda podmienečne možno rozhrešiť človeka, ktorý práve padá so strechy, do vody a pod. Aj veľký zástup možno bezpodmienečne rozhrešiť jednou formou, hoci ostatní sú vzdialení viac ako na 20 krokov, ak tvoria s prednými jeden morálny celok, lebo vtedy celý zástup je prítomný. Najideálnejšia je, pravda, prítomnosť fyzická. Preto v katechéze treba poučiť deti, aby prvej neodchádzaly zo spovedelnice, kým nedostaly rozhrešenie, ktorého znakom je spovedníkovo požehnanie na konci spovede. Ak urobily tak, spovedník nepríde do nepríjemnej

situácie, že kajúcnik odišiel bez rozhrešenia. Keby sa to predsa stalo, môže ho vždy rozhrešiť absolútne, ak je ešte v okruhu 20 krokov. Ak je o tom pochybnosť, podmienečne. Ak sa potom vráti k novej spovedi, môže ho spovedník na to upozorniť a rozhrešiť. Mimo spovede sa to nedoporučuje, lebo spoveď by sa tým stala odióznou. Hriechy takto nerozhrešené odpustily by sa nepriamo v nasledujúcej spovedi, keby sa z nich kajúcnik nevyznal v poslednej spovedi.

Rozhrešenie má sa dať obyčajne *bezpodmienečne*. Keby však spovedník pochyboval, že takto by vystavil sviatosť nebezpečenstvu neplatnosti, musel by to urobiť iba podmienečne, lebo ako Kristov sluha je povinný mať patričnú úctu k sviatosti. Ale mohol by aj vôbec neudeliť rozhrešenie, čo tiež môže urobiť. No často bude povinný udeliť rozhrešenie aspoň z lásky ku kajúcnikovi. Taký prípad môže sa vyskytnúť a) pokiaľ ide o samého *spovedníka* alebo b) *kajúcnika*. Pre spovedníka môže byť pochybné, či udelil rozhrešenie kajúcnikovi, ktorý má na to právo, ak sa mu bezchybne vyspovedal. Vtedy sa patrí, aby rozhrešenie dal podmienečne, lebo ináč ostane bez milosti, ak skutočne rozhrešenie pre roztržitosť, ospanlivosť a pod. neudelil. Pokiaľ ide o kajúcnika, môžu nastať pochybnosti o jeho morálnej prítomnosti, spôsobilosti a dispozícii. Ak je pochybnosť o jeho prítomnosti, môže, ako sme už povedali vyššie, ba z lásky občas ho aj musí podmienečne rozhrešiť, ak napr. ide o kajúcnika, ktorý už od rokov sa nespovedal a mal ťažké hriechy. Lebo ak nevzbudil dokonalú ľútosť, čo je ťažko predpokladať, ostane i naďalej vo svojich ťažkých hriechoch so stálym nebezpečenstvom stratiť život večný. O spôsobilosti možno pochybovať, ak nie je isté, či je pokrstený. Ak kajúcnik je pritom i v nebezpečenstve života, mohol by stratiť i večný život, a preto môže byť spovedník povinný udeliť mu podmienečné rozhrešenie. To isté treba povedať, ak je pochybné, či kajúcnik ešte žije. Nielen začiatok, ale i koniec ľudského života je zahalený do úplnej tmy: nevieme presne, kedy prestáva život. Isto nie vtedy, keď človek ostatný raz vydýchol, lebo jestvuje i zdanlivá smrť. Kedysi boly osobitné miestnosti

pre mŕtvoly (camere mortuarie), kde mŕtvi ležali dlhší čas. A isté percento z nich vždy sa prebudilo k životu. Tak v talianskom meste Luca, ktoré malo r. 1876 20.000 obyvateľov, ročne sa prebudili až 3—4 mŕtvi k životu. (J. Antonelli, Medicina Pastoralis, IV, Romae, Pustet, 1932, 143.) Z toho vyplýva, že moment zdanlivej a opravdivej smrti nie je ten istý, lebo vlastne ani nevieme, kedy nastáva opravdivá smrť. Jediným istým znakom je rozklad, ktorého prvou známkou je žltá škvrna na bruchu. No pravdepodobné je, že nastane už prvej. Väčšina odborníkov tvrdí, že po dlhšej chorobe, v ktorej sa rozklad pripravuje pomaly, ale isto, nastane asi 2 hodiny po poslednom výdychu. Ak smrť nastane z vonkajšej príčiny, ako zadusením, bleskom, slnečným úpalom a pod., opravdivá smrť môže nastať i po viacerých hodinách. (E. Bon, Medicina e religione, Torino, Marietti, 1946, 166), lebo organizmus nebol na ňu pripravený, ale bola spôsobená násilím. V týchto prípadoch možno pochybovať o viacerých veciach. Najprv o tom, či mŕtvy *mal úmysel* v prípade smrti prijať rozhrešenie, ktorý úmysel zostal by habituálne. U tých, ktorí žijú kresťanským životom, možno to predpokladať bez všetkého. Ale ako postupovať u tých, ktorí sa o to nestarajú po celý život? Ani u tých nie je to celkom vytvorené. Lekár E. Bon vypráva, že r. 1933 umieralo na jeho klinike nie veľmi nábožné dievča, ktoré sa kŕčovite držalo života a prosilo, aby ju zachránili, takže to bolo až trápne pre ošetrujúci personál. Asi o pol deviatej večer si sadla v posteli, dívala sa pred seba, ako by niečo videla a usmievajúc sa povedala: „Aké je to čudné! Aké je to krásne! Mamička, umieram." Niekoľko minút potom spokojne skonala. (U. d., 170.) Úmysel prijať rozhrešenie možno pozitívne vylúčiť iba u tých, ktorí až do ostatnej chvíľky jasného vedomia urputne sa bránili i proti takejto myšlienke. Im ani podmienečne nemožno dať rozhrešenie, ak zomreli v takom stave bez najmenšieho znaku polepšenia, lebo si ho nezasluhujú. Väčšia ťažkosť je so *spovedou a ľútosťou „mŕtvych"*, ktoré sú tiež potrebné, aby rozhrešenie bolo platné. K tomu treba poznamenať, že nevieme nič o ich duševnom stave. Môže v nich účinkovať duša, ale stlmene.

Z toho, že sa na tento stav ani jeden z takýchto zdanlivo mŕtvych nepamätá, ešte nevyplýva, že sa nič nedeje. I v bdelom stave, tobôž v hypnotickom, môže byť vedomie natoľko slabé, že človek sa vôbec na nič nepamätá. Ak v prípade neznalosti reči spovedníka stačí kajúcnikova prítomnosť v spovednici, podobne aj u zdanlivo mŕtveho ako spoveď môže stačiť myšlienka na hriešnosť, ktorú nikdy nemožno vylúčiť. To isté treba povedať o ľútosti, ktorá sa dá vyjadriť skromnou polohou a pod. Preto nie div, že cirkevná prax v takýchto prípadoch doporučuje podmienečne rozhrešenie. Ak rečený isto žije, ale nie je pri sebe, ešte menšia je ťažkosť, aby sa mu udelilo rozhrešenie. Ak si chorý kňaza žiadal, ale medzitým, ako prišiel, stratil vedomie, môže ho rozhrešiť i bezpodmienečne, lebo v tejto žiadosti je obsiahnutá všeobecná spoveď i ľútosť, ktoré morálne ostávajú v platnosti. Ak sa to nestalo a chorý aspoň slabo počúva — sluch obyčajne umiera naposledy — možno mu podstatné veci povedať hlasne do ucha a dať mu rozhrešenie, či dáva znak usrozumenia alebo nie. Ak sa nedá predpokladať ani to, jednako vždy ho možno rozhrešiť podmienečne, lebo ako sme povedali, nikdy nemôžeme vylúčiť splnenie podstatných podmienok. Vo všetkých týchto prípadoch však doporučujeme posledné pomazanie ešte viac ako rozhrešenie, a to z jednoduchého dôvodu, že pri poslednom pomazaní k platnosti je potrebný len úmysel, a nijaký iný akt kajúcnika, ako spoveď a ľútosť pri sviatosti pokánia. Ak sa kajúcnik riadne vyspovedá a svoje hriechy oľutuje, môže byť pochybnosť o tom, či *látka stačí alebo či ľútosť je pravdivá,* ako to býva v spovedi detí, poloblázmov a pod. I v tom prípade treba ich rozhrešiť iba podmienečne a len zriedka, keďže časté rozhrešenie nepotrebujú. Stačí im ho dať raz v roku a v nebezpečenstve života. Kto bol rozhrešený podmienečne, nemá pristúpiť k sv. prijímaniu, ak mal ťažké hriechy, keďže nie je isté, že sa mu odpustily. Vystavil by sa nebezpečenstvu zmariť sviatostnú milosť.

Ak kajúcnik *po rozhrešení prináša novú potrebnú látku,* má sa znovu rozhrešiť, keďže táto látka patrí do novej spovede.

Pritom nezáleží na tom, či už kajúcnik na ňu predtým zabudol, alebo ju naschvál zamlčal, ale teraz napr. pod vplyvom spovedníkových slov sa z nej vyzná a ju oľutuje.

Štvrtá hlava: Spovedník

A. Podmienky platného rozhrešenia

Vysluhovateľom sviatosti pokánia je kňaz, ktorý je vysvätený (C. 871) a má na to jurisdikciu. (C. 872.) Aby teda mohol platne udeľovať rozhrešenie, musí byť *vysvätený za kňaza.* Iný človek než kňaz nemôže to vykonať. Nanajvýš v prípade potreby môže pomáhať, napr. vzbudiť v umierajúcom dokonalú ľútosť, no rozhrešenie dať mu nemôže. Keby to urobil, bol by iregulárny. (C. 985.)

V iných sviatostiach sa viac nepožaduje. No sviatosť pokánia bola ustanovená na spôsob súdu. Preto, aby bola platná, potrebná je i *jurisdikcia,* to jest právomoc súdiť. Sudca, ktorý složil sudcovskú skúšku i s najskvelejším prospechom, nemôže si bez všetkého sadnúť do súdnej siene, predvolať si obžalovaného, obžalobcu, svedkov a súdiť. Musí mať na to i poverenie od hlavy štátu, v mene ktorej súdi, t. j. jurisdikciu. Podobne je to i pri sviatosti pokánia. Vysviacka dáva kňazovi vnútornú, jurisdikcia však vonkajšiu spôsobilosť. Hoci všedné hriechy nie sú potrebnou látkou sviatosti, Inocent XI. zakázal zo všedných hriechov spovedať sa kňazovi, ktorý nemá jurisdikciu. (Denzinger, n. 1150.) Je iba otázkou, či takáto spoveď je i neplatná z nedostatku jurisdikcie, alebo či je iba nedovolená. Keďže však nie je zjavne neplatná, je platná pravdepodobne, a preto chýbajúcu jurisdikciu nahrádza Cirkev. (C. 209.)

Jurisdikcia, o ktorej je tu reč, sa vzťahuje iba *na vnútorné fórum,* nie však na vonkajšie. Vo vonkajšom fóre majú jurisdikciu tí, ktorí môžu disponovať svojimi poddanými navonok, ako ordinár, provinciál alebo generálny predstavený rehole. Jurisdikcia vnútorného fóra sa vzťahuje iba na vnútorné veci, menovite na sviatosť pokánia, a je riadna alebo delegovaná.

(C. 197.) *Riadnu* udeľuje sám cirkevný úrad. Tak vymenovaný farár ipso facto dostáva i jurisdikciu, môže svojich poddaných platne a dovolene rozhrešiť všade, i mimo svojho územia, keďže ani tam neprestávajú byť jeho poddanými. (C. 881, § 2.) Tak farár, ktorý je na púti so svojimi veriacimi v Ríme, môže ich tam platne a dovolene rozhrešiť bez jurisdikcie, udelenej mu kardinálom-vikárom Ríma. Riadnu jurisdikciu udeľovať rozhrešenie majú:

1. *Pápež a kardináli po celom svete.* (C. 873, § 1.) Kardináli všade na svete môžu rozhrešiť od všetkých hriechov a cenzúr, všetkých veriacich, okrem cenzúr, ktoré si osobitne rezervovala Sv. Stolica a ktoré sú spojené s prezradením tajomstva Sv. Ofícia. (C. 239, § 1.)

2. *Miestny ordinár a jeho generálny vikár,* ktorý tvorí s ním jednu súdnu stolicu na celom svojom území. (C. 873, § 1.)

3. *Miestny farár, a všetci, ktorí vykonávajú farárske práva* (C. 873, § 1), ako vikár ekonom, menovaný po úmrtí alebo odstránení farára, výpomocný vikár, ktorý pri chorom alebo starom farárovi preberá celú farársku agendu a zastupujúci vikár, ktorý zastupuje neprítomného farára vo všetkých farárskych funkciách.

4. *Kanonik penitenciár nielen v katedrálnych, ale i v kolegiátnych kostoloch.* (C. 873, § 2.) Môže rozhrešiť od hriechov a cenzúr biskupovi rezervovaných, a to vlastných poddaných v diecéze a mimo nej, vo vlastnej však diecéze aj cudzích. (C. 401, § 1.)

5. Predstavení reholí, vyňatých zpod jurisdikcie biskupovej, a to pre svojich poddaných a tých, ktorí v dome bývajú vo dne v noci, ako pomocníci, chovanci, hostia a chorí. (C 514, § 1.) Riadna jurisdikcia prestáva stratou úradu, exkomunikáciou, suspenziou od úradu alebo interdiktom po odsudzujúcom alebo deklaratórnom výroku (C. 873, § 3). Úrad však prestáva zrieknutím, preložením, pozbavením alebo vypršaním prvej ustálenej lehoty. (C. 183, § 1.)

Delegovaná jurisdikcia nie je spojená s úradom, lež sa udeľuje osobe. Neplatí mimo územia, pre ktoré bola udelená, hoci

ide o poddaného. Tak kaplán, ktorý má delegovanú jurisdikciu v diecéze, mimo nej nemôže platne a dovolene rozhrešiť veriaceho farnosti, pre ktorú bol ustálený. Na to potrebuje jurisdikciu delegovanú mu ordinárom diecézy, na území ktorej spovedá. Delegovaná jurisdikcia sa udeľuje priamo alebo nepriamo. *Priamo* ju udeľuje kňazovi predstavený. Delegáciu musí predstavený udeliť ústne alebo písomne. (C. 879.) Nestačí predpokladaná delegácia. Preto kňaz nesmie spovedať prv, kým nemá istú zprávu, že delegácia bola udelená pre všetkých veriacich diecézy, i pre vyňatých zpod jeho jurisdikcie; miestny ordinár deleguje všetkých spovedníkov i vyňatých. Rehoľní kňazi však majú na to mať aspoň predpokladané povolenie vlastného predstaveného, bez ktorého rozhrešenie by však nebolo neplatné. Ordinár má habituálne udeliť jurisdikciu len takým rehoľníkom, ktorých prezentuje ich predstavený; prezentovaným však nemá ju bez vážneho dôvodu odoprieť. (C. 874.) Takým dôvodom je, ak patričný kňaz nie je už súci na takúto úlohu. Preto každý, kto deleguje na spoveď, má sa predbežnou skúškou presvedčiť, či kňaz má na to dostatočné vedomosti. Od tejto skúšky možno upustiť, ak o teologických vedomostiach kňaza niet pochybností. (C. 877, § 1.) Ak časom ordinár alebo predstavený rozumne pochybujú, či kňaz je ešte súci na spoveď, môžu znova žiadať od neho skúšku, hoci je to farár alebo i kanonik penitenciár. (C. 877, § 2.) Pravda, teologické vedomosti ešte nerobia kňaza spovedníkom: musí sa vyznačovať i kňazským životom a opatrnosťou. Vo vyňatej svetskej rehoľnej spoločnosti predstavený prezentuje ordinárovi spovedníka, ktorému ordinár udeľuje jurisdikciu. Vo vyňatej kňazskej rehoľnej spoločnosti, kde väčšina členov sú kňazi, môže udeliť jurisdikciu spovedať členov, novicov a tých, čo stále s nimi žijú, ako pomocníkov, chovancov, hosťov, chorých, nielen miestny ordinár, ale i vyšší predstavený (provinciál, generál) rehole. On môže na to delegovať aj iných kňazov svetských alebo rehoľných, nepatriacich do rehole. (C. 875, § 1.)

Delegovaná jurisdikcia *môže byť obmedzená na istý čas, miesta a osoby*. Tak niekde ju neudeľujú novokňazom na spo-

vedanie žien a pod. No ordinár a rehoľný predstavený nesmú príliš obmedziť jurisdikciu alebo povolenie bez rozumného dôvodu, (C. 878, § 2) alebo bez vážnej príčiny odvolať, rešp. suspendovať. Ak má vážny dôvod, ordinár môže zakázať spovedať i farárovi alebo kanonikovi penitenciárovi, ktorí majú rekurz k Sv. Stolici. Zákaz však nemá účinok suspenzívny, lež iba devolutívny, to jest menovaní môžu spovedať až vtedy, ak Sv. Stolica o veci rozhodla kladne. No biskup nesmie bez predbežného súhlasu Sv. Stolice odňať jurisdikciu všetkým spovedníkom tzv. formovaného rehoľného domu (domus formata), to jest takého, v ktorom je aspoň 6 členov so sľubmi a medzi nimi aspoň 4 kňazi. (C. 880.) Dôvodom zákazu je, aby taký dom neostal bez spovedníkov.

Ordinár môže delegovať na spoveď svetských a rehoľných kňazov na celom svojom území. Aby však mohli okrem nižšie uvedených prípadov spovedať i rehoľnice a novicky, na to musia mať osobitnú jurisdikciu. (C. 876, § 1.) S vysloveným alebo tichým súhlasom ordinára bez osobitnej jurisdikcie môžu si navzájom pri spovedi vypomáhať vlastným ordinárom aprobovaní spovedníci, žijúci na rozhraní susedných diecéz. V niektorých kúpeľoch miestny ordinár povoľuje spovedať všetkým cudzím kňazom tam celebrujúcim, ktorí majú jurisdikciu od vlastného ordinára, bez toho, že by každý z nich musel požiadať o jurisdikciu. Stačí, aby sa predstavil správcovi kostola alebo oratória.

Všetci, čo majú riadnu alebo delegovanú jurisdikciu, môžu na svojom území spovedať *všetkých kočujúcich a cudzincov, a to i veriacich východného obradu.* (C. 881—1.) Veriaci môžu sa však vyspovedať aj u spovedníka iného obradu, ak má iba jurisdikciu pre veriacich vlastného obradu. (C. 905.) Avšak nie je dovolené spovedať heretikov a schizmatikov, hoci materiálnych a žiadajúcich o to. Skôr musia sa zriecť svojich bludov a smieriť sa s Cirkvou. (C. 731, § 2.) Ináč by nastalo pohoršenie veriacich, ktorí by si mohli myslieť, že niet rozdielu medzi katolíkmi a nekatolíkmi. Okrem toho inoverci zase by sa takto utvrdili vo svojom nesprávnom presvedčení. Také je pokračo-

vanie i v nebezpečenstve smrti: najprv musia sa zriecť svojich mýlnych názorov a smieriť sa s Cirkvou. Keby však boli v bezvedomí a dobromyseľne v omyle, dalo by sa predpokladať, že sa svojich omylov aspoň implicite (žiadajúc si pred tým stavom katolíckeho kňaza) vzdali, môžu sa podmienečne rozhrešiť a dostať i ostatné pomazanie. (Sv. Ofícium, 1. nov. 1941, Periodica de re morali etc., 1948, 97 nasl.)

Čo sa týka *počtu spovedníkov* v rehoľných domoch, v kňazských reholiach pre každý dom majú sa podľa počtu členov ustáliť viacerí spovedníci, ku ktorým členovia majú mať voľný prístup. Ak ide o vyňatú rehoľu, spovedníci majú právomoc rozhrešiť i od prípadov v reholi rezervovaných. (C. 518, § 1.) Ak je svetská, pre každý dom treba určiť spovedníka riadneho a mimoriadneho. Ale ak si člen žiada osobitného spovedníka, predstavený je povinný mu ho poskytnúť, pričom sa nepýta na dôvod a nedá znať svoju prípadnú nevoľu. (C. 528.) Ak predstavení majú jurisdikciu pre spoveď, môžu spovedať svojich poddaných iba vtedy, ak sa u nich o to hlásia celkom slobodne z vlastného rozhodnutia. Ale bez vážneho dôvodu nesmie sa to stávať často. (C. 518, § 2.) Avšak nesmú ich sami alebo prostredníctvom iného človeka nútiť násilím, zastrašovaním, neprístojným nahováraním alebo iným spôsobom, aby sa u nich spovedali. (C. 518, § 3.) Tento zákaz odôvodňuje sa tým, aby rehoľníci v tejto dôležitej veci mali úplnú slobodu, bez ktorej ich spoveď často by mohla byť (z hanby a pod.) neplatná. Proti tomu nie je namierené ustanovenie rehole napr. vyspovedať sa každý týždeň vo štvrtok u istého spovedníka. Každý rehoľník môže sa vyspovedať u každého aprobovaného spovedníka, ak si to uspokojenie jeho svedomia žiada, a to bez obmedzenia, pričom spovedník môže ho rozhrešiť i od hriechov a cenzúr rezervovaných v reholi. Pre *novicov* majú sa podľa ich počtu ustáliť jeden alebo viacerí spovedníci, ktorí, ak ide o kňazskú rehoľu, majú bývať v dome noviciátu. Ak ide o svetskú spoločnosť, majú dochádzať častejšie, aby mohli spovedať. Okrem riadnych spovedníkov majú byť určení aj iní, na ktorých novici môžu sa obrátiť v osobitných prípadoch bez ďalšieho po-

volenia a novicmajster proti tomu nesmie prejaviť svoju nevôľu. Aspoň štyri razy v roku má sa novicom poskytnúť mimoriadny spovedník, pred ktorého všetci sa majú ustanoviť, keď už nie na spoveď, aspoň preto, aby od neho dostali požehnanie. (C. 566.) To je preto, aby každý nenápadne si mohol u neho vykonať i spoveď, ak to chce. Novicmajster a jeho pomocník majú spovedať novicov iba v osobitnom prípade z ťažkého a súrneho dôvodu, ak novici o to poprosia bez akéhokoľvek nátlaku, celkom slobodne. (C. 891.)

S tejto stránky ešte väčšia je sloboda *v ženských reholiach,* pretože ženské pohlavie väčšmi podlieha vplyvu. Na spovedanie rehoľníc je obyčajne potrebná osobitná jurisdikcia miestneho ordinára. (C. 876.) Výnimku tvoria iba kardináli, ktorí všade na svete môžu spovedať i rehoľnice bez jurisdikcie miestneho ordinára. (C. 239, § 1.) Zpravidla v každom dome má byť iba jeden *riadny spovedník* (C. 520, § 1), a to pre jednotné duševné vedenie celej spoločnosti. Keby však veľký počet členiek alebo iný rozumný dôvod vyžadoval, môžu sa ustanoviť i viacerí (tamže). Riadny spovedník má sa ustanoviť na tri roky. Ordinár ho môže však potvrdiť spolu i na deväť rokov, ak pre nedostatok vhodných kňazov nemôže sa o riadneho spovedníka postarať ináč, alebo ak väčšina členiek vrátane laických sestár a noviciek si to žiada tajným hlasovaním. Avšak o nesúhlasiace členky, ak si to želajú, má sa postarať inakšie. (C. 526.) Okrem riadneho spovedníka v každom dome má byť ustanovený ešte *mimoriadny,* ktorý aspoň štyrikrát v roku (obyčajne na kántry) má prísť do domu. Členky majú sa pred neho ustanoviť aspoň pre požehnanie, ak sa nechcú u neho spovedať. (C. 521, §1.) Miestny ordinár má okrem toho pre jednotlivé domy určiť *niekoľko kňazov,* u ktorých sa členky v jednotlivých prípadoch ľahko môžu vyspovedať a netreba zakaždým žiadať o to ordinára. (C. 521, § 2.) Ak rehoľnica si žiada niektorého z týchto spovedníkov, predstavená nesmie ani sama ani skrze iných, ani priamo ani nepriamo, pýtať sa na príčinu tejto žiadosti, slovami alebo skutkami odporovať žiadosti alebo hocijakým spôsobom dať najavo, že sa jej to protiví.

(C. 521, § 3.) Pravda, pritom nemôže dovoliť, aby sa porušil domáci poriadok, napr. keby rehoľnica od chovanky ústavu poslala za tým cieľom list spovedníkovi a pod. Ak niektorá rehoľnica pre uspokojenie vlastnej duše alebo pre dosiahnutie väčšej dokonalosti si žiada *osobitného spovedníka alebo duševného vodcu,* ordinár má jej to bez ťažkostí povoliť. Avšak má dávať pozor, aby sa to nezneužívalo. Keby sa to predsa len stalo, má tomu obozretne a múdro zabrániť, chrániac slobodu svedomia. (C. 520, § 2.) Ak rehoľnica *v kostole, vo verejnom, poloverejnom oratóriu alebo na inom pre spoveď ženských osôb zákonite určenom mieste* sa spovedá spovedníkovi aprobovanému pre ženy, aby uspokojila vlastné svedomie, spovedník môže ju rozhrešiť platne a dovolene. Predstavená nesmie tomu prekážať, ani nepriamo sa na to vypytovať. Rehoľnica však nemusí o tom podať zprávu predstavenej. (C. 522.) (A. A. S. 1920, 12.575, Com, Pont. 24. nov. 1920.) To, pravda, neznamená, aby sa takto stále spovedaly pre neprítomnosť vlastného spovedníka všetky rehoľnice. Zákon o spovedníkoch ženských reholí by sa takto stal iluzórnym. Ide tu teda o jednotlivé prípady. Určenie miesta v tomto prípade zasahuje do platnosti rozhrešenia (Com. Pont. 12. febr. 1935, AAS, 1935, 27, 92), takže tam, kde iná žena sa spovedá nedovolene, rehoľnica i neplatne. Tak na privátnom byte spovedníka mníška sa spovedá nielen nedovolene, ale i neplatne. Všetky rehoľnice *ťažko choré,* hoci nie sú v nebezpečenstve smrti, môžu si zavolať hocijakého kňaza aprobovaného pre spoveď žien, hoci nie je určený pre rehoľnice, a vyspovedať sa mu, koľkokrát chcú, kým trvá ťažká choroba. Predstavená nesmie im to zakázať ani priamo, ani nepriamo. (C. 823.)

Za riadnych a mimoriadnych spovedníkov rehoľníc majú sa delegovať kňazi svetskí a rehoľní s povolením patričného predstaveného, vynikajúci mravnou bezúhonnosťou a opatrnosťou. Majú mať 40 rokov, mladší môžu byť, iba ak to podľa úsudku ordinára vyžaduje rozumný dôvod, ako nedostatok vhodných kňazov. Nesmú mať nijakú právomoc nad rehoľnicami vo vonkajšom fóre (generálny vikár). Riadny spovedník

nesmie sa stať mimoriadnym; za riadneho v tom istom dome môže byť ustanovený iba rok po vypršaní úradu riadneho spovedníka. Mimoriadneho možno bezprostredne ustanoviť za riadneho. Riadni a mimoriadni spovedníci rehoľníc nesmú zasahovať do vonkajšieho vedenia spoločnosti. (C. 524.) To by malo za následok iba nepriaznivé zápletky, ohrožovalo by spovedné tajomstvo a robilo by sv. spoveď odióznou.

Riadnych a mimoriadnych spovedníkov pre rehoľnice deleguje *miestny ordinár* zpomedzi svetských a rehoľných kňazov. Ak dom podlieha právomoci rehoľného predstaveného, on navrhne spovedníka ordinárovi, ktorý mu udelí jurisdikciu. To môže urobiť i vtedy, ak rehoľný predstavený zamešká navrhnúť spovedníka. (C. 525.) Miestny ordinár môže z vážneho dôvodu odstrániť riadneho a mimoriadneho spovedníka, i keď kláštor podlieha rehoľníkom a i spovedník je rehoľníkom. V tom prípade nie je povinný nikomu udať príčinu odstránenia, iba Sv. Stolici, ak o to požiada. Avšak odstránenie musí dať na vedomie rehoľnému predstavenému, ak rehoľnice podliehajú právomoci rehoľníkov. (C. 527.)

Aby sa uľahčila spoveď cestujúcich *loďou na mori,* všetci kňazi, ktorí majú jurisdikciu od vlastného ordinára, od ordinára prístavu, kde nastúpili na loď, alebo od ordinára medziprístavu, do ktorého priplávajú na ceste, môžu za celý čas spovedať všetkých spolucestujúcich veriacich, hoci loď prejde alebo pristane na miestach, ktoré podliehajú jurisdikcii iných ordinárov. Takíto kňazi môžu spovedať i veriacich, ktorí z nejakého dôvodu prídu na loď, alebo ak sa prechodne zdržujú na suchu, aj tých, ktorí sa chcú spovedať u nich. V takom prípade môžu veriacich absolvovať i od prípadov rezervovaných miestnemu ordinárovi. (C. 883.) Keď Cirkevný zákonník vstúpil v platnosť, cestovanie lietadlom nebolo také rozšírené ako dnes, takže vtedy sa nepociťovala potreba rozšíriť tieto úpravy i na cesty vzduchom, a tak časom nastala v tejto veci právna medzera (laguna juris). (W. Bertrams v Periodica de re morali etc., 1948, 167.) Túto medzeru odstránil Pius XII. motu proprio z 16. dec. 1947. (AAS 1948, 17), ktorým úpravy pre námornú

cestu rozšíril i na cestu vzduchom. Ako vidieť, vo všetkých týchto prípadoch samo právo dáva delegovanú jurisdikciu, a to priamo.

Jurisdikcia sa *deleguje nepriamo,* ak právo dovolí kajúcnikovi vyvoliť si kňaza, ktorému právo ipso facto udeľuje jurisdikciu. Také privilégium majú pre seba a svojich domácich kardináli (C. 239, § 1 N. 2), rezidenciálni a titulárni biskupi (C. 349, § 1 n. 1), a to už od začiatku vymenovania. Vyvolený spovedník môže menovaných absolvovať od všetkých hriechov a cenzúr okrem cenzúr špeciálne rezervovaných Sv. Stolici a cenzúr, spojených s porušením tajomstva Sv. Ofícia. (C. 239, § n. 1, 2.)

Exkomunikovaný, ktorému sa treba vyhýbať a ten, ktorého odsudzujúcim alebo vyhlasujúcim výrokom exkomunikovali, interdikovali, suspendovali, môže rozhrešiť iba umierajúceho. (C. 2261, § 3.) Ináč jeho rozhrešenie je neplatné. Ostatní exkomunikovaní, interdikovaní a suspendovaní platne a dovolene absolvujú z ktorejkoľvek rozumnej príčiny, najmä ak niet iného spovedníka, ak si to žiadajú veriaci, pričom nemusí sa spýtať na dôvod. (C. 2261, § 2.)

Delegovaná jurisdikcia prestáva a) vyplnením poverenia, b) vypršaním doby alebo vyčerpaním počtu prípadov, pre ktoré bola daná, c) odvolaním delegujúceho, ak odvolanie bolo mu oznámené priamo, d) zrieknutím sa delegovaného, ak toto zrieknutie bolo delegujúcemu oznámené priamo a ak ho prijal, e) zaniknutím práva delegujúceho, ak to bolo výslovne poznamenané pri udelení jurisdikcie, alebo ak jurisdikcia bola udelená pre určitú osobu a spoveď zaniknutím práva delegujúceho nebola ešte začatá, f) ak prestáva cieľ delegácie. (C. 207, § 1.) Avšak rozhrešenie, udelené z nepozornosti po uplynutí doby alebo po vyčerpaní počtu prípadov, je platné. (C. 207, § 2.) V takom prípade Cirkev nahradzuje jurisdikciu na prospech duše.

Iné prípady platnosti rozhrešenia: a) *V nebezpečenstve smrti,* či už pochádza z vnútornej alebo z vonkajšej príčiny, môže

každý, aj iregulárny, cenzurovaný, degradovaný, heretik, schizmatik, alebo kňaz-apostata rozhrešiť od všetkých hriechov a cenzúr, hoci je prítomný kňaz aprobovaný. (C. 882.) b) *Všeobecný omyl,* to jest ak veriaci všeobecne myslia, že spovedník má jurisdikciu, hoci ju skutočne nemá. (C. 209.) Ak by však niektorí z nich vedeli, že kňaz nemá jurisdikcie, ich rozhrešenie by neplatilo. Ak spovedník pri spovedi si uvedomí, že jeho jurisdikcia vypršala, musí prestať spovedať. Keby však predsa ďalej spovedal, jeho rozhrešenia pre všeobecný omyl veriacich (keďže pokračuje) by boly platné, ale ťažko hriešne. c) *Pozitívna a probabilná pochybnosť* práva alebo skutočnosti. Pochybnosť práva nastane, ak sú pochybnosti o rozšírení alebo vysvetlení jurisdikcie, ako keď spovedník má pochybnosť, či má právo rozhrešiť ženu, ktorá spáchala potrat, ale nie je isté, či vedela o rezervácii prípadu ordinárovi. Pochybuje sa o skutočnosti jurisdikcie, ak je pochybnosť o tom, či jurisdikciu vôbec dostal, alebo či ešte trvá. Vo všetkých týchto prípadoch spovedník platne a dovolene absolvuje, lebo pochybnú jurisdikciu na prospech veriacich nahradzuje Cirkev, to jest pochybnú robí istou. (C. 209.)

Niekedy si predstavený *rezervuje* ťažšie prípady, obmedziac takto jurisdikciu spovedníka. To je rezervácia. Je rázu medicinálneho, ale i disciplinárneho. Medicinálny ráz má preto, lebo rezerváciou si veriaci uvedomí ťažkosť hriechu, bude pobádaný k väčšiemu pokániu a bude sa hriechu väčšmi brániť. Vieme zo skúsenosti, aký účinok má na kajúcnika, ak sa mu napr. povie, že od toho hriechu môže ho rozhrešiť iba biskup. Ale rezervácia má i disciplinárny ráz, keďže ťažšie hriechy právom sa rezervujú skúsenejším spovedníkom.

Rezervovať môžu tí, ktorí majú riadne právo udeliť jurisdikciu pre spoveď alebo vynášať cenzúry. (C. 893, § 1.) *Takú právomoc majú:*

1. *Pápež pre celú Cirkev. Jediný hriech* je mu rezervovaný, a to nepravdivé udanie nevinného spovedníka u cirkevných sudcov, že v spovedi pobádal niekoho k smilstvu, čo pravda, je jeden z najväčších hriechov, lebo spovedník pre nebezpe-

čenstvo prezradiť spovedné tajomstvo nemôže sa účinne brániť. (C. 894.) Na to však je potrebné, aby udanie sa stalo úradne, u ordinára alebo u Sv. Ofícia, nie súkromne, povedzme u farára. Od hriechu nemôže byť udavač oslobodený, ak svoje osočovanie neodvolá. Veď pre ohavnosť hriechu postihne ho i vyobcovanie osobitne rezervované Sv. Stolici, od ktorého môže oslobodiť iba Sv. Stolica alebo ňou poverená osoba. (C. 2363.) Keby však rečený napr. nevedel, že takým počínaním postihne ho vyobcovanie, nebol by vyobcovaný, ale jeho hriech predsa by bol rezervovaný Sv. Stolici, takže od neho len ona môže ho absolvovať. Od cenzúry však nemôže sa oslobodiť, iba ak osočovanie formálne odvolá a nahradí spôsobenú škodu podľa svojich síl. Okrem toho má sa mu uložiť ťažká a dlhotrvajúca pokuta. (C. 2363.) Tento zločin spácha i ten, kto iného účinne pobáda ku skutočnému udaniu rozkazom, prehováraním, sľubovaním, vyhrážaním a pod. (C. 2363.) Rezervácia teda nejestvuje, ak rečený nedal sa k tomu zviesť, lebo čin sa neuskutočnil.

Ostatné pápežské rezerváty sú cenzúry, to jest cirkevné tresty. Ak cenzúra zabraňuje prístup k sviatosti, a to i k sviatosti pokánia, rezervovaná je nielen cenzúra, ale i hriech, pre ktorý na niekoho bola uvalená cenzúra. Ak teda niekto napr. pre nevedomosť nebol postihnutý cenzúrou, alebo od nej bol oslobodený, hriech nie je rezervovaný a ktorýkoľvek spovedník môže od neho absolvovať. (C. 2246, § 3.)

2. *Miestny ordinár má právomoc rezervovať pre svoje územie,* nie však kapitulárny, ani generálny vikár, iba ak ostatný má na to osobitné poverenie. (C. 893, § 1.) Niektoré prípady sám Cirkevný zákonník rezervuje ordinárovi. Sú to vlastne *pápežské cenzúry,* od ktorých aj ordinár môže absolvovať. Ordinárovi ipso facto je rezervovaná exkomunikácia katolíkov, ktorí a) uzavierajú manželstvo pred nekatolíckym duchovným, b) ktorí uzavierajú manželstvo vyslovenou alebo tichou dohodou, že všetky alebo niektoré deti budú vychovávať mimo katolíckej Cirkvi, c) ktorí vedome dajú pokrstiť svoje deti nekatolíckym duchovným, d) rodičia alebo ich zástupcovia, ktorí

vedome dávajú svoje deti vychovávať alebo vyučovať v nekatolíckej viere (C. 2319), e) ktorí spáchajú násilenstvo voči duchovnej osobe (nerátajúc do toho pápeža, kardinála, pápežského legáta, patriarchu, arcibiskupa, biskupa — i titulárneho, — lebo za to sú vymerané vyššie tresty), alebo osobe rehoľnej oboch pohlaví (C. 2343), f) ktorí spáchajú potrat, rátajúc sem aj matku, ak nastane výsledok (C. 2350), g) ktorí sú viazaní večnými jednoduchými sľubmi a uzavierajú manželstvo, hoci i civilné, zároveň i druhá osoba, ktorá s ňou uzaviera manželstvo (C. 2388) atď. Ak niekto pre nejakú príčinu nepodlieha cenzúre, ani hriech nie je rezervovaný.

Okrem týchto prípadov môže si *ordinár aj osobne* (a homine) rezervovať niektoré väčšie hriechy buď cenzúrou alebo i bez nej. Ak hriešnik z určitého dôvodu nepodlieha cenzúre, hriech pravdepodobne nie je rezervovaný a teda podľa probabilizmu každý spovedník môže od neho oslobodiť. Ak je však hriech bez cenzúry rezervovaný, ostane ním aj vtedy, ak napr. hriešnik nevie, že hriech je rezervovaný. Ordinári majú si rezervovať prípady iba vtedy, ak potreba alebo osožnosť toho skutočne je dokázaná. Preto má sa to stať na diecéznej synode (každý 10. rok by mala byť v každej diecéze) alebo vypočutím kapituly a niekoľkých z najmúdrejších a najskúsenejších dušpastierov. (C. 895.) Rezervovaných prípadov má byť málo, tri alebo nanajvyš štyri z väčších vonkajších zločinov, ktoré majú byť špecificky presne určené, napr. zločin podpaľačstva. Rezervácia má platiť iba dotiaľ, kým je potrebná na vykorenenie nejakého verejného zločinu a nápravu kresťanskej disciplíny. (C. 897.) Ináč rezervácia nemá účinku. Veď pápežských rezervácií beztak je veľa. Ordinári nemajú si rezervovať hriechy, ktoré si rezervovala Sv. Stolica i na základe cenzúry, alebo ktoré za niektoré hriechy uložil cirkevný zákonník s cenzúrou, hoci nikomu nerezervovanou. (C. 898.) Prípadné rezervácie majú sa dať veriacim na vedomie vhodným spôsobom. (C. 899, § 1.) Obyčajne bývaly uverejňované v cirkulári a v direktóriu (cirk. kalendár) a farár mal ich oznamovať každý rok s kazateľnice. Po vydaní Cirkevného zákonníka ordinári zriedka užívajú toto

právo, lebo rezervačná disciplína i tak je veľmi složitá a teda nemá smyslu ešte väčšmi ju komplikovať.

3. *Generálny predstavený* so svojou radou vo vyňatých kňazských rehoľných spoločnostiach, ako aj opát so svojou radou v samotných kláštoroch. (C. 896.) Spovedníci vyňatých reholí však majú mať právomoc absolvovať i od týchto rezervátov. (C. 518, § 1.) Okrem toho člen takejto rehole môže sa pre uspokojenie vlastného svedomia spovedať u každého ordinárom schváleného kňaza, ktorý ho môže absolvovať i od hriechov a cenzúr, rezervovaných v reholi. (C. 519.)

Aký hriech môže byť rezervovaný?

1. *Hriech materiálne a formálne ťažký.* Ak teda hriech je iba všedný, nie je rezervovaný, v opačnom prípade rezervácia by nemala smyslu, lebo všedný hriech je všednou udalosťou.

2. *Hriech vonkajší a navonok ťažký,* lebo len on porušuje ťažko kresťanskú disciplínu. Kto síce chce prečítať do konca zakázanú knihu, ale stačí prečítať iba niekoľko riadkov, zhreší ťažko, no nepodlieha rezervácii, keďže jeho hriech je iba vnútorne, nie však navonok ťažký.

3. *Hriech dokonaný skutkove ako i druhove.* Teda pokus zločinu nie je rezervovaný, ak sám zločin podlieha rezervácii. Kto vystrelil na duchovnú osobu, ale ju netrafil, nepodlieha cenzúre. Ale je exkomunikovaný, kto provokuje na súboj alebo prijíma provokáciu, i keď vo skutočnosti nemal súboj, lebo podľa zákona už i tieto činy stíha trest vyobcovania.

4. *Hriech istý a rezervácia istá.* Ak sa teda pochybuje, či zločin bol spáchaný, alebo či je rezervovaný, niet rezervácie. Iná vec by bola, keby rezervácia bola istá, ale spovedník by o tom nevedel. Vtedy absolúcia by nebola platná, keďže spovedník nemá potrebnú jurisdikciu, ak ide o cenzúru osobne (a homine), napr. biskupom naloženú, alebo o cenzúru Sv. Stolici najosobitnejšie rezervovanú. Ináč absolúcia je platná, lebo chýbajúcu jurisdikciu dáva zákon na prospech veriacich. (C. 2247, § 3.) Ak kajúcnik zistí po spovedi, v ktorej sa vyspovedal z hriechu len pravdepodobne rezervovaného, že hriech je iste

rezervovaný, nemusí sa znova vyspovedať spovedníkovi jurisdikciou pre rezerváty, lebo jeho hriech bol priamo odpustený a tým bola zrušená i rezervácia.

5. *Hriech tvrdošijný (contumax), ak je spojený s cenzúrou.* Ak cenzúra sa má ešte len vyniesť (ferendae sententiae), tvrdošijnosť znamená, že hriešnik proti napomenutiu neodstúpil od zločinu alebo ho neoľutuje a nechce nahradiť škodu alebo pohoršenie. Ak ide o cenzúru vyneseného výroku (latae sententiae), tvrdošijný je ten, kto bez zákonitého dôvodu vedome a slobodne nezachová patričný zákon alebo príkaz. (C. 2242, § 1.) V tomto poslednom prípade, ak zákon žiada úplnú vedomosť a slobodu, od cenzúry oslobodzuje každá zmenšená príčetnosť rozumu alebo vôle, okrem afektovanej nevedomosti, ktorá nie je nevedomosťou, keďže sa iba predstiera. Ak zákon nežiada úplnú príčetnosť, nevedomosť najvyššia (ignorantia crassa) neoslobodzuje od cenzúry, lebo je v najvyššom stupni chcená, teda príčetná a hriešna. Iba ak je nevedomosť jednoduchá (simpliciter vincibilis), oslobodzuje od cenzúr, nie však od odplatných trestov. Opilstvo, zanedbanie povinnej obozretnosti, vášeň, choromyseľnosť iba vtedy oslobodzuje, ak hriech prestáva byť ťažký. Ťažký strach len vtedy oslobodzuje od trestov vyneseného výroku, ak hriech nebol zameraný k opovrhovaniu vierou a cirkevnou autoritou alebo k verejnej škode duší. Chlapec do 14. a dievča do 12. roku nepodliehajú nijakému trestu vyneseného výroku, zato podliehajú ostatní, ktorí ich k hriechu zviedli, alebo s nimi spoluúčinkovali v hriechu. (C. 2231.)

Rezerváty majú sa interpretovať *striktne* (C. 2246, § 1), lebo sú odiózne jednak pre spovedníka, ktorého právomoc obmedzujú, jednako pre kajúcnika, ktorému sťažujú odpustenie hriechov.

Od rezervátov môže absolvovať iba ten, kto má na to osobitnú jurisdikciu. To platí aj o absolúcii cenzúry, ktorú nemožno odoprieť, ak hriešnik nie je viac tvrdošijný. (C. 2248, §§ 1, 2.) Absolúciou zrušená cenzúra však neožije; výnimočne vtedy, keby nebol splnený skutok uložený pod trestom upadnutia do

tej istej cenzúry. (Tamtiež, § 3.) Ak niekto vo vonkajšom alebo vnútornom fóre bol oslobodený od cenzúry, hociktorý spovedník môže ho rozhrešiť od hriechu, pre ktorý podliehal cenzúre. Absolúcia od cenzúry, daná vo vonkajšom fóre, platí i pre vnútorné fórum. Kto bol oslobodený od cenzúry vo vnútornom fóre, odstrániac pohoršenie, môže sa správať i vo vonkajšom fóre ako oslobodený. No keby sa absolúcia nedokázala, alebo by sa aspoň nepredpokladala vo vonkajšom fóre, predstavený môže považovať cenzúru za ešte jestvujúcu a hriešnik by sa musel podriadiť, kým by nedosiahol absolúciu i vo vonkajšom fóre. (C. 2251.) Od nerezervovaných cenzúr môže vo spovedi absolvovať každý spovedník, mimo spovede len ten, kto má nad hriešnikom jurisdikciu vo vonkajšom fóre. (C. 2253, 1.) Pritom treba poznamenať, že farár nemá takú jurisdikciu. Od cenzúry, vynesenej osobne (a homine, nie a jure), môže oslobodiť iba ten, kto ju vyniesol, potom jeho predstavený, nástupca alebo poverenec. (C. 2253, 2. C. 2245, § 2.) Cenzurovaného nemôže nikto oslobodiť okrem spomenutých. (C. 2247, § 2.) Ak cenzúra sa vzťahuje na isté územie, hociktorý spovedník môže oslobodiť cenzurovaného mimo tohto územia. (C. 2247, § 2.) Ak niekto podlieha viacerým cenzúram, môže byť oslobodený od jednej, platnosť druhej však neprestáva. Ak teda chce byť oslobodený od všetkých, musí v žiadosti udať všetky. Ináč je oslobodený iba od tých, od ktorých žiadal. Ale keď povolenie bolo všeobecné, hoci žiadosť sa vzťahovala iba na niektoré, absolúcia platí i pre prípady dobromyseľne zamlčané, pričom výnimku tvorí cenzúra najosobitnejšie rezervovaná Sv. Stolici, ale neplatí pre prípady zlomyseľne zamlčané. (C. 2249.) Ak ide o cenzúru, ktorá nebráni prijať sviatosti, cenzurovaný, keď je správne disponovaný a zanechá tvrdošijnosť, môže sa rozhrešiť, i keď nie je oslobodený i od cenzúry. Keď však cenzúra bráni prijať sviatosti, cenzurovaného nemožno rozhrešiť, iba keď ho najprv oslobodia od cenzúry. (C. 2250, §§ 1, 2.) Absolúcia od cenzúry v spovedi sa deje tou istou formou ako rozhrešenie. Mimo spovede môže sa udeliť hocijakou formou. Ale je vhodné, aby absolúcia zpod exkomunikácie zpravidla sa

diala formou, predpísanou v rituáli. (C. 2250, § 3, Rit. rom., tit. III., cap. III.)

Od prípadov rezervovaných pápežovi môžu absolvovať:

1. *pápež a kardinál penitenciár,*

2. *kardináli všade,* okrem cenzúr, najosobitnejším spôsobom rezervovaných Sv. Stolici a spojených s porušením tajomstva Sv. Ofícia (C. 239, 1);

3. spovedník, ktorého si *vyvolil kardinál alebo biskup pre seba a svojich domácich,* s obmedzením ako sub 2. (C. 349, § 1 n. 1);

4. *Ordinár* môže v tajných prípadoch absolvovať sám alebo skrze iného, okrem cenzúr rezervovaných najosobitnejšie a osobitne. (C. 2237, § 2.) Vo verejných prípadoch bez osobitného poverenia Sv. Stolice nemôže však absolvovať od pápežských cenzúr. (C. 2237, §§ 1, 2.)

5. Každý kňaz môže absolvovať ťažko chorého od všetkých pápežských rezervátov bez osobitného poverenia, lebo niet rezervácie v prípade, keď ide o to, aby hriešnik naveky nezahynul. Ale ak absolvoval od cenzúry uloženej osobne (ab homine) alebo od cenzúry najosobitnejšej rezervovanej Sv. Stolici, musí kajúcnika zaviazať, aby sa pod trestom upadnutia do tej istej cenzúry po uzdravení obrátil sám alebo skrze spovedníka v prvom prípade na toho, kto cenzúru vyniesol, v druhom prípade na sv. Kongregáciu Penitenciárie, na biskupa alebo na iného poverenca a aby sa podriadil ich príkazom. (C. 2252.)

6. *V súrnejších prípadoch,* ak totiž cenzúry vyneseného výroku nemôžu sa navonok zachovať bez nebezpečenstva ťažkého pohoršenia, nečestnosti, alebo ak kajúcnik ťažko znáša, že je v stave ťažkého hriechu cez potrebný čas, v ktorom kompetentný predstavený by sa postaral o absolúciu, každý spovedník môže v spovedi absolvovať od všetkých cenzúr; pritom naloží kajúcnikovi pod trestom upadnutia do tej istej cenzúry aspoň listovne a skrze spovedníka, ak je to možné bez ťažkej ujmy, do mesiaca sa obrátiť, zamlčiac meno kajúcnika, na sv. Penitenciáriu, na biskupa alebo na iného predstaveného, ktorý má právomoc absolúcie a podrobiť sa jeho príkazom. (C. 2254, § 1.)

Pravda, o tom, či sa vyskytol taký „súrnejší prípad" má rozhodnúť spovedník. Keby sa v tom mýlil, absolúcia je platná, aby nenastaly pochybnosti. To isté treba povedať, ak nejaký prípad vyhlasuje bez dostatočného dôvodu za súrny. Absolúcia by platila, ale spovedník by mohol ťažko zhrešiť. Uvedený kánon platí aj o cenzúrach, ktoré právo rezervuje ordinárom, lebo, ako sme povedali, sú to vlastne pápežské cenzúry. Kajúcnik, takto absolvovaný alebo obrátivší sa na predstaveného, môže vyhľadávať aj iného spovedníka s právomocou absolvovať aspoň z hriechu, ktorý je spojený s cenzúrou, môže sa dať od neho absolvovať a podrobiac sa jeho príkazom nie je viac povinný spravovať sa príkazmi, ktoré neskoršie dostane od predstaveného. (C. 2254, § 1.) Keď v mimoriadnom prípade tento rekurz je morálne nemožný, spovedník môže absolvovať sám, avšak musí kajúcnikovi uložiť to, čo mu podľa zákona patrí a vymerať aj primeranú pokutu a zadosťučinenie za cenzúru. Keby to kajúcnik v čase spovedníkom určenom nevykonal, upadol by do tej istej cenzúry. Keď však ide o kňaza, ktorý v súrnom prípade bol absolvovaný od exkomunikácie najosobitnejšie rezervovanej Sv. Stolici preto, že rozhrešil spoluvinníka v smilstve, rekurz je vždy potrebný. (C. 2254, § 3.)

Od prípadov rezervovaných ordinárovi môže absolvovať:

A. Ak ide o cenzúry, ktoré právo rezervuje ordinárovi a ktoré sú vlastne pápežské cenzúry,

1. *ordinár* vlastných poddaných, ale i kočujúcich a cudzích.
2. *spovedník, poverený* absolúciou takých prípadov.

Tieto rezerváty *samy od seba prestávajú,*

1. ak kajúcnik sa spovedal u spovedníka, ktorý má právomoc absolvovať od rezervátu, ale v spovedi zabudol práve na rezervát. Keďže spovedník absolvuje slovami „nakoľko môžem, a ty to potrebuješ", absolúcia je platná. Ak zo zabudnutého hriechu sa v nasledujúcej spovedi vyzná, spovedník nepotrebuje osobitnú jurisdikciu, lebo kajúcnik už bol oslobodený od rezervátu. Keby však bol naschvál zamlčal rezervát, nebol by od neho oslobodený.

2. Rezerváty samy od seba prestávajú, ak sa kajúcnik vyspovedal u spovedníka, ktorý má jurisdikciu absolvovať, ale jeho spoveď napr. z nedostatku ľútosti je neplatná. Vtedy absolúcia oslobodzuje od cenzúry, ale nie od hriechu, ktorý musí sa znova vyznať v najbližšej spovedi.

B. *Od rezervátov vynesených ordinárom osobne (a homine) môže absolvovať:*

1. sám *ordinár,* jeho nástupca, generálny vikár, kapitulárny vikár, kanonik penitenciár katedrálnej alebo kolegiálnej kapituly (C. 899, § 2) a za vizitácie i metropolita (C. 274, § 5);

2. *farár* a všetci, ktorí majú farárske práva za veľkonočnej spovede (C. 899, § 3);

3. *misionári* za ľudových misií (tamtiež);

4. *dekani,* ktorí majú dostať od ordinára habituálnu jurisdikciu nielen sami absolvovať, ale aj subdelegovať v miestach vzdialenejších od biskupského sídla, toties quoties spovedníkov, ktorí by mohli absolvovať veriacich, obracajúcich sa na nich v určitom súrnejšom prípade (C. 899, § 2);

5. *kňazi, ktorí od ordinára dostali jurisdikciu absolvovať.* Ordinár sa však napomína, aby túto jurisdikciu ľahko neudeľoval (C. 899, § 1), ináč rezervácia by sa stala iluzórnou.

Rezervácia hriechu, no nie cenzúry, prestáva, a to nielen u biskupských rezervátov, ale aj u jediného pápežského rezervátu, to jest u nepravdivého udania spovedníka, že v spovedi pobádal k smilstvu (Comm. Pont. z 10. nov. 1925 ku Can. 900):

1. *V spovedi chorých,* ktorí nemôžu vyjsť z domu (C. 900, 1);

2. *v spovedi snúbencov,* ktorí práve hodlajú uzavrieť manželstvo (tamtiež);

3. *ak zákonitý predstavený v určitom prípade odoprel právomoc absolvovať,* alebo ak podľa rozumného úsudku spovedníka právomoc od zákonitého predstaveného nemôže sa žiadať bez ťažkej ujmy kajúcnikovej alebo bez nebezpečenstva porušiť spovedné tajomstvo (C. 900, § 2). Taká ťažká ujma by sa mohla vyskytnúť, keby kajúcnik mal pristúpiť k ročnej spo-

vedi alebo k veľkonočnému prijímaniu, keby musel celebrovať alebo prijímať, aby neutrpel škodu na vlastnej cti, keby dlhší čas nemohol pristúpiť k sviatostiam a pod.

4. *Mimo územia rezervujúceho ordinára,* hoci kajúcnik iba preto ho opustil, aby tam dostal rozhrešenie (C. 900, 3).

5. *V prípade nebezpečenstva smrti,* aby nik nezahynul na večnosť. Ako teda zo všetkého vidieť, Cirkev všemožným spôsobom pomáha kajúcnikovi oslobodiť sa zpod rezervácie, keď už do nej upadol.

Ak spovedník, nemajúc jurisdikciu, z nepozornosti alebo nevedomosti absolvoval niekoho od takýchto, biskupovi osobne rezervovaných prípadov, kajúcnik musí ešte raz vyznať kňazovi, ktorý má jurisdikciu, iba nepriamo odpustený rezervát. Keď však spovedník vedome a dobrovoľne, bez potrebnej jurisdikcie, absolvuje od takého prípadu, ipso facto je suspendovaný od spovedania. (C. 2366.) Kňaz, ktorý bez akejkoľvek jurisdikcie by sa opovážil spovedať, je ipso facto suspendovaný a divinis. (Tamtiež.)

Špeciálny prípad obmedzenia jurisdikcie máme v zákaze absolvovať spoluvinníka v hriechu smilstva. Taká absolúcia je, ak nehrozí nebezpečenstvo smrti, neplatná a spovedník, ktorý by sa predsa odvážil absolúciu udeliť, ipso facto podlieha exkomunikácii najosobitnejšie rezervovanej Sv. Stolici. (Konštitúcia Benedikta XIV., Sacramentum Poenitentiae z 1. júna 1741.) Dôvodom tejto prísnosti je nekvalifikovateľná nezriadenosť absolvovať takého spoluvinníka práve od toho hriechu a *takto svätokrádežne zneužiť sviatosť pokánia.*

Tomu podlieha spovedník nielen vtedy, keď ako kňaz, ale i vtedy, keď ešte ako laik alebo klerik navonok ťažko sa prehrešil proti VI. prikázaniu, s druhým alebo s tým istým pohlavím. Teda sem spadá i homosexuálny hriech. Hriech musí byť *navonok ťažký,* ako hriešne reči, pohľady, dotyky čiastkami tela veľmi dráždiacimi a dokonaný hriech. I bozk môže patriť sem, ak pochádza z ťažkej smyselnej rozrušenosti. Teda nespadajú sem čisto vnútorné hriechy, hoci ťažké, lebo pri nich ťažko si predstaviť spoluúčinkovánie, ani vonkajšie, no nie ťaž-

ké hriechy, spáchané z ľahkomyseľnosti, nepozornosti a pod., ani neistý ťažký vonkajší hriech tohto druhu. Hriech musí byť *na obidvoch stranách vonkajší a ťažký,* hoci jedna stránka sa správa dobrovoľne pasívne, lebo to je tiež vonkajší ťažký hriech, ak sa proti nemu nespiera. Teda nespadá sem hriech, ktorý spovedník spáchal so spierajúcou sa, spiacou, opitou alebo inak nepríčetnou osobou. To isté treba povedať, ak spoluúčinkujúci, hoci na nahováranie spovedníka, pred činom nevedel, že je to ťažký hriech.

Taký spovedník neplatne rozhrešuje nielen od tohto, ale aj od *ostatných hriechov* dovtedy, kým kajúcnik nebol od tohto hriechu priamo absolvovaný. Teda absolúcia je neplatná i vtedy, ak spovedník v spovedi nepoznal v ňom svojho spoluvinníka, ak pre nevedomosť nevedel o tom kánone, lebo nevedomosť zneplatňujúceho zákona neoslobodzuje od jeho účinku (C. 16, § 1), alebo ak kajúcnik hriech zabudol, dobromyseľne alebo zlomyseľne ho zamlčal. Ak hriech nie je viac potrebná látka, podľa niektorých autorov prestáva obmedzenie jurisdikcie a teda spovedník by mohol absolvovať i od takého hriechu, hoci sa nesvedčí, aby to urobil; kajúcnik by mal tento hriech zamlčať, keďže nie je už potrebná látka.

Rozhrešenie spoluvinníka z hriechu smilstva je platné a dovolené *v nebezpečenstve smrti,* ak iný kňaz, hoci nemá jurisdikcie, bez ťažkého pohoršenia alebo bezčestnosti vinného kňaza alebo samého kajúcnika nemôže byť privolaný, nechce kajúcnika vyspovedať, alebo kajúcnik nechce sa uňho spovedať. (C. 884.) V takom prípade nemá sa privolať exkomunikovaný alebo suspendovaný kňaz, ale vinný kňaz sám môže dať rozhrešenie. To isté treba povedať, ak vinný kňaz už začal spovedať, ale medzitým príde iný: môže spoveď dokončiť a absolvovať. Podobne platná a dovolená je skrze epikiu absolúcia aj vtedy, ak síce nejestvuje nebezpečenstvo smrti, ale iný podobne vážny dôvod, ako keď spoluvinník vo veľkonočnom čase leží v posteli, hoci nie ťažko chorý, a nemôže cestovať k inému kňazovi, ani pre vzdialenosť miesta niet nádeje, že by sem cudzí kňaz prišiel. V takom prípade by sa vinný kňaz mohol pod

skrytým menom obrátiť na sv. Penitenciáriu a od nej žiadať povolenie k absolúcii. Vo všetkých iných prípadoch, v ktorých niet takéhoto dôvodu, vinný kňaz v nebezpečenstve smrti by absolvoval síce platne, ale nedovolene. (C. 884.)

Ak vinný kňaz proti zákazu predsa len absolvuje spoluvinníka, *ipso facto podlieha exkomunikácii najosobitnejšie rezervovanej Sv. Stolici.* To sa stáva ak a) spoluvinníka skutočne alebo predstierane absolvuje mimo nebezpečenstva smrti alebo veľmi ťažkej potreby, b) ak skutočne alebo predstierane absolvuje v nebezpečenstve smrti alebo vo veľmi ťažkej potrebe, hoci by sa mohol bez nebezpečenstva ťažkého pohoršenia alebo ťažkej nečestnosti zavolať iný, hoci neaprobovaný kňaz; výnimkou je prípad, že by sa kajúcnik nechcel spovedať u tohto druhého kňaza. Tej istej exkomunikácii podlieha vinný spovedník, ak skutočne alebo predstierane absolvuje kajúcnika od hriechu, od ktorého nebol ešte rozhrešený a nevyspovedal sa z neho preto, lebo k tomu ho priamo alebo nepriamo pobádal vinný spovedník. (C. 2367.) Priamo ho pobáda, ak zakáže spoluvinníkovi z hriechu sa vyspovedať u neho, alebo ho od toho odrádza. Nepriamo ho povzbudzuje, ak mu nahovára, že hriech nie je ťažký a teda nemá sa z neho vyspovedať, iba z ostatných, od ktorých ho skutočne alebo fiktívne absolvuje. Fiktívne absolvuje spovedník, ak odrieka formu rozhrešenia, ale nemá úmysel absolvovať, alebo kto namiesto formy odrieka inú modlitbu. Vinný spovedník by však nepodliehal exkomunikácii, keby vysvetlil kajúcnikovi, že ho nemôže rozhrešiť, ale aby neprezradil spovedné tajomstvo, alebo aby chránil česť kajúcnika, odriekal inú modlitbu, požehnajúc ho. Exkomunikácii podlieha i kňaz východného obradu, ak vlastného spoluvinníka absolvuje, lebo z povahy veci trest sa vzťahuje na celú Cirkev.

Vinný spovedník nepodlieha exkomunikácii, ak a) pre nepozornosť, zmätenosť alebo nevedomosť absolvuje, lebo v tom prípade nespácha ťažký hriech, ktorý vždy je podmienkou cenzúry; pravda, hrubá nevedomosť ani tu neospravedlňuje, lebo nevylučuje ťažký hriech; b) ak pochybuje, či kajúcnik je jeho spoluvinníkom, lebo neistý zákon nezaväzuje; c) ak spoveď

síce počúva, ale ani skutočne ani fiktívne neabsolvuje; d) ak kajúcnik nevedome i vedome zamlčí hriech, pričom ho spovedník nepobádal ani priamo, ani nepriamo.

Ak sa kňaz v spovedi *obviňuje z absolúcie spoluvinníka v smilstve,* jeho spovedník musí sa obrátiť na Sv. Penitenciáriu, lebo jeho absolúcia pre vnútorné fórum je rezervovaná tejto kongregácii. (Sv. Oficium z 21. júla 1934.) Ak taký kňaz je farárom alebo kaplánom, ktorí musia celebrovať, spovedať atď., nastáva súrny prípad, v ktorom môže ho spovedník absolvovať pod trestom zpätného upadnutia do tej istej exkomunikácie s príkazom obrátiť sa do mesiaca na Sv. Penitenciáriu a prijať jej príkazy. Tento rekurz môže napísať aj vinný kňaz sám. V žiadosti musí udať: a) koľko ráz absolvoval už v živote spoluvinníka od toho hriechu, b) ostatný druh toho hriechu, dotyk, súlož atď., c) či už bol na základe poverenia Sv. Stolice raz alebo viac ráz absolvovaný; keby to zo zabudnutia alebo nevedomosti zamlčal, absolúcia je neplatná; d) či je z úradu povinný spovedať (farár, kaplán), ak nie, Sv. Penitenciária mu navždy zakazuje každú spoveď. Keď dôjde reskript Sv. Penitenciárie a vinný spovedník nie je ešte (v súrnom prípade) absolvovaný, má reskript zaniesť k prvému alebo k inému spovedníkovi, ktorý ho rozhreší. Spovedník má reskript ihneď po absolúcii zničiť.

B. Povinnosti spovedníka

Spovedajúci spovedník v prvom rade je *sudcom.* No nie je svetským sudcom, lebo viac oslobodzuje ako odsudzuje, to jest neabsolvuje, ale nakladá kajúcnikovi znova sa ustanoviť pred súdnu stolicu. V spovedi má sa uplatňovať nielen spravodlivosť, ale i láska. Preto spovedník má byť v nej nielen sudcom, ale i *lekárom.* (C. 888, § 1.)

§ 1. *Sudca*

Ako sudca spovedník musí 1. *si utvoriť úsudok o duševnom stave kajúcnika.* Preto musí trpezlivo a mlčky vypočuť celú spoveď. Nesmie bez vážnej príčiny kajúcnika prerušiť, lebo

tým by ľahko mohol stratiť súvis a nastal by neželateľný zmätok. Ani pri najväčších hriechoch nesmie prejaviť nevoľu a zadivenie. Takým spôsobom by mohol zaviniť, že kajúcnik niečo zamlčí aj dobrovoľne. Ak spoveď je neúplná, spovedník je povinný otázkami doplniť ju. Pri chúľostivých veciach (VI. prikázanie) môže spomenúť, že nerobí to zo zvedavosti, ale z povinnosti. U tých, ktorí sa spovedajú často, alebo o ktorých možno predpokladať, že sú o spovedi dostatočne poučení (kňazi, rehoľníci a pod.), bude sa vypytovať menej, u iných viac. Preto je dobre zistiť kajúcnikovo povolanie, kedy sa spovedal ostatný raz, aby ho zbytočnými otázkami nezaťažoval a tak neurobil spoveď odióznou. V poradí otázok dobre je pridržiavať sa tohto: hriechy proti trom božským čnostiam, proti Desatoru, proti cirkevným príkazom, proti sviatostiam. Pritom nezabudnúť na posledný druh a na počet ťažkých hriechov. Preto zavše treba sa spýtať i na dôvod a okolnosti ťažkého hriechu, napr. prečo kajúcnik zameškal v nedeľu a sviatok sv. omšu, alebo prečo konal v týchto dňoch ťažké telesné práce. Ale nikdy nesmieme sa spýtať, ani priamo ani nepriamo, na meno spoluvinníka, ktorý by sa takto v spovedi difamoval, čo by tiež urobilo spoveď odióznou. Iné je, ak sa spýta na druhé veci, pričom sa náhodou prezradí i spoluvinník. Na spoluvinníka by sa mohol spovedník spýtať iba vtedy, keby to vyžadovalo väčšie dobro, ako je jeho dobré meno, napr. verejné blaho. V tom prípade však sa odporúča, aby sa to stalo mimo spovede. Spovedník nesmie sa spytovať na nepotrebné okolnosti, ktoré nepatria k veci, ale viac uspokojujú jeho zvedavosť. Diskrétne má sa spytovať najmä na hriechy proti VI. prikázaniu. Lepšie je menej ako viac (melius est deficere, quam abundare), i keby šlo o udanie posledného druhu, pričom by sa vyhlo pohoršeniu. To platí najmä o spovedi mladistvých, ktorí neopatrnými otázkami spovedníka by sa mohli poučiť o hriechoch, o ktorých ešte nevedia. (C. 898, § 2.) Ak kajúcnik sám sa pustí do obšírneho vyprávania o týchto veciach, treba ho rázne prerušiť a vyzvať, aby sa obmedzil iba na podstatu veci, lebo miesto, na ktorom stojí, je sväté. O spôsobe, ako sa smilstvo stalo, nikdy

sa nemá rozširovať, lebo to nepatrí k podstate. Okrem toho zbytočné vyprávanie môže byť ťažkým pokušením nielen pre kajúcnika samého, ale i pre spovedníka. Ak kajúcnik na otázku odpovedá, obyčajne treba mu veriť, lebo je nielen žalobcom, ale i svedkom. Ak spovedník na vlastné oči videl a na vlastné uši počul ťažký hriech kajúcnikov, môže ho rozhrešiť iba vtedy, ak sa dá predpokladať, že sa z toho hriechu už vyspovedal, naň zabudol, alebo nevedel, že je to hriech. Ak spovedník to počul od iných mimo spovednice a kajúcnik to popiera, musí mu to uveriť a ho rozhrešiť, lebo v spovedi má viac veriť kajúcnikovi ako iným. Opačne môže postupovať, ak má na to dostatočný dôvod. Ak sa o hriechu dozvedel v inej spovedi, obyčajne (napr. pri smilstve spáchanom snúbencami) má sa veľmi obozretne a iba všeobecne spýtať spoluvinníka, aby neprezradil spovedné tajomstvo. Ak kajúcnik na otázku odpovedá záporne, musí ho rozhrešiť aspoň podmienečne, aby nijako nevyzradil spovedné tajomstvo, hoci subjektívne je presvedčený o jeho hriechu.

2. Ďalej musí sa *spovedník presvedčiť o dispozícii* kajúcnika, to jest o tom, či má potrebnú ľútosť, predsavzatie, vôľu zadosťučiniť, bez čoho rozhrešenie by nebolo platné. Vec nie je ľahká, lebo sú to vnútorné veci, ktoré navonok sa prezrádzajú iba jemne. Ponajprv i tu platí zásada, že kajúcnikovi treba veriť. Ak teda tvrdí, že to všetko má, treba ho rozhrešiť. Autori okrem toho udávajú i niektoré príznaky, na základe ktorých môžu odporúčať rozhrešenie. Také *príznaky* sú: ak nie z donútenia (zo zvyku, príkazu rodičov, predstavených), ale od seba, ba prinášajúc obete, príde na spoveď, ak spôsobenú škodu alebo pohoršenie už čiastočne napravil a hriešnu príležitosť zanechal, ak z príležitosti ťažkej straty (smrti rodiča, priateľa) príde na spoveď, ak v spovednici sa správa skrúšene a pod. *Negatívne príznaky:* ak sa vôbec v ničom nepolepšil, ak neužíval predpísané prostriedky, ak sa usiluje ťažké hriechy skrášliť, ospravedlniť, ak nerád prijíma uloženú pokutu, ak sa v spovednici povýšene správa a pod. Skúsený spovedník ináč už pudove vycíti, či kajúcnik je disponovaný alebo nie. Na abso-

lúciu stačí morálna istota v širšom smysle slova. Keby ostala vážna pochybnosť, absolúciu treba udeliť podmienečne.

Ak spovedník nemôže pochybovať o dispozícii kajúcnika, ktorý žiada rozhrešenie, *nemá mu ho odoprieť ani odložiť.* (C. 886.) Veď tým, že kajúcnik pristúpil k spovedi, medzi ním a spovedníkom sa uzavrela dohoda, podľa ktorej dostane rozhrešenie, ak bude toho hoden. No spovedník nemôže o tom pochybovať, že je hoden, teda ťažko je zaviazaný zo spravodlivosti mu udeliť rozhrešenie. Rozhrešenie má sa na krátky čas *odložiť,* ak a) kajúcnik má rezervát, od ktorého spovedník nemôže rozhrešiť. Takého kajúcnika má poslať k inému spovedníkovi, ktorý má jurisdikciu pre taký prípad, alebo má si sám jurisdikciu zadovážiť a keď jurisdikcia dôjde, kajúcnika rozhrešiť. b) Ak spovedník vážne pochybuje o potrebnej dispozícii. V tom prípade len zo závažného dôvodu a podmienečne môže dať rozhrešenie. Taká príčina je nebezpečenstvo smrti, difamácie, veľkého pohoršenia a pod. Rozhrešenie môže sa obyčajne odložiť len vtedy, ak kajúcnik s tým súhlasí a ak je to na prospech jeho duše. Ináč je nebezpečenstvo, že sa na spoveď nevráti. Preto spovedník zriedka použije tento prostriedok a radšej sa vynasnaží nedisponovaného v samej spovedi disponovať.

Ak niekto má *zlozvyk,* môže sa rozhrešiť, ak je pevne rozhodnutý sa polepšiť, hoci skutočne to ešte nedokázal. Veď ako sme vyššie spomenuli, skutočné polepšenie sa vzťahuje na budúcnosť, pevné predsavzatie však na prítomnosť, teda vzájomne sa nevylučujú. To isté treba povedať o recidívnych hriešnikoch, ktorí totiž sa z hriechu už niekoľkokrát vyspovedali a bez všetkých náznakov polepšenia znova upadli do toho istého hriechu. Sú to obyčajne tí, čo majú nejaký zlozvyk, hoci oba pojmy sa nekryjú úplne. Kto cez rok štyrikrát sa obviňuje zo sebaprznenia, je recidívny, ale nemá ešte zlozvyk. Keď sa to stáva každý mesiac po celý rok, je to už zlozvyk. Ani recidívnemu kajúcnikovi, ak má pevné predsavzatie viac nehrešiť, z toho istého dôvodu nemôže sa rozhrešenie odoprieť. Pravda, ak recidíva je veľmi častá, možno rozumne pochybovať, či dispozícia bola pravdivá. V tomto prípade treba rozhrešenie odlo-

žiť, alebo ak predsa by bolo treba z vážnej príčiny (choroba, veľkonočné prijímanie a pod.) ho udeliť, treba tak spraviť iba podmienečne. Odložiť ho treba i vtedy, ak kajúcnik nesplnil svoju povinnosť (neodvolal osočovanie, nenahradil škodu), lebo to je znak, že nie je disponovaný. Obyčajne dispozícia ľahšie jestvuje pri hriechoch zo slabosti ako pri hriechoch zo zloby. Odklad má sa stať na krátky čas (nanajvýš na 14 dní). Ináč môže viac uškodiť než osožiť, odpudiac kajúcnika od spovede.

Ak kajúcnik nie je disponovaný, *nemôže sa mu udeliť rozhrešenie,* a to ani vo chvíli smrti, lebo absolúcia by bola neplatná a spovedník v nijakom prípade ju nemôže udeliť. Kajúcnik nie je disponovaný, ak nechce sa vyspovedať úplne, ak nemá ľútosť; to sa prejavuje tým, že nechce prijať spravodlivú a rozumnú pokutu, splniť ťažký záväzok (náhradu škody). Nie je disponovaný ani ten, ktorý nechce sa vyhýbať ťažkej voľnej príležitosti k hriechu, lebo tým, že je príležitosť voľná, nie potrebná, dokazuje, že dobrovoľne chce ťažký hriech. Tak konkubinár ani na smrteľnej posteli nemôže byť rozhrešený, ak vážne nesľúbi, že podľa možnosti sa rozlúči s konkubínou. Iba ak obidvaja sú už starí, takže pohlavný styk medzi nimi je vylúčený, s druhej strany však sociálne alebo zdravotné pomery sú také, že odluka sa nemôže previesť a pohoršenie sa odstráni vhodným spôsobom (poučením), môžu sa spolu ponechať. Iná vec je, ak niekto sa nachádza v ťažkej blízkej potrebnej príležitosti k hriechu. Nachádza sa v nej žena, ktorá musí pracovať v stálej blízkosti pokušiteľa. Ak má pevnú vôľu z blízkej príležitosti urobiť vzdialenú, môže sa rozhrešiť, lebo naozaj nechce zhrešiť. Môže to urobiť tým, že myslí na stálu prítomnosť Božiu, často pristupuje k sviatostiam a pod. Ak predsa len upadne do nového hriechu, možno ju rozhrešiť, ak rozumne nemožno pochybovať, že znova má predsavzatie neupadnúť do hriechu. To možno predpokladať, ak aspoň niekoľkokrát zdolala pokušenie.

Spovedník ako sudca môže byť povinný aj *nahradiť škody,* ktoré teologicky zavinil ťažko hriešne. Ide tu v prvom rade o duševné škody, lebo jeho úrad je duševný. Ak teda ich za-

vinil bez hriechu, musí sa snažiť ich odstrániť, nakoľko môže, lebo každý je povinný odstrániť zlé účinky svojho činu, hoci nehriešneho, ak môže. Tým viac to platí, ak ich zavinil hriešne. Hmotným škodám nie je povinný spovedník zabrániť z úradu. Ale je za ne zodpovedný, ak pozitívne vplýva na ich spôsobenie. Môže sa to stať tým, že ťažko hriešne oslobodil kajúcnika od povinnosti škodu nahradiť. Vtedy je sám povinný nahradiť ju tomu, kto škodu utrpel. To isté má urobiť, ak to urobil bez hriechu, z nehriešnej nevedomosti, ale zbadajúc svoj omyl, neodvolal ho, hoci ľahko to mohol urobiť. I vtedy má spovedník nahradiť škodu, ak ťažko hriešne zaviazal kajúcnika k náhrade, ktorú nebol povinný dať. Vtedy je povinný samému kajúcnikovi nahradiť škodu, ktorú mu ťažko hriešne zavinil. Nie je však povinný nahradiť ju, ak ťažko hriešne kajúcnika nenapomínal, aby škodu inému nahradil, lebo spovedník nie je povinný zabrániť časnej škode zo spravodlivosti, iba z lásky, ktorá nezaväzuje k náhrade.

Konečne ako sudca spovedník je povinný zachovať i úradné, to jest *spovedné tajomstvo.* Pri svetskom súde priestupok obyčajne nie je tajomstvom, lebo sa o ňom rokuje verejne. Ale i tu niektoré veci sa prerokúvajú za zatvorenými dverami, alebo i celkom tajne. V spovedi je tomu inak. Spoveď je podľa terajšej praxe tajná. Keby spovedník smel prezradiť spovedané hriechy, škodil by nielen dobrej povesti kajúcnikovej, ale by urobil i samú spoveď, božskú ustanovizeň, odióznou a odpudzoval by od nej ľudí. Je teda nielen hriech proti *spravodlivosti,* ale i proti *zbožnosti,* jedna z najväčších svätokrádeží. Preto Cirkev varuje spovedníka, aby slovom, znakom alebo akýmkoľvek iným spôsobom a z akéhokoľvek dôvodu nejako prezradil hriešnika. (C. 889, § 1.) Nesmie to urobiť ani za cenu vlastného života. Je to najprísnejšie tajomstvo, lebo siaha nielen do prírody, lež i do nadprírody. Ak porušenie je priame, to jest ak sa hriech kajúcnika prezradí priamo, nepripúšťa maličkosť látky, lebo prezradenie i najmenšieho hriechu by urobilo spoveď odióznou a ľudia by sa báli k nej pristúpiť. Keď však ide o nepriame porušenie, to jest ak spovedník niečo po-

vie, urobí, alebo zamešká, z čoho by sa mohol poznať hriech kajúcnika, môže sa vyskytnúť maličkosť látky a teda hriech môže byť všedný, ak totiž ono nebezpečenstvo je vzdialené. Keď sa však pochybuje, či nebezpečenstvo prezradiť kajúcnika je blízke alebo vzdialené, nesmie sa použiť probabilizmus, teda musí sa voliť istejšia cesta, lebo ide o to, aby sa bránilo isté právo kajúcnika a sviatosti. Preto spovedníka, ktorý sa opováži priamo porušiť spovedné tajomstvo, Cirkev tresce exkomunikáciou najosobitnejšie rezervovanou Sv. Stolici. (C. 2369, § 1.) Kto však ho poruší nepriamo, má sa trestať ťažkými trestami (tamtiež). Spovedné tajomstvo však má zachovať nielen spovedník, ale i tlmočník, ktorý prípadne vypomáha pre neznalosť reči, ba každý, ktorý sa o ňom akýmkoľvek spôsobom (počúvaním spovede, z úst spovedníka a pod.) dozvie. (C. 889, § 2.) Kto takým spôsobom sa dozvie a opováži sa rušiť tajomstvo, má sa podľa veľkosti hriechu potrestať spásonosným trestom, a to aj exkomunikáciou. (C. 2369, § 2.) Tajomstvo má sa zachovať iba zo *sviatostnej spovede.* Sviatostná spoveď je tá, ktorú vykoná kajúcnik, aby dosiahol rozhrešenie, či už spovedník bol pravý (kňaz) alebo nepravý (svetský), či mal jurisdikciu, alebo nemal, či dal rozhrešenie alebo nedal, či spoveď bola dokončená alebo nie. Keby však bolo jasné, že rečený neprišiel sa spovedať, ale aby požiadal o radu, almužnu alebo zo žartu, nešlo by tu o spovedné tajomstvo, nanajvýš o prirodzené alebo sverené.

Spovedné tajomstvo má zachovať nielen spovedník, ale *každý, kto sa ho právom alebo neprávom dozvie.* Teda i predstavený, od ktorého sa žiada jurisdikcia na rozhrešenie od rezervátu. To neznamená, že spovedník môže s ním vyprávať o tom voľne alebo vyjednávať listovne, spovedník môže udať iba krycie mená. Ale aj keby predstavený poznal kajúcnika, musel by o tom mlčať. To isté treba povedať o odborníkovi, na ktorého sa spovedník obracia v ťažších prípadoch. Ak kajúcnik sám sa obráti na odborníka (teologa), ale mimo spovede, vec nespadá pod spovedné, ale pod sverené tajomstvo. Spovedné tajomstvo má zachovať i ten, ktorý naschvál alebo náhodou po-

čul spoveď. Kto sa len usiluje spoveď počuť, ale nič nezachytí, neporušuje tajomstvo, ale úmyslom sa prehrešuje proti nemu. Už z toho vidieť, aké dôležité je konať spoveď v uzavretých spovedniciach, alebo tak, aby ostatní kajúcnici boli dostatočne vzdialení od spovednice. Spovedné tajomstvo má zachovať i ten, kto číta hriešne alebo bez hriechu spísané hriechy, ak sa môžu považovať za úzko spojené so spoveďou, ako by sa rečený s nimi oboznámil zo spovede. Tajomstvo zachovať je povinný každý, kto ich spolu číta s kajúcnikom alebo so spovedníkom, kto ich vytrhne z rúk jednému alebo druhému a číta ich, kto ich číta, ak vypadnú z ruky kajúcnikovi alebo spovedníkovi, kto ich číta zabudnuté v spovednici po spovedi, alebo stratené po spovedi kajúcnikom prv, ako ich mohol zničiť, lebo predstavujú spoveď, ktorá takto morálne ešte trvá. Teda neporušuje tajomstvo, kto spísané hriechy číta pred spoveďou alebo po nej, ak kajúcnik ich mohol zničiť, ale to neurobil naschvál alebo náhodou, lebo ich stratil, keďže tým prestáva spoveď morálne trvať. Pravda, v týchto prípadoch môže byť reč o zachovaní prirodzeného tajomstva. Spovedné tajomstvo nie je povinný zachovať iba kajúcnik; o svojej spovedi môže hovoriť podľa ľubovôle. Samozrejme, nesmie to robiť tak, aby uškodil dobrému menu spovedníkovmu.

Práva civilizovaných národov zakazujú na súde sa spytovať na spovedné tajomstvo. Keby predsa k tomu došlo, *spovedník má odoprieť odpoveď*. Keby však z toho sudca mohol uzatvárať na pravdu, spovedník by mohol, ba musí povedať, že napr. obžalovaný sa nespovedal z vraždy, hoci to urobil. Jeho „nie" je v týchto okolnostiach dvojsmyselné (restrictio late mentalis), a nie lož, ktorá nikdy nie je dovolená. Keby sudca na to prišiel a vyzval spovedníka bez dvojsmyselnosti povedať pravdu, ešte vždy má odpovedať „nie", lebo sudca nemá právo sa dozvedieť spovedné tajomstvo. Na svoju výpoveď spovedník by mohol, ak treba, i prisahať, lebo to nie je lož, iba dvojsmyselná odpoveď, ktorá v takýchto okolnostiach je dovolená, ba môže byť i povinná. Ak niekto sa spýta nie na hriechy, ale napr., či kajúcnik dostal rozhrešenie, spovedník má odpovedať, že

konal svoju povinnosť. No neporušil tajomstvo, keby odpovedal aj kladne. Ale by ho porušil, keby odpovedal záporne, lebo to znamená, že kajúcnik sa spovedal z ťažkého hriechu, ale nedostal rozhrešenie, keďže nebol disponovaný. Preto najlepšie je nedať priamu odpoveď. Ak ošetrovateľka, príbuzní chorého a pod. sa spýtajú spovedníka, či nemocný bude prijímať po spovedi, najlepšie je odkázať ich na chorého, lebo prípadnou zápornou odpoveďou tiež by sa porušilo tajomstvo. Samotný fakt spovede nespadá pod tajomstvo, lebo je zjavný. Preto verencom, žiakom atď. môže sa potvrdiť aj písomne.

Spovedník iba vtedy môže hovoriť o spovedi, ak má *povolenie od kajúcnika*. Ale to povolenie musí byť výslovné, udelené slovom alebo skutkom. Predpokladané nestačí, lebo predpoklad môže byť aj nesprávny. Slovom sa dáva (to isté platí o písomnom), ak sa takto spovedníkovi povolí hovoriť o spovedi. Toto povolenie môže byť neobmedzené (pred každým) alebo obmedzené (iba pred predstaveným, teologom a pod.). Ak je obmedzené, pred ostatnými treba ho zachovať. Skutkom dáva kajúcnik povolenie vtedy, keď sám začne o spovedi hovoriť, a to i mimo spovede. Spovedník mimo spovede by to nemohol urobiť ani voči kajúcnikovi. Veď by to bola pre kajúcnika nepríjemná vec, hoci tým by neporušil tajomstvo, lebo o tom kajúcnik beztak vie. V spovedi samej, samozrejme, môže o veci hovoriť, ba i v nasledujúcich, lebo sa spájajú. Je potrebné sa spýtať i na posúdenie duševného stavu kajúcnika, či vykonal za spovedané hriechy pokutu, či nastalo nejaké polepšenie atď. Povolenie nesmie byť vynútené vyhrážaním, strachom, ani reverenciálnym, aký majú deti, poddaní voči predstaveným. Ak ide o spovedné tajomstvo, na prezradenie ktorého kajúcnik by bol povinný dať povolenie, lebo ide o odvrátenie veľkej škody od Cirkvi, štátu, jednotlivca, kajúcnika, možno k súhlasu prinútiť aj odoprením rozhrešenia. Keď však povolenie nechce dať, spovedník musí zachovať tajomstvo.

Predmetom tajomstva sú nielen ťažké a všedné hriechy, ale všetko, čo by dopomohlo vyzradiť ich alebo prispelo aspoň k podozreniu, že sa staly a tým spoveď by sa stala odiózmou.

Teda poruší tajomstvo, kto povie, že kajúcnik sa vyspovedal z ťažkého hriechu, hoci neudá, z ktorého. Ale neporušil by ho, keby povedal, že sa vyspovedal zo všedných hriechov, lebo ich má každý človek, nie je to teda tajomstvo. Ale by ho porušil, keby čo len jeden určitý všedný hriech prezradil, alebo kto by povedal, že kajúcnik sa vyspovedal z viacerých alebo z väčších všedných hriechov, lebo to z faktu spovede, ktorý je zjavný, nevyplýva. Tajomstvo by sa porušilo i vtedy, keby hriech bol verejne známy, ale spovedník by ho poznal iba zo spovede. Ďalej tajomstvo poruší, kto kajúcnika hlasnejšie pokarhá, kto po spovedi ukazuje voči nemu akýmkoľvek spôsobom svoju nevoľu a správa sa tak, ako by sa nesprával, keby nebolo bývalo onej spovede. Tak spovedník nemôže po spovedi dať rozkaz zatvoriť na noc záhradu, ak vždy bývala otvorená, a to iba preto, lebo kajúcnik sa obvinil, že z nej kradol ovocie. Ale nesmel by spáchať hriech napr. pohoršením, aby sa vyhol podozreniu, že porušil tajomstvo, lebo hriech nikdy nie je dovolený. Porušil by tajomstvo, keby po niekoľkých spovediach vyhlásil, že počul ťažký hriech, lebo poslucháči by ľahko mohli prísť na to, kto tak ťažký hriech spáchal. Spovedník nesmie povedať, že v obci je jeden homosexuálny človek, ak to vie zo spovede a ak obec nie je veľká, lebo chytrejší ľudia by ľahko uhádli, o koho ide. Na veci nič nemení, ak to neuhádnu. Stačí, že spovedník to povedal a že vinníka môžu uhádnuť.

Predmet tajomstva je aj všetko, čo sa uvádza na vysvetlenie hriechu a tak môže viesť k poznaniu hriechu alebo vzbudiť podozrenie o ňom. Ak niekto spáchal telesný hriech so švagrinou, krvismilstvo švagrinej spadá pod tajomstvo. Ak niekto sa obviňuje v spovedi, že bez príčiny prezradil krádež svojho otca, krádež otca spadá pod tajomstvo. Ak niekto sa spovedá, že sa chvastal šľachtickým pôvodom, jeho šľachtictvo je tiež predmetom tajomstva; no nie je ním vtedy, keby bolo verejne známe. To isté treba povedať o iných veciach verejne známych, napr., že kajúcnik je ženatý, že je vojakom, lekárom a pod. Tieto okolnosti sa obyčajne vyznávajú vopred (J. Ubach, Comp. Theol. Mor. II., 341), aby stav kajúcnika sa chápal lepšie, a nie

pod tajomstvom, keďže sú verejne známe. Ale keby spovedník o týchto okolnostiach hovoril ako o veciach známych zo spovede, ľahko by mohlo nastať napr. podozrenie z cudzoložstva, zakázaného lekárskeho zákroku atď., a preto nie je to dovolené.

Predmetom spovedného tajomstva sú aj chyby kajúcnika, prejavené v spovedi, ak nie sú všetkým a teda i spovedníkovi známe odinakiaľ, a ak sa vzbudí aspoň podozrenie, že sa prejavily v spojitosti s vyznaním určitých hriechov. Tak povedať o kajúcnikovi, že je citlivý, môže vzbudiť podozrenie pokarhania spovedníkom pre nejaký významný hriech. To isté treba povedať, keby kajúcnika označil za škrupulanta. Keby v obidvoch prípadoch vec bola verejne známa a keby spovedník nenaznačil, že to vie zo spovede, nejde o predmet spovedného tajomstva. Neprezradí spovedné tajomstvo, kto hovorí o vonkajších chybách kajúcnika, ako o slepote, kuľhavosti a pod., ktoré sú verejne známe. Nespadajú pod spovedné tajomstvo ani čnosti, osobitné božie dary, ako mystické spojenie s Bohom a pod., lebo nie sú hriechmi. Preto po smrti, pri blahorečení a svätorečení vyznačených osôb ich spovedník môže o týchto veciach v procese vypovedať. Ani malá pokuta, ktorá sa dáva za všedné hriechy, nie je predmetom tajomstva, lebo poukazuje iba na všedné hriechy, ktoré každý má, keď ide na spoveď. Niečo iného je už ťažká pokuta, lebo poukazuje na ťažký hriech.

Neporušuje spovedné tajomstvo spovedník, ktorý nedisponovanému kajúcnikovi odoprie rozhrešenie, hoci z toho, že nejde na sv. prijímanie, môže nastať podozrenie, že mal ťažký hriech, ktorý napr. neoľutoval, a preto nemôže pristúpiť k prijímaniu. Nepristúpiť k prijímaniu nie je aktom spovedníka, ale kajúcnika, ktorý môže mať aj iný dôvod, ako nevoľnosť, nezachovanie pôstu a pod. Neporušuje tajomstvo farár, ktorý o hriechu, počutom v spovedi, hovorí v kázni, ale iba všeobecne, že z toho nedá sa poznať kajúcnik. Neporušuje tajomstvo spovedník, ak zo spovede svojich veriacich opravuje svoje nedostatky, ako je netrpezlivosť v spovedi, lepšie sa pripravuje na kázeň atď., hoci kajúcnici šípia, že na tieto nedostatky bol upozornený spoveďou ich hriechov. Keďže túto vec neznášajú ťažko,

ich spoveď sa nestane odióznou. To isté treba povedať, ak spovedník, poznajúc veľkú skrúšenosť pri vyznaní ťažkých hriechov, mimo spovede je vľúdnejší ku kajúcnikovi, hoci on zbadá príčinu; no nemôže mať nič proti tomu. Iné by bolo, keby použil vedomosť zo spovede na obťaženie kajúcnika, čo sa zakazuje. (C. 890, § 1.)

Vo všeobecnosti spovedníkom však sa *neodporúča* vôbec, ani veľmi všeobecne hovoriť o tom, čo počuli v spovedi, ani správať sa podľa toho mimo spovede. Skutočnosť často vyvráti i jeho najobozretnejšie výpočty a spôsobí mu nepríjemné prekvapenie, ak nie je odhodlaný nikdy nič nehovoriť o spovedi.

§ 2. *Lekár*

Druhou úlohou spovedníka, ktorú Cirkevný zákonník spomína, je byť lekárom. Pravda, nie tela, ale duše. Preto bude bojovať proti *nevedomosti,* prvému to prameňu duševnej choroby — hriechu. Poučí kajúcnika o tom, čo je potrebné, aby platne a dovolene prijímal sviatosti, totiž že má veriť v tieto pravdy: Boh jestvuje, odmeňuje za dobré skutky; v Bohu sú tri osoby: Boh Otec, Syn a Duch Svätý; Boh Syn sa stal človekom a vykúpil nás; treba sa dôkladne vyspovedať zo všetkých ťažkých hriechov, oľutovať ich a vzbudiť predsavzatie viac nehrešiť. Pravda, spovedník sa nemusí aj presvedčiť, či kajúcnik tieto veci aj chápe a či si ich zapamätal. Stačí, keď má o nich všeobecnú, hoci i veľmi nedokonalú predstavu. Ináč zbytočne by urobil spoveď ešte ťažšou, než je. Ak je kajúcnik *v omyle,* považujúc všedný hriech za ťažký, alebo vôbec pokladajúc za hriech to, čo ním nie je, spovedník je povinný poučiť ho o tom, lebo omyl škodí jeho duši. Ak nevedomosť je hriešna, to isté má urobiť, hoci predvída, že poučenie nebude mať výsledok. Lebo nevedomosť i beztak je už hriešna. Teda možno dúfať, že poučením hriech prestane, hoci nemusí. Teda ak kajúcnik aspoň šípi, že samosmilstvo je ťažkým hriechom, spovedník musí mu to vysvetliť, i keby pochyboval o jeho polepšení; ináč by ho ponechal v nebezpečenstve často ťažko hrešiť. Ak hriešnik sa nachádza v neodolateľnej nevedomosti, treba ho poučiť, ak mož-

no dúfať v jeho polepšenie. Ak nie, treba ho nechať v dobrej viere, aby z materiálneho hriechu sa nestal formálny. Napomenutie má sa vynechať i vtedy, keby z toho vznikla škoda pre tretieho, ktorý takto napr. nedostal náhradu. Lebo spovedník má sa viac vyhýbať duševnej škode kajúcnika ako hmotnej škode inej osoby. (S. Alph., Theol. Mor. v. n. 614.) Napomenutie treba vynechať i vtedy, keby z toho nasledovalo väčšie zlo. Keby však väčšie zlo vyplývalo z pozabudnutia výstrahy, napomenúť treba i vtedy, keby sa nedal očakávať dobrý výsledok. Lekárovi, ktorý háji dovolenosť antikoncepčných prostriedkov, treba pripomínať jeho omyl aj vtedy, keby sa predvídalo, že to nebude osožiť, lebo hlásajúc tieto zásady iným, mohol by spôsobiť veľké škody.

Čo sa týka hriechov *krehkosti* (smyselnosť), spovedník má kajúcnikovi predpísať účinné lieky, aby sa im mohol v budúcnosti vyhýbať. Ak upadá do hriechu, lebo sa nevyhýba hriešnym príležitostiam, má mu ukázať, ako sa to robí. Čím individuálnejšie sa to deje, tým je to lepšie. Netreba nikdy zabudnúť, že človek je indivíduum nielen v čnostiach, ale i v hriechoch. Vychováva sa aj v spovednici. Každá výchova však má byť podľa možnosti osobnostná. I tu je cieľom, aby časom i kajúcnik, ako chovanec, aj bez spovedníka, sám od seba bol samostatný. (Bossuet.)

Pri *hriechoch zloby* neškodí mierna dávka prísnosti; aj telesný lekár občas musí použiť silnejšie a bolestné prostriedky, aby chorého vyliečil. V tejto veci treba však zachovávať mieru. Ešte vždy platí zásada: S kvapkou medu možno viac múch chytiť ako s celým sudom octu. (Sv. František Salézský.) Netreba pritom zabúdať na Kristove slová: „Nie zdraví potrebujú lekára, ale chorí. Neprišiel som totiž volať spravodlivých, ale hriešnikov." (Mk 2, 17.) Náprava je možná iba v duchu trpezlivosti a miernosti ako napomína sv. Pavol: „Bratia, ak by niekoho pristihli pri nejakom poklesku, vy, ktorí ste Duchom obdarení, napravte ho v duchu miernosti! Veď aj ty musíš dávať pozor, aby si nepodľahol pokušeniu. Navzájom si znášajte bremená, lebo tak splníte zákon Kristov!" (Gal 6, 1—2.)

Pritom duševný lekár najväčšiu pozornosť má venovať najväčšej, čiže *charakterovej náruživosti,* ktorá je koreňom všetkých hriechov. Veď aj telesný lekár najprv lieči ťažkú a len potom ľahšiu chorobu. Skúsený spovedník obyčajne pomerne ľahko zistí charakterovú náruživosť: všetky hriechy s ňou súvisia. Ak je zistená, všetko má smerovať k tomu, aby bola vykorenená. Pravda, nepôjde to naraz, iba postupne, po mnohých recidívach; a i keď táto náruživosť celkom ani nebude vykorenená, aspoň bude držaná na uzde, aby kajúcnik mohol žiť kresťana dôstojným životom.

Spovedníkove rady, nakoľko sa nevzťahujú na potrebnú látku sviatosti, ako na pokutu a pod., *nezaväzujú pod hriechom,* ale iba sa doporučujú. Nespácha teda hriech, kto si ich nevšimne, ak, pravda, nie je povinný povšimnúť si ich z povahy veci.

Ako telesný, tak i duševný lekár môže sa ťažko prehrešiť proti svojmu povolaniu. Najťažší hriech, ktorého sa môže spovedník v spovedi dopustiť, je *povzbudzovanie (sollicitatio) k telesnému hriechu.* Je to zneužitie najsvätejšej veci a preto Cirkev prísne zakročuje, nielen keď sa deje v spovedi samej, ale i v spojitosti s ňou. Podľa pápežských konštitúcií, najmä konštitúcie Benedikta XIV. Sacramentum penitentiae z 1. júna 1741, kajúcnik má spovedníka, ktorý dopustil sa v spovedi solicitácie, do mesiaca udať miestnemu ordinárovi alebo Sv. Ofíciu, ktoré ho prísne potrestajú. (C. 904.)

Podľa menovanej konštitúcie *treba oznámiť:*

1. *Každého kňaza,* ktorý solicitoval, či už mal jurisdikciu spovedať alebo nie, či je ešte na mieste, alebo sa vysťahoval, hoci i do celkom vzdialenej krajiny; či jeho solicitácia bola verejne známa alebo neznáma; či toho ľutuje alebo nie; či solicitácia sa stala nedávno alebo pred rokami; či kajúcnik zbadal, o čo ide, alebo nie (dieťa), lebo ide tu iba o hriech spovedníkov. Kňaza treba udať i vtedy, keď iniciatíva vyšla od kajúcnika, avšak dal sa zviesť a solicitáciu opakoval. Kňaza iba vtedy nenačim oznámiť, ak už zomrel.

2. Ak k telesnému hriechu pobádal *ktorúkoľvek osobu,* ženskú alebo mužskú, dospelú alebo nedospelú, či už to zbadala

alebo nie. V poslednom prípade má ho oznámiť vtedy, ak sa dozvie, že má túto povinnosť, nech už si to uvedomil kedykoľvek. Keďže však tento zákon je cirkevno-pozitívny, oslobodzuje od neho každý ťažký dôvod. Teda nemusí oznámiť spovedníka kajúcnik, ktorý vážne sa obáva, že pre udanie stratí zamestnanie a pod. Iba samotná nepríjemnosť z oznámenia nestačí, lebo je vnútorná oznámeniu. Keby stačila, už nikdy nebolo by treba spovedníka oznámiť. Okrem toho obava z prezradenia udavača môže byť minimálna, lebo ordinár musí zachovať o tom tajomstvo. Podobne nik nie je povinný udať dobrodinca, ani príbuzného alebo veľkého priateľa, lebo to by bolo príliš tvrdé. No bol by povinný tak spraviť, keby šlo o verejné pohoršenie alebo o verejnú škodu, ktoré treba odstrániť už z prirodzeného zákona. V tom prípade verejné blaho má prednosť pred súkromným.

3. Ak k hriechu povzbudzoval v *spovedi samej,* to jest medzi požehnaním na začiatku a medzi rozhrešením na konci, a to i vtedy, ak spoveď z nejakého dôvodu, napr. z odporu kajúcnika, pre živelné nešťastie a pod., nebola dokončená. To isté treba povedať, ak povzbudzoval *bezprostredne pred spoveďou alebo po nej,* to jest, keď medzi spoveďou a solicitáciou niet iného aktu. Teda treba ho oznámiť, keď solicituje kajúcnika, ktorý si práve kľakol, ale spovedať sa ešte nezačal, alebo keď bozkal štólu alebo ruku spovedníkovu, čo už s toho hľadiska by sa nemalo dovoliť. Ale podľa konštitúcie by sa nemal oznámiť spovedník, ktorý pred spoveďou alebo po nej by vyhľadal kajúcnika na jeho mieste (lavica) v kostole a tam by ho solicitoval. Síce i to je ohavný hriech, ale nesúvisí už tak tesne so spoveďou. Ale bolo by ho treba oznámiť, keby bezprostredne pred spoveďou alebo po nej a tiež v spovedi samej povedal kajúcnikovi, aby ho po spovedi počkal na istom mieste, na ktorom by ho potom solicitoval, lebo vtedy solicitácia sa začala už bezprostredne pred spoveďou alebo po nej, ak už nie v spovedi samej. To isté treba povedať, ak spovedník za týchto okolností odovzdáva kajúcnikovi list, aby ho v spovedi alebo po nej prečítal.

4. Ak spovedník povzbudzuje *z príležitosti spovede,* to jest ak kajúcnik žiada, aby spovedník ho ihneď vyspovedal, ale kňaz, odmietnuc jeho žiadosť alebo ju odložiac na iný čas, ho solicituje. Ale nemá sa oznámiť, ak kajúcnik žiada, aby ho spovedník napr. zajtra ráno vyspovedal a on ho solicituje, lebo solicitácia už nemá taký tesný vzťah, aký sa vyžaduje v konštitúcii.

5. Ak spovedník pobáda *pod zámienkou spovede,* napr. pod zámienkou spovede zavolá kajúcnika k sebe a ho solicituje.

6. Ak *predstierajúc spoveď, popudzuje ho k smilstu v spovednici alebo na inom mieste, určenom na spoveď (hovorňa v kláštoroch) alebo zvolenom pre tento účel* (okolo kostola pri hromadných spovediach na pútiach a pod.). Teda i spovedník i kajúcnik musia sa tak správať, ako by šlo o skutočnú spoveď, hoci nejde o ňu. Solicitácia by bola i vtedy, keby kajúcnik na takom mieste žiadal iba o radu alebo o almužnu. No navonok by to vyzeralo ako spoveď.

7. Ak spovedník slovami, znakmi, posunkami alebo dotykami *povzbudzuje k smilstvu,* to jest má ťažko hriešny úmysel ukojiť takto smyselnosť v sebe alebo v inom, a to hneď alebo neskoršie. Slovom povzbudzuje, ak slová nemajú iný rozumný úmysel ako ukojiť vlastnú alebo cudziu rozkoš. Za takéto povzbudzovanie možno napr. pokladať slová: „Vzal by som si ťa za ženu, keby som mohol" atď. Veď tieto slová nemôžu mať iný rozumný smysel. Ak spovedník chváli krásu kajúcnice, aby ju odvrátil od špiny hriechu, nie je to solicitácia, hoci sa neodporúča taký spôsob. Ale inak by ňou bola, lebo iný rozumný dôvod tejto chvály nemožno predpokladať. To isté treba povedať, ak sa ona krása vychvaľuje pred inou osobou, ktorá to má oznámiť rečenej osobe. Solicitáciou je aj to, ak sa bezdôvodne (obyčajne niet na to dôvodu) vedú dlhé rozhovory o pohlavných veciach. *Znakmi* povzbudzuje, kto užíva znaky obecne považované za výrazy smyselnosti, ako smyselné pohľady, posunky. *Dotykmi* povzbudzuje, kto dlho stíska ruku, hladká a pod., ak nie je celkom isté, že pod týmito znakmi priazne neskrýva sa smyselnosť. No pre nebezpečenstvo smy-

selného hnutia ako i pre pohoršenie takéto veci nijako nemožno odporúčať. Povzbudzuje i ten, kto za týchto okolností dáva kajúcnikovi dar s úmyslom zneužiť ho potom. Hriech sa totiž začína už teraz. Avšak nemožno pokladať za solicitáciu, ktorú by bolo treba oznámiť, ak spovedník v spovedi pozná náklonnosť kajúcnice k týmto veciam, ale povzbudzuje ju mimo spovede a po istom odstupe. Obyčajne ide o povzbudzovanie k hriechu, ktorý sa má spáchať s osobou spovedníka. No nemusí tomu byť tak. Môže to byť i hriech, ktorý sa má spáchať s treťou osobou, lebo konštitúcia hovorí celkom všeobecne o telesnom hriechu. Podľa toho treba oznámiť kňaza, ktorý by v spovedi povedal chudobnému mladíkovi: „Nechce ti dať ten boháč svoju dcéru? Ja na tvojom mieste by som s ňou spravil takú vec, že by mi ju potom núkal na kolenách."

Ak kajúcnik v inej spovedi udáva, že bol takto navádzaný k smilstvu, tento spovedník musí najprv zistiť, *či solicitácia sa isto stala.* Isté osoby totiž, najmä hysterické, ľahko obviňujú kňaza, aby sa takto staly zaujímavými. Preto im treba prehovoriť do duše, že takým spôsobom sa dopúšťajú ťažkého hriechu, ktorý je rezervovaný jedine Sv. Stolici a že ipso facto podliehajú exkomunikácii, rezervovanej Sv. Stolici. Ak skutočnosť solicitácie je istá, spovedník sa má presvedčiť, či kajúcnik má nejaký ospravedlňujúci dôvod. Ak ho nemá, spovedník je povinný pod ťažkým hriechom upozorniť kajúcnika, že musí vinného spovedníka do mesiaca oznámiť ordinárovi, na území ktorého sa zdržuje, alebo Sv. Ofíciu. (C. 904.) Keby to do mesiaca neurobil, upadol by do exkomunikácie nikomu nerezervovanej (od nej môže ho oslobodiť každý kňaz). Avšak len vtedy môže byť absolvovaný, ak udanie vykonal, alebo vážne sľúbil, že to urobí. (C. 2368, § 2.) Keďže však ide o cenzúru, nepodliehal by jej, ak by nevedel, že nesplnenie tejto povinnosti je spojené s cenzúrou. Ak spovedník pochybuje o úprimnosti sľubu udať vinného spovedníka, má rozhrešenie odložiť, kým nemá o tom istotu. Ak i pri vážnom sľube kajúcnik predsa neurobí oznámenie, cenzúra neožije, lebo o tom zákon nehovorí. Ak kajúcnik fyzicky alebo morálne (ani ústne, ani písom-

ne, lebo nevie písať) nemôže udanie vykonať, je od neho oslobodený. Ak celá vec nie je celkom jasná a keď ani kajúcnika nemožno k udaniu pohnúť, spovedník môže sa, zamlčiac meno solicitovanej osoby, prostredníctvom ordinára alebo priamo obrátiť na Sv. Penitenciáriu a žiadať dišpenz od povinnosti udania. Solicitujúci spovedník nie je povinný oznámiť sám seba, ani napomínať solicitovanú osobu, aby to urobila, lebo by to bolo priťažké. Ale ak by to urobil, vyrubil by sa mu miernejší trest.

Udanie musí byť úradné, to jest pred ordinárom alebo jeho zástupcom a pred notárom, ktorý udanie spíše zápisnične. Teda nestačí súkromné, ústne alebo písomné udanie ordinárovi.

Solicitujúci spovedník nepodlieha nijakej cenzúre, takže každý kňaz môže ho rozhrešiť. Avšak ordinár alebo Sv. Ofícium má ho ťažko potrestať, ak skutočnosť solicitácie bola zistená s istotou. Takého spovedníka načim suspendovať od celebrovania sv. omše, od spovedania alebo pri ťažkom priestupku vyhlásiť za nespôsobilého spovedať; treba ho pozbaviť všetkých benefícií, hodností, aktívneho a pasívneho hlasu, vyhlásiť ho za nespôsobilého na všetky tieto úkony a v ťažkých prípadoch i degradovať. (C. 2368, § 1.)

Z toho vidieť, že spovedník nielen ako sudca, ale i ako lekár duše musí byť človek bezúhonný, svätého života, ktorý i v spovedi má na zreteli iba spásu duší, rozšírenie a upevnenie kráľovstva božieho v ľudských srdciach. No ani najväčšia svätosť nestačí, ak spovedník nie je aj rozumove na toto vznešené povolanie pripravený. Sv. Ján z Vianney by sa nebol stal takým výborným spovedníkom, keby aj v spovednici bol mal také slabé vedomosti ako na teologii. Vedomosti totiž nenahradí ani dôvtip, ani skúsenosť, lebo ony sa nenahradzujú, ale predpokladajú. Preto spovedník musí byť skúsený v teologii. Ináč by mohol spôsobiť duševnú, ba niekedy i hmotnú škodu, ktorá sa nedá nahradiť. Pravda, každý nemusí byť vynikajúcim teologom. Stačí, aby vedel najpotrebnejšie veci na platné a dovolené vysluhovanie sviatosti pokánia. Dnes spovedník obyčajne musí mať matúru a štvorročné teologické štúdium,

čo je zárukou, že potrebnú spôsobilosť má. Pravda, čím je učenejší a skúsenejší, tým úspešnejšie bude vysluhovať túto sviatosť. Nenadarmo už od dávna hovorí ľud nielen o dobrých kazateľoch, katechétoch, ale aj o dobrých, a preto vyhľadávaných spovedníkoch.

Piata hlava: Miesto spovede

Miestom sv. spovede je *kostol, verejné alebo poloverejné oratórium,* nie však oratórium privátne alebo privátny byt. Na privátnom byte možno spovedať len mužov, ženy nie. Výnimočne aj ženy v prípade choroby alebo z inej opravdivej potreby, no treba pri tom rešpektovať bezpečnostné opatrenia podľa nariadenia miestneho ordinára. (C. 910.) Ženy treba spovedať v spovednici, ktorá má byť na otvorenom a zjavnom mieste. Spovednica má mať medzi spovedníkom a kajúcnicou trvalo pripevnené a husté mreže, aby spovedník počul hlas, ale nevidel osobu. (C. 909.) Nezodpovedá teda cirkevným predpisom, ak sa ženy spovedajú na kľačadle bez mreží, alebo len na zemi, kľačiac pred kňazom, ktorý sedí na stoličke. Je to nedôstojné nielen pre kajúcnicu, ale i nepríjemné a únavné pre spovedníka.

Dnes už aj u nás vidieť spovednice, ktoré *ideálne* vyhovujú všetkým požiadavkám. Spovedník má svoju celu uprostred. Je to malá izbietka, v nej malá knižnica s najpotrebnejšími knihami. Tu si môže odbaviť breviár, pripravovať sa na kázeň, a pod. Kajúcnici prichádzajú s dvoch strán: každý do uzavretej cely, zkadiaľ nepreniká hlas navonok, iba k spovedníkovi. Takto ľahšie sa zachová spovedné tajomstvo, kajúcnika nevidieť a spovedník nerušenejšie môže sa venovať svojmu povolaniu. Zvýšený náklad na takéto spovednice sa vyvažuje týmito výhodami.

Spovedník pri spovedi má mať *oblečenú superpelíciu s fialovou štólou* alebo aspoň štólu. No v núdzi možno spovedať i bez štóly. Ba niektoré rehole majú privilégium spovedať vôbec bez štóly.

PIATA STAŤ

POSLEDNÉ POMAZANIE

Ako krst na začiatku, tak posväcuje, posilňuje človeka posledné pomazanie na konci jeho životnej púte. Ním preukazuje Kristus svoju lásku až do konca. (Jn 13, 1.) Písmo sv. iba na jednom mieste spomína túto službu lásky. Nachádzame ju u Marka, ktorý hovorí, že učeníci podľa príkazu Kristovho odišli, „veľa chorých pomazali olejom a uzdravili ich." (6, 12—13.) No tieto slová by nestačily dokázať skutočnosť ustanovenia tejto sviatosti Kristom, keďže sú veľmi neurčité. Obšírnejšie o tom píše sv. Jakub: „Je niekto z vás chorý? Nech si povolá starejších (kňazov) Cirkvi, a nech sa modlia nad ním a pomažú ho olejom v mene Pánovom. Modlitba viery zachráni nezdravého. Pán ho pozdvihne a odpustí mu, ak sa dopustil hriechov." (5, 14—15.) I poslednú pochybnosť však *odstraňuje Cirkev,* keď učí, že posledné pomazanie je pravou, Kristom ustanovenou a sv. Jakubom vyhlásenou sviatosťou, a nielen Otcami prijatým obradom alebo ľudskou vymysleninou. (Trid., sess. XIV. Denzinger 926.)

Účinky tejto sviatosti sú: a) *Záchrana od večného zatratenia.* Grécke slovo „sódzein" — zachrániť znamená u sv. Jakuba duševnú záchranu, (Meinertz v Fr. Tillmann, Handbuch der kath. Sittenlehre, IV., 2, 204), čo sa môže stať iba poskytnutím posväcujúcej milosti. Záchrana telesného života nie je priamo vyjadrená týmito slovami. Ale Cirkev v svojich modlitbách, ktoré sprevádzajú obrad sviatosti, vyslovuje i túto nádej (Rit. Rom., tit. v. c. 11), pravda, podriaďujúc sa vo všetkom vôli Božej. Ak uzdravenie nastane, nemusí to byť pravý zázrak, prevyšujúci sily prírody. Sviatosť môže prípadne iba pomáhať prírodným silám, aby účinnejšie dosiahly uzdravenie. Často už samotný subjektívny zážitok sviatosti (odovzdanie sa do vôle Božej, pokoj duše) môže blahodarne účinkovať na zdravie chorého. Tento účinok si všíma už i najnovšia terapia. b) *Posilnenie v zápase so smrťou,* ktorý sa vedie nielen telesne, ale

i duševne. U chorého nastane neistota budúceho osudu, azda úzkosť a strach pred trestom za spáchané hriechy, prípadne vážne pokušenie proti viere a pod., čo zdolá Boh pomáhajcou milosťou, „pozdvihnúc" takto chorého. c) Ak sa chorý dopustil hriechov, *odpustia sa mu.* Keďže tieto slová znejú podmienečne, sviatosť posledného pomazania je vlastne sviatosťou živých, a nie mŕtvych. Teda obyčajne treba ju prijať v stave posväcujúcej milosti. Ale ak sa to nemôže stať (chorý je v bezvedomí), môže ju prijať i v stave ťažkého hriechu, predpokladajúc, že chorý vzbudil v sebe predtým nedokonalú ľútosť. V takom prípade posväcujúca milosť, ktorá sa nemôže snášať s ťažkým hriechom, oslobodzuje od neho, ba aj od všedného. (S. Thomas, Sum. Theol., III., q. 30. ad 1.)

Vzdialenou látkou tejto sviatosti je olivový olej posvätený biskupom alebo kňazom, ktorý toto povolenie dostal od Sv. Stolice. Obrad posvätenia tohto oleja je osobitný. (C. 945.) Preto krizma a olej katechumenov je pochybná látka. Môže sa užívať iba v prípade potreby, a to podmienečne. Keby kňaz potom dostal olej pre chorých, mal by sviatosť opakovať, a to zase podmienečne, lebo nevie, či prvé vysluhovanie je platné alebo neplatné. V každom prípade by to mal urobiť vtedy, ak chorý prijal sviatosť v stave ťažkého hriechu, keď ide o jeho večnú záchranu. Olej nemá byť starší než rok. Starší sa môže užívať iba v krajnom prípade. (C. 734, § 1.) Ak sa predvída, že olej nevystačí, môže sa doň primiešať iný, neposvätený, pravda, olivový, a to opätovne, ale v menšom množstve. (C. 734, § 2.) Olej pre chorých posväcuje biskup na Zelený štvrtok. (Tamtiež.) Každý farár má mať sv. olej od vlastného biskupa. (C. 735.) Ak niet vlastného biskupa, od najbližšieho. Nie je predpísané určité množstvo sv. oleja. Stačí toľko, koľko je potrebné, aby jednotlivé čiastky tela skutočne boly pomazané.

Najbližšou látkou je pomazanie šiestich čiastok tela, a to: a) mihalníc (oko), b) ušných laločkov, c) nosových chrupaviek, d) perí, e) rúk (u laikov dlaní, u kňazov chrbtov), f) nôh. Tieto čiastky predstavujú 5 smyslov, to jest celé telo. Kedysi mazali aj obličky, dnes však má sa toto pomazanie u žien vynechať

vždy (akiste zo studu), podobne aj u mužov. (C. 947, § 2.) Pomazanie nôh môže sa vynechať z akéhokoľvek rozumného dôvodu. (Tamtiež, § 3.) Môže to byť ohľad na ženu, ktorá nechodieva bosá, kým u iných sotva by sa našiel dostatočný dôvod pomazanie nôh vynechať; keby si to však chorý želal, možno vynechať pomazanie nôh. Po pomazaní majú sa príslušné miesta utrieť vatou alebo podobnou látkou, (u nás ľanovou alebo konopnou kúdeľou), ktorú potom treba spáliť a popol hodiť do sakrária. Môže sa i spáliť a popol nechať v peci v dome, kde chorý leží. Na pomazanie každej čiastky tela mal by sa použiť osobitný kúsok látky. Sotierať olej môže i druhý kňaz, ba i diakon a subdiakon. Treba pomazať obidve čiastky smyslu (obidve mihalnice atď.), a to najprv pravú a potom ľavú. Keby bolo ťažko obracať chorého, stačilo by pomazať iba jednu čiastku. Ak niektorá čiastka chýba, má sa pomazať najbližšia. Teda keď noha bola odrezaná pod kolenom, pomažme koleno a pod. Nebolo by ťažkým hriechom nezachovať poriadok pomazania predpísaný rituálom. Okrem prípadu ťažkej potreby (infekčná choroba) pomazanie treba vykonať rukou, a to palcom, nie však nejakou pomôckou, ako paličkou a pod. (C. 947, § 4.) Sviatosť by bola síce v takom prípade platná, lebo to nie je birmovanie, kde ku platnosti je potrebné bezprostredne vkladať ruky, ale nedovolená. Pomazania majú byť spojené morálne, teda vykonané asi za štvrť hodiny. Keby sa kňaz zrútil a nedokončil všetky pomazania, druhý má v nich pokračovať. Keby nebol ihneď na mieste, i neskoršie má ich doplniť, a to absolútne. V krajnom prípade stačí pomazať jeden smysel, správnejšie čelo, kde sa schádzajú všetky smysly. Pravda, ak nebezpečenstvo prestane, treba nahradiť jednotlivé pomazania, (C. 947, § 1), a to absolútne, nie podmienečne.

Formou sviatosti sú modlitby, ktoré sprevádzajú jednotlivé pomazania. Pri pomazaní očú formula znie: Skrze toto sväté pomazanie a pre svoje láskavé milosrdenstvo nech ti Pán odpustí všetky hriechy, ktoré si spáchal zrakom. Amen. (Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid per visum deliquisti. Amen.) Pri poma-

zaní uší: Skrze toto sväté pomazanie a pre svoje láskavé milosrdenstvo nech ti Pán odpustí všetky hriechy, ktoré si spáchal sluchom. Amen. (Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid per auditum deliquisti. Amen.) Pri pomazaní nosa: Skrze toto sväté pomazanie a pre svoje láskavé milosrdenstvo nech ti Pán odpustí všetky hriechy, ktoré si spáchal čuchom. Amen. (Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid per odoratum deliquisti. Amen.) Pri pomazaní perí: Skrze toto sväté pomazanie a pre svoje láskavé milosrdenstvo nech ti Pán odpustí všetky hriechy, ktoré si spáchal chuťou a hovorom. Amen. (Pe istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid per gustum et locutionem deliquisti. Amen.) Pri pomazaní rúk: Skrze toto sväté pomazanie a pre svoje láskavé milosrdenstvo nech ti Pán odpustí všetky hriechy, ktoré si spáchal dotykom. Amen. (Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid per tactum deliquisti. Amen.) Pri pomazaní nôh: Skrze toto sväté pomazanie a pre svoje láskavé milosrdenstvo nech ti odpustí všetky hriechy, ktoré si spáchal chôdzou. Amen. (Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid per gressum deliquisti. Amen.) Pri pomazaní obidvoch čiastok tela (obidvoch očú, uší atď.) formula sa vyslovuje iba raz. Pri vyslovení slova „pomazanie" kňaz robí znak v podobe kríža, čo nepatrí do podstaty, ale podľa predpisu Cirkvi má sa zachovať. K podstate nepatria ani slová „sväté" ani „a svoje láskavé milosrdenstvo", tým menej slovo „Amen", lebo i bez neho smysel vety je zakončený. No bez dôvodu nesmú sa vynechať ani tieto slová. Ak v prípade nutnosti sa pomaže iba čelo, forma sviatosti znie: Skrze toto sväté pomazanie nech ti Pán odpustí všetky hriechy, ktoré si spáchal. Amen. (Per istam sanctam unctionem indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquisti. Amen. Rit. Rom., tit. v. c. 1., n. 21.) Potom kňaz utrie si striedkou chleba palec, ktorým mazal, umyje si ruky a utrie. Striedku s vodou treba

dať do sakrária alebo do ohňa. Tieto veci treba mať v dome chorého pripravené. Patrí sa už aj z ohľadu na sv. prijímanie, ktoré obyčajne je spojené s posledným pomazaním, aby stôl bol prikrytý čistým bielym obrusom, aby na ňom stál kríž medzi dvoma horiacimi sviecami a pohár vody s lyžičkou. Kňaz po prijímaní chorého načrie trochu vody lyžicou a umyje si prsty, aby prípadné omrvinky Tela Kristovho sa nezneuctily. Vodu môže dať vypiť chorému, čo často pre suchotu hrdla mu prichádza vhod, aby ľahšie mohol prehltnúť sv. hostiu, alebo môže ju vyliať i do ohňa.

Iba kňaz môže platne vysluhovať túto sviatosť. (C. 938, § 1.) Riadnym vysluhovateľom je miestny farár, to jest farár miesta, kde leží chorý. V prípade potreby aspoň z povolenia rozumne predpokladaného toho istého farára alebo miestneho ordinára ktorýkoľvek kňaz môže vysluhovať túto sviatosť. (Tamtiež, § 2.) Chorému biskupovi ju vysluhujú podľa hodnosti kanonici. (C. 397, n. 3) V kňazských rehoľných domoch právo a povinnosť vysluhovať posledné pomazanie majú predstavení skrze seba alebo iného. Vzťahuje sa to na chorých profesov, novicov a iných, ktorí deň a noc sú v dome, ako pomocníci, chovanci, hostia a chorí. V kláštoroch mníšok toto právo a povinnosť má riadny spovedník alebo jeho zástupca. V iných, svetských reholiach toto právo a povinnosť patrí miestnemu farárovi alebo kaplánovi, ktorého vymenoval ordinár namiesto farára. (C. 514, §§ 1—3.) Riadny vysluhovateľ povinný je vysluhovať túto sviatosť zo spravodlivosti, lebo sa k tomu zaviazal prijatím úradu. Môže to urobiť sám alebo skrze iného. V naliehavom prípade každý kňaz je povinný z lásky vysluhovať sviatosť. (C. 939.) Posledné pomazanie má sa vysluhovať po sv. prijímaní chorého, avšak z každého rozumného dôvodu možno to urobiť aj pred ním. Kňaz má byť oblečený do superpelície, na sebe má mať fialovú štólu alebo aspoň štólu vôbec. Pravda, ak by z nejakého dôvodu nemal štólu, sviatosť by bola platná. Bez dôvodu nesmie vynechať ani modlitby, ktoré v rituáli nasledujú po pomazaniach. Ak by sa musel napr. ponáhľať k inému chorému, úradnú omšu slúžiť a pod., nebolo by to hrie-

chom. Pri vysluhovaní má byť podľa možnosti prítomný aj pomocník (kostolník, miništrant a pod.).

Subjektom sviatosti je každý kresťan, ktorý samostatne používa svoj rozum a pre chorobu alebo starobu sa nachádza v nebezpečenstve smrti. (C. 940, § 1.) Teda nemôže sa udeliť vojakom pred bitkou, odsúdeným na smrť, cestujúcim na rozzúrenom mori a pod., lebo nie sú chorí a podľa sv. Jakuba túto sviatosť možno vysluhovať iba chorým. Ale môže sa udeliť pri ťažkom pôrode, po ťažkej operácii, zranení (i súboji) a pod., lebo títo ľudia sa nachádzajú v ťažkej chorobe. Ale nemôže sa dať celkom zdravému človekovi pred operáciou, lebo nie je chorý, a z toho istého dôvodu ani po ľahkej operácii. Choroba musí byť vážna, pravdepodobne môže z nej nasledovať smrť. Nestačí teda iba možnosť smrti. S druhej strany však nemáme byť pri posudzovaní veľmi úzkostliví, lebo človek sa ľahko môže mýliť v diagnóze a sviatosti sú pre ľudí. Keby sa však pri posúdení stal podstatný omyl, to jest, keby domnelý pacient nebol vážne chorý, sviatosť by nebola platná. Keby bola o tom vážna pochybnosť, môže sa dať posledné pomazanie iba podmienečne. To isté treba povedať, ak sa pochybuje, či chorý už užíval svoj rozum, alebo či je mítvy (C. 941), lebo u nich možno pochybovať o úmysle, ktorý je potrebný k platnosti. Odoprieť má sa iba tým, ktorí bez pokánia tvrdošijne vytrvajú v zjavnom ťažkom hriechu, lebo nie sú toho hodní, hoci by si to výslovne žiadali. Ak sa o tom pochybuje, môže sa sviatosť udeliť podmienečne. (C. 942.) Bezpodmienečne sa má udeliť tým, ktorí, keď boli ešte pri sebe, a aspoň implicitne o to žiadali, alebo by boli pravdepodobne žiadali, hoci potom stratili vedomie alebo rozum (C. 943); veď iste mali explicitný alebo implicitný habituálny úmysel, ktorý stačí na prijatie sviatosti ako daru Božieho.

Keďže sviatosť posledného pomazania je sviatosťou živých, vedome môže sa prijať iba v stave *posväcujúcej milosti,* ináč sa spácha svätokrádež. Tento stav chorý by mohol získať aj vzbudením dokonalej ľútosti. Ale keďže, ako sme vyššie povedali, príkaz Boží žiada v nebezpečenstve smrti prijať sviatosť poká-

nia, musí sa chorý vyspovedať, ak má ťažké hriechy. U tých, ktorí stratili vedomie, potrebná je nedokonalá ľútosť, aby sviatosť bola osožná. V tom prípade zo sviatosti živých výnimočne sa stane sviatosť mŕtvych. Vyššie sme uviedli, na základe akých uvažovaní možno chorým v bezvedomí, ba i mŕtvym, udeliť za isté obdobie nielen rozhrešenie, ale i posledné pomazanie. Tu iba znova prízvukujeme, že takým chorým alebo zdanlivo mŕtvym ostatné pomazanie pomôže istejšie ako rozhrešenie, lebo k platnosti rozhrešenia ako látka sú potrebné spoveď, ľútosť s predsavzatím a prijatým zadosťučinením, kým k platnosti posledného pomazania treba mať iba úmysel, a to jeho najnižší stupeň, habituálny implicitný. Teda ak niet času a treba voliť medzi rozhrešením a posledným pomazaním, voľme pomazanie.

Sviatosť posledného pomazania *v tej istej chorobe možno prijať iba raz,* lebo jej účinky sa vzťahujú na okamih smrti, ktorý je iba jeden. Keby však chorý vyzdravel a potom znova upadol do ťažkej, tej istej alebo inej choroby, môže sa mu zase udeliť. (C. 940, § 1.) Keby sa pochybovalo, či nebezpečenstvo smrti je to isté alebo odlišné, odporúča sa sviatosť opakovať.

Hoci táto sviatosť *nie je potrebným prostriedkom* spásy, nik ju nesmie zameškať. (C. 944.) Potrebná a to podmienečne bola by k večnej spáse iba vtedy, keby chorý bol bez vedomia a v ťažkom hriechu, no nemohol by dostať rozhrešenie, čo nemôže byť aktuálne, lebo ak kňaz môže udeliť ostatné pomazanie, môže i rozhrešiť. Ale chorý o tom nevie, preto nemožno hovoriť o povinnosti jeho, ale iba o povinnosti kňazovej, prípadne príbuzných, aby ku chorému zavolali kňaza. Ak chorý je pri sebe, nie je povinný pod ťažkým hriechom prijať sviatosť, lebo ak má ťažké hriechy, i rozhrešenie môže ho od nich oslobodiť. Ale zhrešil by aspoň všedne, lebo by si nevšimol sviatosť, ktorá bola ustanovená Kristom práve pre chorých. Hlavne príbuzní a predstavení majú sa starať, aby chorý prijal sviatosť, kým je pri sebe. (C. 944.) Ak je už v bezvedomí, ľahko sa vystavuje nebezpečenstvu, že stratí večnú spásu. Pritom treba bojovať proti nekresťanskej povere, podľa ktorej pomazaný musí skoro zomrieť. Naopak, často vyzdravie.

ŠIESTA STAŤ

SVIATOSŤ KŇAZSTVA

A. Povaha, látka, forma, vysluhovateľ vysviacky kňazskej

Kristus Pán ustanovil duchovný rad, čiže svätenie kňazské, aby mal kto vysluhovať sviatosti (okrem krstu a manželstva). Vysviacka znamená akt, ktorým sa ustanovuje povolaná osoba; rad (sviatosť) je jej účinok v duši vysväteného. Vysviackou dostáva človek duchovnú moc nielen *vysluhovať* sviatosti, ale i *usmerňovať* tých, ktorí sviatosti užívajú. To predpokladá osobitné milosti, dané Bohom pre tieto účely, a preto bola ustanovená osobitná sviatosť.

Sviatosť je iba jedna, ale má *rozličné stupne* podobne ako krst, ktorý má rozličné prípravy, poukazujúce na hlavný obrad a vyjadrujúce niektorý účinok krstu, ako podanie horiacej sviece, ktoré značí nadprirodzené svetlo, získané pri krste, podanie bielej šatky, značiace očistenie duše od dedičného a iných hriechov atď. Aj pri sviatosti kňazstva jednotlivé stupne poukazujú na hlavný úkon, na vysviacku kňaza a pripravujú na ňu, pravda, nie naraz, ako sa to deje v krste, ale oddelene, v osobitných obradoch. Takto sviatosť má sedem stupňov: ostiariát, lektorát, exorcistát, akolytát, subdiakonát, diakonát, presbyterát (episkopát). Dišputuje sa o tom, či episkopát je odlišný od presbyteriátu, alebo či je iba jeho doplnením a zavŕšením. Väčšina autorov je so sv. Tomášom tohto druhého názoru, lebo v praxi cirkevnej nik nemôže byť biskupom, kto nie je kňazom. Iní zase tvrdia, že je to osobitný rad, lebo vyžaduje osobitnú vysviacku. Proti tomuto názoru prví môžu namietať, že i doplnenie kňazskej moci môže vyžadovať osobitný obrad. Aby však niekto bol vysvätený za biskupa s istou platnosťou, musí sa v praxi pridržiavať prvej mienky. Presbyterát (s episkopátom), diakonát, subdiakonát sú rady vyššie alebo sväté (ordines maiores), ostatné sú nižšie (ordines minores). Medzi nimi episkopát, presbyterát a diakonát sú sviatosťami a vtláčajú charakter. O subdiakonáte sa dišputuje. Pravdepodobnejšie

sviatosťou nie je, lebo napr. východná cirkev ho nepovažuje za svätý rad. Ani najnovšia konštitúcia Pia XII. z 30. nov. 1947 ho nespomína medzi radmi, ktoré sú istotne sviatosťami. Nižšie rady istotne nie sú nimi, sú iba sväteninami, ako posviacka opáta a pod. Ustanovila ich Cirkev, a to postupne, podľa potreby. Napr. v gréckej cirkvi až podnes je iba lektorát.

Ostiariát poskytuje moc otvárať a zatvárať kostol, pripúšťať do kostola hodných a vytvárať nehodných. *Lektorát* dáva moc čítať žalmy a iné nábožné čítania v kostole, poúčať ľud vo veciach viery, žehnať chlieb a nové ovocie. *Exorcistát* poskytuje moc vyháňať zlého ducha podľa exorcizmu Cirkvou ustáleného. *Akolytát* dáva moc posluhovať pri oltári: zažíhať sviece, prichystať vína a vody do ampuliek a podávať ich pri omši subdiakonovi. Nižšie rady neukladajú osobitné povinnosti, ako je celibát, každodenne recitovať breviár. Ich funkcie dnes vykonávajú i laici: ostiariát kostolník, lektorát modleník, akolytát miništranti. Vykonávať exorcizmus pre chúlostivosť veci je pre exorcistov suspendované. Povoľuje sa iba kňazom, a to osobitným poverením ordinárovým.

Subdiakonát dáva moc v slávnostnej sv. omši posluhovať diakonovi a slávnostne spievať epištolu. *Diakonát* poskytuje moc v slávnostnej sv. omši bezprostredne posluhovať kňazovi, slávnostne spievať evanjelium, slávnostne krstiť, vysluhovať sv. prijímanie a kázať. *Presbyterát* (kňazstvo) dáva moc vysluhovať všetky sviatosti a sväteniny okrem tých, ktoré sú rezervované iným, viesť veriacich skutkom a náukou. *Episkopát* poskytuje moc vysluhovať všetky sviatosti a sväteniny (okrem úkonov rezervovaných pápežovi, ako je požehnanie zlatej ruže, Agnus Dei, arcibiskupského palia a pod.) a spravovať čiastku Cirkvi (diecézu).

Pred nižšími radmi sa udeľuje tonzúra, ktorá spočíva v tom, že ordinujúci vystrihne ordinandovi časť vlasov v okrúhlom tvare. Nie je radom, hoci Cirkevný zákonník takto ju nazýva z praktických dôvodov (jednoduchosť). (C. 950.) Je iba prípravou pre rady a zaraďuje kandidáta zo stavu svetského do duchovného.

Najbližšou látkou pri *ostiariáte* je podanie kľúča, ktorého ordinand má sa dotknúť pravicou. Môže to byť hocijaký kľúč, i z dreva, skla, len z cukru a pod. látky nie, lebo takýto už vôbec nesymbolizuje otváranie, zatváranie. Pri *lektoráte* látkou je podanie knihy sv. čítaní (misál, breviár, Písmo sv.), ktorej sa má dotknúť pravicou. Pri *akolytáte* najbližšia látka je dvojaká: a) podanie svietnika s vyhasnutou sviecou a b) prázdnej ampulky. Obidvoch musí sa ordinand dotknúť pravicou. Formou pri všetkých týchto radoch sú slová, ktoré ordinujúci odrieka pri podávaní jednotlivých predmetov.

Pri *subdiakonáte* vec nie je taká jasná. Podľa niektorých autorov iba podanie prázdneho kalicha s prázdnou paténou je najbližšou látkou. Podľa iných je ňou podanie knihy epištol. Teda, aby ordinácia bola istotne platná, majú sa zachovať obidva obrady. Teda ak niektorý bol vynechaný, má sa doplniť. Formou sú slová, ktoré sprevádzajú podanie. Pri tejto ordinácii sa podávajú aj plné ampulky a sv. rúcha, čo už nepatrí k podstatnému obradu, a preto má sa nahradiť, ak je to ľahko možné (bez pohoršenia a pod.).

Už od storočí bola podobná ťažkosť aj s určovaním najbližšej látky pri ostatných, vyšších radoch. Je ňou oddávna nielen vkladanie rúk, ale i podanie predmetov, ako knihy evanjelií, kalicha s vínom (a s trochou vody), patény s hostiou a kladenie knihy evanjelií na krk. O vkladaní rúk nik nepochyboval, že patrí k podstate ordinácií, lebo jedine ono sa spomína vo sv. Písme, kým o ostatných veciach niet v ňom zmienky. No keďže sa užívaly a užívajú dodnes, niektorí považovali aj tieto úkony za podstatné. A keďže tu neplatí probabilizmus, lebo ordinácia pre neprajné následky (platnosť sviatosti) musí byť istotne platná, každý musel uznať, že pri ordinácii treba sa správať tak, ako by aj tieto patrily k podstate. Ťažkosť rozriešil Pius XII. konštitúciou „Sacramentum Ordinis" z 30. nov. 1947, v ktorej podáva definitívnu úpravu.

Podľa nej najbližšou látkou *diakonátu* je vloženie biskupovej pravice na hlavu ordinanda. Forma je zahrnutá v prefácii, ktorá sprevádza vloženie ruky. Podstatné sú slová: „Vpusť

doňho, prosíme, Svätého Ducha, aby bol posilnený v diele tvojej služby, verne vykonanej darom tvojej sedmorakej milosti." (Emitte in eum, quaesumus, Domine, Spiritum Sanctum, quo in opus ministerii tui fideliter exsequendi septiformis gratiae munere roboretur.) Okrem toho, čo teraz už isto nepatrí k podstate, biskup odovzdáva ordinandovi knihu evanjelií a sv. rúcha: štólu, ktorú mu sviaže pod pravým ramenom, a dalmatiku. Najbližšou látkou *presbyterátu* je prvé vloženie biskupových rúk, ktoré sa deje ticho, bez slov. Teda nie pokračovanie vloženia, ktoré sa deje tým, že biskup má vystretú ruku nad ordinandom, ani tretie, ktoré sa vykoná po sv. prijímaní a znamená, že kňaz dostal vo vysviacke i moc oslobodzovať od hriechov. Formou zase je prefácia, sprevádzajúca vloženie rúk. Podstatné sú tieto slová: „Daj, prosíme, všemohúci Otče, tomuto služobníkovi svojmu hodnosť kňazstva. Obnov v jeho útrobách ducha svätosti, aby dosiahol od teba, Bože, úrad druhej zásluhy (prvá patrí biskupovi) a aby prísnosť svojich mravov preukázal príkladným správaním sa." (Da, quaesumus, omnipotens Pater, in hunc famulum tuum Presbyterii dignitatem. Innova in visceribus eius spiritum sanctitatis, ut acceptum a te, Deus, secundi meriti munus obtineat censuramque morum exemplo suae conversationis insinuet.) Okrem toho biskup mu podáva kalich s vínom a vodou a paténu s hostiou, ktorých sa má ordinand dotknúť pomazanými prstami, skrižuje mu štólu na prsiach, položí mu omšové rúcho na plecia a vkladá mu ešte raz obe ruky na hlavu, pričom hovorí: „Prijmi Ducha Svätého! Ktorým odpustíš hriechy, odpúšťajú sa im, a ktorým zadržíš, zadržané sú." Ale toto všetko nepatrí do podstaty. Najbližšou látkou *biskupskej konsekrácie* je vloženie rúk biskupa konsekrátora na hlavu kandidáta. Formou je prefácia, sprevádzajúca tento obrad. Podstatné sú slová: „Doplň v tvojom kňazovi vrchol svojej služby a opatreného ozdobami celého oslávenia posväť ho rosou nebeského pomazania." (Comple in Sacerdote tuo ministerii tui summam, et ornamentis totius glorificationis instructum coelestis unguenti rore sanctifica.) Podľa konštitúcie „Episcopalis Consecrationis" z 30. novembra 1944

majú to urobiť traja biskupi. Aby konsekrácia bola platná, stačí jeden, ak viacerí sa nemôžu zúčastniť. V tom prípade nech asistujú kňazi vyššej hodnosti, ako preláti, kanonici z dišpenzu Sv. Stolice. (C. 954.) Okrem toho kandidátovi sa kladie na krk a na plecia kniha evanjelií, pomaže sa mu hlava i ruky krizmou, podáva sa mu biskupská palica a prsteň, ako i kniha evanjelií, čo však nepatrí k podstate, ale má sa presne zachovať i podľa novej konštitúcie. Vkladanie rúk vo všetkých troch prípadoch má sa diať fyzicky, to jest biskupova ruka naozaj má sa dotknúť hlavy kandidátovej. Navlečená rukavička neprekáža. Keby však vkladanie ruky bolo iba morálne, to jest, ruka by bola iba vystretá nad hlavou, ordinácia by bola platná. Nová dispozícia nemá retroaktívnu moc, to jest nevzťahuje sa na minulé ordinácie. V pochybných prípadoch treba sa obrátiť na Sv. Stolicu.

Ak nejaký obrad väčšieho významu, ako napr. pomazanie rúk, bol vynechaný, pravdepodobne ho treba nahradiť ako v krste (C. 759—769). Konštitúcia o tom nehovorí nič. Preto v takýchto prípadoch bude treba obrátiť sa priamo na Sv. Stolicu a od nej žiadať rozhodnutie. (Periodica de re morali, canonica, liturgica, 1948, i, 38.)

Riadnym vysluhovateľom vysviacky je vysvätený biskup; mimoriadnym ten, ktorému moc udeľovať niektoré rady povoľuje právo alebo Sv. Stolica, hoci nie je vysvätený za biskupa. (C. 951.) Každý biskup vždy platne ordinuje. Pravda, na to je potrebné, aby sám bol ordinovaným biskupom, ktorý svoj biskupský charakter odvádza až od apoštolov. Kardináli, hoci nie sú biskupmi, môžu udeľovať tonzúru a nižšie rady, ak kandidát má povoľujúci list od vlastného ordinára. (C. 239, § n. 22.) To isté môže udeľovať svojim poddaným skutočný opát (de regimine), hoci nie je biskupom, ale s podmienkou, že složili už aspoň jednoduché sľuby, ďalej že on sám je kňazom a zákonite prijal opátske požehnanie. (C. 964, 1.) Konsekrácia biskupa je rezervovaná pápežovi, takže ani jeden biskup nemôže vysvätiť na biskupa bez osobitného príkazu sv. Otca, (C. 953) ktorý pri vysviacke treba prečítať. Biskup dovolene môže ordi-

novať iba vlastných poddaných, cudzích len z povolenia vlastného biskupa (C. 955, § 1), ktoré sa dáva povoľujúcim listom (litterae dimissoriae). Biskup, nehatený zákonitou prekážkou, sám má ordinovať vlastných poddaných. Poddaného východného obradu nemôže dovolene ordinovať bez povolenia Sv. Stolice. (C. 955, § 2.) Vlastným biskupom so zreteľom na ordináciu svetských duchovných je iba biskup diecézy, v ktorej kandidát má bydlisko a zároveň i pôvod, alebo len bydlisko, nie však pôvod. V ostatnom prípade musí kandidát prisahať, že ostane navždy v diecéze. Vynímajú sa: kandidát, ktorý bol tonzúrou diecézy inkardinovaný, ďalej kandidát určený pre službu v inej diecéze, a rehoľníci, ktorých nemôže ordinovať vlastný opát. (C. 956.)

Ak biskup nemôže ordinovať sám, vydá povoľujúci list druhému biskupovi, aby ho on vysvätil. *Pre svetských ordinandov* vydáva tento list, pokiaľ má jurisdikciu na území:

1. *vlastný biskup,* len čo sa zákonite ujal vedenia diecézy, hoci nie je ešte vysvätený;
2. *generálny vikár* na osobitný príkaz biskupa,
3. *kapitulárny vikár* so súhlasom kapituly po roku od uprázdnenia biskupského stolca; behom roku iba tým, ktorí dostali alebo majú dostať benefícium, úrad, ktorý pre potrebu diecézy treba obsadiť,
4. *apoštolský vikár a prefekt, opát alebo prelát nullius,* hoci nemajú biskupskej hodnosti, a to i na vyššie rady. (C. 958, § 1).

Kapitulárny vikár nech však nevydá povoľujúci list tým, ktorým ho odmietol biskup. (Tamtiež, § 2.) Apoštolský administrátor môže vydať povoľujúci list ako biskup, ak je ustanovený natrvalo, ako kapitulárny vikár vtedy, ak je ustálený na určitý čas. (C. 315.) Povoľujúci list je potrebný aj pre tonzúru. Vydáva sa ústne alebo písomne. Odporúča sa však vystavovať ho písomne, aby nevznikly ťažkosti. Má byť povolený výslovne a formálne. Teda nesmie sa predpokladať, čo je prípustné len v mimoriadnych okolnostiach, keď ide o vážne potreby diecézy alebo Cirkvi; aj vtedy môže sa predpokladať s podmienkou, že biskup alebo pápež musí s tým súhlasiť.

Vyňatí rehoľníci nemôžu byť dovolene ordinovaní nijakým biskupom bez povoľujúceho listu vlastného vyššieho predstaveného. Predstavený profesov s jednoduchými sľubmi môže vydať povoľujúci list iba na tonzúru a nižšie rady. Ostatným rehoľným osobám vydáva povoľujúci list miestny biskup. (C. 964, 2—4.) Pravda, tieto rady môže udeliť aj sám. (C. 959.) Rehoľný predstavený má povoľujúci list poslať biskupovi diecézy, na území ktorej je rehoľný dom kandidáta. (C. 965.) Inému biskupovi môže ho poslať iba vtedy, ak to dovolí miestny biskup, ak je odlišného obradu, ak je neprítomný, ak v dohľadnom čase nebude ordinovať alebo ak diecéza je bez vysväteného biskupa. Biskup, ktorý v týchto prípadoch vykonáva ordináciu, musí mať o tom istotu z autentického svedectva biskupskej kúrie. (C. 966.) Avšak varujú sa rehoľní predstavení, aby v tejto veci neobchádzali diecézneho biskupa a kandidáta neposielali do iného domu, alebo aby naschvál neodkladali vystavenie povoľujúceho listu na čas, keď biskup nie je prítomný, alebo keď nebude mať ordinácie. (C. 967.)

B. Subjekt vysviacky

Platne môže byť ordinovaný iba *pokrstený mužský*. Iba mužský je už od prírody väčšmi súci na takéto vážne úkony, ako vysluhovať sviatosti, spravovať iných. Preto sv. Pavol napomína: „Ako vo všetkých cirkvách svätých, tak aj na vašich cirkevných shromaždeniach ženy nech mlčia! Nie je im totiž dovolené, aby (tam) hovorily, ale majú byť poddané, ako aj zákon nariaďuje." (1 Kor, 14, 35.) V tejto veci Nový zákon napodobňuje Starý zákon, v ktorom ženy tiež boly vylúčené z obradných funkcií. Ani diakonisy neboly nikdy vysvätené, iba posvätené. Mužské osoby, ktoré nepoužívajú svoj rozum (dojča alebo choromyseľný), ordinujú sa vždy platne, ale aj vždy nedovolene. Krst je tiež potrebný, lebo bez krstu nemožno platne prijať nijakú sviatosť. Okrem toho, ako v iných sviatostiach, aj tu k platnosti je potrebný úmysel aspoň habituálny. Avšak odporúča sa, aby ordinand mal úmysel aspoň virtuálny,

a to pre ťažké povinnosti (celibát, breviár), ktoré už v subdiakonáte berie na seba. U tých, ktorí nepoužívajú svoj rozum, úmysel nahradzuje Cirkev, ako pri krste a birmovaní. Ak niekto je ordinovaný z ťažkého strachu, alebo ho nútia, ordinácia je platná, ale rečený môže žiadať oslobodenie od povinnosti stavu (celibát, breviár); ak to dokáže, Sv. Stolica ho od nich aj oslobodí.

Aby niekto bol *dovolene* ordinovaný, musia sa splniť tieto podmienky:

1. Musí mať *povolanie,* ktoré je dvojaké: vonkajšie a vnútorné. *Vonkajšie* je „volanie" od biskupa, to jest jeho voľba, ktorou niekoho určí pre ordináciu. (I. Lahiton, La vocation sacerdotale, traité théoretique et pratique, Paris, 1914.) O ňom hovorí sv. Pavol, keď napomína Timoteja: „Na nikoho prenáhlene neskladaj ruky! Nemaj účasti na hriechoch iných ľudí!" (1 Tim, 5, 22.) Preto ordinár musí sa presvedčiť, či kandidát má potrebné vlastnosti a či prijímajúc rad nie je nejako hatený. (C. 968, § 1.) Nesmie nikoho ordinovať, kto pre diecézu nie je potrebný alebo aspoň užitočný. (C. 969, § 1.) Vlastný biskup alebo vyšší rehoľný predstavený môže svojim poddaným zakázať, aby prijali rad z akéhokoľvek kanonického dôvodu, i tajného a to i mimo súdu. Avšak menovaní majú rekurz k Sv. Stolici alebo ku generálnemu predstavenému, ak ide o rehoľníkov, ktorým to provinciál zakázal. (C. 970.) Zakazuje sa niekoho z akéhokoľvek dôvodu, akýmkoľvek spôsobom nútiť k ordinácii, alebo odhovárať od nej súceho. (C. 971.) *Vnútorným povolaním* rozumieme isté fyzické, rozumové a mravné vlastnosti, ktoré robia človeka spôsobilým venovať sa službe Božej a spáse duší. Keby však ordinovaný nechcel prijať vyššie rady, biskup ho nemôže k tomu nútiť, ani mu zakázať prijatý rad vykonávať. Výnimkou je prípad, keby ho v tom podľa úsudku biskupa hatila nejaká prekážka alebo iný ťažký dôvod. Najmä vyššie rady nemôže biskup udeliť nikomu, o ktorého kanonickej spôsobilosti nie je na základe pozitívnych dôkazov morálne presvedčený. Ináč veľmi ťažko hreší a vystavuje sa nebezpečenstvu spoluúčinkovať v hriechoch iných. (C. 973.) Pre kňazské povola-

nie nie je potrebné vnútorné Božie vnuknutie, aké mávali niektorí svätí, lebo to je mimoriadna vec. Od Boha ho nemožno čakať ani dokázať, ak nechceme pokladať zaň náklonnosť celej osobnosti ku kňazskému povolaniu, ktoré však nie je nadprirodzeným darom, ale hlasom povahy, pričom, pravda, nikdy nemôžeme vylúčiť účinkovanie milosti, ba musíme ho predpokladať. Volanie prírody a nadprírody človek nie je povinný poslúchnuť pod ťažkým hriechom, lebo takéto „povolanie" nie je príkazom, ale iba radou. Človek môže vyplniť svoju životnú úlohu a tak byť spasený aj v inom než v duchovnom povolaní. Avšak ťažko by zhrešil, kto bez takéhoto povolania by šiel na túto dráhu, iba zo svetských ohľadov, ako sa zabezpečiť existenčne, z pohodlia a pod. Taký človek by sa vystavil nebezpečenstvu ťažkých hriechov a bol by nešťastný v živote. Ak pri jeho rozhodnutí sú smerodajné i svetské ohľady — a vo väčšine prípadov tak aj býva — ešte sa nemusí zriecť nádeje, že bude z neho hodný sluha Pánov, lebo časom môže tie úmysly Božou pomocou očistiť od svetského náteru. Na to je i seminár, kde sa mu otvoria oči: okrem lásky k žene, rodine, kariére, sú aj iné hodnoty, za ktoré hodno žiť. Len v jednom prípade nemožno kňazský stav odporúčať mužovi, keď trpí hypersexualitou, takže nemôže sa vymaniť z pohlavného zlozvyku hrešiť so sebou, hoci je to hriech celkom tajný. Podľa inštrukcií Kongregácie pre semináre a univerzity má sa už na začiatku teologického štúdia vylúčiť. Preto Cirkev radí kňazom, najmä farárom, aby si osobitne všímali chlapcov, ktorí prejavujú náklonnosť ku kňazskému povolaniu, aby ich chránili pred svetskou nákazou, privádzali k zbožnosti, aj ich vyučovali (C. 1353), ak nechodia do verejnej školy. Tak tomu bolo totiž za dávnych čias, keď celá kňazská výchova bola iba v rukách jedného kňaza. Teraz sa to deje obyčajne v seminári. Keby kandidáti kňazstva nemohli byť už od útlych rokov v seminári, ako je to napr. tam, kde niet malého seminára, majú byť v seminári aspoň za teologických štúdií. Keby ani to nebolo možné, ako v niektorých nemeckých diecézach, kde všetci bohoslovci chodia na univerzitu, tam musí ordinár od toho z vážneho dôvodu na vlastnú zodpovednosť

dišpenzovať. (C. 972, § 1.) Obyčajne robieva sa to tak, že bohoslovci musia aspoň na jeden rok, a to na posledný, prísť do seminára. Ak niekto chce sa dať vysvätiť a z vážneho dôvodu sa zdržuje mimo seminára, treba ho doporučiť nábožnému a súcemu kňazovi, aby dával na neho pozor a pobádal ho k zbožnosti. (C. 972, § 2.)

Aby sa zistilo, či kandidát je súci pre rad, vydá sa mu *svedectvo,* (litterae testimoniales), ktoré je odlišné od povoľujúceho listu. Svedecký list svedčí o súcosti kandidáta, povoľujúcim však sa prepúšťa vlastný poddaný k cudziemu ordinárovi vo veci ordinácie. Svedecký list môžu vystaviť tí istí, čo vydávajú povoľujúci, okrem nich i kapitula, keď biskupský stolec sa uprázdnil a ešte nebol zvolený kapitulárny vikár. Vyňatí rehoľníci nepotrebujú svedecký list, iba povoľujúci, vystavený ich predstaveným a obsahujúci všetky dáta potrebné na ordináciu. (C. 995.) Pre tento účel treba pripojiť i svedectvo rektora seminára alebo kňaza, ktorému kandidát mimo seminára bol sverený, o dobrých mravoch kandidáta. (C. 993, § 3.) Pre ten istý účel mená kandidátov jednotlivých vyšších radov (subdiakonátu, diakonátu, presbyterátu), vyjmúc rehoľníkov s večnými sľubmi, majú sa verejne vyhlásiť vo farskom kostole kandidáta. No ordinár môže podľa svojho uváženia od toho dišpenzovať a nariadiť, aby sa to stalo aj v inom kostole, alebo vyhlášku dať vyvesiť na bráne kostola aspoň cez jeden sviatočný deň. Ústne vyhlásenie má sa urobiť v prikázaný sviatočný deň pri omši alebo v iný deň alebo v inú hodinu, keď je viac ľudí v kostole. Keď kandidát nebol vysvätený do 6 mesiacov, vyhlášku načim opakovať, ak ordinár nerozhodol inak. (C. 998.) Ordinár môže uložiť farárovi, ktorý číta vyhlášku, alebo aj inému, aby usilovne pátrali po mravoch kandidáta a výsledok oznámili biskupskému úradu. (C. 1000.) Pre tento účel vydala Kongregácia pre Sviatosti 27. dec. 1930 osobitné inštrukcie. Všetci veriaci sú povinní oznámiť všetky prekážky vyšších radov ordinárovi alebo farárovi ešte pred ordináciou. (C. 999.)

2. Musí mať potrebné *vedomosti*. Nik nemôže prijať tonzúru pred započatím teologie. Subdiakonát má sa udeliť na konci tretieho ročníka, diakonát na začiatku a presbyterát uprostred štvrtého ročníka teologie. Teologia má sa odbaviť v teologických učilištiach, nie súkromne. (C. 976.) Každý ordinand, svetský alebo rehoľný, musí podstúpiť skúšku z radu, ktorý má prijať. Tí, ktorí majú prijať vyššie rady, majú sa skúšať aj z iných traktátov teologie. Biskup má určiť spôsob, skúšajúcich a traktáty. (C. 996.) Cirkev vôbec chce, aby jej sluhovia mali potrebné vedomosti. (C. 974, § 1, 4.) Zo seminára načim prepustiť tých, ktorí vykazujú slabý prospech v štúdiách, takže niet nádeje, že nadobudnú dostatočné vedomosti. (C. 1371; pozri aj encykliku Pia XI. z 26. dec. 1935 „Ad catholici sacerdotii, AAS, 1936, 33—6.) Biskup má mať doktorát alebo licenciát z teologie alebo z kanonického práva, alebo aspoň má byť naozaj zbehlý v týchto odboroch. (C. 331, § 1, n. 5.)

3. Musí mať *predpísaný vek*. Pre nižšie rady vek sa neurčuje priamo, iba nepriamo. Podľa predpisu tonzúra sa nemá udeliť pred začatím teologického štúdia. (C. 976, § 1.) Avšak teologické štúdium ani v južných krajinách sa nezačína približne pred 14. rokom (u nás okolo 18. roku). No nižšie rady možno udeliť iba pred dovŕšením 21., diakonát pred dovŕšením 22. a presbyterát pred dovŕšením 24. roku. (C. 975.) Aby niekto bol vysvätený za biskupa, musí mať aspoň 30 rokov a musí byť aspoň 5 rokov kňazom. (C. 331, § 1, 2—3.) Od veku môže dišpenzovať iba Sv. Stolica. Podľa dnešnej praxe pri subdiakonáte sa nedišpenzuje, pri diakonáte zriedka, pri presbyteráte častejšie, ale v ostatnom prípade nanajvýš od poldruha roka. Pri usbdiakonáte preto sa nedišpenzuje, lebo mladý človek vlastne v ňom sa rozhodne pre celý život a nie je žiadúce, aby táto hranica bola snížená. Vek sa berie presne, nesmie chýbať ani deň a v tom nemôže dišpenzovať ani biskup.

4. Musí byť *postarané o živobytie vysväteného* (titulus canonicus) osôb vyšších radov. Nepatrí sa, aby žobrali alebo sa živili nejakým nedôstojným spôsobom. Preto biskup má sa vhodným spôsobom postarať o ich slušné živobytie. Tento titul

má byť istý a má trvať po celý život. (C. 979, § 2.) Pre svetských duchovných je to benefícium (dôchodok z cirkevných majetkov) alebo iná dotácia od Cirkvi, štátu (kongrua), súkromníkov. (C. 979, § 1.) Keby nebolo ani toho, ordinanda treba vysvätiť na službu diecézy a biskup má sa postarať o jeho živobytie (C. 981, § 1) obyčajne z príspevkov veriacich, ako je to v USA a inde. O živobytie kňazov vysvätených pre poslanie misijné sa stará misia, a to z podpôr Kongregácie pre šírenie viery a z iných prameňov. Misionár pred vysviackou musí sa zaviazať prísahou, že po celý život bude sa venovať službe diecézy alebo misie. (C. 981, § 1.) Kde biskup nemôže poskytnúť ani toto existenčné minimum, tam kňazi vykonávajú telesnú alebo duševnú prácu, aby si zarobili na živobytie. To nám pripomína časy sv. Pavla, ktorý sa živil prácou svojich rúk (robil šiatre), čo nebolo najhoršie remeslo. Zdá sa, že vývin pôjde i naďalej v tomto smere. O rehoľníkov sa stará rehoľa rozličným spôsobom (fundácie, remunerácie za ošetrovanie chorých, vyučovanie mládeže, ba i telesné práce a pod.). (C. 982.)

5. Kandidát pred vysviackou musí vykonať *duševné cvičenia;* pred tonzúrou a pred nižšími radmi aspoň trojdňové, pred vyššími radmi aspoň šesťdňové. Ale ak niekto za pol roka prijme viac vyšších radov, biskup môže redukovať čas duševných cvičení pred diakonátom, ale nie na menej ako na tri dni. Ak po duševných cvičeniach vysviacka sa odloží na viac ako na pol roka, duševné cvičenia majú sa opakovať. Ak odklad nie je veľmi dlhý, biskup má rozhodnúť o tom, či sa majú opakovať, alebo nie. (C. 1001, §§ 1, 2.)

6. Pred vysviackou na subdiakona, diakona alebo na kňaza kandidát podpíše osvedčenie, že si je vedomý všetkých povinností a tiarch, ktoré preňho z prijatého vyššieho radu vyplývajú a že tento rad prijíma celkom voľne, bez nútenia. To sa vyžaduje preto, aby po ordinácii sa nevyskytly zbytočné hádky o záväznosti týchto povinností. (AAS. 1931, 23, 120—129, 23, 74—81.)

7. Kandidát subdiakonátu pred vysviackou musí složiť *vyznanie viery* (professio fidei) podľa formuly, stanovenej Cirk-

vou. (C. 1406, § 1, n. 7.) Ordinár môže to žiadať i pred diakonátom a presbyterátom, ako to považuje za potrebné alebo osožné. Podľa doterajšej praxe, zavedenej Sv. Stolicou, zároveň má sa skladať i antimodernistický sľub, v ktorom sa zavrhujú náuky modernizmu.

8. Aby dotyčný bol *birmovaný* (C. 974, § 1, n. 1), čo sa vyžaduje už k tonzúre. A dôvodom toho je, že skrze rad človek sa stane veliteľom vo vojsku Kristovom. Avšak nie je na mieste, aby niekto sa stal veliteľom, kto prv nebol vojakom. Preto k dokladom, potrebným k ordinácií, má sa pripojiť i svedectvo o prijatí sviatosti birmovania.

9. Rady musia sa prijímať *postupne,* teda najprv nižší, potom vyšší, bez skoku. (C. 977.) Pravda, takto prijatý rad by bol platný, ale nedovolený. Podľa názoru, že episkopát je iba doplnením presbyterátu, episkopát bez predchádzajúceho presbyterátu by bol i neplatný, lebo doplniť môžeme iba to, čo už jestvuje.

10. Ordinovaný má dodržať predpísané *prestávky* (interstitia) preto, aby mal čas vycvičiť sa v prijatom rade. Prestávku medzi tonzúrou a medzi ostiariátom alebo medzi jednotlivými nižšími radmi určí biskup podľa svojho múdreho úsudku. Medzi akolytátom a subdiakonátom má byť aspoň jeden rok, medzi subdiakonátom a diakonátom, medzi diakonátom a presbyterátom majú uplynúť aspoň tri mesiace. Tento čas môže sa skrátiť podľa úsudku biskupa, keby si to vyžadovala potreba alebo prospech Cirkvi. Avšak nikdy nie je dovolené bez osobitného povolenia Sv. Stolice udeliť nižšie rady spolu so subdiakonátom alebo dva vyššie rady v ten istý deň. Ba nie je dovolené ani udeliť tonzúru spolu s niektorým nižším radom alebo všetky nižšie rady spolu. (C. 978.)

11. Ordinovaný za diakona, kňaza a biskupa má byť v stave *posväcujúcej milosti,* lebo tieto tri rady sú sviatosťami živých, ktoré bez svätokrádeže nemožno prijať v ťažkom hriechu. Keby šlo iba o ordináciu, stačila by i dokonalá ľútosť. Všetci ordinandi pristupujúci v omši k sv. prijímaniu, musia sa vyspovedať, ak majú ťažké hriechy, keď, pravda, necelebrujú spolu

s konsekrátorom (spolucelebruje kňaz, biskup), na čo je potrebná sv. spoveď. U nižších radov, keďže nie sú sviatosťami, iba sväteninami, nespácha aspoň ťažký hriech ten, kto ich prijíma v stave ťažkého hriechu, ale iste sa dopustí všedného hriechu. No keby v takom stave pristúpil pri ordinácii k sv. prijímaniu, iste by ťažko zhrešil.

12. Kandidát musí byť *bez iregularít a iných prekážok,* ktoré zabraňujú, aby prijal alebo konal niektorý rad. (C. 968.) Ak prekážka je sama v sebe večná, volá sa *iregularitou.* (C. 983.) Nikdy neprestáva od seba, iba dišpenzáciou, kým jednoduchá prekážka môže prestať napr. časom i sama od seba. Iregularita je alebo *z nedostatku* (ex defectu) nejakej telesnej, rešp. duševnej vlastnosti, alebo zo *zločinu* (ex delicto). Prvá môže byť a obyčajne aj je bez viny, druhá vždy predpokladá hriech. Iregulárni *z nedostatku* (C. 984) sú:

a) *Nezákonití,* či už nezákonitosť je verejná alebo tajná, okrem tých, ktorí by sa legitimovali alebo složili slávnostné sľuby. Pritom treba vedieť, že podľa cirkevného zákona nie je nezákonitý ten, koho aspoň jeden rodič dobromyseľne nevedel, že manželstvo je neplatné, ani tí, o ktorých sa šušká, že sú nezákonití, ale nedá sa to dokázať. To isté treba povedať o tých, ktorých nezákonitosť je pochybná. Iregularita prestáva, ak rodičia uzavrú manželstvo. V každom prípade výnimkou sú tí, ktorí sa narodili z cudzoložstva alebo zo svätokrádežnej súlože, hoci ich rodičia, odstrániac prekážku, potom uzavreli platné manželstvo. Iný spôsob, ako odstrániť túto iregularitu, je složiť slávnostné sľuby. U jezuitov iregularita prestáva aj složením jednoduchých sľubov. To však neplatí pre prelatúru. Teda nezákonitý nemôže sa stať kardinálom, biskupom, opátom alebo prelátom nullius a vyšším predstaveným v reholi; výnimky sú prípustné iba na základe osobitného dišpenzu od Sv. Stolice. Konečne iregularita prestáva i dišpenzáciou. Takým spôsobom môžu byť oslobodení od tejto prekážky i narodení z cudzoložstva a zo svätokrádežnej súlože.

b) Telesne vadní, ktorí bez nebezpečenstva zneuctenia svätých vecí alebo neslušnosti by nemohli vykonávať službu pri

oltári. Keby však niekto už prijal rad, potrebná je väčšia vada, aby ho nemohol vykonávať. V tom prípade by sa nezakázaly funkcie, ktoré by mohol správne vykonávať. V tom smysle je iregulárny slepec, ktorý vôbec nevie očami čítať misál a iné liturgické knihy. Teda jednooký nie je iregulárny; mohol by ním byť nanajvýš pre deformitu, ktorá sa dnes už ľahko odstráni umelým okom. Jednooký mohol by však celebrovať súkromne, ak by oko stratil po ordinácii. Iregulárni sú aj celkom hluchí, ktorí by nemohli počuť odpovede miništranta. Avšak nie tí, ktorí len nedočujú. Aj úplne hluchí, ktorí stratili sluch po ordinácii, môžu vykonávať rad. Iregulárni sú nemí, ktorí nemôžu vysloviť formu sviatosti, bľabotaví, ktorí bez výsmechu by nemohli vykonávať svoj úrad. Ďalej iregulárni sú jednorukí alebo bez obidvoch rúk. Keby však chýbala len ľavá ruka, ktorá by sa nahradila umelou, už vysvätený by mohol celebrovať i bez dišpenzu. Iregulárny je aj ten, kto nemá pravej ruky alebo palca na pravej ruke, lebo by nemohol lámať hostiu. Komu chýbajú ostatné prsty, je iregulárny pre deformitu. Už vysvätený kňaz s touto vadou by mohol súkromne celebrovať v prípade, keby predsa mohol lámať hostiu. Iregulárni pre deformitu sú veľmi hrbatí ľudia, ďalej kuľhaví, beznosní a iní, ktorí by vzbudzovali značný odpor vo veriacich. Iregulárni sú tí, ktorým sa ruky natoľko trasú, že by pri omši ľahko vyliali sv. Krv, ako aj tí, ktorí neznášajú víno a hrozilo by nebezpečenstvo, že zneuctia Eucharistiu. Ak táto iregularita je pochybná — a často je —, biskup môže dišpenzovať.

c) *Duševne vadní,* ako epileptici, choromyseľní alebo tí, ktorí sú alebo boli posadlí zlým duchom. Ak sa stali chybnými po prijatí radu a isto sú už od toho oslobodení, ordinár môže svojim poddaným povoliť, aby znova vykonávali funkcie. Pravda, ordinár musí si počínať veľmi obozretne, lebo ľudia týmito vadami postihnutí zriedkakedy sa vyliečia. Pri posadlosti treba zistiť, či je to opravdivá posadlosť alebo iba patologický zjav, čo je veľmi chúlostivá úloha. No nie je žiadúce vysvätiť psychopata.

d) Zdanliví bigamisti, ktorí sukcesívne uzavreli dvoje alebo viac platných manželstiev. Manželstvá nemusia byť sviatosťami. Stačí, aby boly platné. Teda ide o bigamiu, ak jedno manželstvo bolo uzavreté v pohanstve, druhé po prijatí krstu. Ale obe musia byť opravdivé; nestačí, ak sú iba putatívne, to jest, ak myslíme, že jedno alebo obidve sú platné, hoci v skutočnosti nie sú. Dôvod tejto iregularity je v tom, že iba jedno manželstvo zobrazuje dokonalé spojenie, aké je medzi Kristom a Cirkvou. Dve manželstvá toto dokonalé spojenie nepredstavujú. Preto Cirkev považovala za správne, aby bigamista bol iregulárny, keďže v ordinácii sa tiež spája s Cirkvou a s Kristom. Ak bigamia je opravdivá, to jest ak druhé manželstvo je neplatné, iregularita tiež nastáva, ale pre právnu nečestnosť, o ktorej ihneď bude reč.

e) Právne nečestní sú tí, ktorí právnym poriadkom stratili česť, hoci navonok ešte ju v skutočnosti majú, pretože sa o tom nevie. Teda česť možno takto stratiť i pre tajný hriech. Neoslobodzuje od nej ani nevedomosť, lebo je to vindikatívny trest. (C. 2229, § 3, n. 1.) Aby však niekto právne stratil česť, musí spáchať hriech objektívne a subjektívne ťažký. (C. 2218, § 2.) *Právne nečestný je:*

aa) Kto sa prihlásil do nekatolíckej sekty alebo verejne sa k nej pripojil (C. 2314, § 1, n. 3);

bb) kto odhodil sväté spôsoby alebo na zlý cieľ ich odcudzil alebo podržal (C. 2320);

cc) kto porušil mŕtvoly alebo hroby krádežou alebo iným zlým úmyslom (C. 2328);

dd) kto použil násilie proti osobe rímskeho pápeža, kardinála alebo legáta rímskeho pápeža (C. 2343, §§ 1—2);

ee) duelant a jeho svedkovia (sekundanti), nie však iní pomocníci, ako lekár (C. 2351, § 2);

ff) bigamisti, to jest tí, ktorí aj pri platnom manželskom sväzku sa pokúsili o nové manželstvo, hoci civilné (C. 2356);

gg) laici, odsúdení pre hriechy spáchané s maloletými osobami niže 16 rokov alebo pre znásilnenie, sodomiu, krvismilstvo alebo zvedenie (C. 2357, § 1);

f) *sudca,* ktorý spravodlivo odsúdil niekoho na smrť. Keby to urobil nespravodlivo, tiež by bol iregulárny, ale nie z nedostatku jemnosti (ex defectu lenitatis), lež zo zločinu vraždy, o čom bude reč nižšie. Nie je iregulárny prezident, ktorý potvrdí výrok smrti, lebo nie je sudcom. Ani členovia poroty, ktorí iba vynášajú výrok viny alebo neviny, ale vlastne neodsudzujú. Rozsudok na základe ich výroku vynáša iba sudca z povolania, ktorý podľa zákona vymeria trest. Ak je viac sudcov, iregulárny je ten, ktorého hlas účinne vplýval na odsúdenie na smrť. Iregulárny je i kat, ktorý vykoná rozsudok, jeho bezprostrední a dobrovoľní pomocníci. Teda nie je iregulárny ten, kto stavia šibenicu, kto vezie odsúdeného na popravište a pod. Iregulárny je iba ten, kto v samom akte popravy pomáha, držiac odsúdeného a pod. Musí to robiť dobrovoľne, nie z prinútenia. Teda vojaci, ktorí dostanú rozkaz popraviť, nie sú iregulárni. Vo všetkých týchto prípadoch musí nasledovať smrť, aby nastala iregularita.

Iregulárni pre zločin sú (C. 985):

a) *Apostati, heretici a schizmatici.* Apostatom je ten, kto úplne zanechá kresťanskú vieru. Heretik, podržiac si meno kresťana, popiera nejakú pravdu, ktorú má veriť vierou božskou a katolíckou, alebo o nej pochybuje. Schizmatik nechce byť v spojení s Cirkvou alebo nechce sa stýkať s členmi Cirkvi. (C. 1325, § 2.) I dobromyseľní heretici potrebujú na vysviacku dišpenz od iregularity, lebo táto dobromyseľnosť v dospelom veku ťažko sa predpokladá a ešte ťažšie sa dokáže, pravda, okrem prípadov, v ktorých ide o obrátených pod 14 rokov. (J. Ubach, Comp. Theol. Mor. II. 394.)

b) Kto sa dal akýmkoľvek spôsobom pokrstiť nekatolíkom, pričom výnimkou sú prípady krstu v naliehavej potrebe. Teda keď niekto dá sa pokrstiť nekatolíkom v nebezpečenstve života, nie je iregulárny.

c) Kto sa opovážil, hoci len civilne, *uzavrieť manželstvo,* hoci sám je viazaný manželským sväzkom, vyšším radom alebo rehoľnými sľubmi, a to jednoduchými alebo dočasnými, alebo uzavrel manželstvo s takou ženou, ktorá je viazaná takýmito sľubmi alebo platným manželstvom.

d) Kto *dobrovoľne zabil* iného alebo *spáchal umelý potrat*, kto pritom pomáhal, ak potrat naozaj nastal. Musí to byť vražda ťažko hriešna, nie čisto náhodná. Ak je o tom pochybnosť, nenastane iregularita. Teda vojaci, zabíjajúci nepriateľa vo vojne, nie sú iregulárni, lebo obyčajne ich k tomu nútia, alebo robia tak zo sebaobrany. Nie je iregulárny ten, kto iného zabije iba nepriamo, hoci pri tom zhreší, alebo zabije v sebaobrane. Pritom treba, aby smrť skutočne nastala, ináč by to nebola vražda. I pri umelom potrate musí nastať smrť, to jest zárodok musí sa dostať von zo svojho prirodzeného miesta a tu nastane smrť. Iregulárni sú aj tí, ktorí pri tom účinne a pozitívne pomáhali príkazom, účinnou radou a pod. Negatívni spoluúčinkujúci, napr. tí, čo vec neoznámia a pod., nepodliehajú iregularite, lebo účinne nevplývajú na zločin.

e) Kto okyptí seba alebo iného, alebo sa pokúsi o *samovraždu*. Okyptením pozbavujeme sa telesného údu, ktorý má samostatnú funkciu, ako ruky, nohy, oka, jazyka. V právnom smysle nie je teda okyptením odrezať si ucho, nos, prst, vybiť si zub, lebo tieto čiastky tela majú iba pomocnú funkciu. Aby okyptenie nastalo, na to treba úd aj oddeliť od tela. Teda ak si niekto iba poškodí oko, ale ho nevyrazí, nie je iregulárny. Nie je iregulárny, kto si dá previazať spermovody alebo previaže žene vajcovody. Ale je iregulárny, ak seba alebo iného ťažko hriešne kastruje, bez vážneho dôvodu vyoperuje žene vaječník alebo delohu. Iregulárny je i ten, kto sa ťažko hriešne pokúsil o samovraždu. Teda nestačí len úmysel zmárniť sa, ale aj vykonať samovražedný akt (vypiť jed, postrieľať sa, hodiť sa do vody a pod., hoci smrť z nejakého dôvodu nenastane). Pritom musí sa spáchať ťažký hriech. Teda kto to robí v pomätenosti, vo veľkom rozrušení a pod., nie je iregulárny.

f) Duchovní, vykonávajúci zakázané *lekárstvo* alebo *chirurgiu*, ak z toho nastane smrť. Táto iregularita sa vzťahuje iba na duchovných, ktorí proti zákazu Cirkvi sa zaoberajú liečením alebo chirurgiou. Cirkevný zákonník totiž zakazuje duchovným bez povolenia sa zaoberať liečením a chirurgiou ako z povolania (C. 139, § 2), lebo obyčajne sa to nepatrí ich stavu, napr. aby si zachovali stud atď. Niektorým radom ako Milo-

srdným bratom a iným Cirkev to povoľuje, ale potom nesmú prijať vyššie rady. Ostatným duchovným to zakazuje. Pravda, keby sa to stalo v ojedinelých prípadoch, a to z nutnosti, lebo niet lekára, a z milosrdenstva, (nie zo zisku), nebolo by to zakázané, ako je to často u našich farárov, ktorí z nedostatku lekárov zdarma liečia ľud všelijakými bylinkami. Teda i tu sa predpokladá ťažký hriech proti poslušnosti patriacej Cirkvi a musí nasledovať smrť, ak má nastať iregularita. Smrť však musí byť zavinená liečením, chirurgickým zákrokom, a nie inou okolnosťou, ktorá s vecou nesúvisí.

g) Kto vykonáva *vyšší rad* bez patričnej vysviacky, alebo pre cirkevný trest nesmie ho konať. Tak iregulárny je každý nekňaz, ak slúži omšu, rozhrešuje, dáva posledné pomazanie, birmuje alebo ordinuje, ale nie je iregulárny, ak asistuje pri sobáši, ale nedáva manželské požehnanie. No nie je iregulárny laik, ktorý posvätí ovocie a chlieb, lebo nekoná vyšší rad, iba nižší (lektorát). Vyšší rad musí konať *slávnostne,* to jest s istými podstatnými obradmi. Tak diakon, ktorý v omši spieva evanjelium v dalmatike, ale bez štóly, nekoná slávnostne a teda ani svoj rad. To isté treba povedať o subdiakonovi, ktorý spieva epištolu síce v tunike, ale bez manipulu. Preto nie je iregulárny klerik, ktorý bez manipulu spieva epištolu, neleje na ofertorium vodu do kalicha, nedvíha pallu s kalicha, nevytiera kalich, ale iba ho složí. (Sv. kongr. Obradov z 14. marca 1906, n. 4181.) Iregulárny je i ten, kto koná vyšší rad, zakázaný mu z trestu, napr. keď vyobcovaný, suspendovaný kňaz celebruje, spovedá atď. Ale nebol by iregulárny, keby ho požiadali o to veriaci v prípade potreby (smrti) cudzej alebo vlastnej (aby sa neprezradil), lebo v týchto prípadoch dovolene koná rad. Ale musí to vždy byť rad, a nie iná funkcia. Tak suspendovaný biskup, ktorý dišpenzuje v sľuboch, nie je iregulárny, lebo nekoná akt radu, ale jurisdikcie.

Aby niekto podliehal iregularitám týmto zo zločinu, musia to byť ťažké, po krste spáchané, vonkajšie hriechy, a to verejné alebo i tajné. (C. 986.) Musia byť ťažké a to objektívne a subjektívne, lebo zákon sa obyčajne nestará o všedné hriechy. Okrem toho, keby iregularity vznikly i zo všedných hriechov,

bolo by ich veľa, čo nie je úmyslom zákonodarcu. Ťažké hriechy musia byť spáchané *po krste,* lebo zákon môže zaväzovať iba poddaných. No človek iba krstom sa stane poddaným Cirkvi. Výnimkou je ten, kto okrem prípadu krajnej potreby dá sa pokrstiť nekatolíkom, lebo práve tento akt je dôvodom iregularity. Ale aj tu krst a iregularita bývajú súčasne, hoci logicky prv je krst a potom iregularita. Po krste spáchaný ťažký hriech musí byť *vonkajší,* verejný alebo tajný, lebo zákon má pred očami v prvom rade vonkajšie priestupky.

Okrem iregularít rozoznáva cirkevné právo *jednoduché prekážky ordinácie.* Volajú sa preto tak, lebo sa odstraňujú jednoduchšie než iregularity, to jest časom prestanú aj samy od seba, kým iregularity iba dišpenzáciou. *Jednoduché prekážky ordinácie sú* (C. 987):

a) Ak niekto *pochádza z nekatolíckych rodičov,* kým rodičia žijú v omyle. Prekážka jestvuje i vtedy, ak iba jeden rodič je nekatolíkom. Nekatolíci sú aj takí, ktorých pokrstili, ale nežijú v Cirkvi. Teda nepatria sem nepokrstení. V tejto veci niet rozdielu medzi zákonitým a nezákonitým synom. Prekážka jestvuje i vtedy, ak rodičia dostali dišpenz od prekážky miešanej viery. Prekážka prestáva smrťou nekatolíckeho rešp. nekatolíckych rodičov, lebo vtedy už nežijú v svojom omyle.

b) Ak niekto *má ženu.* Možno ho ordinovať iba vtedy, ak manželstvo sa rozviaže smrťou, slávnostnými rehoľnými sľubmi, novým manželstvom v prípade privilégia sv. Pavla, dišpenzáciou. Ináč muž musí mať dišpenz od Sv. Stolice, ak sa chce dať vysvätiť, hoci navždy je odlúčený od ženy, lebo ešte vždy je pravda, že má ženu.

c) Ak niekto *má úrad,* zakázaný pre duchovných a musí z neho vydať účty, kým nesloží úrad a nevyúčtuje. Ale nevzťahuje sa to napr. na riaditeľa nábožných základín, lebo to sa duchovným nezakazuje.

d) Ak niekto je *otrokom* a nedostal sa ešte na slobodu. Rozumie sa ozajstné otroctvo, ktoré ešte jestvuje v niektorých krajoch sveta.

e) Ak niekto je povinný podľa civilného zákona *vojenčiť* a nekonal ešte vojenskú službu. Keby však vysvätený mal

slúžiť kratší čas, ako sa kedysi slúžievalo u nás, s povolením Sv. Stolice môže sa vysvätiť i pred vojenskou službou.

f) Ak niekto *bol pokrstený nedávno* (neofyta), kým ordinár ho nepovažuje za súceho vysvätiť ho.

g) Ak niekto je *skutočne nečestný* (infamia facti), stratiac pre zločin alebo zlé mravy u čestných a vážených veriacich dobré meno, čo posúdi ordinár. (C. 2293, § 3.) Pravda, spáchaný zločin alebo zlé mravy musia byť verejne známe. Ordinárovi patrí posúdiť i to, kedy nečestnosť prestáva.

Nevedomosť iregularít alebo jednoduchých prekážok neoslobodzuje od nich (C. 988), lebo tieto prekážky nie sú trestami, lež nespôsobilosťami, od ktorých neoslobodzuje nijaká nevedomosť. Jestvuje jediný prípad, keď tieto prekážky nezaväzujú, totiž keď je pochybnosť o zákone alebo o fakte (dubium juris vel facti). Ak sú pochybnosti o zákone, niet iregularity, lebo neplatí iregularita, ktorá nie je výslovne zahrnutá v cirkevnom práve (C. 983). O týchto iregularitách sme sa zmienili vyššie. Teda iné nemôžu prísť do úvahy. Ak sa pochybuje o skutočnosti, tiež niet iregularity, lebo pochybná záväznosť nie je záväznosťou. Pre istotu však často bude treba v takom prípade žiadať dišpenz, aby sa fakt dodatočne nedokázal ako istotný, čo by mohlo mať nepríjemné následky.

Iregularity a jednoduché prekážky sa *znásobujú* podľa svojich rozličných príčin, ale nie z opakovania tej, istej príčiny. Teda kto napr. odsúdil spravodlivo na smrť 5 ľudí, nepodlieha 5 iregularitám, ale iba jednej. Výnimkou je iba iregularita pre dobrovoľné zavraždenie človeka: koľko vrážd, toľko iregularít. (C. 989.)

Od všetkých prekážok ordinácie *môže dišpenzovať pápež*, keďže on je najvyšším zákonodarcom v Cirkvi a prekážky sú cirkevného pôvodu. Avšak veľmi zriedkavo dišpenzuje od iregularity pravej bigámie, vraždy človeka, iba ak je natoľko tajná, že nedá sa súdne dokázať, a od iregularity, ktorá pochádza z enormnej deformity tela. *Ordinár môže dišpenzovať* svojich poddaných od všetkých iregularít, ak je rekurz k Sv. Stolici ťažký, vec je súrna a iregularita je taká, že Sv. Stolica obyčajne dišpenzuje od nej. (C. 81.) Okrem toho môže dišpen-

zovať in dubio facti. (C. 15.) Konečne môže dišpenzovať od iregularít, ktoré pochádzajú z tajného zločinu, okrem iregularity pre zavraždenie človeka, pre umelý potrat a pre spoluúčinkovanie s týmito zločinmi, alebo ak vôbec zločiny boly už oznámené súdu. Dišpenzácia platí pre prijatie i konanie prijatého radu. Dišpenzácia platí iba pre vnútorné fórum. Právomoc môže sa vykonať i skrze iného a môže sa delegovať. (C. 990, 1.) *Spovedník* môže dišpenzovať iba v súrnych tajných prípadoch, v ktorých nemôže sa obrátiť na ordinára a hrozí nebezpečenstvo veľkej škody alebo nečestnosti, ale len za tým účelom, aby sa prijatý rad konal, pravda, s obmedzením ako u biskupa. (C. 990, § 2.) Tento dišpenz môže sa dať všetkým duchovným, a to v spovedi i mimo nej.

V žiadosti o dišpenz majú sa uviesť všetky iregularity a jednoduché prekážky. Ináč všeobecná dišpenzácia platí iba pre dobromyseľne, nie však zlomyseľne zamlčané prekážky. Ale ak ide o iregularitu pochádzajúcu z dobrovoľnej vraždy človeka, z umelého potratu a zo spoluúčinkovania pri týchto zločinoch alebo aj iného zločinu, oznámeného už súdu, neplatí všeobecná dišpenzácia, ak tieto hriechy boly zamlčané i dobromyseľne. (C. 991, § 1.) V žiadosti o dišpenz od iregularity z dobrovoľnej vraždy človeka musí sa udať i počet zločinov, ináč dišpenzácia neplatí. (C. 991, § 2.) Všeobecná dišpenzácia platí aj pre vyššie rady a takto dišpenzovaný môže dosiahnuť i nekonzistoriálne benefíciá, spojené s duchovnou správou, ale nemôže byť vymenovaný za kardinála, biskupa, opáta alebo preláta nullius, za vyššieho predstaveného vo vyňatej reholi. (C. 991, § 3.)

C. Okolnosti ordinácie.

Každý ordinand má zachovať *vlastný obrad* v takom poriadku, v akom je predpísaný. (C. 1002.) Teda biskup rímskeho obradu nemôže ordinovať vo východnom, ani východný v rímskom obrade. Kto vysviaca za kňaza alebo za biskupa, musí celebrovať i omšu, spojenú s ordináciou. (C. 1003.) Teda nie je prípustné, aby jeden slúžil omšu a druhý ordinoval. Ak niekto, ordinovaný východným obradom, dostal od Sv. Stolice povo-

lenie prijať ďalšie rady rímskym obradom, musí najprv prijať rímskym obradom rady, ktoré východným obradom neprijal. (C. 1004.) Ako je známe, východný obrad pozná iba dva nižšie rady, lektorát a subdiakonát. Ak by teda podľa tohto obradu vysvätený subdiakon dostal povolenie od Sv. Stolice, aby bol vysvätený latinským obradom za diakona atď., najprv by musel prijať rímskym obradom ostiariát, exorcistát a akolytát. V ordinačnej omši všetci, ktorí sa vysviacajú na vyššie rady, sú povinní pristúpiť k sv. prijímaniu. (C. 1005.)

Episkopát obyčajne sa udeľuje na omši v nedeľu alebo vo sviatky apoštolov. *Vyššie rady* majú sa udeľovať na omši v kántrové soboty, v sobotu pred Čiernou nedeľou a na Veľkú sobotu. Avšak z vážneho dôvodu (keby napr. nemohol tak dlho čakať a pod.), mohol by ich prijať i v ktorúkoľvek nedeľu alebo v prikázaný sviatok. *Nižšie rady* môžu sa udeľovať v nedeľu a keď je v cirkevnom kalendári duplex, ale iba ráno, i bez sv. omše. *Tonzúra* môže sa udeliť v ktorýkoľvek deň a o ktorejkoľvek hodine, i v noci. (C. 1006, §§ 1—4.) Ak sa ordinácia opakuje, alebo nahradzuje nejaký obrad, a to podmienečne alebo bezpodmienečne, netreba zachovať predpísaný čas a môže sa stať i tajne. (C. 1007.)

Biskup mimo vlastného územia nemôže bez povolenia miestneho ordinára udeliť rady, pričom podľa predpisu má mať mitru a biskupskú palicu. (C. 1008.) Výnimku tvoria kardináli, ktorí nepotrebujú povolenie miestneho ordinára. Ale ak sa ordinácia deje v katedrálke, majú o tom upovedomiť miestneho ordinára. (C. 239, § 1, n. 15.) Všeobecné ordinácie majú sa konať *v katedrálke verejne,* v prítomnosti kanonikov. Ak sa však odbavujú inde, v prítomnosti miestneho duchovenstva, podľa možnosti treba vybrať *poprednejší kostol.* Z rozumného dôvodu nie je zakázané mať čiastočné ordinácie aj v iných kostoloch, taktiež v kaplnke biskupského domu, seminára alebo rehoľného domu. Odporúča sa — a dakde sa to i praktikuje, — aby kňazská vysviacka každý rok sa diala v inej čiastke diecézy, aby ľud aj týmto spôsobom sa dostal do bližšieho styku so svojimi budúcimi duchovnými. Konečne nižšie rady (tonzúra) môžu sa udeľovať aj *v súkromných oratóriách.* (C. 1009.)

MANŽELSTVO

Kým ordinácia sa stará o dorast vedúcich v Cirkvi, účelom manželstva je rozmnožovať jej členov. Teda obidve sviatosti sú stavovské. No kým rad je čisto nadprirodzený, zatiaľ manželstvo je aj *prirodzená ustanovizeň*. Manželstvo by bolo možné i bez nadprirodzeného poriadku, kým kňazstvo, aspoň v prísnom smysle slova, nie. Okrem toho Kristus povýšil prirodzenú manželskú smluvu na sviatosť, ktorú Boh ustanovil v raji a ktorú Písmo sv. vyjadruje slovami: „Preto opustí človek svojho otca i matku a prilipne k svojej manželke: a dvaja budú jedným telom." (Gn 2, 24.) Preto prehovorme najprv o manželstve ako o prirodzenej ustanovizni, potom ako o sviatosti.

A. Prirodzené manželstvo

V prirodzenom i vo sviatostnom manželstve načim rozoznávať akt uzavretia (in fieri) manželstva a jeho následok, čiže manželský sväzok (in facto esse). Aktom uzavretia prirodzeného manželstva je *smluva,* v ktorej muž a žena odovzdávajú si a prijímajú večné a výlučné právo na telo, a to so zreteľom na činy, ktoré sú vhodné na plodenie detí. (C. 1081, § 2.) Podstata tejto smluvy spočíva práve vo vzájomnom odovzdávaní a prijatí spomínaného práva. Bez neho manželská smluva je neplatná.

Prvotným cieľom manželstva je plodiť a vychovávať deti, druhotným vzájomná pomoc a liek žiadostivosti. (C. 1013, § 1.) Rozumie sa vnútorný cieľ ustanovizne (finis operis), ku ktorému manželstvo svojou prirodzenosťou je namierené, a nie nutne i cieľ činiaceho (finis operantis), ktorý môže, ale nemusí sa kryť s cieľom vnútorným. No keby sa aj kryl, činiaci môže si stanoviť okrem vnútorného i vonkajšie ciele. Prvotný vnútorný cieľ je iba jeden, hoci sa vyjadruje dvomi slovami: plodenie a výchova detí. (F. Hürth, De statibus, Romae, Gregoriana, 1946, 113.) Totiž nestačí dať dieťaťu iba telesný život; to robí aj zviera. Okrem toho dieťa potrebuje cez dlhé roky telesnú opateru rodičov. Ale to nie je jediné. Istý čas i zvieratá

opatrujú svoje mláďatá, čiže „vychovávajú" ich. No dôležitejšia je duševná výchova, čiže duševné plodenie, ktoré formuje rozum, vôľu a city. Výchova teda je pokračovaním telesného plodenia, preto obidve sú iba jedným cieľom. Druhotným cieľom je vzájomná pomoc a liek proti žiadostivosti. I tento cieľ je manželstvu vnútorný. Veď muž a žena sú nielen ako by pre seba určení, ale sú naozaj druh pre druha stvorení, čo vyplýva už aj z toho, že Boh stvoril ženu z mužovho tela, poukazujúc tým na to, že sú odkázaní jeden na druhého. To dokazuje aj ich telesná a duševná štruktúra, ktoré sa jedinečne doplňujú. (A. Spesz, Manželstvo, veľké tajomstvo, Trnava, Spolok sv. Vojtecha, III. vyd., 1947, 9—20.) Do tohto rámca vzájomného doplňania môže spadať i utíšenie smyselnosti, ktoré subjektívne uspokojuje a objektívne plodí nový život, to jest dosiahne prvotný vnútorný cieľ. Takto druhotný cieľ je podriadený prvotnému. (Dekrét sv. Ofícia z 20. apr. 1944, AAS, 36/1944/ 133.) Okrem toho manželia môžu mať i ciele, ktoré sa nekryjú s prvotným a druhotným cieľom (finis operantis), ako odstránenie hanby zo spolužitia, vzrast majetku a pod. Ba tieto vonkajšie ciele môžu mať pri rozhodovaní dokonca prevahu, len nesmú pozitívne vylučovať vnútorné ciele, lebo vtedy manželstvo by už nebolo platné.

Podstatné vlastnosti aj čisto prirodzeného manželstva sú: *jedinosť a nerozlučiteľnosť.* (C. 1013, § 2.) Manželstvo musí byť monogamné. Veď polyandria, to jest ak jedna žena pohlavne sa spája s viacerými mužmi, vedie obyčajne k neplodnosti, ako to vidieť u prostitútiek, čo je proti prvotnému cieľu plodiť deti. Ak z takého spojenia náhodou predsa sa narodí dieťa, otec je neistý, čo je zase proti prvotnému cieľu manželstva vychovávať deti. Preto z polyandrie nik, ani Boh, nemôže dišpenzovať, lebo je absolútne zakázaná prirodzeným zákonom. Polygynia (ak sa muž pohlavne spája s viacerými ženami) pre prirodzenú nesvornosť značne sťažuje v takej rodine výchovu dietok. No pre žiarlivosť a hádky v takej spoločnosti nemôže byť reč ani o vzájomnej pomoci, o druhotnom cieli manželstva. Keďže však prvotný cieľ nie je absolútne vylúčený, polygynia

nie je absolútne zlo a teda Boh môže od nej dišpenzovať, ako skutočne dišpenzoval patriarchov, aby sa vyvolený národ, ktorý šíril ideu jedného Boha medzi pohanmi, rýchlejšie rozmnožil. I prirodzené manželstvo musí byť nerozlučiteľné. Ak by také nebolo, výchova detí by nebola dokonalá, hoci na ňu každé dieťa má prirodzené právo. I vzájomná pomoc manželov by tým utrpela, ba vôbec by nebola možná z obavy, že jedného dňa manželstvo by mohlo prestať. Čo znamená rozluka pre štát a pre spoločnosť vôbec, každému je jasné. „Lebo skúsenosť nám bezpečne ukazuje, že neochvejná pevnosť manželstva je najbohatším zdrojom počestnosti života a bezúhonnej mravnosti. Keď tento poriadok zachováme, zabezpečíme šťastie a blaho štátu, lebo štát je taký, aké sú rodiny a ľudia, z ktorých sa skladá, podobne ako telo z údov. Preto tí, ktorí neohrozene hája nedotknuteľnú pevnosť manželstva, získavajú si veľké zásluhy nielen o súkromné blaho manželov a dietok, ale aj o verejné blaho ľudskej spoločnosti." (Encyklika Pia XI., O kresťanskom manželstve, prel. B. Vašek, Olomouc 1935, 21.) Národy, ktoré ľahko uvoľňujú manželský sväzok, vymierajú. Rozvod rozmnožuje počet nemanželských detí, čo nemôže byť ideálom ani jedného štátu. (F. Vanicek, Hygiena, Plzeň, 1948, 22—24.) Jednotliví nešťastní manželia musia prinášať túto obeť na prospech celku, ktorý by utrpel tým, že sväzok by sa uvoľnil. „Manželstvo", hovorí Goethe, ktorý iste nebol na tomto poli rigoristom — „musí byť nerozlučiteľné, lebo prináša toľko šťastia, že všetky jednotlivé nešťastia nedajú sa s ním porovnať. A čo hovoria ľudia o nešťastí? Je to netrpezlivosť, ktorá sa občas zmocňuje človeka, ktorý vtedy ráči sa cítiť nešťastným." Ináč ani Cirkev nenúti ani jedného manžela, aby žil s človekom, ktorého už vôbec nemôže sniesť. Dišpenzuje ho od spoločného života (a toro et mensa), len neuvoľní sväzok, keby chcel uzavrieť nové manželstvo, ktoré si väčšina beztak nepraje.

Manželstvo zákonite uzavreté medzi nepokrstenými sa volá *zákonité* (matrimonium legitimum). Ak manželstvo je síce neplatné, ale aspoň jedna stránka dobromyseľne ho považuje za

platné, keďže bolo právoplatne uzavreté, volá sa putatívne, čiže predpokladané. Prestane ním byť, ak obidve stránky sú presvedčené o neplatnosti (C. 1015, §§ 3—4.) Manželstvo užíva prednostné právo. Preto v pochybnosti má sa považovať za platné, kým sa nedokáže opak. (C. 1014.) No viera má ešte väčšie prednostné právo (c. 1127); preto ak nastane medzi nimi kolízia, zvíťazí viera.

B. Sviatosť manželstva

1. §. *Povaha, látka a forma, vysluhovatelia, účinky*

Tú istú prirodzenú manželskú smluvu povýšil Kristus na sviatosť, takže medzi pokrstenými nie je možná manželská smluva, ak nie je zároveň i sviatosťou. (C. 1012.) Keby tedy dvaja pokrstení chceli uzavrieť manželstvo, ale vyslovili by sa rozhodne, že nechcú sviatosť, ani manželstvo by neuzavreli. Ak jeden je pokrstený, druhý nie a uzavreli platné manželstvo, lebo dostali dišpenz od prekážky odlišného kultu (disparitas cultus), iba pokrstený by mohol prijať sviatosť, nepokrstený nie. Prirodzene platné manželstvo medzi pokrstenými stane sa sviatosťou tým, že Kristus rozmnoží v nich posväcujúcu a dodá im pomáhajúcu milosť, aby mohli verne konať svoje manželské povinnosti. Ak manželia pred krstom uzavreli platné manželstvo a potom sa dajú pokrstiť, ich manželstvo automaticky, bez obnovenia súhlasu, sa stáva sviatosťou, keďže manželský sväzok trvá naďalej.

Sviatosť manželstva sa *naznačuje* (innuitur) týmito slovami sv. Pavla (A. Tanquaerey, De poenitentia et matrimonio, Tornaci, Desclée, 1927, 170): „Ženy, buďte poddané svojim mužom ako by samému Pánovi, lebo muž je hlavou ženy, ako Kristus je hlavou Cirkvi; on, ktorý je Spasiteľom tohto svojho tela! A ako Cirkev je poddaná Kristovi, tak aj ženy svojim mužom vo všetkom. Vy však, mužovia, milujte si ženy, ako si Kristus zamiloval Cirkev, že seba samého vydal za ňu, aby ju posvätil a očistil slovom (života) v kúpeli vody! Pripravil si Cirkev slávnu, bez poškvrny, bez vrásky a bez akejkoľvek

inej (chyby), ale svätú a bez úhony. Tak isto aj mužovia sú povinní milovať si ženy ako svoje vlastné telo, lebo kto si miluje ženu, seba samého miluje. Veď nikto nemá v nenávisti svoje vlastné telo, ale živí ho a opatruje ho podobne ako Kristus Cirkev, lebo sme údmi tohto jeho tela (telo z jeho tela a (kosť) z jeho kosti. Preto muž opúšťa otca a matku a vinie sa k žene, i stávajú sa obaja jedným telom. Je to veľké tajomstvo, hovorím to však so zreteľom na Krista a na Cirkev." (Ef 5, 22—32.) No sväzok medzi Kristom a Cirkvou je *nadprirodzený* a môže byť adekvátne naznačený iba nadprirodzeným manželstvom, ktoré sa ním stáva udelením milosti, to jest sviatosťou. (G. H. Joyce, Die christ. Ehe, Leipzig, Hegner, 1934, 147—8.) No takto ťažko by sme dokázali skutočnosť sviatosti, lebo sa iba naznačuje, ale nedokazuje. Musíme sa uspokojiť zistením, že ani táto sviatosť sa nenachádza celkom isto v Písme sv. Ale Cirkev jasne ju definovala (popri ostatných) na tridentskom sneme. (Denzinger n. 971.) Je to bežná náuka Cirkvi, ktorá sa dostala i do Cirkevného zákonníka. (C. 1012.)

Keďže manželstvo je sviatosťou, usmerňuje sa nielen *božským, ale i cirkevným právom* (c. 1016), lebo Boh poveril Cirkev, aby podrobne určila takú složitú vec, ako je manželstvo. *Do kompetencie štátu* spadajú čisto civilné následky (tamtiež), ako výška vena, spravovanie majetku manželov, ďalej civilné privilégia, ako hodnosti, tituly, meno manželov a dedičstvo, keďže sú to čisto svetské veci, ktoré má usmerňovať štát. Ak sa vyskytnú ťažkosti v otázke, čo je kompetenciou Cirkvi a čo štátu, žiadúce je, aby sa rozumne dohodly. Štát môže plne zasahovať do manželstva nepokrstených, pravda, nie na úkor božského práva.

Manželstvo ako sviatosť má tiež svoju *látku a formu*. Lenže tu netreba zabúdať, že je to smluva, ktorej podstatu určuje niečo iného ako napr. v krste obliatie vodou a sprevádzajúce slová. Podľa toho *vzdialenou látkou* sú tu telá kontrahentov, pokiaľ sú spôsobilé plodiť deti. *Najbližšou látkou* je odovzdanie práva na telo, aby sa mohly plodiť deti. Ale toto právo nemusí druhá stránka prijať. Preto *formou* je práve toto prijatie dru-

hou stránkou. Keďže však manželstvo je dvojstranná smluva, obidve stránky majú toto právo odovzdať a prijať. To sa má stať z príkazu Cirkvi ústne, ale z rozumného dôvodu, ako u nemých, aj iným smyslovým znakom, ako kývnutím hlavy a pod. Avšak musí to byť viditeľný znak, inak niet smluvy, ale ani sviatosti. (C. 1088, § 2.)

Keďže manželstvo je smluvou, jeho *vysluhovateľom* nie je kňaz, ktorý ho žehná, ako to s Melchiorom Canom tvrdili niektorí teologovia, lež sami snúbenci, ktorí uzavierajú smluvu. Je to stará náuka. Už sv. Tomáš napísal: „Súhlas osôb, oprávnených uzavrieť smluvu, vyjadrený slovne nimi samými, spečaťuje manželstvo... Všetko ostatné patrí k slávnostnosti sviatosti. Preto kňazské požehnanie nie je potrebné v manželstve ako jeho podstata. (Suppl. qu. 45.) A tridentský snem iba potvrdil tento názor, keď vyhlásil, že manželstvo uzavreté bez kňaza je pravdivé, kým Cirkev ho nepovažuje za neplatné. (Dekrét „Tametsi" Denz. 990.) A Cirkev sa podľa toho i spravuje. V nebezpečenstve smrti platné a dovolené je manželstvo uzavreté iba pred dvoma svedkami. To isté platí aj o manželstve uzavretom mimo nebezpečenstva smrti, ak sa rozumne predvída, že za mesiac nebude v mieste farára alebo ním delegovaného kňaza, ktorý by mohol byť prítomný pri uzavretí manželstva. (C. 1098, 1.) Keďže verenci nie sú konsekrovaní vysluhovatelia sviatosti, nezhrešia smrteľne, ak si ju vysluhujú v ťažkom hriechu, ale dopustia sa ho, ak v takom stave prijímajú sviatosť, ktorá je sviatosťou živých. No nie je potrebné, aby stav posväcujúcej milosti získali si spoveďou. Môže sa to stať i vzbudením dokonalej ľútosti, hoci spoveď vždy je istejším prostriedkom, a preto sa pred sobášom doporučuje. Ak jedna stránka istotne vie, že druhá je v stave ťažkého hriechu, z lásky je povinná priviesť ju k tomu, aby sa očistila. Avšak ak by sa to nepodarilo, jednako môže uzavrieť sobáš, lebo z vážneho dôvodu (odpad sobášu) môže materiálne spoluúčinkovať s ťažkým hriechom druhej stránky.

Z platného manželstva vznikne medzi manželmi *večný a výlučný sväzok*. Ak kresťanskí manželia sú v stave posväcujú-

cej milosti, táto milosť sa i v nich zväčší. (C. 1110.) Obidvaja manželia od začiatku manželstva majú jednaké právo a povinnosť, čo sa týka vlastného manželského života. (C. 1111.) Teda môžu žiadať manželský akt, ale majú i povinnosť sa podvoliť, ak druhá stránka o to požiada. Manželka sa stane spoločnicou manželovho stavu, ak v tom nezabraňuje osobitné právo. (C. 1112.) Tak získa bydlisko manžela, ak nie je od manžela zákonite odlúčená (c. 93). Môže prestúpiť na obrad manžela. (C. c. 98, § 4.) Deti buď počaté alebo iba narodené z platného alebo iba z považovaného (m. putativum) manželstva sú zákonité, ak rodičom pre slávnostné rehoľné sľuby alebo pre prijatie vyššieho radu nebolo užívanie prv uzavretého manželstva za počatia zakázané. (C. 1114.) Za zákonité sa pokladajú deti, ktoré sa narodily aspoň do 6 mesiacov od uzavretia manželstva, alebo do 10 mesiacov od zániku manželského života (c. 1115, § 2), lebo ak sa narodily v tom čase, môžu, rešp. ešte môžu pochádzať od manžela. Nezákonité deti sa uznávajú za zákonité v nasledujúcom manželstve rodičov, či už v pravom alebo predpokladanom, v prípade, že rodičia boli spôsobilí uzavrieť manželstvo za počatia, tehotnosti alebo narodenia detí. (C. 1116.) Takto sa uznávajú za zákonité prirodzené deti, ale nie deti pochádzajúce z cudzoložstva a zo svätokrádežnej súlože. Môžu sa uznať za zákonité, pravda, s povolením Sv. Stolice, predpokladajúc, že ich rodičia uzavreli manželstvo. Deti, uznané za zákonité nasledujúcim manželstvom, čo sa týka kanonických účinkov, sú rovnoprávne so zákonitými, pravda, ak zákon neustanovuje ináč. (C. 1117.) Takéto deti nemôžu sa teda stať bez ďalšej dišpenzácie kardinálmi, biskupmi, opátmi alebo prelátmi nullius.

2. §. *Vlastnosti*

Manželstvo, ako sme už povedali, má dve podstatné vlastnosti, jedinosť a nerozlučiteľnosť, ktoré pre svoju sviatostnú povahu majú ešte *väčšiu pevnosť*. (C. 1013, § 2.) Ak totiž sväzok muža a ženy predstavuje mystické spojenie Krista s Jeho nevestou Cirkvou, nesúhlasí s tým, ak muž sa spája s viacerý-

mi ženami, alebo žena s viacerými mužmi. Lebo iba jediný Kristus je spojený s jedinou Cirkvou. Ale ani rozlučiteľné manželstvo by neznamenalo toto jedinečné spojenie. Lebo Kristus ostáva spojený so svojou Cirkvou nie dočasne, lež do konca času, ba naveky. Ako teda vidieť, jedinosť je iba jednou stránkou nerozlučiteľnosti.

No tieto podstatné vlastnosti dajú sa i *pozitívne dokázať*. Kristus až na troch miestach evanjelií veľmi jasne a rozhodne hlása nerozlučiteľnosť manželstva. Prvé miesto je u *Matúša* v hlave 5., kde Kristus hovorí o tom, že neprišiel Starý zákon zrušiť, ale doplniť. Pritom uvádza staré učenie a hneď dodáva i nové. Tak prichádza i k rozvodu v Starom zákone a vyhlasuje: „Povedané bolo: Kto prepustí svoju ženu, nech jej dá listinu o prepustení. Ja vám však hovorím, že každý, kto prepustí svoju ženu — okrem prípadu smilstva (gr. parektos logu porneias) — vystavuje sa cudzoložstvu, a kto si prepustenú ženu vezme, cudzoloží." (5, 31—2.) Podľa Mojžiša totiž, „ak muž si vzal ženu a mal ju, ale ona nenašla milosť pred jeho očami pre nejakú ošklivosť, nech napíše rozvodný list, dá jej ho do ruky a nech ju prepustí zo svojho domu." (Dt 24, 1.) Kristus teraz zrušuje túto výsadu a hovorí, že každý, kto prepustí svoju ženu, vystavuje ju cudzoložstvu, hrešiac s cudzím alebo s iným, slobodným; a zasa ten, kto si vezme prepustenú, cudzoloží. Muž, ktorý prepustí svoju manželku, iba vtedy nezaviní jej cudzoložstvo, ak ju prepustí pre smilstvo, ktoré predtým spáchala s iným mužom. Nové cudzoložstvo môže pripísať iba sebe, muž nie je na ňom vinný. (G. H. Joyce, Die christ. Ehe, 251.) Je to staré učenie, podľa ktorého každá stránka môže prerušiť manželský život, a to nielen na určitý čas, ale i natrvalo, ak druhá spáchala cudzoložstvo. Pravda, pritom sväzok nezanikne.

Ešte jasnejšie je to u *Marka*. Podľa neho jedného dňa pristúpili k Ježišovi farizeji, a aby ho pokúšali, pýtali sa ho: „Smie muž prepustiť svoju manželku?" On im odpovedal: „Čo vám prikazuje Mojžiš?" Oni odpovedali: „Mojžiš dovolil napísať rozvodnú listinu a tak prepustiť (manželku)." No Ježiš im odpovedal: „Pre tvrdosť vášho srdca vám napísal také pri-

kázanie; na počiatku sveta však Boh stvoril (ľudí) ako muža a ženu. Preto opustí človek svojho otca i matku a bude sa pridržiavať svojej manželky, a budú dvaja jedným telom. Tak teda už nie sú dvaja, ale iba jedno telo. Čo teda Boh spojil, človek nech nerozlučuje." Doma sa ho znova pýtali učeníci na tú vec. On im odpovedal: „Kto by prepustil svoju ženu a oženil by sa s inou, cudzoložstvom sa previní proti nej. Ak žena prepustí svojho muža a vydá sa za iného, cudzoloží." (10, 2—12.) Tu teda je vynechaná podmienka Matúša (5. 32) „okrem prípadu smilstva", ktorá prerušuje chod myšlienky a trocha zatemňuje text. Ani u *Lukáša* niet tejto klauzuly. Kristus tu priamo vyhlasuje: „Každý, kto prepustí svoju ženu a ožení sa s inou, cudzoloží, a kto sa ožení s takou, čo ju muž prepustil, cudzoloží." (16, 18.) Toto miesto je tým vzácnejšie, že slová boly povedané za iných okolností, a predsa sa takmer doslovne shodujú s uvedenými na predošlých dvoch miestach.

Ťažkosť robí miesto u *sv. Matúša v hlave 19.*, ktoré je paralelné s uvedeným miestom zo sv. Marka. V ňom sa hovorí: „Vtedy prišli k nemu farizeji, aby ho pokúšali. Pýtali sa ho: „Či smie človek prepustiť svoju manželku z akejkoľvek príčiny?" Odpovedal im: „Či ste nečítali, že Stvoriteľ na počiatku stvoril (ľudí) ako muža a ženu?" A povedal: „Preto opustí človek svojho otca i svoju matku a bude sa pridržiavať svojej manželky, a tí dvaja stanú sa jedným telom. A tak už nie sú dve telá, ale iba jedno telo. Čo teda Boh takto spojil, človek nech nerozlučuje!" Povedali mu: „Prečože nám potom Mojžiš kázal dať (manželke) rozvodný list a prepustiť ju?" Odpovedal im: „Mojžiš len pre tvrdosť vášho srdca vám dovolil prepustiť vaše manželky. Ale od počiatku to tak nebolo. No ja vám vravím: „Ktokoľvek by svoju manželku prepustil, ak len nie pre smilstvo (gr. mé epi porneia), a vzal by si inú, cudzoložil by, (A kto by si vzal prepustenú, cudzoložil by)." Povedali mu jeho učeníci: „Keď sa tak má vec s mužom a ženou, vtedy je lepšie neženiť sa." On im odpovedal: „Nie všetci chápu túto reč, ale iba tí, ktorým je to dané." (3—12.) Tu vraj Kristus jasne hovorí, že ak muž pre smilstvo prepustí ženu a vezme

si inú, necudzoloží. Teda v tomto prípade je to dovolené. Ale toto miesto nemáme brať izolovane, ale v porovnaní s tromi ostatnými, na ktorých Kristus jasne hovorí, že ten, kto prepustí svoju manželku a vezme si druhú, cudzoloží. Teda aj toto miesto treba takto chápať, lebo jedno nejasné miesto treba vysvetliť jasnými a nie naopak, totiž viaceré jasné jedným nejasným. Keďže toto miesto sa nachádza u toho istého Matúša, ktorý v hlave 5. sa shoduje s Markom a s Lukášom, má sa vysvetľovať v shode s nimi. Ale čo chce vlastne povedať Matúš v hlave 19? Asi toto: Kto prepustí svoju manželku — iba v prípade smilstva by ju mohol prepustiť — a vezme si druhú, cudzoloží, čo je celkom správne. Teda klauzula „ak len nie pre smilstvo" sa vzťahuje iba na prepustenie, nie však i na cudzoložstvo. Matúš má aj inde také neobyčajné rečové konštrukcie. Známa je táto: Narodenie Ježiša Krista udalo sa takto: „Keď jeho matka Mária bola zasnúbená s Jozefom, prv ako by sa boli sišli (telesne), vyšlo najavo, že počala z Ducha Svätého. (1, 18.) To neznamená, že po počatí Ježiša Krista telesne obcovali. Evanjelista chce iba povedať, že bez ich obcovania sa počal Syn Boží. O tom však, čo sa potom stalo, tu nič nehovorí. Okrem toho farizeji čakali od Krista výrok absolútnej nerozlučiteľnosti, lebo ho chceli dostať do protivy so zákonom, ktorý vtedy povoľoval rozvod nielen pre cudzoložstvo, lež i pre menšie previnenia. A Kristus im dal takú odpoveď, akú očakávali. Takto chápali vec aj učeníci, ktorí celkom rezignovane zisťujú: „Keď sa tak má vec s mužom a ženou, vtedy je lepšie neženiť sa." I sv. Pavol, poukazujúc na všetky tieto miesta, absolútne vylučuje možnosť rozvodu, keď píše: „Manželom však hovorím, ani nie ja, ale Pán: Žena nech neodchádza od muža! A ak by odišla, nech ostane nevydatá, alebo nech sa pomerí s mužom. Muž zasa nech neprepúšťa ženu!" (Kor 7, 10—1.)

V nerozlučiteľnosti je *obsiahnutá i jedinosť* manželstva. Lebo „ak muž už tým je vinný na cudzoložstve, že po rozvode si vezme druhú ženu, tak nemôže byť menej vinný, ak sa spája s druhou, hoci nie je rozvedený s prvou." (Joyce, Die christ. Ehe, 493.) I sv. Pavol na uvedenom mieste hovorí o jednom

mužovi a o jednej žene. (V. 2.) Zároveň tvrdí: „Žena nemá plnej moci nad svojím telom, ale jej muž; podobne ani muž nemá plnej moci nad svojím telom, ale jeho žena. (V. 4.)

Platné a dokonané manželstvo kresťanov (matrimonium ratum et consummatum) nijaká ľudská moc, teda ani pápež, nemôže rozviazať. Rozviaže sa iba smrťou. (C. 1118.) Po sobáši, ak manželia bývajú spolu, právom sa predpokladá, že manželstvo dokonali, pravda, okrem prípadu, že by sa dokázal opak. (C. 1015, § 2.) Veď je to prirodzená vec, vyplývajúca zo spolunažívania. Dôvodom toho, že takéto manželstvo nemôže rozviazať nijaká ľudská moc, je to, že ide o najdokonalejšie manželstvo, ktoré už aj uskutočnilo svoj cieľ, to jest splodiť dieťa a potom ho aj vychovávať. Práve pre telesné spojenie, ktoré obyčajne zahrnuje i duševné, lebo manželský akt obyčajne je najintímnejším výrazom lásky, manželstvo najdokonalejšie predstavuje i spojenie Krista s jeho Cirkvou, ktoré nikdy neprestane.

Nedokonané manželstvo pokrstených alebo manželstvo uzavreté medzi pokrsteným a medzi nepokrsteným, *rozviaže sa* a) *slávnostnými rehoľnými sľubmi,* to jest takými, ktoré Cirkev za slávnostné uznáva. Ak ide o manželstvo medzi pokrsteným a nepokrsteným, predpokladá sa, že manželstvo po dišpenzácii od prekážky odlišného kultu bolo platne uzavreté. V obidvoch prípadoch teda hociktorý z manželov pred dokonaním manželstva môže vstúpiť do rehole, aby tam složil slávnostné sľuby, či už druhá stránka s tým súhlasí alebo nie. Dôvodom tohto povolenia je, aby nižší stav, akým je manželstvo, nebránil človekovi vstúpiť do stavu vyššieho, akým je rehoľa. Pravda, manželstvo zanikne iba po složení slávnostných sľubov, dotiaľ platí. b) *Dišpenzom Sv. Stolice,* ak o to žiadajú obidve stránky, alebo aspoň jedna, hoci druhá je proti tomu. (C. 1119.) Pravda, musí byť na to dostatočný dôvod, ako odpor manželov, ich nepodstatný omyl ohľadne druhej alebo i oboch stránok a pod. Dišpenz udeľuje len Sv. Stolica. Preto treba sa na ňu obrátiť prostredníctvom ordinariátu. Najväčšiu ťažkosť robí v takom

prípade nedokonanie manželstva, ktoré nestačí len tvrdiť, ale i dokázať, čo nie je ľahká vec.

I dokonané manželstvo nepokrstených rozväzuje sa v prospech viery privilégom sv. Pavla. (C. 1120, § 1.) Sv. Pavol totiž píše v prvom liste Korinťanom: „Ostatným hovorím ja, nie Pán: Ak niektorý brat má ženu neveriacu, a ona chce s ním žiť, nech ju neprepustí! A ak niektorá žena má muža neveriaceho, a on chce s ňou žiť, nech muža neopúšťa! Lebo muž neveriaci posväcuje sa v žene a žena neveriaca posväcuje sa v bratovi. Inak by vaše dietky boly nečisté, ale takto sú sväté. Ak sa však neveriaci chce rozviesť, nech sa rozvedie. Vtedy brat alebo sestra nie sú viazaní, lebo Boh vás k pokoju povolal." (7, 12—5.) Na tomto mieste teda sv. Pavol vraví, že ak neveriaca stránka nechce žiť s veriacou, môže sa rozviesť, ináč by trpela viera, čo nemožno pripustiť, lebo viera je vyššie dobro, ako manželstvo. To je tzv. privilegium sv. Pavla, lebo sv. Pavol ho vyhlásil iste nie bez Božieho poverenia, hoci na začiatku hovorí: „Ostatným hovorím ja, nie Pán." Taký hlboký zásah do ustanovizne prírody môže pochádzať koniec-koncov iba od Boha. Teda slová „hovorím ja, nie Pán" môžu znamenať iba toľko: Pán nehovorí priamo, iba skrze mňa.

Toto privilégium možno použiť v každom prípade; výnimka je, ak pokrstená stránka uzavrela manželstvo s nepokrstenou dosiahnuc dišpenz od prekážky odlišného kultu. (C. 1120, § 2.) Na to však je *potrebné,* aby a) nepokrstená stránka sa chcela rozviesť, to jest aby odišla od pokrstenej; výnimkou je prípad, ak pokrstená stránka zavinila odôvodnený odchod nepokrstenej (C. 1123), napr. tým, že pokrstená spáchala cudzoložstvo; b) aby nepokrstená stránka, ak už nechce odísť, *odoprela v pokoji žiť s pokrstenou,* preklínajúc meno Božie, zvádzajúc pokrstenú stránku k hriechu každého druhu, neprepustiac súložnicu alebo odoprúc výchovu dietok v kresťanskej viere, slovom žijúc nekresťansky. Preto pokrstená stránka musí pred novým šobášom, ak ju Sv. Stolica od toho nedišpenzovala (c. 1121, § 2), vyzvať nepokrstenú stránku, aby sa osvedčila: a) či aj ona chce sa dať pokrstiť, b) alebo aspoň či chce s ňou nažívať

v pokoji, bez urážky Stvoriteľa (sine contumelia Creatoris). (C. 1121, § 1.) Výzva musí sa diať obyčajne vo forme sumárnej a mimosúdnej z príkazu ordinára pokrstenej stránky. Tento ordinár má povoliť nepokrstenej stránke i odklad na rozmyslenie, ak o to žiadala, ale pritom treba stránku upovedomiť, že ak do určeného termínu nedá odpoveď, táto sa bude považovať za negatívnu. (C. 1122, § 1.) Súkromná výzva pokrstenej stránky je platná a dovolená, ak úradná nie je možná. Avšak v tom prípade pre vonkajšie fórum je potrebné, aby to potvrdili aspoň dvaja svedkovia alebo, aby to bolo dokázané iným spôsobom. (C. 1122, § 2.) Ak výzva bola s povolením Sv. Stolice vynechaná, alebo ak nepokrstená stránka na ňu výslovne alebo mlčky odpovedala záporne, pokrstená stránka má právo uzavrieť nové manželstvo s katolíckou osobou. (C. 1123.) Ak by manželstvo uzavrela s nepokrstenou osobou, prekážal by odlišný kult, ak s nekatolíckou alebo schizmatickou, miešaná viera. Od prvej
druhej nie. Privilégium sv. Pavla môže pravdepodobne použiť nepokrstený i vtedy, ak sa dá pokrstiť a žije v nekatolíckej viere, ako v evanjelickej, kalvínskej a schizmatickej, lebo sv. Pavol hovorí iba o veriacich. Ale veriaci sú i nekatolíci, ktorých vtedy, pravda, ešte nebolo. Cirkevný zákonník hovorí iba o krste, nie však o katolíckom krste. Pokrstená stránka, hoci po krste ďalej žila v manželstve so stránkou nepokrstenou, nestratí právo uzavrieť nové manželstvo s katolíckou osobou. Preto môže použiť toto právo, ak nepokrstená stránka, zmeniac svoju vôľu, bez dôvodu od nej odíde, alebo ak už nežije s ňou v pokoji bez urážky Stvoriteľa. (C. 1124.)

Okrem toho *Cirkevný zákonník dovoľuje* — a platí to najmä o misijných krajinách a) tomu, ktorý pred krstom mal podľa tamojšieho zvyku viaceré manželky a nepamätá sa, ktorá bola prvá a teda jedine zákonitá, vziať si po krste hociktorú z nich a uzavrieť manželstvo formou, ktorú predpisuje Cirkev (pred farárom a dvoma svedkami). Keby sa však pamätal, ktorá bola prvá, musí si ju ponechať a prepustiť ostatné. V prípade, že by táto manželka bez obnovenia súhlasu vo forme Cir-

kvou predpísanej nechcela s ním žiť v pokoji, vtedy by mohol použiť privilégium sv. Pavla. b) Pokrstený, prepustiac ostatné manželky, môže žiť v zákonitom manželstve so ženou, ktorá sa dala s ním pokrstiť. c) Ak pre veľkú vzdialenosť alebo pre ťažkosť spojenia morálne nie je možné vyzvať nepokrstenú stránku, miestni ordinári môžu dišpenzovať od jej odpovede a tak pokrstená stránka predpísanou formou môže uzavrieť manželstvo s ktoroukoľvek osobou katolíckou. Toto manželstvo platí potom i vtedy, ak nepokrstená stránka dokáže, že pre prekážku nemohla odpovedať alebo ak i sama sa dala potom pokrstiť. (C. 1125.) (J. Ubach, Comp. Theol. Mor. II., 608—10.)

V týchto všetkých prípadoch sväzok prvého manželstva neprestáva krstom, ale iba *druhým manželstvom* pokrstenej stránky. (C. 1126.) Teda pokrstená stránka môže i po dlhšej prestávke obnoviť manželský život s nepokrstenou stránkou, lebo nik nie je povinný, ale iba má možnosť použiť privilégium sv. Pavla.

Od rozviazanosti manželského sväzku treba rozlišovať *prerušenie* manželského života (separatio a mensa et toro), keď manželia nežijú spolu, ale sväzok trvá naďalej. To *sa môže stať:*

a) *vzájomným súhlasom obidvoch stránok,* a to navždy alebo dočasne, ak majú na to akýkoľvek rozumný dôvod, napr. aby stránka sa mohla venovať štúdiu, zárobku, vstúpiť do kláštora alebo seminára a pod. (C. 1128.)

b) Z vôle jednej, a to nevinnej stránky, prerušenie manželského života môže nastať pre rozličné priestupky. Môže trvať navždy, alebo iba dočasne. *Odluka navždy môže nastať iba pre cudzoložstvo.* To isté treba povedať o sodomii spáchanej s druhou osobou, nie s vlastnou manželkou, a o bestialite, ktoré s tejto stránky sa podobajú cudzoložstvu. Ale cudzoložstvo musí byť morálne *isté,* ináč by nastalo vzdanie sa svojho práva bez dostatočného dôvodu. Cudzoložstvo musí byť *dokonané,* teda opravdivá súlož, nie iba objímanie a bozky. Musí byť *formálne,* to jest vinná osoba musí vedieť, že pácha cudzoložstvo

stvo. Ospravedlňuje aj absolútne, no nie relatívne násilie, keď totiž žena odporuje, ale nie zo všetkých svojich síl. Neospravedlňuje ani ťažký strach, lebo v týchto prípadoch môže to byť ešte ťažký hriech. Pravda, v týchto dvoch prípadoch radíme, aby manžel vinu odpustil a manželku neprepustil. Stránka stráca právo prepustiť vinného manžela, keď k cudzoložstvu dala súhlas, ak sama zavinila cudzoložstvo, ak výslovne alebo mlčky zločin odpustila alebo sama spáchala ten istý zločin. Mlčky sa odpúšťa zločin, ak nevinná stránka manželsky (objímaním, bozkom, súložou) nažíva s vinnou stránkou. Stačí aj predpokladané odpustenie, keď totiž nevinná stránka do 6 mesiacov vinnú neprepustí a nezanechá ju, alebo ju neoznámi. (C. 1129.) Odluka môže nastať na základe rozsudku alebo z vlastného rozhodnutia. V nijakom prípade však nevinná stránka nie je povinná vinnú zasa k sebe pripustiť: môže tak urobiť, ale nemusí. Nemôže vinnú stránku opäť volať k sebe, ak s jej súhlasom vstúpila do stavu odporujúceho manželstvu (C. 1130), napr. ak složila rehoľné sľuby, prijala vyšší rad atď.

Dočasne odluka môže nastať *z vôle nevinnej* stránky, ak druhá stránka:

aa) prestúpila na *nekatolícku vieru,*

bb) dala deti vychovávať v nekatolíckej viere; tak stránka, porušujúca reverz, daný pred uzavretím miešaného manželstva, a dajúc deti vychovávať v nekatolíckej viere, môže sa dočasne vylúčiť z manželského života.

cc) žije zločinným a hanebným životom, napr. oddávajúc sa pijanstvu, zbojstvu a pod.

dd) ohrožuje nevinnú stránku na duši a na tele, navádzajúc ju k onanii, nevere a pod., alebo ohrožujúc jej zdravie syfilisom a pod. V tomto prípade nevinná stránka nie je povinná konať svoju manželskú povinnosť, no nemohla by chorú stránku zanechať, najmä ak chorobu dostala náhodou, nie vlastnou vinou.

ee) spoločný život výtržnosťami, bitkami, stálymi hádkami a pod. činí príliš ťažkým. Pritom treba si všímať nielen akosť

a častosť výtržností, ale i povahu nevinnej stránky. Jednoduchí ľudia viac znesú ako vzdelaní.

Z týchto a *podobných príčin* môže nevinná stránka prerušiť manželský život z príkazu miestneho ordinára, ale i z vlastného rozhodnutia, ak dôvod je istý a ak by z oddialenia hrozilo nebezpečenstvo. Vo všetkých týchto prípadoch treba obnoviť manželský život, ak dôvod odluky prestane. Ale ak odluku nariadil ordinár na určitý alebo na neurčitý čas, stránka nie je ňou zaviazaná, zaväzuje ju iba nový príkaz ordinára alebo vypršanie času. (C. 1131.) Po prevedení odluky deti sa majú vychovávať u nevinnej stránky. Ak je nekatolícka, u katolíckej, ak, pravda, ordinár pre dobro detí nenariadil inak, postarajúc sa pritom o ich katolícku výchovu. (C. 1132.)

3. §. *Zasnúbenie, skúška a vyhlášky pred sobášom*

Hoci *sobáš je možný aj bez predchádzajúceho zasnúbenia,* predsa zachováva sa obyčaj zasnubovať sa, aby sa budúci manželia lepšie poznali a s väčšou istotou mohli sa chystať na sobáš. Pravda, zasnúbenie nedáva nijaké právo na manželské činy, keďže verenci nie sú ešte manželia. Teda čo je hriechom mimo manželstva, je ním i v zasnúbení. No vo všetkých krajinách snúbenci majú *isté privilégiá,* ktoré samy o sebe nie sú hriešne, a preto sú dovolené, ako viesť sa popod pazuchy a pod. Ak by sa v tejto spojitosti staly hriechy, treba ich posudzovať ako spáchané v najbližšej nutnej príležitosti.

Zasnúbenie je vlastne *sľub budúceho manželstva.* Býva dvojaký: jednostranný a dvojstranný. V *jednostrannom* jedna strana sľubuje manželstvo a druhá sľub prijíma, no nezaväzuje sa. Jednostranný sľub zaväzuje sľubujúceho iba z vernosti, nie však zo spravodlivosti. V dvojstrannom sľube obe strany sa zaväzujú uzavrieť manželstvo. To je vlastne zasnúbenie, kým jednostranný sľub je sľubom iba jedného, ktorým napr. muž sľubuje manželstvo žene, aby ju ľahšie dostal.

Nik nie je povinný pred sobášom manželstvo ani sľubovať, ani sa zasnúbiť. Keď však to urobí a chce, aby i jedno i druhé

bolo platné, a to nielen vo vonkajšom, ale i vo vnútornom fóre, musia to podpísať obidve stránky ako aj farár alebo miestny ordinár, alebo miesto nich aspoň dvaja svedkovia. (C. 1017, § 1.) Keďže v kánone
osnovu smluvy by mohol napísať aj iný. Podpisovať má farár, na ktorého území sa smluva uzaviera. Ani jeho, ani ordinára nik nemôže zastupovať, i keby mal poverenie. Svedkom môže byť ktokoľvek, ak užíva svoj rozum: muž alebo žena, katolík aj nekatolík. Všetci uvedení majú byť prítomní súčasne a majú podpísať smluvu. Kánon výslovne neuvádza, že sa má pridať i dátum, to jest deň, mesiac a rok. To je však samozrejmé, lebo ide o smluvu, ktorá v prípadnom spore má rozhodujúce slovo. Ak obidve stránky alebo jedna nevie alebo nemôže písať, je potrebné, ak smluva má byť platná, aby sa to v nej poznamenalo a aby bol pribraný ešte jeden svedok, ktorý s ostatnými podpíše smluvu. (C. 1017, § 2.)

Keďže zasnúbením stránky získavajú právo žiadať sobáš, *neplatné je nové zasnúbenie s inou osobou,* lebo je to sľub nedovolenej veci, ktorá je neplatná. Je síce pravda, že sľub sobášu nedá sa súdne uplatňovať a poškodený môže žiadať iba odškodné (c. 1017, § 3), jednako stránky majú právo na sobáš, a preto nový sľub je neplatný. Pravdepodobne neplatné je i zasnúbenie vynútené ťažkým a nespravodlivým strachom, lebo takýto strach činí neplatným aj manželstvo, ktoré je pevnejšie než zasnúbenie. Istotne však takéto zasnúbenie dá sa rozviazať súdnym výrokom. (C. 103, § 2.) *Neplatné* je zasnúbenie, ak medzi stránkami je zrušujúca prekážka, od ktorej nemožno dišpenzovať vôbec a teda nedišpenzuje ani Sv. Stolica. Takou prekážkou je napr. neschopnosť manželského aktu, verejne známa vražda manžela. V týchto prípadoch totiž manželstvo nie je možné, teda neplatí ani jeho sľub. Ak prekážka časom prestane sama (vek) alebo ak od nej možno dišpenzovať, zasnúbenie môže sa stať podmienečne a platí, ak sa podmienka splní.

Zasnúbenie možno vykonať aj *prostredníctvom zástupcu,* muža alebo ženy, keďže zástupca robí smluvu nie vo vlastnom,

ale v cudzom mene. Na to však je potrebné, aby zástupca mal osobitné poverenie uzavrieť zasnúbenie s určitou osobou, aby poverenie vykonal sám (prostredníctvom iného len vtedy, keby aj na to mal osobitné poverenie), aby poverenie nebolo odvolané, ináč stráca účinnosť.

Cirkevným právom predpísanú formu zasnúbenia majú zachovať *katolíci,* a to aj vtedy, ak katolícka stránka sa zasnubuje s nekatolíckou, pokrstenou alebo nepokrstenou. Pokiaľ ide o pokrstených nekatolíkov, je sporné, či ich forma viaže alebo nie, teda určite viazaní nie sú. Ináč vec ani u katolíkov nemá veľkého významu, lebo sa zasnubujú aj bez predpísanej formy, a preto cirkevne tieto zasnúbenia neplatia. No predsa platia podľa prirodzeného práva, nakoľko mu neodporujú.

Pred zasnúbením obidve stránky sú povinné *prezradiť tajné a druhej stránke škodiace vady,* ako nákazlivú chorobu, neplodnosť, tehotnosť, nečestnosť rodu a pod. Ináč smluva by neplatila, keďže sa zamlčí podstatná vec, pre ktorú druhá stránka by sa nezasnúbila, keby ju poznala. Avšak nie je povinná prezradiť vady, ktoré robia manželstvo menej žiadúcim, ak nie sú škodlivé a druhá stránka by sa zasnúbila i vtedy, keby o nich vedela.

Zasnúbenie sa rozviaže a) *vzájomným súhlasom oboch strán,* lebo každá smluva sa takto rozväzuje; b) *prijatím vyššieho radu, rehoľnými sľubmi* alebo aspoň pravdepodobnou prípravou na to. Teda zasnúbenie sa rozviaže, ak niekto sľubom sa zaväzuje, že sa dá vysvätiť, vstúpi do rehole alebo ak to skutočne urobí, a to vážne a definitívne, nielen na skúšku alebo naoko. Dôvodom uvedených podmienok je, že v každom sľube je skrytá táto podmienka: ak si nevyvolím dokonalejší stav. c) Zasnúbenie sa rozväzuje *pravdepodobne uzavretím manželstva s treťou osobou.* Stránka porušujúca sľub samozrejme zhreší proti smluve, ale keďže smluva s prvou osobou sa stala nemožnou, nezaväzuje. A kým manželstvo trvá, niet vážnej ťažkosti. Ale ako postupovať, ak sa manželstvo rozviaže smrťou a pod.? Niektorí autori zastávajú názor, že uzavretím manželstva navždy zaniklo právo, vyplývajúce zo zasnúbenia, kým

zasa iní tvrdia, že ono právo je iba suspendované pre nemožnosť uplatnenia. Ale ak prekážka pominie, právo znova ožíva a teda stránka by sa mala vrátiť k prvej osobe. Keďže obe mienky sú pravdepodobné, obe stránky majú právo odvolávať sa na svoje právo, ale radí sa im dohoda. d) Napokon zasnúbenie sa rozväzuje, ak obe stránky sa dohodly, že manželstvo uzavrú *v určitom termíne,* takže po ňom záväzok zanikne. Výnimka je prípad, ak jedna stránka zlomyseľne zmarila dodržanie termínu. Ale ani v tomto prípade neradíme urgovať svoje právo, lebo konečným cieľom je manželstvo a pri týchto predpokladoch niet záruky, že manželstvo bude šťastné.

Od zasnúbenia možno odskočiť, ak nastala *taká podstatná zmena,* a to len teraz, alebo už jestvovala skôr, ale iba teraz vyšla najavo, že stránka by sa nebola zasnúbila, keby ju bola poznala. Tak možno odskočiť, ak jedna stránka spácha smilstvo, ak rodina vážne nesúhlasí, ak sa verenec oddá pijatyke a kartárstvu, ak jedna stránka je odsúdená na dlhý žalár, ba podľa niektorých autorov i vtedy, ak si nájde výhodnejšiu partiu a pod. To platí aj vtedy, ak vada vyjde najavo iba teraz, napr. keď vysvitne, že snúbenica nie je pannou, hoci nie z vlastnej viny, že ona alebo on majú dieťa.

Ako teda vidieť, zasnúbenie už samo od seba je neplatné, alebo aspoň môže sa rozviazať z rozličných dôvodov. Veď nejde o manželstvo, ktoré je pevnejšie. Ak vôbec je obava, že budúce manželstvo bude nešťastné, zasnúbenie treba rozviazať bez váhania, kým je ešte čas. Rodičia, priatelia, najmä však duchovní pastier, majú tu veľkú zodpovednosť prekaziť také zasnúbenie, ba aj takú známosť, ktoré nemôžu viesť k šťastnému manželstvu. „Nikto nemôže už v deň svadby vedieť, ako sa skončí manželstvo." (P. Lippert, Rozhovory, Spolok sv. Vojtecha, 1947, 61.) Ale čo robiť vtedy, keď už pred svadbou každý predvída nedobrý koniec? V takom prípade povinnosťou každého je odrádzať i odhovárať. Tu sa treba zmieniť i o miešanom manželstve, ktoré nie je žiadúce ani pre jednu ani pre druhú konfesiu, tobôž pre manželov samých, ktorí majú byť jedno nielen telom, ale i dušou, nielen pre vzájomné dopĺňanie, ale najmä

aj pre výchovu detí, ktorá musí mať jedinú podstatnú vlastnosť, a to jednotnosť. Bez nej mladý človek bude rozdvojený, jedna čiastka bude ťahať vpravo, druhá vľavo. Nikdy sa nestane hotovým človekom s pevnými a nekompromisnými zásadami.

Sobáš nemožno uzavrieť prv, kým sa nezistí, že nič neprekáža jeho platnosti a dovolenosti. V nebezpečenstve smrti, ak nemožno zistiť iné dôkazy, stačí prísaha snúbencov, že sú pokrstení a že podľa ich vedomia niet medzi nimi nijakých prekážok. Keby boly opačné náznaky, nemožno prikročiť k sobášu. (C. 1019.)

tým vo vhodnom čase starostlivo skúmať, či niet nejakej prekážky. Má sa oddelene a obozretne spýtať verenca aj verenice, či nevedia o nejakej prekážke. Najmä u snúbenice bude sa treba presvedčiť, či celkom slobodne, bez nátlaku a strachu ide uzavrieť manželstvo. (C. 1020, § 1—2.)

menej práce budú mať cirkevné súdy, pred ktorými najmä jednoduchí ľudia napádajú platnosť manželstva, uzavretého z donútenia. Veľmi dôležité je, aby farár zistil aj príbuzenstvo snúbencov a odrádzal blízkych pokrvných príbuzných od manželstva, ktoré z eugenických dôvodov nie je žiadúce. Ešte viac to platí o tých, ktorí sú duševne zaťažení. Je síce pravda, že zákony dedičnosti sú veľmi neisté, že aj duševne úchylní majú právo na rodinný život, no jednako „často . . . bude veľmi dobre ich varovať pred manželstvom." (Encykl. o kresť. manželstve, n. 69.) Farár nech pod ťažkým hriechom napomína maloletých, aby neuzavierali manželstvo bez vedomia rodičov a proti ich odôvodnenej vôli, napr. pre veľký vekový rozdiel, rozdielne povahy a pod. Ak by však nechceli poslúchnuť, nech ich nesosobáši bez súhlasu miestneho ordinára. (C. 1034.)

presvedčiť i o tom, či verenci dostatočne poznajú *kresťanskú vieru.* Ak nie, má ich poučiť o najhlavnejších veciach. To môže vynechať u tých, o ktorých z iného prameňa vie, že tie vedomosti majú. (C. 1020, § 2.)

že podľa potreby i na sviatosť manželstva, na *vzájomné povinnosti manželov a rodičov voči deťom.* (C. 1033.)

porúčať vhodnú knihu (napr. H. Wirtz, Dokonalé manželstvo, Trnava, Gerdelán, Brecelj: Sexuálne problémy, tamtiež, Csabová: Čo má vedieť dievča pred vydajom?, Čo má vedieť mladá žena? Novum atď.).
pred sobášom *vyspovedali* a *pristúpili k sv. prijímaniu.* (C. 1033.) Chválitebné je pred sobášom vykonať osobitné duševné cvičenia, určené iba pre snúbencov. Ak ordinár vydal v tomto ohľade osobitné úpravy, treba ich svedomite zachovávať. (C. 1020, § 3.)

Ak snúbenci neboli pokrstení vo farnosti, farár má od nich žiadať potvrdenie *o krste.* Ak iba jedna stránka je katolícka, nech ho žiada iba od nej, nie však od druhej, s ktorou má uzavrieť manželstvo, keď dostane dišpenz od prekážky odlišného kultu. (C. 1021.) Ak jedna stránka je nekatolícka a je pochybnosť, či je platne pokrstená, netreba ju znova pokrstiť, lebo manželstvo je i bez krstu platné, ako to vidieť u tých, ktorí sa sosobášia s dišpenzom od prekážky odlišného kultu. Keď katolíci
birmovania, ak to môžu urobiť bez veľkej nepríjemnosti. (C. 1021, § 2.)

Farár má verejne *vyhlásiť mená tých, ktorí hodlajú uzavrieť manželstvo,* aby sa zistily prípadné prekážky manželstva. (C. 1022.) Ohlášky treba konať i vtedy, ak by bolo isté, že vôbec niet prekážok, lebo zákon vo všeobecnosti vychádza z možnosti nebezpečenstva, že sa nejaká prekážka neoznámi. Ohlášky netreba konať iba vtedy, ak sa manželstvo uzaviera s dišpenzom od prekážky odlišného kultu alebo miešanej viery; inak sa konajú, ak ordinár múdrym uvažovaním, pravda, odstrániac pohoršenie, považuje to za vhodné. Avšak v tomto prípade najprv treba zadovážiť patričný dišpenz a v ohláškach treba vynechať vieru nekatolíckej stránky. (C. 1026.)

Ohlášky má vykonávať vlastný farár. Ak stránka, dosiahnuvšia vek dospelý (chlapec po dovršení 14., dievča 12. roku) po 6 mesiacoch zdržovala sa inde, farár nech predloží vec ordinárovi, ktorý podľa múdreho uváženia bude žiadať, aby sa tam konaly ohlášky; prípadne vyžiada si iné dôkazy, rešp. dobro-

zdanie o jej slobodnom stave. Ak je podozrenie, že stránka, bola postihnutá prekážkou hoci len kratší čas, farár i v tomto prípade nech sa obráti na ordinára, ktorý nemá povoliť sobáš, kým podozrenie z prekážky nie je odstránené. (C. 1023.) *Ohlášky majú sa konať po tri za sebou nasledujúce nedele alebo prikázané sviatky,* keď totiž veriaci majú slyšať sv. omšu. V iné dni nie je dovolené konať ohlášky, hoci u nás napr. i na zrušené sviatky ľud hojne navštevuje omšu a iné pobožnosti. Keby však tieto dni náhodou nasledovaly za sebou, doporučuje sa, aby medzi dvoma bola prestávka aspoň jedného týždňa. Ináč nedosiahneme zákonom predpísaný cieľ, t. j. oznámiť prekážky, čo by sa nedalo uskutočniť pre krátkosť času potrebného na to, aby sa vec dala na známosť. Keby sa však jeden deň z akejkoľvek príčiny vynechal, v ohláškach treba pokračovať. Ohlášky majú sa konať *v kostole,* no na základe epikie i mimo neho, keby na príslušnom mieste, ako napr. pri káplnke za púte, shromaždil sa väčší zástup ľudí, čo je najdôležitejšie vo veci. Ohlášky sa majú konať *za omše alebo inej pobožnosti,* keď ľud sa shromažďuje vo väčšom počte (c. 1024), napr. na nešpore, litániách, májovej pobožnosti a pod. Pre vlastné územie môže ordinár namiesto ústnych ohlášok nariadiť vyvesenie mien snúbencov na bráne farského alebo iného kostola. Vyhláška má tam visieť aspoň 8 dní, avšak medzi nimi musia byť 2 prikázané sviatočné dni. (C. 1025.) Tento spôsob je praktický vo veľkých farnostiach, kde ústne vyhlášky by zabraly mnoho času.

Veriaci sú povinní pred sobášom oznámiť farárovi alebo miestnemu ordinárovi všetky prekážky, o ktorých majú vedomosť (C. 1027), lebo toto je cieľom zákona. Od tejto povinnosti sú oslobodení tí, ktorí poznajú prekážku zo svereného tajomstva (lekár, pravotár) a majú obavu, že sami alebo ich príslušníci by utrpeli značnú škodu, ďalej tí, ktorí o prekážke počuli od osoby nevieryhodnej a pod. Ak iný farár vykonal vyšetrovanie alebo ohlášky, ihneď má o výsledku autentickým spôsobom upovedomiť farára, ktorý má sosobášiť snúbencov. (C. 1029.)

má vec presnejšie preskúmať, spýtať sa aspoň dvoch vierihodných svedkov (okrem prípadu, že by šlo o prekážku, ktorá by snúbencov difamovala), ba i samých snúbencov, keby to bolo potrebné. V tomto prípade má v ohláškach pokračovať alebo ich dokončiť, ak pochybnosť skrsla pred ich počatím alebo dokončením. Ak rozumne môže usudzovať, že pochybnosť ešte ostala, nemôže snúbencov sosobášiť bez súhlasu ordinára. (C. 1031, § 1.) Keď prekážka je istá, ale tajná, farár má v ohláškach pokračovať alebo ich dokončiť a vec oznámiť ordinárovi alebo Sv. penitenciárii, pravda, pod skrytými menami. Ak prekážka je verejná a zistí sa pred započatím ohlášok, farár nemá ďalej pokračovať, kým prekážka sa neodstráni, (aby sa predišlo pohoršeniu), ani v tom prípade, keby vedel, že snúbenci dostali od prekážky dišpenz, no iba vo fóre svedomia. Ak prekážku zistil po prvej alebo po druhej ohláške, má ich dokončiť, lebo vec i beztak je známa, a prípad predostrieť ordinárovi. (C. 1031, § 2.)

Ak po ohláškach farár nezistí ani istú, ani pochybnú prekážku, pripustí stránky k sobášu. (C. 1031, § 3.) Avšak skôr musí mať všetky *potrebné doklady,* napr. o krste, dišpenzácii a pod. Okrem toho po poslednej ohláške musí vyčkať *tri dni,* ak, pravda, nejaký rozumný dôvod vyžaduje iný postup, aby mohol verencov sosobášiť. (C. 1030, § 1.) Keby manželstvo nebolo uzavreté do 6 mesiacov, ohlášky majú sa zopakovať, ak miestny ordinár nenariadi inak. (C. 1030, § 2.) Kočujúcich, teda takých, ktorí nikde nemajú bydlisko alebo quasibydlisko, nikdy nesmie, okrem prípadu potreby, sosobášiť prv, kým si nezadováži povolenie od miestneho ordinára alebo od kňaza ním povereného. (C. 1032.) Medzi kočujúcich počítame aj emigrantov zo vzdialených krajín (AAS, 13, 1921, 349), ak medzitým nezískali bydlisko alebo quasibydlisko.

Zákon ohlášok zaväzuje pod *ťažkým hriechom,* lebo jeho cieľ je vážny: zistiť prípadné prekážky, znemožniť uzavieranie manželstiev proti vôli rodičov a pod. Avšak nebolo by ťažkým hriechom vynechať jednu, prípadne i dve ohlášky, keby nehrozilo nebezpečenstvo, že niektorá prekážka sa zamlčí. Keďže

ide o zákon čisto cirkevný, v prípade potreby, napr. nebezpečenstva smrti, rýchleho odchodu na front, popravy a pod., tento zákon nezaväzuje. Inokedy bude treba žiadať dišpenz od ohlášok. *Vlastný miestny ordinár* môže podľa rozumného uvaženia na základe zákonného dôvodu *dišpenzovať* nielen vo vlastnej, ale i v cudzej diecéze. (C. 1028, § 1.) Ak totiž snúbenci patria do rozličných farností, ba i diecéz, ohlášky treba konať všade tam, kde majú bydlisko alebo quasibydlisko; to platí aj pre prípad, že stránka má bydlisko na viacero miestach, a treba teda všade konať ohlášky. To by mohlo byť veľmi složité, a preto pri dišpenzovaní stačí dišpenzácia od jedného ordinára. Ak sú viacerí vlastní ordinári, právo dišpenzovať má ten, na území ktorého sa sobáš koná. Keď sa však koná v celkom cudzej diecéze, dišpenzovať môže hociktorý vlastný ordinár. (C. 1028, § 2.) Farár nemôže dišpenzovať od ohlášok, ak nemá na to delegáciu od ordinára, lebo zo svojho úradu nemá jurisdikciu vo vonkajšom fóre. Ale v prípade potreby môže vyhlásiť, že cirkevný zákon nezaväzuje. Čo do výsledku, vec je tá istá, ale dišpenzácia to nie je. Dôvod, ktorý musí byť vždy, nemusí byť ťažký, stačí stredný. Veď ťažký sám od seba oslobodzuje od povinnosti. Takéto dôvody sú: nebezpečenstvo, že muž zanechá ženu, s ktorou už telesne obcoval, nebezpečenstvo difamácie, výsmechu, ak ide o starších ľudí a pod.

§ 4. *Manželské prekážky*

Niektorí ľudia už z prirodzeného zákona nemôžu uzavrieť manželstvo, napr. deti, ktoré neužívajú svoj rozum, potrebný pri uzavretí smluvy, alebo tí, ktorí pohlavne nie sú spôsobilí plodiť deti. Iní zasa z pozitívneho božského, keď už nie prirodzeného práva, sú nespôsobilí uzavrieť manželstvo, napr. tí, ktorí už uzavreli platné manželstvo s inou osobou. U iných zasa nie je to také jasné. Z božského prirodzeného a pozitívneho zákona vyplýva iba nejaká nemiestnosť alebo neslušnosť, ktorá manželstvo síce nedoporučuje, ale priamo ho nezakazuje, ani ho nezneplatňuje. Preto musí byť niekto, kto to určí bližšie.

Ale kto to môže byť? Vyššie sme povedali, že manželskú smluvu nemožno oddeľovať od sviatosti: je to ten istý prirodzený akt, ktorý Kristus povýšil na hodnosť sviatosti. Kto je teda kompetentný ustanoviť manželské podmienky alebo prekážky? Keby smluva bola oddelená od sviatosti, ako sa i dnes niektorí nekatolíci domnievajú, Cirkev by usmerňovala sviatosť a štát smluvu. No nie je to tak. Smluva a sviatosť sú neoddeliteľné. Preto manželstvo pokrstených sa spravuje božským a aj cirkevným právom. Pritom však je príslušná rozhodovať aj svetská moc okolo rýdzo občianskych následkov tohto manželstva. To je smysel učenia, že iba najvyššia cirkevná moc môže nielen autenticky vysvetľovať, kedy božské právo prekáža a zrušuje manželstvo, ale aj určovať iné prekážajúce a zrušujúce okolnosti pre pokrstených. (C. 1038.) Ťažkosť bude iba určiť, čo je čisto svetská vec. Človek totiž nepozostáva z dvoch presne oddelených polovíc, zo svetskej a náboženskej, ale obe sféry sa navzájom prepletajú. Najideálnejšie teda je, ak sa Cirkev a štát i v tejto veci rozumne dohodnú, a to na prospech obidvoch. Fakticky vo väčšine štátov je to tak, že uznávajú náboženské prekážky Cirkvi, rešp. rímskeho práva, z ktorého čerpá aj Cirkev. Dnešné Taliansko správa sa v tejto veci lateránskym paktom, uzavretým medzi Cirkvou a štátom, ktorý úplne sa prispôsobuje cirkevnému právu. (F. Cappello v Civilta Cattolica, 6. nov. 1948, 229, nasl.) U nás podľa zákona o rodinnom práve č. 265/1949 všetkých 7 zrušujúcich prekážok je i cirkevného rázu. Ale čo urobiť vtedy, keď štát okrem týchto prekážok zavedie aj iné? Ak neodporujú prirodzenému a pozitívnemu božskému právu, občania nielen môžu, ale aj musia sa nimi spravovať, keďže manželia a ich deti by utrpeli veľkú škodu, keby ich nezachovávali. (Genicot-Salsmans, Inst. Theol. Mor. II., 437.) Z povedaného vysvitá, že iba pápež môže zrušiť alebo zmeniť prekážky cirkevného pôvodu. (C. 1040.) Miestni ordinári môžu v osobitnom prípade, aj to len dočasne a z vážneho dôvodu, zakázať sobáš všetkým, čo sa zdržujú na ich území, vlastným poddaným aj mimo neho. Avšak nemôžu k zákazu pridať zrušujúcu klauzulu, podľa ktorej totiž manželstvo je

neplatné. To môže urobiť iba Sv. Stolica. (C. 1039.) Zvyk, ktorý kedysi odôvodnil vznik prekážky ako prekážky odlišného kultu, už sa neuznáva, či zavádza novú prekážku alebo odporuje prekážkam jestvujúcim. (C. 1041.)

Prekážka je *verejná,* ak ju možno dokázať vo vonkajšom fóre svedkami, dokladom, hoci de facto nie je verejne známa, ináč je *tajná.* (C. 1037.) Prekážka jestvuje i vtedy, ak iba *jedna stránka* je ňou postihnutá, napr. pohlavná neschopnosť. (C. 1036, § 3.) Prekážka je alebo zakazujúca alebo zrušujúca. *Zakazujúca* pod ťažkým hriechom zakazuje uzavrieť manželstvo. No také manželstvo by nebolo neplatné, ak vyhovuje podstatným podmienkam. *Zrušujúca* prekážka nielen zakazuje manželstvo pod ťažkým hriechom, ale ho robí aj neplatným, teda také manželstvo je už od začiatku neplatné. (C. 1036, §§ 1, 2.)

Prekážky nielen božského, ale i cirkevného pôvodu viažu okrem katolíkov aj *nekatolíkov-kresťanov.* (C. 1016). Čisto cirkevné prekážky neviažu nepokrstených, lebo nie sú poddanými Cirkvi. Prekážky, obsiahnuté v Cirkevnom zákonníku, platia iba od 19. mája 1918, keď zákonník nadobudol platnosť. Teda platnosť manželstva uzavretého pred týmto termínom načim posudzovať iba podľa *starých zákonov platných* do 19. mája 1918. Tak pokrvnosť v IV. stupni bočnej línie bola podľa starého práva zrušujúcou prekážkou, no už nie je ňou podľa nového. Teda manželstvo, uzavreté s takou prekážkou pred 19. májom 1918, ostane i naďalej neplatné, a preto musí sa žiadať dišpenzácia od nej.

a) Zakazujúce prekážky

Sobáš sa zakazuje, ak niekto sa nachádza v stave neslučiteľnom s manželským stavom. V takom stave je, kto urobil *jednoduchý sľub panenstva* (paníctva), že v neporušenom tele navždy sa zdrží každého pohlavného aktu. Tento sľub je porušený u muža dobrovoľnou ejakuláciou semena, u ženy hriešnym porušením nedotknuteľnosti. Po takom hriechu uzavrieť manžel-

stvo nie je viac hriechom, lebo panenstvo (panictvo) navždy sa stratilo, keďže sa stratila neporušenosť. Kto však je ešte pannou (panicom) a má taký sľub, no jednako uzavrie manželstvo, vystavuje sa nebezpečenstvu, že sľub nedodrží a to tým skôr, že druhá stránka z manželstva má právo na manželský akt; ak oň požiada, prvá stránka je povinná jej žiadosť splniť, sama však nesmie o to žiadať, ak nechce porušiť sľub. Keby to však predsa urobila, i druhá stránka musí svoju povinnosť konať, lebo aj ona má na to právo, hoci zhreší proti sľubu. Keby sa však snúbenci vopred dohodli, že nepoužijú toto svoje právo (ako tomu bolo u Prebl. Panny a sv. Jozefa a ako to vieme o niektorých svätých, napr. o sv. Kazimírovi a jeho manželke), manželstvo by neporušilo sľub panenstva. Keby druhá stránka zomrela, pozostalého ešte vždy by zaväzoval sľub, keďže manželstvom sa nestal nemožný. To isté treba povedať, ak niekto složil *sľub dokonalej čistoty* (podobný sľubu panenskosti, ale bez neporušenosti tela) sľub *neuzavrieť manželstvo, prijať vyššie rady a stať sa rehoľníkom.* (C. 1048, § 1.) Vo všetkých týchto prípadoch sľubujúci sa vystavuje nebezpečenstvu nezachovať sľub, čo sa zakazuje. Avšak všetky tieto sľuby nezrušujú manželstvo, iba ak by v mimoriadnom prípade inak ustanovila Sv. Stolica. (C. 1058, § 2.) Tak u jezuitov z povolenia Rehora XIII. (Konštit. z 25. mája 1584, Ascendente Domino) sľuby jednoduché, urobené po noviciáte, zrušujú následné manželstvo, kým rečení ostávajú v reholi. Ak z rehole vystúpia, ich privilégium už neplatí. Jedine slávnostné rehoľné sľuby zrušujú pre všetkých rehoľníkov následné manželstvo. (C. 1073.)

Druhou zakazujúcou prekážkou je *adopcia* v krajinách, v ktorých podľa platného civilného práva adopcia zakazuje uzavrieť manželstvo, ako vo Francúzsku, Švajčiarsku, Belgicku, Luxemburgu. Tu Cirkev sa celkom prispôsobuje jednotlivým krajinám a osvojuje si, kodifikuje, tamojšie civilné právo (c. 1059), keďže o tom niet dohody. Niektoré štáty adopciu považujú za zakazujúcu prekážku, iné za zrušujúcu, ako ČSR (z. 265/49 § 9), Taliansko, Španielsko, Brazília; ba sú i také krajiny, ako sú Britské Impérium, Argentína, Holandsko, Dán-

sko, USA, Nórsko, ktoré ju nepovažujú ani za jednu ani za druhú. Dôvodom tejto neshody je, že je to iba zákonné príbuzenstvo, nie pokrvné, pri ktorom už sama príroda odrádza od telesného spojenia, teda aj od manželstva. Táto prekážka je aj príznačným príkladom, že Cirkev vie sa prispôsobiť aj štátu, kde je to potrebné.

Treťou zakazujúcou prekážkou je *miešaná viera.* Cirkev zakazuje katolíckej stránke uzavrieť manželstvo so stránkou pokrstenou, ale nekatolíckou. (C. 1060, AAS, 26, 1934, 494.) Cirkev tak robí z dvoch dôvodov. Prvým je *nebezpečenstvo pre vieru katolíckej stránky,* ktorá prinajmenšom zľahostajnie, ak celkom nestratí svoju vieru. Ak takíto manželia sa chvália, že každý si robí po svojom, je to iba iný výraz ľahostajnosti. Kto tvrdí opak, nepozná psychologiu života, ktorý predpokladá shodu v najhlbších zásadách svetonázoru, aby bol šťastný alebo aspoň znesiteľný. Ale *väčšie nebezpečenstvo je tu pre vieru detí,* ktoré sa majú ešte len formovať. Nie je možné, aby bola pevná, ak jeden rodič má iný názor na svet a život ako druhý. Čo to znamená pre výchovu, ktorá má byť predovšetkým jednotná, vie každý. Ak tieto dve nebezpečenstvá sa neodstránia, alebo ak sa nestanú vzdialenými, aj Boží zákon zakazuje takéto manželstvo (c. 1060) a teda ani Cirkev nemôže od neho dišpenzovať.

No keby Cirkev vôbec nedišpenzovala od tejto prekážky, ľudia by žili aj bez cirkevne platného manželstva a rozmnožovaly by sa hriechy, čo najmä v miešaných krajoch by bolo na dennom poriadku. Preto Cirkev na dišpenzáciu žiada rozumné a ťažké dôvody, ako nemožnosť nájsť iného manžela, telesný styk medzi stránkami, ktorý mal následky a pod. Nekatolícka stránka musí obyčajne podpísať *reverz,* že nebude ohrožovať vieru stránky katolíckej. Obidve stránky však musia sa písomne zaviazať, že všetky deti, ktoré sa z toho manželstva narodia okrem tých, čo sa už prvej narodily (AAS, 74, 1942, 22), budú pokrstené a vychovávané v katolíckej viere. Ak reverz nemožno dať písomne, môže sa dať aj iným spôsobom, napríklad ústne pred dvoma svedkami. Ba dišpenzácia od tejto

prekážky je i vtedy platná, ak stránky aspoň implicitne, ekvivalentne splnily podmienky, to jest ak urobily niečo, čo sa dá dokázať vo vonkajšom fóre a z čoho možno usudzovať, že poznaly svoju povinnosť a sú odhodlané ju aj splniť. (AAS, 33, 1941, 294—5.) Musí tu byť morálna istota, že podmienky budú splnené. (C. 1061.) Táto istota musí sa opierať o civilné právo krajiny, kde sa stránky nachádzajú alebo kam pôjdu, inác dišpenzácia je neplatná. (AAS, 24, 1932, 25.) Okrem toho katolícka stránka je povinná rozumne sa starať, aby sa nekatolícka obrátila (c. 1062), čo v prvom rade robí naozaj príkladným kresťanským životom. Ordinár a farár majú ostražite dozerať, či manželia svedomite plnia podmienky, nech už manželstvo uzavreli na ich alebo na cudzom území. (C. 1064, 3.)

Prekážka miešaného vierovyznania má povahu prirodzeného práva, ak (čo sme už vyššie povedali) dve nebezpečenstvá nedajú sa odstrániť. V tom prípade nedá sa robiť nič iné ako odskočiť od takého manželstva. Keď však tieto nebezpečenstvá sú iba viac-menej vzdialené, je to iba prekážka cirkevného pôvodu; ak snúbenci dajú reverz, môžu sa od nej dišpenzovať. Ak nie sú ochotní dať reverz, nemôžu byť cirkevne sosobášení; a keďže nezachovajú kanonickú formu uzavretia manželstva, ich manželstvo *je i neplatné, hoci prekážka je iba zakazujúca.* Ich manželstvo môže byť platne uzavreté iba pred katolíckym farárom a dvomi svedkami. Teda nemôžu ísť, či už pred katolíckym sobášom alebo po ňom, a to sami alebo v zastúpení, k nekatolíckemu duchovnému, aby pred ním vyjadrili, alebo obnovili manželský súhlas. Ak by farár isto vedel, že snúbenci chcú tento zákon porušiť, alebo že ho už porušili, nech ich nesosobáši, ak nemá na to veľmi vážny dôvod (nebezpečenstvo smrti a pod.), odstrániac pohoršenie a predtým upovedomiac o tom ordinára. Pravda, tým sa nevylučuje možnosť ustanoviť sa pred nekatolíckeho matrikára a tam vykonať civilný akt, ktorý zabezpečuje civilné účinky manželstva. (C. 1063.) Tí, ktorí uzavreli manželstvo pred nekatolíckym duchovným, podliehajú vyobcovaniu, rezervovanému ordinárovi. (C. 2319, § 1, n. 1.) Ich manželstvo, je v očiach Cirkvi neplatné. Keby chceli,

aby bolo platné, musia dať reverz a dať sa sosobášiť pred miestnym katolíckym farárom a dvomi svedkami. Ak sa nekatolícka stránka z niektorého naozaj vážneho dôvodu zdráha dať predpísaný reverz alebo obnoviť manželský súhlas v predpísanej forme, ostáva jediné východisko urobiť manželstvo platným: sanatio in radice, ktoré môže sa žiadať cestou ordinára od Sv. Stolice, ktoré sa však povoľuje veľmi zriedka.

Veriaci majú sa varovať pred sobášom s ľuďmi, ktorí verejne *alebo odpadli od katolíckej viery,* hoci sa nepridali k nekatolíckej sekte (bezkonfesijní), alebo vstúpili do *spoločnosti Cirkvou zavrhnutej* (slobodní murári). Farár nesmie asistovať pri tomto sobáši, ak o tom neupovedomil ordinára, ktorý, uvážiac všetky okolnosti, môže to dovoliť. Avšak musí byť na to vážny dôvod, ako odstránenie pohoršenia zo spolužitia, ťažká hmotná škoda a pod. Zároveň ordinár musí posúdiť, či je dostatočne postarané o katolícku výchovu všetkých detí a či je odstránené nebezpečenstvo straty viery pre katolícku stránku. (C. 1065.) Nie je to teda vlastne kanonická prekážka, iba výstraha, ktorá vyplýva z prirodzeného práva a ktorú zdôrazňuje cirkevné právo. (F. Hürt, De statibus, 158.) Zaujímavé je, že sa tu nežiada reverz, hoci tí, ktorí od katolíckej viery odpadli, v ničom sa nelíšia od nekatolíkov. Ale obe spomenuté nebezpečenstvá majú sa i tu odstrániť.

Ak *verejný hriešnik* (smilník, pijan a pod.), alebo *verejne cenzurovaný* (vyobcovaný, suspendovaný, interdikovaný), odoprie najprv ísť na spoveď alebo sa smieriť s Cirkvou, nech ho farár nesosobáši; výnimka sa povoľuje iba z vážneho dôvodu, o ktorom, ak je to možné, nech upovedomí ordinára. (C. 1066.) Ani to nie je kanonická prekážka, iba výstraha prirodzeného práva, a to tým menej, že v obidvoch prípadoch ide o katolíkov.

Aj z prirodzeného zákona sa zakazuje, *aby deti proti výstrahám rodičov uzavieraly manželstvo.* V tejto veci sú síce deti svojprávne, pretože syn, a nie otec sa ide ženiť, alebo dcéra sa vydáva, a nie matka. No deti obyčajne nemajú ešte dostatočné skúsenosti, a preto sú povinné vypočuť rozumné rady ro-

dičov a keď je to možné, nimi sa spravovať. No ak by tieto rady neboly rozumné, lebo napr. vzťahujú sa iba na hmotné veci a nevšímajú si duševnú stránku, ako vzájomnú náklonnosť, vzdelanie a pod., deti nie sú povinné ich rady uposlúchnuť, lebo nesmerujú k šťastnému manželstvu, na ktoré každý človek má individuálne právo. Keby však maloleté deti odporovaly rozumným a odôvodneným radám rodičov, cirkevné právo nakladá farárom, aby ich nesosobášili bez predbežného upovedomenia miestneho ordinára. (C. 1034.)

Tiež z prirodzeného práva sa zakazuje sobáš s *chorým na nákazlivú chorobu.* Chorý totiž ohrožuje zdravie zdravého, zdravý zasa sa vystavuje nebezpečenstvu nákazy. Keby však chorý musel po celý život žiť bez manželstva a druhá stránka, vediac o jeho chorobe, by s tým súhlasila, manželstvo by nebolo nedovolené, lebo súhlasiacemu nestane sa krivda. Ak by to zdravá stránka urobila preto, aby sa v živote umiestila, alebo z iných pohnútok, použila by svoje právo. Keby to však urobila zo sústrasti alebo zo sebaobetovania, bol by to čin chválitebnej čnosti. Pravda, keby choroba bola vyliečiteľná a trvala by krátko, chorá stránka obyčajne je povinná liečiť sa a sobáš na určitý čas odložiť. Platí to najmä o pohlavných chorobách, o kvapavke a o syfilise. Kvapavka ťažko škodí žene. Preto muž s touto chorobou nesmie sa ženiť, ale musí sa najprv vyliečiť. Liečenie trvá dlhšie, ale zdá sa, že je možné. Ešte nebezpečnejší je syfilis. Podľa niektorých lekárov nedá sa vôbec liečiť, podľa iných len po dlhej i roky trvajúcej kúre. Preto syfilitik zásadne nemôže uzavrieť manželstvo; môže tak spraviť len vo výnimočnom prípade, keby našiel osobu, ktorá by sa obetovala. V tom prípade by sa doporučovalo, aby druhá osoba tiež bola postihnutá chorobou, nie zdravá, lebo zdravú treba šetriť. Pravda, pri týchto úvahách nemali sme na mysli záujem detí, ktoré sa môžu narodiť z takého manželstva. Deti, pochádzajúce z chorého manželstva, sú menejcenné, ak nie výslovne chorobné. Preto od takého manželstva bude treba všemožným spôsobom odhovárať, hoci podľa katolíckej morálky nedá sa to absolútne zakázať.

b) Zrušujúce prekážky

Pre zrušujúce prekážky manželstvo je neplatné už od začiatku. Zrušujúca prekážka i vtedy činí manželstvo neplatným, ak sa *nevie,* že má taký účinok. Neznalosť zrušujúcich alebo takých zákonov, ktoré činia nespôsobilým, neoslobodzuje. (C. 16.) Ak sa o tom *pochybuje* a pochybnosť sa týka prekážky práva prirodzeného alebo božského, či je to už pochybnosť zákona (juris) alebo skutku (facti), prekážka pohlavnej neschopnosti prestáva (c. 1068, § 2), no neprestáva prekážka manželstva (c. 1069, § 2) a pokrvenstva v niektorom stupni priamej alebo v prvom stupni bočnej línie. (C. 1076, § 3.) Ak ide o prekážku cirkevného práva a je pochybnosť o zákone samom, prekážka prestáva, lebo pochybný zákon nezaväzuje. (C. 15.) Ak je však pochybnosť o skutku, či napr. rehoľník platne složil slávnostný sľub, prekážka ostane a manželstvo takto uzavreté by bolo neplatné. Ale v týchto prípadoch môže dišpenzovať ordinár v predpoklade, že Sv. Stolica dišpenzuje od takejto prekážky. (C. 15.)

Ak niekto, pochybujúc o platnosti manželstva, jednako ho uzaviera, manželstvo je *platné,* ak skutočne ona prekážka *nejestvuje.* Treba predpokladať, že uzavieral manželstvo, nakoľko v daných okolnostiach mohol, alebo že ho uzavrel s podmienkou, že niet prekážky. A keďže vskutku jej niet, manželstvo treba pokladať za platné. Ale čo robiť, ak je presvedčený o neplatnosti, a predsa ho uzaviera? Nuž ak koná akt, už nemôže byť absolútne presvedčený o neplatnosti, a preto manželstvo je platné, ak naozaj niet prekážky. Ale pre istotu sa doporučuje obnoviť súhlas.

Zrušujúce prekážky sú:

aa) Vek

Podľa cirkevného práva muž pred dokončeným 16. a žena pred dovíšeným 14. rokom svojho veku nemôže uzavrieť platné manželstvo. (C. 1067, § 1.) Aby človek z prirodzeného práva mohol uzavrieť manželstvo, na to je potrebné, aby samostatne

užíval svoj rozum, čo nastáva dovŕšením asi siedmeho roku. Aby však svoje právo, získané manželstvom, mohol aj uplatňovať, to jest aby mohol plodiť aj deti, na to potrebuje i *pohlavnú zrelosť,* ktorá nenastáva všade rovnako: v teplejších krajinách dospievajú ľudia skôr, v studenejších neskôr. Preto Cirkev musela ustáliť stredný vek, potrebný na sobáš. Ale keďže tento vek niekde, napr. u nás, nezodpovedá obyčajnému veku, v ktorom sa manželstvá uzavierajú, Cirkev žiada dodržiavať v tejto veci zvyklosti krajiny, hoci manželstvo, uzavreté podľa cirkevného práva, zásadne je platné. (C. 1067, § 2.)

Táto prekážka, nakoľko určuje ďalšiu požiadavku okrem užívania rozumu, je *pôvodu cirkevného.* Preto nezaväzuje nepokrstených, ktorí sa v tejto veci majú pridržať civilných zákonov. Vek treba počítať podľa cirkevného práva. Teda prvý deň sa nepočíta a vek sa zavŕši vypršaním dňa toho istého dáta. (C. 34, § 3, n. 3.) Ak teda niekto sa narodil 20. apríla 1930, dovŕšil kanonický vek, potrebný na sobáš, 21. apríla 1946. Teda čas počíta sa presne, nesmie chýbať ani jeden deň.

Pre neblahé následky, ako slabosť potomkov, nedostatok výchovy atď., Sv. Stolica veľmi zriedka a iba z veľmi súrneho dôvodu dišpenzuje od tejto prekážky, napr. aby nastal pokoj medzi dvoma rodinami, ktoré sa na smrť nenávidia a pod. V nebezpečenstve smrti dišpenz udeľuje sa ľahšie. Pri dišpenze obyčajne zakazuje sa manželom bývať spolu, kým nedozrejú pre manželstvo. (F Cappello, De matrimonio, Torino, Marietti, 1947, 347.) V pochybnosti, či jedna alebo obidve stránky majú kanonický vek (čo by sa mohlo prihodiť v misiách), aj biskup by mohol dišpenzovať (c. 15), ak by to považoval za vhodné, čo sa stáva zriedkakedy. (Th. A. Iorio, Theol. Mor., III., 591.)

bb) Pohlavná neschopnosť

Pohlavná neschopnosť predchádzajúca a trvalá, či je už u muža alebo u ženy, či je absolútna alebo relatívna, zrušuje manželstvo z prirodzeného zákona. (C. 1068, § 1.) *Predchádzajúca* je vtedy, ak predchádza uzavretie manželstva, teda ak

už pred ním jestvuje. *Nasledujúca* nastáva po sobáši, a to úrazom, chorobou alebo operáciou. Nemôže zrušiť manželstvo, ktoré už pred ňou bolo platné, lebo prekážky nemajú zpiatočný účinok. Neschopnosť je *trvalá,* ak trvá do konca života, ináč je *dočasná.* Malé dieťa je neschopné dočasne. To isté treba povedať o mužovi, ktorý psychickým šokom na istý čas stratil erigibilitu. Ale trvale neschopná je žena, ktorá má celkom zatvorenú vaginu, čo by sa dalo odstrániť iba ťažkou operáciou. Keďže nik nie je povinný podstúpiť ťažkú operáciu, ktorá je mimoriadnym prostriedkom, takáto žena bez operácie ostane navždy neschopná. Ak sa predsa dá operovať, stane sa schopnou; no nie je povinná dať sa operovať, aby sa ňou stala. Neschopnosť absolútna sa vzťahuje na každú osobu, relatívna iba na určitú osobu. Neschopnosť fyziologického rázu obyčajne je *absolútna,* psychického rázu však často iba relatívna. Tak muž z odporu nemá erigibilitu voči určitej osobe a žena často trpí vaginizmom (kŕčovité zatvorenie vagíny) voči určitému mužovi. Pravda, sú aj výnimky: muž voči každej žene nemá erigibilitu a žena pri styku s každým mužom reaguje vaginizmom. Ak ide iba o *relatívnu* neschopnosť, je neplatné manželstvo iba s tou osobou, voči ktorej stránka je neschopná. Vo všetkých prípadoch neschopnosti nezáleží, či druhá stránka neschopnosť pozná alebo nie, lebo od zrušujúcich prekážok neoslobodzuje nijaká nevedomosť. Prekážka neschopnosti je *pôvodu prirodzeného,* lebo kto nie je schopný manželský žiť, nemôže z prirodzeného práva nejestvujúce právo odovzdať druhému a vzápätí prijať opravdivé právo na manželský život od schopnej stránky. To by bolo to isté, ako keby načisto práca neschopný človek prijal mzdu za prácu, ktorú absolútne nemôže konať. Preto od tejto prekážky nemôže dišpenzovať nik, ani pápež. Zaväzuje každého človeka, i nepokrsteného. Keby však bola pochybnosť, či táto prekážka jestvuje alebo nie, manželstvo nemá sa zabrániť. (C. 1068, § 2.)

Otázka je, *v čom spočíva vlastne prekážka neschopnosti?* Keď sa nastolil problém prekážky, ľudia nemali také biologické vedomosti o vzniku človeka ako dnes. Nevedeli, že na to je

u ženy potrebné i vajíčko, ktoré sa vyrába v Graafovom folikule a keď dozreje, vo vajcovode sa oplodní ak sa stretne s mužským semenom; potom v delohe sa začína vyvíjať v nového človeka. Vedeli iba toto (v čom mali pravdu, ale nedokonalú): aby povstal nový človek, u muža je potrebné, aby mal úd, ktorý stvrdne a vstrieka opravdivé semeno bezprostredne do ženinej vagíny za ich splynutia; žena zasa musí mať otvorenú vagínu, do ktorej vnikne mužský úd. Keby sa to nemohlo stať, či už vinou muža alebo ženy, muž, rešp. žena nebola by schopná dať nový život človekovi, čo je pravdivé i teraz, pri dokonalejších biologických a fyziologických vedomostiach. Teda podľa toho muž bol neschopný, ak to nemohol urobiť, a to z týchto príčin: nemal ani jedno jadro, ktoré vyrába semeno; nemal ani jeden semenovod, ktorým semeno sa mohlo dostať von; vôbec nemal úd alebo natoľko zakrpatený, že sa nemohol dostať do vagíny; úd nemohol stvrdnúť a tak sa dostať do vagíny. Žena však nebola schopná, ak nemala otvorenú vagínu alebo fyzicky (pre tesnosť), rešp. psychicky (pre vaginizmus) nepreniknuteľnú. Pohlavnú schopnosť chápali teda ako *schopnosť prirodzenej súlože* a neschopnosť ako neschopnosť súlože (impotentia coeundi). (S. Romanae Rotae Decisiones, Romae, 1943, 733—5.)

Medzitým však bolo objavené ženské vajíčko, bez ktorého nový človek len zázrakom by sa mohol vyvíjať a narodiť. Preto niektorí autori, poukazujúc na to, že prvotným vnútorným cieľom manželstva je práve plodenie nového človeka, ktoré bez vajíčka je nemožné, povedali, že staré chápanie treba doplniť novým poznatkom a vyhlásili, že žena, ktorej vyrezali vaječníky, je nemohúca, hoci môže normálne súložiť, keďže nemôže dať nový život. To je *nemohúcnosť plodenia* (impotentia generandi), ktorá tvorí manželskú prekážku. (J. Antonelli, Medicina pastoralis, III., Romae, Pustet, 1932, 17—440.)

Aké stanovisko tu zaujať? Ak je pravda, čo táto druhá mienka tvrdí, z toho by vyplývalo, že prekážka impotencie sa časom aspoň doplnila, i keď sa nezmenila, čo ťažko pripustiť. Z toho by vyplývalo aj to, že niektoré manželstvá aspoň v minulosti

boly neplatné, čo tiež je odvážna vec. A pritom nejde o prekážku cirkevného práva, ktorá časom môže sa zmeniť, ale o prekážku prirodzeného práva, ktorá má byť vo všetkých časoch rovnaká. Preto väčšina našich autorov pridržiava sa pôvodného chápania nemohúcnosti, podľa ktorého *za nemohúcnosť sa považuje neschopnosť súložiť,* kým neschopnosť plodiť je iba sterilita, ktorá ani nezakazuje, ani nezrušuje manželstvo. (C. 1068, § 3.) Títo autori odvolávajú sa na opätovné vyhlásenie Sv. Stolice, že manželstvo ženy, ktorej vyrezaly vaječníky alebo delohu, alebo aj obidvoje, nemá sa zakázať. (C. Cappello, De matrimonio, 366.) Najnovšie Signatura Apostolica, najvyšší kasačný súd, 27. júna 1931 záporne odpovedal na pochybnosť, či je neplatné manželstvo ženy, ktorá má vagínu celkom oddelenú od delohy, takže semeno z nej nemôže sa dostať do delohy; záporná bola jeho odpoveď i na druhú pochybnosť, či také manželstvo je nedovršené. Teda manželstvo je platné, a ak predpokladáme aj súlož, je dovršené (ratum et consummatum), čo by nebolo možné, keby medzi manželmi bola zrušujúca prekážka impotencie. (Tamtiež, 361.) Potvrdzuje to i dnešná prax (od roku 1926) najvyššieho apelačného súdu (sv. Rota Romana).

Z povedaného je jasné, čo treba povedať o mužovi, ktorý bol *sterilizovaný,* to jest u ktorého boly semenovody podviazané alebo prerezané. Keďže nemôže ejakulovať nič z jadár, treba povedať, že je impotentný, ak jeho nemohúcnosť je trvalá. No zdá sa, že nie je taká. Podľa mnohých odborníkov operáciou, a to nie ťažkou, dá sa spojenie medzi jadrami a medzi trubicou, ktorou semeno sa dostáva von, zase napraviť a tak muž môže zasa normálne koitovať. Preto Sv. Ofícium vyhlásilo, že tí, ktorí v Nemecku za národnesocialistickej éry boli takto proti vlastnej vôli pozbavení mužskosti, môžu uzavrieť manželstvo. Ešte menšia je ťažkosť u ženy, ktorej vajcovody podviazali alebo prerezali. Veď ak žena, ktorej vaječníky alebo delohu, ba dokonca obidvoje, vyrezali, nie je neschopnou, nie je ňou ani sterilizovaná žena, keďže tento zákrok je menšieho rozmeru.

Podobne treba súdiť o *hermafroditoch,* čiže o osobách, ktoré majú telesné príznaky muža i ženy (Hermes, grécky boh obchodu, Afrodite, grécka bohyňa lásky). Tu treba poznamenať, že podstatným kritériom mužskosti sú jadrá, ženskosti vaječníky. Ostatné znaky, vnútorné (deloha) alebo vonkajšie (prsia, mužský úd), sú vedľajšie a geneticky súvisia s podstatnými, ale nemusia. (Periodica de re morali etc., Romae, Gregorina, 1942, 1, 6.) Podľa toho *praví hermafroditi* majú jadrá i vaječníky. Kedysi takých ľudí považovali za biologicky nemožných. No dnes treba povedať, že je tomu tak, hoci sa vyskytujú veľmi zriedkavo. Dokázať to možno obyčajne len pitvou, ktorá, pravda, môže sa uskutočniť iba po smrti, čo pre manželstvo nemá význam. Hermafroditi obyčajne nie sú vystrojení aj vedľajšími znakmi v tej miere, aby sa v súloži uplatňovali nielen ako muž, ale i ako žena. A preto podľa toho, čo sme vyššie povedali, sú respektívne impotentní. Keby sa operáciou mohli stať iba mužmi alebo iba ženami, a mohli by takto riadne súložiť, proti čomu s hľadiska kresťanskej morálky nemožno nič namietať, stali by sa mohúcimi. (L. Scremin, Appunti di morale professionale per i medici, Roma, Studium, III., edic., 195.) *Nepraví hermafroditi* majú podstatné príznaky iba jedného pohlavia a niektoré vedľajšie i druhého pohlavia. Podľa toho, či rečený je muž alebo žena, rozoznávame mužských nevlastných hermafroditov (androgynoidov) a ženských nevlastných hermafroditov (gynandroidov). Čo sa týka pohlavnej mohúcnosti, treba o nich povedať to isté. Ak môžu súložiť, sú mohúci, ináč nie. Ak sa stanú mohúcimi iba ťažkou operáciou, ktorú nie sú povinní podstúpiť, sú impotentní, po nej však sa stanú mohúcimi.

Impotencia obyčajne sa zistí až v manželstve. Keby však už pred ním bola *istá,* postihnutá stránka nesmie prikročiť k sobášu, lebo by zmarila sviatosť a zároveň by oklamala i druhú stránku. Ak je o tom *pochybnosť,* môže uzavrieť manželstvo a môže ho aj užívať. Ak však po uzavretí manželstva *istotne* zistí, že je impotentná, musí sa zdržiavať všetkého, čo je dovolené iba manželom, lebo manželstvo nie je platné. Ak vec

je verejne známa, stránky musia sa rozísť, aby sa predišlo pohoršeniu. Ak vec je tajná a nemôžu sa rozísť bez pohoršenia, môžu spolu nažívať ako brat a sestra, ale nie ako manželia, alebo majú požiadať o vyhlásenie neplatnosti svojho manželstva. Ak impotencia nastane iba po uzavretí manželstva, manželstvo sa nerozväzuje. Ak vec je istá, manželia musia sa chrániť činov, rovnocenných onanii, ktorá ani manželom nie je dovolená. Ak vec je pochybná, nemožno im v manželskom živote zabrániť.

cc) Manželský sväzok

Neplatne uzaviera manželstvo ten, koho viaže sväzok manželstva, hoci nedokonaného, vyjmúc privilégium viery. (C. 1069, § 1.) Veď ak niekto odovzdal právo na plodenie dietok druhej osobe a ona to prijala, ba i sama odovzdala také isté svoje právo, ktoré prvá stránka prijala, to isté právo nemôže odovzdať tretej osobe, ktorá ho ani nemôže prijať. Táto prekážka teda vyplýva z *jedinosti a nerozlučiteľnosti manželstva*, podstatných vlastností už prirodzeného manželstva. Teda táto prekážka je *prirodzeného práva* a viaže i nepokrstených. Pravda, jedinosť a nerozlučiteľnosť manželstva prízvukuje i pozitívny boží zákon, ako sme to vyššie videli, no v prvom rade je to prekážka prirodzeného zákona. Zaväzuje i vtedy, ak jedna alebo aj obe stránky nevedia, že je to zrušujúca prekážka. Prestáva, ako sme už počuli, dišpenzom Sv. Stolice, ak manželstvo nie je ešte splnené; ak je splnené, podľa privilégia sv. Pavla a vo všetkých prípadoch, smrťou druhej stránky.

Nové manželstvo teda nemožno uzavrieť dovtedy, kým nie je *isté*, že predošlé bolo neplatné alebo bolo zákonite rozviazané. (C. 1069, § 2.) Ak vec je istá z autentického dokladu, ako z úmrtného listu a pod., bez všetkého možno prikročiť k novému sobášu. Ak takýchto dokladov niet, treba sa obrátiť na ordinára, ktorý prevedie administratívne alebo súdne opatrenia na zistenie slobodného stavu manžela. Ak ani ordinár nemôže si utvoriť istý úsudok, musí sa obrátiť na Sv. kongregáciu pre sviatosti; bez jej rozhodnutia nemôže povoliť sobáš.

Pri zisťovaní slobodného stavu ordinár musí sa pridržiavať inštrukcií *Sv. Stolice,* najmä inštrukcie Sv. Ofícia z 13. mája 1868. Podľa toho nestačí neprítomnosť manžela, i keď je dlhá. Po prvej svetovej vojne niektorí muži vrátili sa i po 20 rokoch. Nestačí ani bezvýslednosť výzvy aj civilných orgánov, aby hľadaný dal o sebe vedieť. Výzva často ani nemôže sa dostať k hľadanému. Potom je aj otázka, či hľadaný chce na výzvu odpovedať. To sú dôkazy negatívne, ktoré nestačia. Musia sa predložiť, nakoľko je možné, i pozitívne. Sú to okrem výťahu cirkevných úmrtných matrík aj civilné verejné listiny podľa zákonov príslušného štátu; sú to nielen výťahy civilného matrikára, ale i potvrdenia správcu nemocnice, v ktorej druhá stránka zomrela, veliteľa, v ktorého oddiele rečený manžel padol a pod. (C. 1813, § 2.) Ak nemožno zaobstarať úradný doklad o smrti manžela, treba uviesť aspoň dvoch očitých svedkov, ktorí sa na vlastné oči presvedčili o smrti. Svedkovia musia byť hodnoverní a majú vec potvrdiť prísahou. Ak niet dvoch, i jeden svedok stačí, ak je absolútne spoľahlivý a jeho výpoveď potvrdzujú aj iné fakty. Tak napr. na výpoveď jedného svedka, ktorý na vlastné oči videl vojsť Židovku do plynovej komory v Oswiečime, bola vyhlásená za mŕtvu. Veď z tejto komory nik sa nevrátil živý. Okrem toho aj keby niekto náhodou bol ušiel, iste by sa bol už hlásil po toľkých rokoch, poznajúc prvotriednu zpravodajskú organizáciu Židov po celom svete. Keby nebolo očitých svedkov, stačili by aj takí, ktorí od iných hodnoverných počuli o smrti manžela. Ak niet ani takého svedectva, treba vziať do ohľadu iné okolnosti a náznaky, z ktorých, najmä ak ich dôkladne porovná a preskúma, sudca môže si utvoriť aj morálne istý úsudok o smrti zmiznutého manžela. Také náznaky sú: ak nezvestný mal rád manželku a deti, rodičov, ak nemal dôvodu neobjaviť sa, ak mal nejaký majetok, ktorý by ho priťahoval domov, ak rodine niekedy písal, ak zúčastnil sa ako vojak v bitke, ak bol chorý, ak padol do zajatia a pod. Obyčajne nestačí vyhlásenie civilného sudcu o smrti nezvestného, lebo svetský súd túto vec ľahšie berie ako cirkev-

ný. Pravdepodobne robí tak preto, lebo civilný zákon často nepovažuje manželstvo za nerozlučiteľné.

Ako však rozriešiť situáciu, ak po vyhlásení manžela za mŕtveho a po uzavretí druhého manželstva „mŕtvy" sa neočakávane vráti, čo sa dosť často stáva? Vec je jasná: *prvé manželstvo je platné, druhé neplatné.* Je to vec, ktorá sa nikdy nestane „súdenou" (judicata). Vyhlásenie za mŕtveho je iba na to, aby stránky dobromyseľne mohly uzavrieť nové manželstvo, ale nemení objektívnu skutočnosť, ktorú, pravda, nepoznajú. Ak ju poznajú, nové manželstvo nemôžu uzavrieť. Ak o nej iba pochybujú, musia prv pochybnosť istotne odstrániť, ináč nemôžu uzavrieť manželstvo. Ak bez tejto istoty uzavreli manželstvo, dobromyseľná stránka môže žiadať o manželský akt a požiadaná môže plniť svoju povinnosť, kým nemá istotu, že na to nemá právo. Ak stránka s pochybným úmyslom alebo zlomyseľne uzavrela manželstvo, nemôže žiadať o manželský akt, ale ak ju požiada o to dobromyseľná stránka, môže konať svoju povinnosť, lebo druhá stránka má na to právo a právu zodpovedá povinnosť. Ak obidve stránky s pochybným úmyslom alebo zlomyseľne uzavrely manželstvo, podľa pravdepodobnejšej mienky ani jedna ani druhá stránka nemôže žiadať ani plniť svoju povinnosť, ale isté to nie je.

dd) Odlišný kult

Neplatné je manželstvo uzavreté medzi osobou nepokrstenou a osobou pokrstenou v katolíckej Cirkvi, alebo medzi osobou, ktorá sa vrátila z herézy alebo zo schizmy do Cirkvi. (C. 1070, § 1.) V katolíckej Cirkvi za pokrstenú sa pokladá osoba, ktorá je pokrstená s tým úmyslom, aby k nej patrila i navonok. Teda nie je pokrstená v katolíckej Cirkvi vtedy, ak ju v nebezpečenstve smrti pokrstí katolícky kňaz, ale nie s úmyslom, aby sa i navonok stala členom Cirkvi, hoci vnútorne každý platne pokrstený patrí k Cirkvi. Avšak v katolíckej Cirkvi pokrstená je osoba, ktorá sa narodila z nekatolíckych rodičov, bola po katolícky pokrstená a mala sa katolícky vychovať, ale

vo skutočnosti od detstva bola vychovaná v heréze, v schizme, v pohanstve alebo bez akejkoľvek viery. (AAS, 32, 1940, 212.) Osoba sa vráti z herézy alebo zo schizmy do Cirkvi vtedy, ak žijúc v heréze alebo v schizme, aj navonok bola včlenená do Cirkvi. Tu uvedených zaväzuje spomenutá prekážka i vtedy, ak Cirkev opustili. Teda nezaväzuje heretikov a schizmatikov, ktorí navonok nikdy nepatrili do Cirkvi, či už uzavierajú manželstvo medzi sebou alebo so stránkou nepokrstenou, lebo nie sú pokrstení v katolíckej Cirkvi a teda tento zákon ich výslovne vyníma.

Keďže pri posudzovaní prekážky *smerodajný je krst,* katolícka stránka, vážne pochybujúc o vlastnom krste, musí sa snažiť pochybnosť zmeniť v istotu; keď to nemôže urobiť inak, prijme ho i druhý raz, a to podmienečne. Ak stránku v čase sobáša obecne považovali za katolícku, alebo jej krst bol pochybný, treba považovať manželstvo za platné, kým sa istotne nedokáže, že jedna stránka je pokrstená a druhá nepokrstená. (C. 1070, § 2.) Keďže v prípade odlišného kultu dve nebezpečenstvá, a to stratiť katolícku vieru a vychovávať deti nekatolícky, sú ešte väčšie ako pri miešanom manželstve, treba zachovať predpisy vyššie spomenuté pri miešanom manželstve, a to o reverze, o zachovaní podmienok, o kanonickej forme sobáša, o múdrej snahe katolíckej stránky priviesť nekatolícku na katolícku vieru a najmä o výstrahe katolíkov od takýchto sobášov. (C. 1071.)

Prekážka odlišného kultu je pôvodu *cirkevného.* Na začiatku kresťanstva nejestvovala; iba časom bola zavedená zvykom práve vzhľadom na dve nebezpečenstvá. Preto Cirkev môže od nej dišpenzovať. Na dišpenzáciu sú potrebné vážne dôvody. Ťažšie sa povoľuje v krajoch, kde nepokrstení sú v menšine a znamenajú pre svoje vzdelanie a šikovnosť väčšie nebezpečenstvo. Ľahšie sa povoľuje tam, kde nepokrstení sú vo väčšine, kde je ťažšie nájsť pokrsteného manžela, kde nebezpečenstvo stratiť vieru je menšie a nádej na pokrstenie väčšia.

ee) Vyšší rad

Neplatne uzavierajú manželstvo duchovní, ktorí prijali vyšší rad (c. 1072), teda subdiakonát, diakonát alebo presbyterát (episkopát). Táto prekážka zaväzuje vysväteného iba vtedy, keď je *platne vysvätený,* čo sa predpokladá, ak prijal vysviacku. Kto tvrdí opak, musí dokázať. Ďalej je potrebné, aby *slobodne prijal* vyšší rad. Ak by bol k tomu zvonku nútený (biskup násilím by mu vložil ruky), vysviacka by bola neplatná, keďže by sa diala bez jeho súhlasu. Ak by ho niekto ťažkým nespravodlivým strachom nútil k tomu, vyhrážajúc sa mu, že ho vydedí a pod., vysviacka je platná, lebo nevylučuje jeho súhlas, ale môže sa súdnym výrokom zaradiť do svetského stavu, v ktorom nemusí zachovávať celibát. Výnimočne vysviacka je platná, ak po ordinácii tým, že vykonáva kňazské povolanie a berúc na seba aj prípadné povinnosti, s ňou súhlasil. Avšak nútenie ako i nesúhlas musia sa dokázať. (C. 214.) Konečne musí mať *dostatočnú vedomosť* o tom, že má zachovať celibát, čo sa tiež predpokladá, a to tým skôr, že pred subdiakonátom musí podpísať osvedčenie, že sú mu známe povinnosti, spojené s prijatím radu. Keby predsa o tom nevedel, vysviacka, predpokladajúc súhlas, by bola platná, ale rečený by nebol povinný zachovávať celibát. Pravda, o tom by nemohol rozhodnúť sám, ale Sv. Stolica, a to cestou administratívnou alebo súdnou.

Prekážka je *pôvodu cirkevného.* Z prirodzeného zákona možno odvodzovať iba istú nesrovnalosť, aby sluha Boží bol viazaný k manželke a rodine, pričom by bol pozbavený nezávislosti, potrebnej pri vykonávaní svojho vznešeného povolania. No nie je to priamy zákaz. (Preto na začiatku kresťanstva celibát bol iba radou, nie však príkazom). Až časom sa ustálil zákaz, ale nie pre celú Cirkev. Vo východnej cirkvi celibát je obligátny iba pre biskupa. Ale je zaujímavé, že duchovní musia sa oženiť pred vysviackou a druhý sobáš sa im už nepovoľuje, ba je neplatný. (V. konštitúcia Pia XII. z 22. febr. 1949 „Crebrae allatae sunt Nobis", v ktorej publikuje časť Východného zákonníka o „Sviatosti manželstva", can. 62, V. i J. Bobák,

De coelibatu eccl. deque impedimento Ordinis sacri apud Orientales et praesertim apud Ruthenos, Romae, Libri Catholici 1941, 140. sequ.) Keďže prekážka je cirkevného pôvodu, Sv. Stolica by mohla od nej dišpenzovať, ale nedišpenzuje biskupa, veľmi zriedka kňaza, zriedka diakona a subdiakona, aby mohli uzavrieť manželstvo. Ak manželstvo bolo už civilne uzavreté a stránky pre isté ťažkosti (majú už deti a pod.) nemôžu sa rozísť, cirkevné manželstvo ľahšie sa povolí. Tak Pius VII. r. 1801 povolil uzavrieť manželstvo mnohým kňazom, ktorí za francúzskej revolúcie sa oženili a nemohli sa od svojich žien odlúčiť. Ale neuznal za platné manželstvo Talleyranda, ktorý pred revolúciou bol biskupom a za revolúcie sa oženil.

Tí, ktorí prijali vyšší rad a sa oženili, podliehajú *vyobcovaniu* Sv. Stolice jednoducho rezervovanému (c. 2388, § 1), zbavujú sa ipso facto, bez každého výroku *akéhokoľvek úradu* (c. 188, n. 5), sú *iregulárni* zo zločinu (c. 985, n. 3) a majú sa *degradovať,* ak po napomenutí ordinárom do určitého času sa nepolepšia. (C. 2388, § 1.)

ff) Slávnostný sľub

Neplatne uzavierajú manželstvo rehoľníci, ktorí složili sľuby slávnostné alebo i jednoduché, ak podľa osobitného predpisu Sv. Stolice robia manželstvo neplatným (C. 1073), ako je to u jezuitov. Aby prekážka jestvovala, rehoľník musí složiť sľuby platne. Sľuby sú však vtedy platné, ak rehoľník dovíšil 21. rok svojho veku (C. 573), ak ho pripustil zákonitý predstavený podľa konštitúcie rehole, ak predišiel platný noviciát (kandidát musí byť pripustený vyšším predstaveným a schválením rady alebo kapitule (C. 543); musí mať aspoň 15 rokov, musí byť novicom nepretržite jeden rok v dome noviciátu (C. 555); ak sľuby složil bez násilia, ťažkého strachu, alebo podvodu, ak ich složil výslovne, ak boly zákonitým predstaveným alebo jeho zástupcom podľa konštitúcie prijaté, ak ich predchádzaly jednoduché sľuby. (C. 574.) Aby prekážka jestvovala, treba tiež, aby rehoľník skladal sľuby *v reholi Sv. Stolicou zákonite aprobovanej.* Konečne je potrebné, aby sľuby boly *slávnostné,*

to jest Cirkvou uznané za také. (C. 1308, § 2.) Prekážka sa vzťahuje na mužov a ženy, ak složili slávnostne sľuby v reholi.

Z prirodzeného zákona nesrovnalosť je iba v tom, aby také osoby uzavrely manželstvo, súc už trvale viazané k službe božej. Nesrovnalosť je tu ešte väčšia ako u vysvätených vo vyššom rade, keďže rehoľné osoby žijú spoločným životom, ktorý vylučuje manželstvo. Preto i Východná cirkev, v ktorej sa kňazi ženia, nepovoľuje rehoľným osobám žiť zároveň i manželským životom. No táto nesrovnalosť nestačí, aby učinila manželstvo neplatným, ako to robí impotencia alebo už uzavreté manželstvo. Preto Cirkev určila, aby nesrovnalosť sa premenila na zrušujúcu prekážku, ktorá je *cirkevného pôvodu.*

Dišpenz od tejto prekážky dáva iba Sv. Stolica, pravda, z veľmi vážneho dôvodu. Obyčajne sa obmedzuje iba na prvé manželstvo a na jeho dovolené užívanie. Často sa dáva dišpenz s istými pokutami, ako raz v týždni pomodliť sa ruženec, niekoľkokrát v roku počuť sv. omšu, postiť sa a pod.

Prekážka *prestáva sama od seba,* ak rečený sa sekularizuje, to jest vráti sa do stavu svetského. Oslobodzuje sa od sľubov, ale nie od povinností, vyplývajúcich z vyššieho radu. (C. 640, § 2.) Teda môže sa oženiť, ak nie je subdiakonom atď. Od vyššieho radu by musel mať na to osobitný dišpenz. Zrušujúca prekážka prestáva i vtedy, ak prejde do kongregácie, v ktorej sa skladajú iba jednoduché sľuby. (C. 636.) Ale v takom prípade ostáva zakazujúca prekážka uzavrieť manželstvo, od ktorej treba žiadať dišpenz.

Koho zaväzujú slávnostné sľuby v reholi, a predsa pokúsi sa uzavrieť manželstvo, ipso facto podlieha *vyobcovaniu Sv.* Stolici jednoducho rezervovanému. (C. 2388, § 1.) Okrem toho má sa považovať za skutočne prepusteného z rehole. (C. 646, n. 3.)

gg) Únos

Neplatné je manželstvo medzi únoscom a unesenou ženou, ktorú uniesol, aby sa s ňou oženil, kým je žena v moci únoscu. (C. 1074, § 1.) Kánon hovorí iba o *mužovi,* ktorý unáša, a o u-

nesenej žene, nie však o žene, ktorá unáša, a o unesenom mužovi. Aj v tomto druhom prípade ide o únos morálny, ktorý však nie je zrušujúcou prekážkou manželstva. Únos má sa stať len *pre uzavretie manželstva,* a nie pre smilstvo alebo zo snahy získať výkupné a pod. Ak cieľom je smilstvo, únosca hreší nielen proti spravodlivosti, zbaviac uneseného osobnej slobody, ale i proti čistote (VI. prikázanie). Ak únosca unáša pre výkupné, hreší nielen proti osobnej slobode, ale i proti VII. prikázaniu v predpoklade, že únosca nemá právo na unesenú osobu. Ak niektorú ženu únosca unáša iba za účelom uzavretia manželstva, hreší proti osobnej slobode: a práve v tom je zrušujúca prekážka, lebo manželstvo sa uzaviera na celý život, a preto musí byť slobodné.

Ide o *únos,* ak ženu unesú s jedného miesta na iné. Podobne neplatné je manželstvo, ak ženu násilím držia na mieste za účelom manželstva (C. 1074, § 3), keď teda sa neunáša s jedného miesta na iné. Teda manželstvo je neplatné i vtedy, ak muž príde na byt ženy a tam ju násilím drží, kým neuzavrie s ním manželstvo. Násilie môže sa uplatňovať fyzicky alebo morálne. *Fyzicky,* ak sa jej proti jej vlastnej vôli zmocní a odvezie na iné miesto, alebo ju zatvorí do izby, z ktorej nemôže vyjsť. Morálne, ak ju unáša podvodom, vyhrážkami alebo drží dakde proti jej vôli za účelom uzavretia manželstva. Ak ženu vyhrážkami nútia do manželstva, môže ísť aj o strach (vis et metus), ktorý aj osve činí manželstvo neplatným podľa cirkevného zákona (C. 1087, § 1), no pritom nejde o únos s jedného miesta na iné, ani o násilné zadržanie na jednom mieste, lebo vec nezávisí od miesta.

Kritériom prekážky teda je *násilie* proti ženinej vôli. Keď však žena nahováraním, prosbami, darmi a pod. alebo i bez nich celkom dobrovoľne ujde s mužom, nejde o prekážku únosu. Prekážka jestvuje iba medzi mužom, ktorý fyzicky alebo morálne unáša alebo násilím zadrží ženu, nie však medzi iným mužom a tou istou ženou. Ak pán prikáže sluhovi, aby preňho uniesol ženu za účelom uzavretia manželstva, prekážke podlieha iba pán, nie však sluha, ktorý vyplňuje pánov rozkaz.

Prekážka je *cirkevného pôvodu* a pri uzavieraní manželstva chce chrániť slobodu ženy, ktorá beztak dá sa v tejto veci ľahko ovplyvňovať. Takým spôsobom získavali si muži svoje ženy kedysi všade, teraz len u niektorých kmeňov. Ale únos a násilné zadržovanie žien za účelom uzavretia manželstva nie je celkom zriedkavé ani u civilizovaných národov. Preto aktuálnosť prekážky nie je ešte celkom prekonaná. Prekážke nepodliehajú nepokrstení. Ale ak jedna stránka je pokrstená, už ju zaväzuje, a preto aj manželstvo stránky druhej je neplatné. (C. 1036, § 3.)

Prekážka *prestáva sama od seba,* ak žena je odlúčená od únoscu, nachádza sa slobodne na istom mieste a súhlasí uzavrieť s ním manželstvo. (C. 1074, § 2.) Druhý spôsob zbaviť sa prekážky je *dišpenzácia,* ktorá sa veľmi zriedka udeľuje a to zo zjavných dôvodov, ale iba pod podmienkou, že žena, hoci je ešte vždy z vážnych príčin v moci únoscu (nemožnosť dopravy a pod.) celkom dobrovoľne sa chce stať jeho manželkou.

Kto unesie ženu za účelom uzavretia manželstva proti jej vôli násilím alebo podvodom, ipso facto je *vylúčený zo zákonitých cirkevných činov* (kurátora, cirkevného advokáta a pod.) a nech je *potrestaný aj iným spôsobom* podľa ťažkosti zločinu. (C. 2353.) V kánone však nie je reč o treste pre toho, kto neunáša, ale iba násilne zadržuje ženu na istom mieste za účelom uzavretia manželstva, čo sa podobá únosu, ale ním nie je, a preto trest v tomto prípade odpadá.

hh) Zločin

Touto prekážkou rozumieme osobitný zločin, ktorý sa pácha proti manželstvu. Kánon 1075 uvádza *tri formy* tejto prekážky. *Prvá:* Neplatne uzavierajú manželstvo tí, ktorí za toho istého manželstva spáchali cudzoložstvo medzi sebou a sľúbili si manželstvo, alebo už sa pokúsili uzavrieť manželstvo, hoci iba civilné. Aby bolo prekážkou *cudzoložstvo,* musí sa *skutočne spáchať,* nestačí domienka, že bolo spáchané. Teda ak manželstvo objektívne nie je platné, smilstvo nie je skutočným

cudzoložstvom, nanajvýš sa zaň považuje. Cudzoložstvo musí byť *dokonané,* to jest také, aby z neho mohol vzniknúť nový život. Musí byť i *formálne s obidvoch strán,* to jest obidve stránky musia vedieť, že cudzoložstvo páchajú proti tomu istému manželstvu. Teda niet prekážky, ak jedna stránka je slobodná a nevedela, že druhá je viazaná manželstvom. Ani vtedy niet prekážky, ak obidve stránky zaväzuje manželstvo, ale obidve si myslia, že druhá je slobodná. Ale jestvuje prekážka, ak jedna stránka je viazaná a druhá nie, ale táto druhá vie, že spoluvinník je viazaný, lebo obidvaja hrešia proti tomu istému manželstvu. Vzájomný *sľub* manželstva musí byť *opravdivý,* a nie iba fiktívny, vyslovený ústami alebo písmom, nie však vnútorne a vážne, s úmyslom sa zaviazať. Musí to byť opravdivý sľub a *nie iba predsavzatie,* ktoré nezaväzuje ani z vernosti, ani zo spravodlivosti, iba z dôslednosti. Sľub má byť *absolútny,* a nie podmienečný, lebo o tomto kánon nehovorí nič. Musí byť *vzájomný.* Teda nestačí, aby jedna stránka sľúbila manželstvo a druhá sľub prijala, ale i sama musí sa k manželstvu zaviazať. Obidve stránky musia si sľúbiť *opravdivé manželstvo,* a nie konkubinát alebo iba civilné manželstvo. Pravda, manželstvo môže sa uzavrieť iba po smrti jedného manžela, no nie je potrebné, aby stránky na to výslovne myslely. Stačí, aby chcely uzavrieť opravdivé manželstvo. Veľmi dôležité je, aby cudzoložstvo bolo spáchané a sľub budúceho manželstva bol daný, *kým manželstvo trvá,* lebo zločin má sa spáchať proti tomu istému manželstvu. Teda ak sľub bol odvolaný pred cudzoložstvom, prekážka nejestvuje. Ale je všetko jedno, či najprv je cudzoložstvo a potom sľub, alebo naopak; neprávosť je tá istá. Prekážka a fortiori jestvuje, ak sa stránky za prvého manželstva *už aj pokúsili* uzavrieť druhé manželstvo. Avšak pokus musí byť vonkajší, vzájomný, uvážený a opravdivý, nie fiktívny. Už teraz musí smerovať k uzavretiu druhého manželstva, nie v budúcnosti. Musí smerovať k manželstvu, nie ku konkubinátu. To sa môže stať tým, že stránky sa dajú sosobášiť pred nekatolíckym duchovným, alebo pred katolíckym, uvádzajúc ho do omylu, alebo čisto civilne.

Cudzoložstvo a pokus o druhé manželstvo musia sa stať za *toho istého manželstva.* Táto forma prekážky môže sa ľahko vyskytnúť v krajinách, kde civilné manželstvo povoľuje manželskú rozluku, ale Cirkev ju neuznáva.

Druhá forma tejto prekážky jestvuje medzi tými, ktorí za toho istého manželstva spáchali *cudzoložstvo* a *jeden* z nich *zabil vlastného manžela.* Čo sa týka cudzoložstva, na prekážku sú potrebné tie isté podmienky ako pri prvej forme. Je všetko jedno, či jedna stránka zabila vlastného manžela *fyzicky* (vlastnou rukou ho zavraždiac, otráviac a pod.), alebo *morálne,* dajúc príkaz zavraždiť. Pritom druhá stránka nemá fyzicky alebo morálne s vraždou spoluúčinkovať, lebo to je už tretia forma tejto prekážky. Teda druhá stránka môže o vražde nevedieť, ba môže sa jej i protiviť. Ale treba, aby sa vražda konala *za účelom budúceho manželstva,* hoci kánon o tom mlčí, ale to predpokladá. (Th. A. Jorio, Theol. Mor. III., 614.) Okrem toho treba, aby bol *súvis aj medzi súložou a medzi vraždou.* Predpokladá sa, aby súlož predchádzala vraždu, ale môže ju i nasledovať: hlavná vec je, aby obidva zločiny boly namierené proti tomu istému manželstvu. Konečne treba, aby smrť skutočne nasledovala z pričinenia jednej stránky.

Tretia forma nastáva, ak *obidve stránky* bez cudzoložstva *spoločným pričinením zavraždili manžela.* Teda obidve musia konšpirovať na smrť aspoň jedného manžela. Výkon vraždy však nemusí sa stať pričinením obidvoch, stačí jedného. Ale konšpirácia musí byť *spoločná,* nestačí radosť alebo súhlas druhej stránky s vykonanou vraždou. K tomu musí sa pridružiť *úmysel uzavrieť manželstvo* so spoluvinníkom, hoci kánon i tu mlčí o ňom, ale ho predpokladá. Ten úmysel musí byť aspoň s jednej stránky a musí byť navonok nejako prejavený, lebo má účinok, to jest prekážku samu vo vonkajšom fóre. (F. Hűrth, De statibus, 180.) I tu podmienkou prekážky je, aby smrť vyplývala z machinácie oboch, a nie z iného dôvodu.

Tieto tri formy môžu sa *kombinovať* a tým sa znásobujú i prekážky. To sa môže stať i tým, že zločiny smerujú nie proti jednému, ale proti viacerým manželstvám. No nie je znásobo-

vanie, ak ten istý zločin špecificky sa opakuje, ako keď dvaja viackrát cudzoložia a viackrát si sľúbia manželstvo.

Táto prekážka má zabrániť nevernosť manželov, lebo pozbavení nádeje na budúce manželstvo lepšie môžu zachovať onu čnosť. No chráni sa ňou i život manželov, ktorý bez nej by bol vystavený stálym nebezpečenstvám. Je to i trest za spáchané hriechy proti manželstvu. Keďže by asi nepostačovalo, aby tieto zločiny už z prirodzeného zákona rušily budúce manželstvo, Cirkev zákonom ustálila túto prekážku. Je cirkevného pôvodu, nezaväzuje nepokrstených, ak, pravda, nie je prekážkou i podľa civilného zákona. Ak tieto zločiny spáchajú nepokrstení pred krstom, prijatím krstu jej nepodliehajú, lebo pred krstom nie sú poddanými Cirkvi. Prekážka jestvuje i vtedy, ak jedna alebo i obe stránky nevedia, že je to zrušujúca prekážka, lebo ona učiní stránky nespôsobilými uzavrieť manželstvo a stránky sú nespôsobilé, či už to vedia alebo nie.

Keďže prekážka je cirkevného rázu, Sv. Stolica vždy by mohla od nej dišpenzovať, *ale nedišpenzuje vždy.* V prvej forme, to jest ak sa spácha cudzoložstvo a sľubuje sa budúce manželstvo, alebo ak sa pokúsi oň, Cirkev dišpenzuje v prekážke tajnej, ťažšie vo verejnej a to iba z vážnejších dôvodov. V druhej a tretej forme, kde jedna rešp. obidve stránky zavraždily manžela, Cirkev nikdy nedišpenzuje, ak prípad je verejne známy, a to pre veľké pohoršenie. Ak prípad je tajný, takže sa netreba báť pohoršenia, veľmi zriedka dišpenzuje a iba z veľmi vážneho dôvodu. Prekážka prvej formy patrí medzi prekážky menšieho stupňa (c. 1042, § 2 n. 5) a preto vždy je platná dišpenzácia, i keď sa v žiadosti niečo udáva nesprávne, alebo sa zamlčí, alebo je nesprávna čo len jediná pohnútka prosby. (C. 1054.) Ak Sv. Stolica dišpenzuje od platného, ale nesplneného manželstva, alebo ak povolí manželovi uzavrieť nové manželstvo z predpokladanej smrti druhého manželstva, to znamená i dišpenz od prekážky zločinu prvej formy. (C. 1053.)

ii) Pokrvenstvo

V priamej línii neplatné je manželstvo medzi všetkými pokrvnými, a to smerom nahor i nadol, medzi zákonitými aj nezákonitými. V bočnej línii neplatné je manželstvo do tretieho stupňa vrátane. (C. 1076, §§ 1, 2.) *V priamej línii* jeden pochádza od druhého splodením, a to priamo alebo nepriamo. Tak Ján pochádza od otca priamo, od starého otca, deda atď. nepriamo. To sú pokrvní v stúpajúcej línii mužskej. V línii stúpajúcej ženskej sú: matka, stará matka, pramatka atď. Od toho istého Jána pochádzajú mužskí potomci: syn, vnuk, pravnuk atď., ženské: dcéra, vnučka, pravnučka atď. Tieto osoby nemôžu medzi sebou uzavierať platné manželstvo, lebo všetky pochádzajú jedna od druhej, a to priamo alebo nepriamo v priamej línii. V tejto línii je toľko stupňov, nerátajúc pri tom kmeň, koľko je osôb. Tak otec a dcéra, matka a syn sú pokrvní v priamej línii na prvom stupni, starý otec a vnučka, stará matka a vnuk na druhom stupni atď. Pokrvní všetkých stupňov na tejto línii nemôžu uzavrieť medzi sebou manželstvo.

V bočnej línii jedna osoba nepochádza od druhej, ale majú spoločný kmeň, ako brat a sestra majú spoločného otca atď. Tu je toľko stupňov, nerátajúc medzi ne kmeň, koľko je osôb na jednej strane. Teda brat a sestra sú pokrvní v bočnej čiare na prvom stupni, bratanec a sesternica na druhom, ich deti na treťom stupni. Táto bočná línia môže mať rovnaké a nerovnaké ramená. Dosiaľ sme uviedli rovnaké. Pri nerovnakých jedna strana je dlhšia, druhá kratšia. V tomto prípade je toľko stupňov, koľko osôb je na dlhšom rameni (okrem kmeňa). Tak strýc a sesternica sú pokrvní v druhom stupni bočnej línie, dotýkajúc sa prvého. Na tejto línii manželstvo je neplatné až po tretí stupeň vrátane, hoci ďalší je miešaný a dotýka sa bližšieho. To, čo sme povedali o rovnakých a nerovnakých ramenách, platí aj vtedy, ak sa prekážka znásobuje. Znásobuje sa však výlučne znásobením kmeňa (c. 1076, § 2), pričom treba poznamenať, že otec a matka tvoria jeden kmeň.

V bočnej línii nie je vždy ľahko nájsť pokrvenstvo, najmä stupeň, čo má nevýhodu, lebo omyl môže byť fatálny, keďže ním neprestáva zrušujúca prekážka. Ak spoločný kmeň je známy, odporúča sa kmeň (s krstným menom) napísať na hornú čiastku papiera a pod kmeňom všetky osoby, ktoré od neho pochádzajú, kým nenarazíme na osoby, ktoré sa majú sosobášiť. Ak nevieme, či snúbenec a snúbenica sú pokrvní, odporúča sa na dolnej strane papiera osobitne napísať meno snúbenca a snúbenice a nad ich mená meno otca a matky, na ich meno meno starého otca a starej matky, nad ich meno deda a pramatky. Ak teraz oba rodokmene porovnávame a nenájdeme tú istú osobu v oboch, snúbenci nie sú pokrvní. Ak ju nájdeme, sú pokrvní a treba určiť, v akom stupni, čo je už ľahšia práca: zistíme spoločný kmeň a odrátame ho od počtu stupňov. Len sa netreba pritom spoliehať na vlastnú predstavu a pamäť. Sú rodiny (najmä šľachtické), ktoré stále sa zaoberajú genealogiami a teda i bez písma sa v tom vyznajú. No obyčajný človek nemá tú zbehlosť a teda musí si takto pomáhať. V niektorých diecézach predpisuje sa vždy pripojiť aj rodokmeň k žiadosti o dišpenzáciu od prekážky pokrvenstva.

Pokrvenstvo prvého stupňa priamej čiary (medzi otcom a dcérou, medzi matkou a synom) podľa všetkých autorov istotne zrušuje manželstvo už z *prirodzeného zákona* a teda táto prekážka zaväzuje všetkých ľudí, i nepokrstených. Všeobecne sa to odôvodňuje *odporom z pohlavného spojenia* medzi takými pokrvnými. (F. Cappello, De matrimoni, 489.) Ale zdá sa, že to nezodpovedá pravde. Ešte vždy sa tu predpokladá stará náuka, že pohlavný akt je i morálne niečo hnusného, alebo aspoň všedne hriešneho, čo nie je pravda. Veď ako môže byť pohlavný akt už sám osebe hriešny, ak všetci bez výnimky jemu ďakujeme za svoj život, najcennejšiu vec na svete, a to nielen pre nás, ale i v očiach Božích? Ako môže byť morálne hnusným aktom, ak ním sa tvorí telo, ktoré kŕmi Kristus svojím telom a krvou? Ako môže byť akt aspoň niečim nedokonalým, ak on je príležitosťou pre Boha stvoriť dušu, v ktorej prebýva Duch Svätý? Nie je to akt morálne hnus-

ný, hriešny alebo aspoň menejcenný, ale, nehľadiac na hriešne okolnosti, indiferentný, ak nie svätý. Ale moralisti odpovedajú: Je to aspoň hriech proti povinnej úcte, proti tzv. piete, ak napr. syn sa pohlavne spája s matkou. Aby sme tomu dobre porozumeli, vezmime iný prípad. Povedzme, že syn zavraždí matku. Je to jasne morálne zlý čin, lebo vražda nevinnej osoby je podstatne, z vnútornej prirodzenosti, zlá. Ak sa teda spácha na matke, je to hriech nielen proti spravodlivosti, ale i proti patričnej úcte. No pohlavný akt sám osebe nie je podstatne zlý, ba u manželov je výrazom najväčšej lásky. Preto pohlavný akt syna s matkou nemôže byť z prirodzeného zákona hriech proti piete, ale musí tu byť iný dôvod, pre ktorý taký akt sa zakazuje z prirodzeného zákona. Ale čo to môže byť? Už sama príroda odpudzuje od takého spojenia. Nehľadiac na Asýrčanov a Peržanov, ktorí kedysi dovoľovali také manželstvá, dnes už iba niektoré divé kmene a degenerovaní ľudia necítia odpor proti takému spojeniu. Teda je to hlas prírody, ktorá sa takto bráni proti degenerovaniu, ako sa bráni napr. čuchom proti istým jedlám, ktoré by mohly otráviť telo. *Eugenická sebaobrana* teda zdá sa byť jediným odôvodnením tejto prirodzenej prekážky. Pravda, čím viac sa odďaľujeme od kmeňa, tým menší je odpor, ale v priamej čiare nikdy neprestáva, lebo sa zakladá na spoločnej krvi. Preto prekážka už z prirodzeného zákona trvá aspoň pravdepodobne na všetkých stupňoch a Cirkev nikdy nepovolí manželstvo, ak je o prekážke pochybnosť a nikdy od nej nedišpenzuje, ak je istá. (C. 1076, § 3.)

Na bočnej línii azda v prvom stupni, teda medzi bratom a sestrou, zrušuje sa manželstvo *z prirodzeného zákona.* Ale ani to *nie je isté,* lebo nedostávajú krv jeden od druhého, ale obidvaja od tretieho, to jest od rodičov. Preto manželstvo medzi bratom a sestrou sa nezrušuje *prvotným,* ale iba druhotným *zákazom.*

Keby sa zrušilo prvotným, nerozumieme ako mohol Boh povoliť, aby synovia a dcéry Adamove sa medzi sebou sobášili, čo je historický fakt, lebo od prvotného zákazu prirodzeného zákona ani Boh nemôže dišpenzovať. Jedno však je fakticky

isté: Cirkev v takej prekážke nikdy nedišpenzuje, a ak je o tom pochybnosť, nikdy také manželstvo nepovoľuje. (C. 1076, § 3.) Preto táto prekážka, ak je aspoň druhotného zákazu prirodzeného zákona, zaväzuje i nepokrstených, takže Cirkev nikdy neuznala za platné manželstvo brata a sestry, uzavreté pred krstom.

Druhý a tretí stupeň bočnej línie zrušuje manželstvo iba *z cirkevného práva.* Cirkev ustanovila túto prekážku preto, aby sa medzi sebou ženili nepokrvní ľudia a tak sa prízvukovala sociálna súdržnosť medzi ľuďmi. Preto pred IV. lateránskym snemom (1215) prekážka sa rozšírila po VII. stupeň a vo východnej cirkvi podnes je po VI. stupeň. (C. 31.)

Iný dôvod spočíva v tom, aby sa zamedzily hriechy smilstva v rodine, odberajúc ľuďom nádej na sobáš. Tretí dôvod bol eugenický: Cirkev už dávno videla, že z takých manželstiev nepochádzajú telesne i duševne zdraví potomci, ale menejcenní, ba degenerovaní, slabomyseľní. Aj keď si to nevedela jasno odôvodniť (odôvodňuje si to až od 19. storočia, vďaka eugenike), jednako pudove vycítila hneď zpočiatku a podľa toho konala.

Keďže však druhý a tretí stupeň zrušuje manželstvo iba z cirkevného práva, môže a skutočne sa *dišpenzuje od nich z rozumného dôvodu.* Tento dôvod musí byť tým závažnejší, čím väčšia je prekážka. Ak napr. ide o dišpenz v druhom stupni bočnej čiary miešanom s prvým, majú sa uviesť viaceré dôvody, a biskup musí takúto žiadosť o dišpenz aspoň vlastnoručne podpísať a osobitne odporúčať, ak ju sám vlastnoručne nenapíše. (AAS, 23, 1931, 413—5.) Pokrvenstvo na treťom stupni bočnej línie je menej závažné (C. 1042, § 2, n. 1), a preto dišpenz platí aj vtedy, ak sa v žiadosti udáva niečo nesprávneho, niečo sa zamlčí alebo ak čo len jedna pohnútka bola nesprávna. (C. 1054.)

Rozdiel medzi terajším a starým právom v tejto veci bol dvojaký. Prvý: podľa starého práva prekážka platila až po IV. stupeň bočnej línie, kým teraz iba po III. včítane. Druhý rozdiel bol v tom, že prekážka sa znásobovala aj zo znásobovania

kmeňa, aj zo znásobovania cesty, ktorou osoba od spoločného kmeňa pochádzala. Naproti tomu teraz prekážka sa znásobuje iba znásobením spoločného kmeňa. To je dobre vedieť, ak ide o konvalidáciu neplatného manželstva pre pokrvenstvo, uzavretého pred 19. májom 1918.

kk) Švagrovstvo

Švagrovstvo činí manželstvo neplatným v priamej čiare na ktoromkoľvek stupni, v bočnej čiare až po druhý stupeň vrátane. (C. 1077, § 1.) Švagrovstvo je príbuznosť, ktorá vznikla *medzi manželom s jednej a medzi pokrvnými druhého manžela s druhej strany.* Najjasnejší prípad je, ak Pavol si vezme za ženu moju sestru: vtedy je mojím švagrom. Pavol v tom prípade neplatne uzaviera manželstvo s matkou, starou matkou atď., s dcérou, vnučkou atď., slovom so všetkými pokrvnými mojej sestry v celej priamej čiare. Ale neplatne uzaviera manželstvo i s mojou druhou sestrou a s jej dcérou, ak moja prvá sestra zomrela, lebo švagrovstvo trvá aj vtedy, ak manželstvo, z ktorého vzniklo, zanikne. A čo sme povedali o Pavlovi so zreteľom na pokrvných mojej sestry, to treba povedať o mojej sestre vzhľadom na jeho mužských pokrvných. Teda moja sestra po zániku manželstva s Pavlom neplatne by sa vydala za jeho otca, starého otca atď., za Pavlovho syna, vnuka atď., z iného manželstva, za Pavlovho brata alebo za jeho syna. Ale dvaja bratia si môžu vziať dve sestry, otec môže si vziať matku a syn jej dcéru, alebo i naopak.

Prekážka nastane z každého *platného* manželstva, či je už splnené alebo nie. (C. 97, § 1.) Teda nevzniká z konkubinátu, ani z civilného manželstva. *Znásobuje sa znásobením pokrvnosti* manželstva, z ktorého pochádza, a znásobením manželstva, ktoré jedna stránka uzaviera s pokrvnými zomrelej stránky, ako keď niekto takto sukcesívne sa ožení s tromi sestrami. V tom prípade švagrovstvo je dvojnásobné, keďže pri prvom manželstve niet prekážky. (C. 1077, § 2.)

Prekážka švagrovstva bola ustanovená analogicky ako *pokrvenstvo,* ale nie je pokrvenstvo, a preto *nezrušuje* manžel-

stvo z *prirodzeného,* iba z *cirkevného* zákona. Preto nepodliehajú jej nepokrstení, ktorí pred krstom uzavierajú medzi sebou manželstvo. Ale len čo jedna stránka dá sa pokrstiť, už vznikne prekážka. Od tejto prekážky Sv. Stolica i dišpenzuje. Iba ak ide o prvý stupeň priamej línie (muž si chce po smrti ženy vziať jej matku, alebo dcéru z iného manželstva, alebo žena sa chce vydať po smrti svojho manžela za jeho otca alebo za syna z iného manželstva), Sv. Stolica kedysi vôbec nedišpenzovala, lebo také švagrovstvo po splnení manželstva sa veľmi podobá pokrvenstvu v prvom stupni priamej línie. Novšie však Cirkev dišpenzovala vo veľmi *výnimočných prípadoch.* Tak dišpenzovala r. 1911 vdovca, ktorý uzavrel civilné manželstvo s nezákonitou dcérou zosnulej ženy. (J. Ubach, Comp. Theol. Mor. 11, 501, 1. pozn.) V iných stupňoch ľahšie sa dáva dišpenzácia. Švagrovstvo na druhom stupni bočnej línie je menšieho stupňa. Preto platí i vtedy, ak v žiadosti o dišpenz bolo niečo udané nesprávne alebo zamlčané, ba ak ani jedna pohnútka nebola správna. (C. 1054.)

Podľa *starého práva* dôvodom prekážky nebolo manželstvo, ale dokonalá súlož, dovolená alebo nedovolená. Ak manžel alebo manželka spáchali cudzoložstvo alebo krvismilstvo, vznikla prekážka dodatočného švagrovstva, ktorou vinná stránka sa zbavila práva žiadať (ale nie plniť) manželský akt. Švagrovstvo z dovolenej súlože zrušovalo manželstvo vo všetkých stupňoch priamej línie, až po štvrtý stupeň vrátane bočnej línie, švagrovstvo z nedovolenej súlože až po druhý stupeň vrátane oboch línií. Švagrovstvo sa znásobovalo znásobovaním osôb medzi sebou pokrvných, s ktorými sa konala súlož, alebo súložou s osobami, ktoré zaväzovalo znásobené pokrvenstvo. Dnešná disciplína je proti tomu jednoduchšia.

11) Verejná počestnosť

Táto prekážka vzniká z neplatného manželstva splneného alebo nesplneného a z verejného alebo zjavného konkubinátu. Zrušuje manželstvo na prvom a druhom stupni priamej čiary medzi mužom a pokrvnými ženy s jednej, medzi ženou a po-

krvnými muža s druhej strany. (C. 1078.) Ako švagrovstvo napodobňuje pokrvenstvo, tak napodobňuje verejná počestnosť švagrovstvo a volá sa preto tak, lebo sa *verejne nesluší,* aby muž uzavrel manželstvo s pokrvnými ženy, s ktorou žil v neplatnom manželstve alebo v konkubináte, alebo aby žena uzavrela manželstvo s pokrvnými muža, s ktorými žila v neplatnom manželstve alebo v konkubináte.

Nezáleží na dôvode, pre ktorý je manželstvo, zaviňujúce túto prekážku, *neplatné:* či pre nejakú zrušujúcu prekážku, či pre nedostatok súhlasu alebo pre nezachovanie cirkevnej formy. *Konkubinát* je trvalé spolužitie muža a ženy, napodobňujúce spolužitie manželov, ale bez právneho základu, teda bez platného manželstva. Teda ak dvaja často pohlavne spolu hrešia, to nie je ešte konkubinát, ale prípadne prostitúcia. Konkubinát vyžaduje trvalé spolužitie obyčajne pod jednou strechou, ako spolu žijú manželia. Konkubinát je verejný, ak je už verejne známy alebo len bude taký. Je zjavný, ak vinná stránka sa k nemu pred súdom priznala alebo ak sa súdne zistil. (C. 2197, n. 2.)

Kánon mlčí o znásobení tejto prekážky, hoci pri pokrvnosti a švagrovstve výslovne sa zmieňuje o ňom. Ale zdá sa samozrejmým, že totiž aj verejná počestnosť sa znásobuje znásobením dôvodu, pre ktorý vzniká. Teda znásobuje sa znásobením neplatného manželstva a konkubinátu. Ak Juraj uzavrel neplatné manželstvo so Zuzanou, potom žil v konkubináte s jej dcérou Alžbetou, ale teraz chce sa oženiť s dcérou Alžbetinou, zdá sa, že je viazaný dvojitou prekážkou. No keďže to kódex nespomína, prekážka je iba pochybná, ktorá nezaväzuje, kým Sv. Stolica nerozhodne inak.

Prekážka je podľa svojej povahy *večná.* Teda neprestáva ani vtedy, ak prestane neplatné manželstvo alebo konkubinát. Prestáva iba *dišpenzáciou.* Sv. Stolica dišpenzuje od neho na prvom i druhom stupni. Dišpenzácia na prvom stupni vyžaduje vážnu príčinu, avšak nikdy sa neudeľuje, ak je podozrenie, že jedna stránka pochádza od druhej. (C. 1076, § 3.) Prekážka na druhom stupni je menšieho rázu, a preto, ako sme to už opä-

tovne povedali, dišpenzácia platí i vtedy, ak jediná pohnútka je nesprávna.

Podľa *starého práva* táto prekážka vznikla z platného zasnúbenia, uzavretého pred Cirkvou, ale len absolútneho, nie však podmienečného. Dotýkala sa iba prvého stupňa línie priamej i bočnej. Vznikla i z manželstva uzavretého, ale nesplneného, hoci nebolo platné pre nejakú tajnú prekážku. Táto prekážka zrušovala manželstvo s pokrvnými druhej stránky až po štvrtý stupeň vrátane oboch línií.

mm) Duševné príbuzenstvo

Duševné príbuzenstvo *napodobňuje telesné.* Ako rodičia dávajú v plodení telesný život, tak dáva život duševný v krste krstiaci a ten, ktorý s ním pritom spoluúčinkuje, to jest krstný rodič. Preto Cirkev považuje za vhodné, aby manželstvo bolo neplatné medzi krstiacim a krstným rodičom s jednej a medzi pokrsteným s druhej strany. (C. 1079 a 768.) Vo východnej cirkvi i medzi krstným rodičom a telesným rodičom. (C. 70.)

Podmienkou prekážky je, aby *krst bol platný,* hoci iba súkromný, udelený v krajnej núdzi, napr. v nebezpečenstve smrti. Prekážka jestvuje i vtedy, ak *krstiaci* je *nekatolík.* Ak krst sa udeľuje podmienečne, len vtedy nastane prekážka so strany krstiaceho, ak on bol vysluhovateľom prvého a druhého krstu a v predpoklade, že je platný alebo prvý alebo druhý krst. Ak by sa pochybnosť nedala odstrániť ani tak, krstiaci by podliehal prekážke, ale ordinár by ho mohol od nej dišpenzovať. (C. 15.)

Pokiaľ ide o *krstného rodiča,* tiež je podmienkou prekážky, aby krst bol platný. Ak niekto je krstným rodičom iba pri obradoch, nie však pri podstatnom akte krstu, nie je krstným rodičom, keďže „nerodí pokrsteného z vody a z Ducha Svätého", a preto ani nepodlieha prekážke. Ak sa krst vysluhuje dvakrát, raz nepodmienečne, druhý raz podmienečne, krstný rodič isto je ním iba vtedy, ak v obidvoch krstoch má účasť. (C. 763.) Okrem toho rečený musí vyhovieť istým podmienkam

platnosti, ako aby užíval svoj rozum, chcel byť krstným rodičom, bol pokrstený, nebol nekatolíkom, vyobcovaným, fyzicky držal pokrstenca vo chvíli krstu atď. (C. 765.) O tom bola reč vyššie, keď sme hovorili o krste.

Prekážka je *čisto cirkevného rázu.* Preto ak nepokrstený v núdzi pokrstí niekoho, nepodlieha prekážke, lebo ho nezaväzujú cirkevné zákony. Ale ani pokrstený nepodlieha prekážke, keďže príbuzenstvo je korelatívna vlastnosť, ktorá nemôže byť iba v jednom subjekte bez druhého. Ak by sa však krstivší dal pokrstiť, nevznikla by prekážka, ktorá môže vzniknúť iba v momente prvého krstu, ale tento sa už pominul. Od prekážky, ktorá je ináč večná, *ľahko sa dáva dišpenz.* I ona je menšieho stupňa a teda dišpenz platí aj vtedy, keby hlavná pohnútka bola nesprávna.

Podľa *starého práva* prekážka zaväzovala s jednej strany krstiaceho alebo birmujúceho, s druhej strany však pokrsteného, birmovaného, rodičov pokrsteného alebo birmovaného. Okrem toho podliehali jej s jednej strany krstní alebo birmovní rodičia a s druhej strany pokrstený alebo birmovaný a rodičia krsteného alebo birmovaného.

nn) Adopcia

O tejto prekážke *bola reč už vyššie,* v časti o zakazujúcich prekážkach; vtedy sme povedali, že Cirkev aj tu si osvojuje civilný zákon príslušného štátu. Kde civilný zákon považuje adopciu za zakazujúcu prekážku, tam i Cirkev ju vyhlasuje za takú; kde však civilný zákon ju považuje za zrušujúcu, tam je zrušujúcou i pre Cirkev. (C. 1080.) Keďže sú aj cirkevného rázu, od obidvoch môže dišpenzovať iba Cirkev. Teda nestačí iba civilný dišpenz, aby prekážka prestala.

§ 5. *Dišpenzácia od manželských prekážok*

Niektoré prekážky *prestanú samy od seba,* ako prekážka veku uplynutím času, prekážka splneného manželstva smrťou druhej stránky, prekážka odlišného kultu krstom nepokrstenej stránky. Od prekážok prirodzeného (impotencia) a pozitívneho

božského práva (splnené platné manželstvo) niet oslobodenia. Od prekážok cirkevného pôvodu môže dišpenzovať Cirkev.

Najväčšiu právomoc dišpenzovať má v Cirkvi pápež, ktorý môže dišpenzovať od všetkých prekážok cirkevného pôvodu, ale od niektorých, ako sme už videli, nedišpenzuje nikdy. Pápež udeľuje dišpenz prostredníctvom *kongregácií*. Sv. Ofícium dišpenzuje v prekážke miešaného vierovyznania a odlišného kultu, keďže je to najvyššie fórum pre veci viery a mravov. Na Sv. Ofícium sa treba obrátiť, i keď ide o privilégium sv. Pavla. (C. 247, § 3.) Sv. kongregácia pre Sviatosti vybavuje ostatné dišpenzácie, ktoré sa týkajú veriacich rímskeho obradu, ale iba vo fóre vonkajšom. (C. 249, § 2.) Pre vnútorné fórum dišpenzuje Sv. Penitenciária. (C. 258, § 1.) Ak udelila dišpenzáciu od tajnej prekážky vo vnútornom fóre nesviatostnom, obyčajne netreba žiadať o novú dišpenzáciu pre vonkajšie fórum, ak prekážka potom sa stane verejnou. Ale o novú dišpenzáciu pre vonkajšie fórum treba žiadať vtedy, ak o prvú bola podaná žiadosť pre vnútorné fórum sviatostné (C. 1047), asi preto, aby sa nejako neprezradilo spovedné tajomstvo. Sv. kongregácia pre rehoľníkov udeľuje dišpenz od prekážky sľubov rehoľníkov. (C. 251, § 3.) Sv. kongregácia pre Východnú cirkev vybavuje všetky dišpenzácie veriacich východného obradu okrem tých, ktoré sú rezervované Sv. Ofíciu. Kompetentná je i vtedy, ak iba jedna stránka je východného obradu. (C. 257, §§ 1, 2.) Sv. kongregácia pre šírenie viery dišpenzuje na misijných územiach.

Ordinár môže dišpenzovať podľa práva v týchto prípadoch:

a) *V pochybných prekážkach,* ak ide o pochybnosť skutku a o prekážku, od ktorej môže dišpenzovať Sv. Stolica (C. 15), napr. ak je pochybnosť, či snúbenci sú pokrvní v druhom stupni bočnej línie. Ale nemôže dišpenzovať, ak je pochybnosť, či sú pokrvní v prvom stupni bočnej línie, lebo od tejto prekážky Cirkev nikdy nedišpenzuje.

b) *V nebezpečenstve smrti* môže dišpenzovať preto, aby sa uľavilo svedomiu a prípadne, aby sa legitimovaly deti, ďalej od kanonickej formy uzavretia manželstva a od všetkých cir-

kevných prekážok okrem prekážky z presbyterátu a zo švagrovstva priamej línie, ak manželstvo je splnené (či už prekážka je verejná, alebo tajná, jednoduchá alebo mnohoraká). Od týchto prekážok môže dišpenzovať svojich poddaných i mimo diecézy a na území svojej diecézy všetkých, ktorí sa aktuálne na ňom zdržujú. Pravda, v danom prípade treba vhodným spôsobom (vyhlásením a pod.) odstrániť pohoršenie a ak ide o dišpenz od prekážky miešaného vierovyznania alebo odlišného kultu, stránky majú dať reverz. (C. 1043.)

c) Za tých istých podmienok a od tých istých prekážok ako v nebezpečenstve smrti môže ordinár dišpenzovať i vtedy, ak sa vyskytne prípad, že *ťažko sa obrátiť na Sv. Stolicu, a ak zároveň hrozí veľká škoda.* (C. 81.) To isté platí, ak sa objaví prekážka až vtedy, keď *už všetko je pripravené na sobáš,* ktorý bez ťažkej ujmy (hmotnej škody, verejného pohoršenia a pod.) nedá sa odložiť dovtedy, kým dôjde dišpenzácia od Sv. Stolice. To platí i pre *uznanie neplatného uzavretého manželstva za platné,* ak hrozí ťažká ujma a niet času obrátiť sa na Sv. Stolicu. (C. 1045, § 1, 2.) Keďže kánon mlčí o dišpenze od kanonickej formy a hovorí iba o dišpenze prekážok, zdá sa, že v týchto prípadoch ordinár nemôže dišpenzovať od kanonickej formy, hoci niektorí autori, ako De Smet a Vermeersch, to tvrdia.

Keďže túto právomoc dáva ordinárovi právo, môže ho ordinár *i delegovať iným.* (C. 197, § 1), a to celkom alebo čiastočne, trvalo alebo prechodne. Ak niekto priamo sa obrátil na Sv. Stolicu, ordinár mohol by použiť svoju právomoc platne i vtedy a od prekážky dišpenzovať. Ale pre poriadok ordinárovi sa radí, aby to bez vážneho dôvodu nerobil, a aby o tom upovedomil Sv. Stolicu. (C. 1048.)

d) Konečne *ordinár môže dostať delegovanú jurisdikciu* dišpenzovať aj od iných prekážok, od ktorých obyčajne, za riadnych okolností, dišpenzuje iba Sv. Stolica. Jurisdikciu udeľuje Sv. kongregácia pre Východnú Cirkev a Sv. kongregácia pre šírenie viery svojim biskupom, ostatným Sv. kongregácia konsistoriálna.

Farár môže dišpenzovať a) *v nebezpečenstve smrti* za tých istých podmienok ako ordinár, ak písomne nemôže sa obrátiť ani na Sv. Stolicu, ani na ordinára. (C. 1044.) Podľa vyhlásenia nik nie je povinný v takýchto prípadoch telegraficky alebo telefonicky sa obracať na Sv. Stolicu pre vysoké výdavky tohto komunikačného prostriedku. Okrem toho by sa mohlo porušiť i tajomstvo. (AAS, 14, 1922, 662.) *Tú istú právomoc má kňaz,* ktorý pre neprítomnosť farára sobáši pred dvoma svedkami v nebezpečenstve smrti. (C. 1098, n. 2.) I farár i kňaz, ktorí pre vonkajšie fórum takto dišpenzovali, majú ihneď o tom upovedomiť ordinára a dišpenz zaznamenať v matrike sobášov. (C. 1046.)

Farár môže b) dišpenzovať ako ordinár i vtedy, ak prekážka sa zjaví v čase, keď *už všetko je pripravené na svadbu* a sobáš bez pravdepodobného nebezpečenstva ťažkej ujmy nemožno odložiť dovtedy, kým sa obráti aspoň na ordinára, alebo ak by to ohrožovalo tajomstvo, ale iba *od tajných prekážok.* (C. 1045, § 3.)

Spovedník môže dišpenzovať vo všetkých prípadoch ako farár, ale iba pre *spovedné fórum.* (C. 1044.) Prakticky môže to nastať v prípade, ak spovedník zistí v spovedi, že manželstvo pre tajnú prekážku je neplatné a stránka je naklonená užívať manželské právo prv, ako dôjde dišpenzácia od ordinára. V tom prípade môže dišpenzovať, ale iba pre sviatostné fórum.

Aby dišpenzácia bola platná, na to treba mať *dostatočný dôvod.* Ak je pochybnosť o jeho dostatočnosti, možno o ňu žiadať a môže sa platne povoliť. (C. 84.) Dôvod je motívny alebo impulzívny. *Motívny dáva podnet* k dišpenzácii, *kým impulzívny ju iba odporúča.* Dôvod musí byť úmerný prekážke. Čím väčšia je prekážka, tým silnejší má byť dôvod. Niekedy len niekoľko dôvodov postačuje na dišpenzáciu, a preto čím viac sa ich uvedie, tým je to lepšie. Rozoznávame dôvody *kanonické a nekanonické.* Prvá obyčajne sa pripúšťa z praxe Sv. Stolice. Podľa inštrukcie Sv. kongregácie pre šírenie viery z 9. mája 1877 *kanonické dôvody sú tieto:*

a) *Tesnosť miesta,* pre ktorú žena nemôže si nájsť zodpovedného muža a preto je nútená vydať sa za pokrvného alebo švagra. Obec je tesná, ak je aspoň na dva kilometre vzdialená od iných a ak nemá viac ako 1500 obyvateľov.

b) *Pokročilý vek ženy* (dovŕšený 24. rok), takže je už najvyšší čas, aby sa vydala a nemá iné výhľady ako vydať sa za príbuzného. Pravda, to neplatí pre ženu, ktorá dovŕšila 40. rok a nádej vydať sa je menšia, alebo pre vdovu, ktorá už raz bola vydatá. No nájdu si ony iné dôvody, ako umiestiť sa a pod.

c) *Nedostatok vena,* pre ktoré žena je nútená vydať sa za pokrvného alebo švagra.

d) *Spory o dedičstvo,* ktoré sa dajú urovnať iba sobášom príbuzných osôb.

e) *Chudoba vdovy,* ktorá má mnoho detí, alebo jej mladosť, pre ktorú je vystavená nebezpečenstvu hriechu, ak vady sa dajú odstrániť iba tým, že sa vydá za muža, za ktorého by sa nemohla vydať pre prekážku.

f) *Ak nastane pokoj medzi rozvadenými rodinami* tým, že ich dvaja členovia sa sosobášia, hoci medzi nimi je nejaká prekážka.

g) *Podozrivá známosť* alebo i spolužitie pod tou istou strechou, čo sa dá odstrániť iba sobášom, ktorému však stojí v ceste prekážka.

h) *Súlož, nastávajúce tehotenstvo, legitimácia narodeného potomka,* vyžadujúce manželstvo medzi osobami, ktoré zaväzuje prekážka.

i) *Nečestnosť ženy pre podozrenie zo súlože,* ktorá sa nedá odstrániť iba sobášom s mužom, ktorý je príbuzným a pod.

k) *Revalidácia neplatného manželstva,* ktoré aspoň jedna stránka uzavrela dobromyseľne pred Cirkvou, a ktorá sa nedá rozviesť bez pohoršenia alebo ťažkej škody. Keďže však manželstvu prekáža nejaká prekážka, treba od nej pre tento dôvod dišpenzovať.

1. *Nebezpečentsvo miešaného manželstva* alebo manželstva, ktoré by sa uzavrelo *pred nekatolíckym duchovným,* ak by sa od prekážky nedišpenzovalo.

m) *Nebezpečenstvo krvismilstva,* ktoré sa odstráni iba tým, že sa od prekážky dišpenzuje a stránky uzavrú manželstvo.

n) *Nebezpečenstvo iba civilného manželstva,* ktoré sa odstráni dišpenzáciou.

o) *Odstránenie veľkého pohoršenia* dišpenzom a nasledujúcim sobášom.

p) *Odstránenie verejného konkubinátu* tým istým spôsobom.

r) *Veľké zásluhy* snúbencov, ich rodičov alebo predkov, ktoré odmeňuje i Cirkev, a to povolením dišpenzácie.

Nekanonické dôvody sú iné, v uvedenej inštrukcii sa nenachádzajú, ale tiež sa uplatňujú v praxi Sv. kongregácie. Aj pri nich sa predpokladá, že manželstvo je jediné rozumné východisko. Dišpenz od prekážky sa povolí *z týchto dôvodov:*

a) *Žiadateľka stratila jedného alebo oboch rodičov,* je nezákonitá, chorá, deformovaná alebo iným nedostatkom postihnutá, nie je už pannou.

b) *Žiadateľ je vdovec,* má mnoho detí, pre ktoré hľadá matku a pre hospodárstvo gazdinú.

c) Všetko je *už prichystané na svadbu,* alebo je už verejne známe, že stránky sa chcú sobrať.

d) *Dobré mravy obidvoch žiadateľov,* ich dobročinnosť, vhodnosť manželstva, vzájomná pomoc v pokročilom veku.

e) *Potrebná pomoc pre rodičov.*

Nehovoríme, že by tým boly *vyčerpané* všetky dôvody. Život je pestrejší, než každá teória. No žiadateľ iste nájde medzi nimi aspoň jeden, ktorý sa vzťahuje na neho.

Ak zistí prekážku, farár v prvom rade má sa usilovať, aby od sobáša odhováral, lebo manželstvo z nejakého dôvodu nie je žiaduce. Ak snúbenci nie sú ochotní od manželstva odstúpiť, farár má skúmať, či majú na to dostatočný dôvod. Ak ide o prekážky menšieho stupňa (všetky sme uviedli vyššie), dišpenzácia platí aj vtedy, ak aj jediný motívny dôvod je nesprávny. U ostatných prekážok, ktoré sú väčšieho stupňa (C. 1042, § 3), aspoň jeden motívny dôvod musí byť pravdivý. (C. 42, § 2.) Pravdivý musí byť v momente, keď sa udeľuje dišpenz. (C. 41.)

V žiadosti o dišpenz (niekde majú na to osobitné formuláre) treba uviesť žiadateľovo meno a priezvisko, jeho vek (deň, mesiac, rok narodenia), diecézu bydliska, posledný druh prekážky (pokrvnosť, švagrovstvo a pod.), jej stupeň (v druhom stupni bočnej línie), počet prekážok, podstatné okolnosti (prvá forma prekážky zločinu), dôvody motívne a impulzívne, rodokmeň, ak ide o prekážku pokrvenstva alebo švagrovstva (v niektorých diecézach). Omyl v mene osoby alebo miesta, kde sa nachádza, alebo i prekážky, o ktorú ide, nečiní dišpenzáciu neplatnou, ak podľa úsudku ordinára niet pochybnosti o osobe alebo aj o prekážke. (C. 47.) Farár nech postúpi žiadosť ordinárovi, aby sám udelil dišpenzáciu, ak môže, ináč nech ju postúpi Sv. Stolici. Ak ide o dišpenzáciu vo vnútornom fóre, najmä sviatostnom, majú sa zamlčať mená a treba použiť pseudonymy. Keby však predsa hrozilo nebezpečenstvo, že sa tajomstvo prezradí, farár má žiadosť, pravda, pod pseudonymami poslať priamo Sv. Penitenciárii a uviesť vlastnú adresu, na ktorú sa má dišpenz poslať.

Ak Sv. Stolica dišpenz síce udelí, ale jeho exekúciou poverí ordinára, kompetentný to urobiť je ordinár, *ktorý postúpil žiadosť* Sv. Stolici, hoci snúbenci odišli do inej diecézy. No musí upovedomiť o tom miestneho ordinára. (C. 1055.) Exekúcia má sa stať písomne (C. 56), hoci k platnosti to nie je potrebné. Keby sa exekútor pomýlil, dišpenzácia môže sa znova exekvovať. (C. 59.) Platí aj vtedy, keby ju žiadateľ neprijal. (C. 37.) Keby napr. žiadal dišpenz od pokrvnosti a teraz sa spiera prijať ho, druhá stránka, ktorej sa dišpenz týka, nielen platne, ale aj dovolene môže prikročiť k sobášu. Ak niekto udeľuje dišpenz z delegácie Sv. Stolice, musí to v dišpenzácii spomenúť. (C. 1057.)

Ak niekto má *všeobecné povolenie dišpenzovať,* môže dišpenzovať od všetkých prekážok, aj keby boly viacnásobné; nesmie dišpenzovať, keby mal povolenie iba partikulárne. (C. 1049.) Ak má všeobecné povolenie dišpenzovať, ale medzi prekážkami sa nachádza i prekážka, od ktorej nemôže dišpenzovať, od všetkých treba žiadať dišpenz u Sv. Stolice. Keby sa

však takáto prekážka vyskytla potom, ako Sv. Stolica povolila dišpenz od ostatných prekážok, môže užívať svoju právomoc. (C. 1050.) Dišpenz od prekážky pokrvnosti alebo švagrovstva platí aj vtedy, ak v žiadosti alebo v povolení stal sa omyl v stupni, ak stupeň skutočne je nižší, ako stupeň, uvedený v žiadosti alebo v povolení, lebo komu sa povolí viac, povolí sa mu aj menej. To isté platí, ak bola zamlčaná prekážka toho istého druhu v rovnakom alebo v nižšom stupni. (C. 1052.) Ak niekto dosiahol dišpenz od zrušujúcej prekážky, od Sv. Stolice alebo od ordinára, ktorý má všeobecnú delegáciu, uzná sa za zákonné i dieťa, ktoré sa dišpenzovaným narodilo alebo z nich sa počalo; neuzná sa však dieťa cudzoložné a svätokrádežné. (C. 1051.)

Okrem *mierneho poplatku* za kancelárske výkony, ktorý možno žiadať od majetných, ordinár a jeho úradníci nemôžu nič požadovať za dišpenz, ak nemajú výslovné povolenie od Sv. Stolice pre chudobu ordinariátu. Ak by to predsa urobili, musia sumu vrátiť. Majetní platia aj primeranú tzv. *rímsku taxu* na udržiavanie rímskych kongregácií. Netreba zabúdať, že kongregácie zamestnávajú stovky úradníkov, zriadencov, udržiavajú si kancelárie s vecnými výdavkami, ktoré Sv. Stolica nemôže uhrádzať, lebo okrem milodarov nemá osobitné príjmy. Ozajstní chudobní sú od tohto záväzku oslobodení.

§ 6. *Manželský súhlas*

Manželstvo sa uzaviera so súhlasom muža a ženy, ktorí podľa zákona sú na to spôsobilí a tento súhlas prejavujú spôsobom, ktorý je predpísaný zákonom. Teda podstatou uzavierania manželstva je *súhlas oboch,* lebo tu ide o smluvu, podstatne predpokladajúcu súhlas, ktorý sa nedá nahradiť nijakou ľudskou mocou. (C. 1981, § 1.) Súhlas je akt vôle, ktorým obidve stránky odovzdávajú a prijímajú večné a výlučné právo na telo, pokiaľ ide o akty vhodné na plodenie potomkov. (C. 1081, § 2.)

Súhlas musí byť:

a) *vnútorný,* lebo človek iba vnútorným činom môže zaväzovať vlastnú vôľu. Ak stránka konala vonkajší čin, predpokladá sa, že s ním aj súhlasila. (C. 1086, § 10.) Ak tvrdí opak, musí to aj dokázať. Keď je však isté, že vnútorný súhlas nebol daný, stránka nemôže žiadať o manželskú povinnosť, ale ani ju splniť, keďže manželstvo nie je platné. No v takom prípade bude povinná dať manželský súhlas, aby odškodnila druhú stránku, ak táto nechce prijať iné odškodné ani súhlasiť s rozlukou. Predpokladá sa, že tento súhlas trvá, kým nie je isté, že bol odvolaný, hoci manželstvo bolo neplatne uzavreté pre zrušujúcu prekážku. (C. 1093.)

b) Súhlas treba *dobre uvážiť,* lebo ide o doživotný stav. Kontrahenti musia vedieť, že manželstvo je *stála ustanovizeň na plodenie dietok* (C. 1082), hoci spôsob nepoznajú. Teda musia vedieť, že manželstvo nie je iba na to, aby druh druhovi pomáhal, aby sa zveľaďoval majetok a pod. Nevedomosť o tom obyčajne sa však nepredpokladá v dospelom veku (C. 1082), ale ak sa tvrdí, má sa dokázať. No kontrahentom nestačí mať iba vedomosť o právach a povinnostiach, ale treba, aby mali aj *úmysel tieto práva uplatňovať a najmä vziať na seba povinnosti,* čo nie je možné bez náležitého uváženia. Pravda, toto uvažovanie nemusí trvať určitý čas, stačí, aby si uvedomili, o čo ide. Stačí čas, v ktorom možno spáchať ťažký hriech. Takýto súhlas nemôžu mať deti, kým nepožívajú svoj rozum, ďalej celkom choromyseľní, ktorí nemôžu uzavrieť platné manželstvo.

c) *Súhlas má byť skutočne aktom vôle, a nie iba rozumu.* Preto neplatné je manželstvo, ak snúbenci s farárom a dvoma svedkami chystajú sa na svadbu do kostola za bombardovania, uchýlia sa do úkrytu a tam snúbenec, aby potešil snúbenicu, vyhlási pred farárom a dvoma svedkami, že miluje iba snúbenicu, čo aj ona opakuje, lebo je to iba konštatovanie a *nie akt vôle,* ktorým chcú uzavrieť manželstvo. Že je tomu tak, svedčí okolnosť, že sa chystajú do kostola na pravý sobáš.

d) Súhlas treba *vyjadriť navonok,* lebo to vyžaduje nielen smluva, ale i sviatosť, ktorá je smyslovým znakom. Podľa cirkevného práva má sa obyčajne vyjadriť slovami. Ak by to nebolo možné, ako u nemých, aj iným znakom, ako kývnutím hlavy a pod. Ale súhlas musia navonok prejaviť prítomné stránky. (C. 1088.) Môže sa to stať aj prostredníctvom tlmočníka. (C. 1090). Súhlas možno vyjadriť aj prostredníctvom zástupcu. Na to je potrebný osobitný príkaz k sobášu s určitou osobou. Tento príkaz podpíše príkazca s jednej strany, farár alebo aspoň dvaja svedkovia s druhej strany. Ak príkazca nevie písať, treba to v príkaze poznamenať a pripojiť podpis svedka. Ak príkazca príkaz odvolal alebo upadol do choromyseľnosti prv, ako by bol zástupca uzavrel manželstvo, manželstvo je neplatné, hoci zástupca alebo druhá stránka o tom nevedela. Zástupca musí sám v mene príkazcu uzavrieť manželstvo a nemôže poveriť tým iného. (C. 1089.) Farár nesmie sosobášiť prostredníctvom zástupcu alebo tlmočníka, ak nemá na to dostatočný dôvod. Takto sosobášiť môže iba vtedy, ak nijakým spôsobom nemôže pochybovať o autenticite príkazu alebo o hodnovernosti tlmočníka, a ak má na to povolenie ordinára, v predpoklade, že ešte je čas. (C. 1091.)

Keďže súhlas sa skladá *z dvoch prvkov,* a to z poznania a z aktu vôle, zneplatňuje manželstvo okolnosť podstatne ovplyvňujúca poznanie alebo vôľu. Čo do poznania je to *podstatný omyl,* pokiaľ zas ide o vôľu, *ťažký vonkajší nespravodlivý strach.*

Ak sa omyl týka *podstatného cieľa manželstva,* ktorým je plodenie a výchova detí, ako sme už povedali, manželstvo je neplatné. Ak sa týka podstatných vlastností, jedinosti a nerozlučiteľnosti, alebo jeho sviatostného rázu, nerobí manželstvo neplatným, hoci tento omyl spôsobuje súhlas (C. 1084), a to preto, lebo aj vtedy kontrahent môže chcieť opravdivé manželstvo. Ináč manželstvo židov, ktorí myslia, že manželstvo sa rozviaže prepúšťacím listom, ako aj manželstvo schizmatikov, ktorí sú mienky, že manželstvo sa rozviaže pre cudzoložstvo, a napokon manželstvo heretikov, ktorí sú presvedčení, že nie

je sviatosťou, bolo by neplatné, čo nie je pravda, lebo ich manželstvo Cirkev vždy uznáva za platné, ak vyhovovalo podstatným podmienkam. Iné by bolo, keby kontrahent výslovne a výlučne chcel uzavrieť polygamické, rozlučiteľné manželstvo, (C. 1086, § 2) alebo pokrstený iba také manželstvo, ktoré nie je sviatosťou. Lebo to sú *podstatné vlastnosti,* a pozitívne vylučujúc ich, nechcel by samu podstatu a teda neuzavrel by platné manželstvo, kým v prvom prípade chce opravdivé manželstvo, mýlne považujúc podstatné vlastnosti za druhotné, ktoré ho však iba v druhom rade determinujú, aby manželstvo uzavrel. Ak omyl sa týka *osoby,* aj vtedy je manželstvo neplatné, keďže niet súhlasu ohľadne tej istej osoby. Teda je neplatné manželstvo, ak Andrej sa chce sosobášiť s Veronikou a namiesto Veroniky stojí pri oltári Helena, celá zahalená do závoja, takže vôbec ju nemožno poznať. Iné by bolo, keby Helenu poznal, a jednako by sa dal s ňou sosobášiť. Ak sa omyl týka nie osoby, ale iba jej vlastností, manželstvo je iba vtedy neplatné, *ak vlastnosť platí za osobu* (redundat in personam), ináč manželstvo platí, hoci omyl vlastnosti bol dôvodom súhlasu. Ak Eugen prostredníctvom zástupcu berie za ženu prešovskú učiteľku, o ktorej nevie nič iného, iba že je prešovskou učiteľkou, ale po sobáši vyjde najavo, že nie je učiteľkou z Prešova, ale úradníčka z Bardejova, keďže vlastnosť „prešovská učiteľka" v jeho predstave *znamená osobu* a v tom sa mýlil, manželstvo neplatí. Iné by bolo — a to sa stáva častejšie ako prvý prípad, ktorý sa nevyskytuje takmer nikdy — keby žena osobne bola prítomná pri sobáši a Eugen mýlne by si myslel, že je prešovskou učiteľkou, hoci skutočne je bardejovskou úradníčkou. Lebo vtedy si berie prítomnú osobu, hoci by si ju azda nevzal, keby vedel, že nie je prešovskou učiteľkou. Z cirkevného práva i vtedy je manželstvo neplatné, ak slobodný (nie otrok) uzaviera ho s opravdivou otrokyňou (otrokom), o ktorej *mylne si myslí,* že je slobodná. (C. 1082.) To, pravda, môže sa vyskytnúť iba v krajinách, v ktorých jestvuje ešte ozajstné otroctvo (Abesínsko.) Iné omyly nerobia manželstvo neplatným ani zrušiteľným, lebo je to prirodzená smluva, ktorá sa

nedá vzájomným súhlasom zase zrušiť ako predaj-kúpa a pod. To by znamenalo veľkú škodu pre človečenstvo, a preto nie je dovolené. Teda platné je manželstvo, ak jedna stránka mylne si myslí, že druhá je bohatá, neporušená, zdravá, a pod., hoci v skutočnosti taká nie je. Iné by bolo, ak by si stránka brala druhú s tou výslovnou a rozhodujúcou podmienkou, že je bohatá, neporušená, zdravá a pod. Lebo vtedy je to podmienečná smluva, ktorá neplatí, ak sa nesplní podmienka. (C. 1092, 4.)

Neplatné je manžlstvo i vtedy, ak stránku do neho nútili vonkajším a nespravodlivým strachom, pod tlakom ktorého, aby sa oslobodila, bola prinútená voliť manželstvo. (C. 1087, § 1.) Strach musí byť: a) *ťažký,* a to absolútne, to jest ťažký pre každého, ako strach pred smrťou, pred stratou slobody, existencie a pod., alebo iba relatívne ťažký, to jest ťažký iba so zreteľom na istú osobu, berúc do ohľadu jej pohlavie, vek, povahu, okolnosti, v ktorých sa nachádza a pod. Je všetko jedno, či ťažkým strachom nútime stránku samu alebo osobu, ktorá je s ňou tesne spojená; hlavné je, že stránka to považuje za vlastný, ako keď naženieme strachu rodičom, deťom a pod. *Strach z úcty* (metus reverentialis) sám o sebe nie je ťažký, a preto nerobí manželstvo neplatným. Preto ak stránka z úcty k rodičom, predstaveným poslúcha ich rady, pokyny, nahováranie, prosby, ako to obyčajne býva, manželstvo je platné. *Strach musí byť kvalifikovaný,* aby urobil manželstvo neplatným. K menovaným veciam musia pristúpiť i ťažké zvady, hrozby, dlhé a nepríjemné naliehania, znaky stálej nevôle, ktorými sú: zazeranie, urazený pohľad, tvrdé výčitky, takže stav sa stane časom neznesiteľným. (S. Romanae Rotae Decisiones 1943, 738—42.) Pritom treba vziať do úvahy povahu nútenej osoby (poslušnosť, jemnosť, dokonca slabosť ženy a pod.), ale i povahu toho, kto núti, či je panovačný, rozhodnutý, tvrdý, ba surový a pod. O tom, pravda, sudca musí múdro uvažovať a svoj úsudok rozvážne utvoriť. Strach b) *musí pochádzať zvonku, zo slobodného dôvodu,* nie z vnútornej príčiny, ako od choroby, chudoby, zemetrasenia a pod. Musí c) *byť nahnaný nespravodlivo,* ináč manželstvo je platné. Tak je nespravodlivo

nahnaný strach, ak otec alebo matka vyhráža sa stránke, že ju vyženú z domu, že ju vydedia a pod. Veď dcéra má právo, aby žila v otcovskom dome, aby dostala zákonitú časť dedičstva. Ale strach by nebol nespravodlivý, keby sa strýc vyhrážal deve, že jej neporučí dom, ak nepôjde za istého mladíka, lebo deva nemá právo, aby jej strýc dom poručil, a preto tento strach nie je nespravodlivý. d) Nanútené manželstvo musí byť *jediným prostriedkom,* aby sa stránka zbavila strachu. Keby deva ľahko mohla odísť z domu a uchýliť sa u príbuzných, keby nemusela denne počúvať nepríjemné poznámky, hrozby, nádavky, ba znášať i bitku, musela by odísť, ináč manželstvo je platné, lebo nebolo jediným prostriedkom oslobodiť sa od strachu: druhým prostriedkom by bol odchod z domu. Pravda, taký prípad často sa nevyskytuje, lebo obyčajne vždy je ťažko odísť z otcovského domu.

Dosiaľ sme hovorili iba o nepodmienečnom súhlase. No manželský súhlas môže byť i *podmienečný,* pri ktorom sa kladie podmienka. Tu treba rozoznávať viacero prípadov.

a) *Ak podmienka sa vzťahuje na minulosť alebo na prítomnosť,* manželstvo platí alebo neplatí podľa toho, či podmienka je splnená objektívne alebo nie. Ak Mária uzaviera manželstvo s Pavlom, ale iba s podmienkou, že pred 5 rokmi nemal pohlavnú chorobu, manželstvo platí, ak naozaj pred 5 rokmi nebol pohlavne chorý; ináč je neplatné. Ak Jozef uzaviera s Annou manželstvo iba s podmienkou, že je ešte i teraz neporušená, manželstvo platí, ak Anna je ešte i teraz neporušená; ináč je neplatné, keďže chce ju iba s touto podmienkou, ináč ju nechce.

b) Ak podmienka *sa vzťahuje na budúcu dovolenú vec,* platnosť manželstva sa suspenduje, až na čas, kým sa podmienka nesplní. Ak Milan uzaviera manželstvo s Vierou, ale iba s podmienkou, že o mesiac ona dostane úrad, manželstvo platí iba o mesiac, ak Viera skutočne úrad dostane. Ináč neplatí.

c) Ak podmienka sa vzťahuje *na budúcu nutnú, nemožnú, alebo nemravnú vec, ktorá však nesmeruje proti podstate manželstva,* sa považuje, ako by nebola tam. Teda ak niekto uza-

viera manželstvo s podmienkou, že zajtra vyjde slnko, manželstvo je platné už dnes, ak, pravda, rečený netrvá na zajtrajšku a nechce počkať dozajtra. Predsa je isté, že zajtra vyjde slnko, o čom nemožno rozumne pochybovať. To isté treba povedať, ak budúca podmienka nemôže sa splniť, napr. keď niekto vyhlási: „Vezmem si ťa za ženu, ak o týždeň poletíš na mesiac." Podmienka je nemožná, a preto sa predpokladá, že rečený to nemyslel vážne. Podobný je prípad, ak podmienka je nemravná, lebo smluva uzavretá s nemravnou podmienkou neplatí. Tak neplatí manželstvo, ak niekto povie: „Vezmem si ťa za ženu, ak o dva týždne otráviš svojho otca."

d) Ak sa podmienka *vzťahuje na budúcnosť a smeruje proti podstate manželstva,* manželstvo je už teraz neplatné (C. 1092, 2), lebo v takom prípade stránka chce i nechce uzavrieť manželstvo, dávajúc ústami súhlas, ale úmyslom ho popierajúc. Podmienka smeruje proti podstate manželstva, ak smeruje proti prvotnému cieľu manželstva, ktorým je plodiť deti, alebo ak smeruje proti podstatnej vlastnosti manželstva, ktorou je jedinosť a nerozlučiteľnosť. Teda neplatne uzaviera manželstvo, kto ho uzaviera *iba s podmienkou,* že ho budú užívať iba neprirodzene (onanisticky, sodomisticky), že si ponechajú voľnosť ľubovôle mať pomer i s druhou ženou, resp. s druhým mužom, že sa stránky rozídu, ak manželstvo nebude šťastné, že sa manželstvo uzaviera iba na tri roky, že po narodení dvoch detí manželstvo budú užívať iba neprirodzene. (S. Frachi, De conditionibus matrimonio appositis, Romae, Libri Catholici, 1941, 76.) Vo všetkých týchto prípadoch podmienka musí vstúpiť do súhlasu, ktorým je iba jeden akt (conditio debet deduci in pactum). Ak teda podmienka *nasleduje po súhlase v druhom akte,* manželstvo môže byť platné. Teda platné je manželstvo, ak manželia chcú uzavrieť opravdivé manželstvo, ale sa rozhodnú, že po troch deťoch nebudú užívať manželstvo vôbec alebo iba proti prírode. Tu sú totiž dva akty. Prvý: chceme uzavrieť *opravdivé* manželstvo, druhý: po troch deťoch nebudeme užívať manželstvo vôbec, alebo iba neprirodzene. Druhý akt je skôr predsavzatím, ako podmienkou, nedostane sa do

prvého aktu, to jest do súhlasu, ktorý je absolútny, nie podmienečný. To isté treba povedať o tých, ktorí uzavreli riadne manželstvo a zároveň sa zaviazali, že v manželstve zachovajú večnú čistotu. Iné by bolo, keby stránky uzavrely manželstvo iba s podmienkou, že ho nedokonajú, lebo podľa toho, čo sme povedali, manželstvo je neplatné, keďže podmienka vstúpila do samého súhlasu. (F. Cappello, De matrimonio, 615.)

§ 7. *Kanonická forma*

Z prirodzeného práva nevyžaduje sa pri uzavretí manželstva nijaká určitá forma, iba aby stránky prejavily navonok svoj vnútorný a uvážený súhlas. Keďže ide o takú dôležitú vec, Cirkev žiada zachovať istý obrad. Žiada to preto, aby snúbenci nerozvážne nevstupovali do stavu manželského, aby uzavretie bolo isté a takto aby sa predišlo prípadným procesom proti platnosti manželstva. Podľa cirkevného práva iba tie manželstvá sú platné, ktoré sa uzavierajú pred farárom alebo miestnym ordinárom, alebo pred kňazom nimi delegovaným a aspoň pred dvomi svedkami (C. 1094).

Farár sobáši na svojom území vždy platne. Farárom v tejto veci je aj rehoľník, ktorý vykonáva farárske funkcie, ak rehoľa má faru, vojenský farár, farský vikár, ktorý plnou mocou zastupuje farára v jeho neprítomnosti alebo po uprázdnení fary, taktiež i kaplán, ktorý má na to poverenie, lebo farár môže si sobáš vyhradiť. Teda kaplán bez tohto poverenia sobáši neplatne.

Farár alebo ordinár platne sobášia iba dňom, keď boli *inštalovaní,* to jest keď sa ujali úradu, hoci napr. biskup nie je ešte konsekrovaný, lebo sobášiť nie je aktom radu, ale jurisdikcie, ktorú už má ujatím sa úradu. Neplatne sobáši farár a biskup, ak výrokom boli vyobcovaní, interdiktovaní alebo suspendovaní od úradu alebo boli za takých vyhlásení. Môžu sobášiť iba na svojom území, kde sa ich právomoc vzťahuje i na príslušníkov cudzích farností (diecéz). Ten, kto platne sobáši, môže delegovať aj iného kňaza, aby sobášil, ale iba na území

delegujúceho (C. 1095, § 1, 2, § 2). *Delegácia musí byť* výslovná, daná určitému kňazovi pre určitý sobáš. Nestačí teda všeobecná delegácia, pravda, s výnimkou kaplánov, ktorí sú ustanovení pre faru. Napr. farár musí delegovať Jána kňaza, aby sosobášil Vojtecha a Julianu. Nemôže ho poveriť, aby sosobášil všetky páry, ktoré prídu na sobáš a o ktorých ešte ani sám nevie. Niečo iného je, ak Ján je jeho zástupcom alebo kaplánom so všeobecnou právomocou sobášiť všetkých. Ináč by sobášil neplatne (C. 1096, § 1). Neplatná je teda delegácia, ak sa udeľuje farskému úradu, lebo sa má dať určitému kňazovi alebo kňazom. Z toho istého dôvodu neplatná je delegácia, ak farár hovorí snúbencom: Choďte na Kalváriu a poproste kňaza, ktorý tam zajtra bude slúžiť omšu, aby vás sosobášil. Delegácia musí byť *výslovná, daná slovom, kývnutím hlavy, hlavne však písomná.* Nestačí, ak je daná mlčky alebo sa predpokladá. *Vynútená strachom* by nebola neplatná, lebo taký čin je ešte slobodný. Delegácia musí byť *známa delegovanému, ktorý ju musí prijať.* Prestáva, ak ju delegujúci odvolá a delegovaný to vezme na vedomie. Delegácia môže byť aj *subdelegovaná.* Ak niekto bol delegovaný pre všetky farské funkcie alebo pre všetky sobáše, môže i subdelegovať (C. 199, § 3). Ale ak bol delegovaný iba pre jeden sobáš, nemôže subdelegovať, ak výslovne nedostal na to povolenie (C. 199, § 4). Subdelegované povolenie znova subdelegovať možno zase iba s výslovným povolením (C. 199, § 5). Pravda, vo všetkých týchto prípadoch subdelegácia musí sa vzťahovať na určitú osobu a určitý sobáš. Aby sobáš bol platný, konečne treba sa spýtať na súhlas snúbencov a prijať ho od nich. (C. 1095, § 1, 3.) Teda nestačí ustanoviť sa pred farára a bez jeho pričinenia, ba azda i bez jeho súhlasu sa osvedčiť, že sa chceme sobrať, ako sa manželstvo uzavieralo kedysi. Sobášiaceho neslobodno k tomu nútiť ťažkým strachom, lebo manželstvo by bolo *neplatné.* (Ib.) Kánon nehovorí o nespravodlivom strachu, ale zdá sa, že to predpokladá. Podľa toho teda sobáš by nebol neplatný, keby napr. ordinár cirkevným trestom nútil farára sosobášiť istý pár, ak

bez dôvodu by to nechcel urobiť. (J. Ubach, Comp. Theol. Mor. II., 567, nota 5.)

Aby sobáš bol platný, sú potrební *aspoň dvaja svedkovia.* Musia užívať svoj rozum, aby mohli svedčiť o súhlase manželov. Pri sobáši musia byť fyzicky prítomní, a to súčasne s farárom a so stránkami. Nie je podmienkou platnosti sobáša, aby ich stránky výslovne označily (AAS, 1917, 504), ale musia chcieť použiť ich na to, aby svedčili o ich sobáši. Ak teda sobáš sa deje verejne, všetci prítomní by mohli byť svedkami, veď všetci vidia, čo sa deje a teda sú očitými svedkami; stránky ich chcú ako svedkov už tým, že súhlasia s verejným sobášom. No keďže svedkovia potom sa majú zapísať a aby neboly ťažkosti s platnosťou manželstva, odporúča sa, aby snúbenci výslovne určili svedkov. Je ľahostajné, či svedkom je muž alebo žena, maloletý alebo plnoletý, voľne prítomný alebo nútený. Avšak vyobcovaní, nečestní, nekatolíci a nepokrstení sa nemajú pripustiť ako svedkovia, výnimkou sú nutné prípady. (F. Cappelo, De matrimonio, 634.)

Aby sobáš bol *dovolený,* má sa konať pred farárom alebo ordinárom *bydliska alebo kvázibydliska jedného z kontrahentov.* Študenta teda môže sosobášiť farár obce, kde aktuálne býva (bydlisko), alebo patričný farár okresu mesta, kde študuje (kvázibydlisko). Stačí i to, ak aspoň jeden kontrahent za *celý mesiac* sa dakde nepretžite zdržiaval alebo aspoň tam spával. Mesiac musí byť celý (napr. od 20. mája do 20. júna). Chýbajúce dni majú sa nahradiť do počtu 30 dní. Ak sa pobyt na niekoľko dní preruší, hoci rečený chce sa znovu vrátiť, farár nemôže dovolene sosobášiť (AAS, 1916, 66) a stránka znova musí sa zdržovať v obci celý mesiac. Ak kontrahenti patria do rozličných fár, sobáš sa má konať pred farárom mladuchy, od čoho možno oslobodiť iba z rozumného dôvodu. Ak snúbenci sú miešaného obradu (jedna stránka rímskokatolícka, druhá východného obradu), sobáš má sa konať v obrade muža a pred jeho farárom (C. 1097, § 2).

Keby ani jedna stránka nepatrila takto do farnosti (diecézy), farár (ordinár) by vždy sobášil na svojom území platne,

ale nedovolene. Aby sobášil aj dovolene, na to *potrebuje povolenie* farára (biskupa) aspoň jednej stránky, ktorý je kompetentný sosobášiť. Od tejto povinnosti oslobodzuje iba vážny dôvod, napr. súrna cesta a pod. (C. 1097, § 1, 3.) Farár, ktorý by to neurobil, nemohol by si nechať štólu, ale musí ju odovzdať farárovi, ktorý bol kompetentný sosobášiť (C. 1097, § 3), a to obyčajne farárovi snúbenice, alebo, ak ide o sobáš snúbencov miešaného obradu, farárovi mužovmu. Podľa toho teda farár Sv. Trojice v Bratislave platne a dovolene sobáši stránky, z ktorých aspoň jedna stále alebo aspoň jeden celý mesiac býva na území jeho farnosti. Inak by sobášil vždy platne, ale nedovolene. Aby sobášil aj *dovolene,* potrebuje povolenie aspoň jedného farára, ktorý je na to kompetentný. Keby v kostole Sv. Trojice cudzí kňaz (profesor) chcel sobášiť veriacich, patriacich do tejto farnosti, potreboval by delegáciu farára Sv. Trojice alebo miestneho ordinára, aby sobášil platne. Aby tento cudzí kňaz mohol i dovolene sobášiť, okrem toho musí mať povolenie aspoň jedného kompetentného farára, ak ani jedna stránka nepatrí do farnosti sv. Trojice.

Ak obidve stránky sú kočujúce, to jest nikde nemajú bydlisko, kvázibydlisko, a ani za jeden mesiac sa nezdržovali na mieste, farár (ordinár) miesta, kde sa aktuálne zdržujú, môže ich sosobášiť bez všetkého (C. 1097, § 1, 3). Ak nejde o súrny prípad, farár má sa obrátiť na ordinára alebo na ním delegovaného kňaza a vyžiadať si povolenie sobášiť (C. 1032). Tak vysťahovalci, ktorí čakajú na loď, môžu sa dať sosobášiť farárom prístavu, v ktorom sa práve zdržujú.

Kanonickú formu majú zachovať všetci, ktorí sú alebo boli katolíci. Teda: a) všetci, ktorí boli v katolíckej Cirkvi pokrstení, t. j. s úmyslom, aby k nej patrili aj navonok. Ak pokrstený už užíva svoj rozum, má sa sám vyjadriť o tom. Ak nie, tí, ktorí to určili: v prvom rade rodičia a ich zástupcovia, potom i krstiaci, ktorý to určil, ak rečený nemá rodičov alebo ich zástupcov. To isté treba povedať, ak dieťa pokrstíme v nebezpečenstve smrti proti vôli rodičov, lebo sa predpokladá, že krstiaci ho tým chce zaradiť do katolíckej Cirkvi. Ak dieťa bolo pokrste-

né v sekte a rodičia potom vstúpili do katolíckej Cirkvi, ale dieťa bolo vychované po katolícky, považuje sa za katolícke, a keď dospeje, je viazané formou. To isté treba povedať o dieťati nekatolíkov, ktoré bolo pokrstené po katolícky, ale potom bolo vychované v heréze, schizme, v pohanstve alebo bez konfesie. Pius XII. dňa 4. augusta 1948 zrušil druhú čiastku c. 1099, § 2, ktorá nariaďovala opak.

b) všetci, ktorí *z herézy alebo zo schizmy sa vrátili do katolíckej Cirkvi,* a to vonkajším spôsobom, schváleným cirkevnou autoritou. Teda samotný úmysel prestúpiť, alebo i prestup, ale neúradný, nestačí na to, aby niekto i navonok sa stal členom Cirkvi.

c) Teda všetci, uvedení sub a) a b), ktorí raz boli katolíkmi, i vtedy sú pod trestom neplatnosti manželstva povinní zachovať túto formu, ak potom *od Cirkvi odpadli.*

Všetkých zaväzuje forma, ak uzavierajú manželstvo medzi sebou alebo so stránkou katolíckou východného obradu, a to i vtedy, ak žena, rímskokatolíčka, podľa c. 98, § 4 pri sobáši prestúpi na obrad východný, ku ktorému patrí muž (AAS, 1940, 212, 111), lebo pred sobášom je ešte rímskeho obradu. To isté platí, ak títo všetci uzavierajú manželstvo s nekatolíkmi, či už sú pokrstení, alebo nepokrstení, hoci majú dišpenz od miešanej viery, resp. od odlišného kultu, lebo dišpenzácia od týchto prekážok nezahrnuje zároveň i dišpenzáciu od kanonickej formy.

Všetci katolíci východného obradu, či už uzavierajú manželstvo s katolíkmi latinského obradu (c. 1099, § 1, n. 3) alebo medzi sebou, alebo s nekatolíkmi (Východný zákonník, c. 90).

Táto forma *nezaväzuje* iba nekatolíkov, pokrstených alebo nepokrstených, ak uzavierajú manželstvo medzi sebou (C. 1099).

Uvedenú formu *ustálil* už tridentský snem (Denzinger n. 992) s tým rozdielom, že stačila pasívna prítomnosť farára, pred ktorým a pred dvomi alebo tromi svedkami stránky vyhlásily, že sa chcú sobrať. No vtedy forma, ktorá sa preto volá i tridentská, platila iba pre krajiny, v ktorých bola vyhlásená. V mnohých však nebola vyhlásená, a preto neplatila, z čoho nastaly rozličné ťažkosti, pokiaľ šlo o platnosť manželstiev,

najmä v krajinách s miešaným vierovyznaním, ako v Nemecku. Aby tieto ťažkosti boly odstránené, Pius X. vydal pre Nemecko 18. januára 1906 konštitúciu „Provida", podľa ktorej počínajúc 15. aprílom 1906 v celej vtedajšej nemeckej ríši katolíci, ak uzavierajú medzi sebou manželstvo, musia sa pridržiavať tridentskej formy, ináč ich manželstvo je neplatné. Od toho istého dňa však miešané manželstvá, ktoré túto formu zachovávajú, sú síce nedovolené, ale jednako platné. No neistota okrem Nemecka trvala ďalej, a preto Pius X. vydal 2. augusta 1907 dekrét *„Ne temere"*, ktorým mimo Nemecka, ponechajúc v ňom platnosť konštitúcie „Provida", upravil vec pre celý svet. Podľa toho dekrétu, ktorý vstúpil do platnosti 19. apríla 1908, platné je iba manželstvo, uzavreté pred farárom (ordinárom) a aspoň dvoma svedkami, nech už uzavierajú manželstvo katolíci medzi sebou, so stránkou katolíckou východného obradu alebo so stránkou nekatolíckou (heretickou alebo schizmatickou). Vo vtedajšom Uhorsku (vtedy doň patrilo i Slovensko), kde žilo mnoho nekatolíkov (evanjelikov, unitárov a hlavne kalvínov), ktorí sa sobášili s katolíkmi, to vyvolalo silné protesty, keďže nekatolíci nechceli sa dať sosobášiť od katolíckeho farára, s druhej strany však také manželstvo Cirkev nepovažovala za platné. Aby nastal pokoj, Pius X. rozšíril účinnosť konštitúcie „Provida" i *na bývalé Uhorsko.* Podľa toho teda miešané manželstvá uzavreté od 18. júna 1909 až do 19. mája 1918 bez tridentskej formy boly platné iba vtedy, ak obidve stránky sa narodily vo vtedajšom Uhorsku. To je veľmi dôležité pri posudzovaní miešaných manželstiev, ktoré boly uzavreté na Slovensku pred 19. májom 1918 čisto civilne alebo pred nekatolíckym duchovným. Ak vôbec nebolo prekážky, boly platné, ale ťažko nedovolené. Teda takíto manželia, ak oľutovali svoj hriech, činili pokánie, mohli a môžu pristupovať k sviatostiam. Po 19. máji 1918 však takéto manželstvo je neplatné a neostáva iné ako znova ho uzavrieť podľa predpísanej formy alebo žiadať „sanatio in radice". (Ozdravenie manželstva v jeho koreni, o čom bude reč nižšie.)

Ak nemožno sa obrátiť bez veľkej nepríjemnosti na farára, ordinára alebo na kňaza nimi delegovaného, ktorí majú sosobášiť:

a) *v nebezpečenstve smrti platné a dovolené je manželstvo, uzavreté iba pred svedkami (dvoma).* Keď však farár, ordinár alebo nimi delegovaný kňaz bez ťažkostí môže byť prítomný, treba zachovať celú predpísanú formu. Ťažkosť, ktorá tomu bráni, môže byť fyzická, ako nedostatok času, prostriedku (posla, alebo napísať list, lebo nik nie je povinný použiť telegraf alebo telefon), ak je cesta neschodná, farár je chorý a pod. Môže byť aj morálna, napr. veľká nepríjemnosť pre sobášiaceho alebo pre snúbenca. (AAS, 1945, 149, 11.) Taká nepríjemnosť môže spočívať v tom, že by jeden zo zainteresovaných utrpel ťažkú škodu na tele, na dobrom mene, na majetku. Takýto prípad nastal by aj vtedy, keby farár a ostatní boli síce na mieste, ale pohrozením trestu by sa nútili, aby sa nezúčastnili na sobáši (AAS, 1931, 388, 11). Nebezpečenstvo smrti môže pochádzať znútra (choroba), alebo zvonku (poprava, vojak pred bitkou). Nestačí iba možnosť smrti, ale opravdivá pravdepodobnosť. Keď v nebezpečenstve bol omyl, manželstvo je platné, ak predtým múdro sa dalo usudzovať, že nebezpečenstvo naozaj jestvuje.

b) *Mimo nebezpečenstva smrti* i vtedy je platné a dovolené manželstvo iba pred dvomi svedkami, ak sa múdro dá predvídať, že tento stav vecí potrvá mesiac, to jest, že bez veľkej nepríjemnosti nebude možné mať farára, ordinára alebo kňaza nimi delegovaného a nebude ani možno obrátiť sa na nich (C. 1098, 1). Avšak na to nestačí iba aktuálna neprítomnosť farára atď., ale potrebná je i *morálna istota,* získaná z hodnoverných zpráv, že tento stav potrvá mesiac (AAS, 1925, 583). Ale ak to bolo zistené, už teraz možno prikročiť k sobášu a netreba čakať mesiac, kým by sa istota verifikovala. Keby sa v tom stal omyl, manželstvo je platné, ak len na začiatku rozumne sa predpokladalo, že tento stav potrvá aspoň mesiac. Pod nemožnosťou, uvedenou v kánone, rozumieme osobnú, a nie miestnu nemožnosť. Teda manželstvo, uzavreté iba pred dvomi sved-

kami, je platné i vtedy, ak nemožnosť obrátiť sa na farára atď. sa vzťahuje na určitý pár, nie však na iné.

V obidvoch prípadoch (a), b) treba zavolať iného, práve prítomného *kňaza,* ktorý nie je farárom atď., ak je to ľahko možné; on nech asistuje pri sobáši spolu so svedkami. Môže sa spýtať na súhlas a prijať ho, ale nemusí. Stačí, ak je prítomný iba pasívne, ako dvaja svedkovia. Prakticky sa však odporúča prvý spôsob, aby bol istý súhlas snúbencov, vyjadrený ich slovami. Keby však kňaz nemohol alebo nechcel prísť, manželstvo uzavreté iba pred dvomi svedkami by bolo platné (C. 1098, 2).

Druhý prípad (b) môže nastať v misiách, kde katolícky farár je vzdialený i na niekoľko sto kilometrov od miesta snúbencov a niet nádeje, že príde do týchto krajov. Ale veľmi ľahko môže sa vyskytnúť aj inde, kde niet vôbec alebo iba málo katolíckych farárov. Tak sa stalo, že po prvej a druhej svetovej vojne sa navrátili do vlasti zajatci, ktorí sa v cudzine ožení pred civilným matrikárom alebo aj pred nekatolíckym duchovným pre nedostatok katolíckych farárov. Posúdenie platnosti takýchto manželstiev rezervovala si Sv. Stolica a často uznala ich za platné, ak stránky skutočne vyslovily súhlas iba pred dvomi svedkami, počítajúc do tohto počtu i civilného matrikára, ba i nekatolíckeho duchovného, sobášiaceho i v svojej cirkvi. Pravda, uznala ho iba ako svetského a nie ako cirkevného svedka.

Celú kanonickú formu majú pri sobáši zachovať tí, ktorí uzavierajú *tajné manželstvo* (matrimonium conscientiae). Možno ho povoliť iba z veľmi vážneho a súrneho dôvodu, keď napr. civilný zákon stránkam zakazuje manželstvo, ktoré je však pre nich potrebné, lebo už majú spoločné deti a pod. Také manželstvo môže povoliť iba miestny ordinár (generálny vikár iba na osobitný príkaz ordinára). Sobáš sa deje potajomky, bez vyhlášok. (C. 1104.) O takomto sobáši má zachovať tajomstvo asistujúci kňaz, svedkovia, ordinár, jeho nástupcovia a stránka, ak druhá nesúhlasí s uverejnením. (C. 1105.) Ak teda obidve stránky súhlasia s uverejnením, prestáva tajomstvo, keďže obidvaja, ktorí majú naň právo, sa ho vzdávajú. Ak by však

z tajomstva vzniklo pohoršenie (napr. ľudia by si mysleli, že dvaja žijú v konkubináte), ak by stránky nedaly svoje deti pokrstiť, alebo zanedbaly ich katolícku výchovu, ordinár by nemusel zachovať tajomstvo a mohol by sobáš uverejniť. (C. 1106.) Tajné manželstvo nemá sa zaznačiť v matrike sosobášených a pokrstených, lež v osobitnej knihe, ktorá má byť uložená v tajnom archíve biskupskej kúrie. (C. 1107.)

§ 8. *Okolnosti sobáša*

Snúbenci môžu sa sosobášiť *kedykoľvek v roku.* Avšak od prvej adventnej nedele do Vianoc vrátane a od Popolcovej stredy po Veľkú noc vrátane sa zakazuje *slávnostné požehnanie* manželstva pre vážnosť doby, ktorá napomína ku skromnosti a utiahnutosti. Slávnostné požehnanie sobáša sa deje vo sv. omši, ktorá je votívna a celebruje sa výlučne za snúbenca a snúbenicu. Slávnostné požehnanie sa dáva tromi modlitbami: dve („Propitiare" a „Deus, qui") sa recitujú pred „Libera nos", tretia („Deus Abraham") pred posledným požehnaním na konci omše. Keby pre rubriku nebolo možné v ten deň celebrovať túto votívnu omšu, môže sa celebrovať cirkevným kalendárom v ten deň predpísaná omša s uvedenými tromi modlitbami. No slávnostné požehnanie môže sa udeliť iba v omši. Manželia síce nie sú povinní toto požehnanie prijať, ale farár sa napomína, aby im ho dal, nakoľko je to možné, a to i vtedy, ak manželia už dlhšie žili spolu. Toto požehnanie môže dať iba kňaz alebo jeho zástupca, ktorý sobáši platne a dovolene. (C. 1101.) Nemôže sa udeliť, ak žena v predchádzajúcom sobáši už raz ho prijala. (C. 1143.) Ordinár môže povoliť, aby snúbenci dostali slávnostné požehnanie aj v zakázanom čase, to jest v advente a vo veľkom pôste. Avšak musí byť na to rozumný dôvod (súrna cesta a pod.), majú sa zachovať práve spomenuté liturgické predpisy a snúbencov treba napomenúť, aby sa zdržovali prílišnej nádhery. (C. 1108.)

Katolíci majú uzavierať manželstvo vo *farskom kostole.* V inom kostole alebo v oratóriu, či už je verejné alebo polo-

verejné, iba z povolenia miestneho ordinára alebo farára. Keď však ide o kostol alebo oratórium kňazského seminára alebo rehoľníc, ordinár môže dať povolenie iba v súrnom prípade (ak napr. niet iného miesta) a musí sa postarať, aby sa to nezneužilo. Na *privátnom byte* môže ordinár povoliť sobáš iba v mimoriadnom prípade a iba z rozumného dôvodu, ako pre chorobu a pod. Miešané manželstvá majú sa uzavierať mimo kostola. Keby však ordinár predpokladal, že by z toho skrsly väčšie nepríjemnosti ako nenávisť nekatolíkov a pod., podľa múdreho uváženia môže v tejto veci dišpenzovať a sobáš povoliť i v kostole. (C. 1109.) V takom sobáši sa zakazujú sväté obrady, ako sviazanie rúk štólou, požehnanie prsteňov a pod. Keby však z toho nastaly väčšie nepríjemnosti, ordinár môže niektorý obrad povoliť, nikdy však sv. omšu. (C. 1102, § 2.)

Sobáš okrem prípadu potreby má sa konať *podľa predpisov liturgických kníh schválených Cirkvou alebo podľa chválitebných zvyklostí príslušného kraja.* (C. 1100.) Na Slovensku treba sa pridržiavať slovenského rituála. (Vyd. z r. 1935, Pustet, Regensburg.) *Podstatou smluvy a tak i sviatosti,* ktorú treba zachovať, pravda, i vtedy, ak sa dáva slávnostné požehnanie v omši, je *vzájomný súhlas.* Kňaz sa spýta najprv muža a potom ženy: „Vyznaj tu pred Bohom a v prítomnosti sv. Cirkvi, či si chceš vziať za pravú manželku tu prítomnú N. N." (Či chceš byť pravou manželkou tu prítomného N. N.?) Odpoveď: „Chcem." Po odpovedi obidvoch stránok manželstvo je uzavreté. Rímsky rituál má iba tieto slová. Preto druhá otázka v slovenskom rituáli: „Sľubuješ, že jej chceš byť verným vo všetkom až do svojej a jej smrti tak, ako verný manžel je povinný byť verný svojej manželke podľa prikázania Božieho (u manželky sa opakuje)?" a odpoveď na ňu: „Sľubujem", je iba potvrdením súhlasu už prv daného a prijatého. Potom manželia si podajú pravice, ktoré kňaz sviaže štólou, hovoriac: „Sosobášujem vás. V mene Otca i Syna + i Ducha Sv. Amen." (Ego vos conjungo in matrimonium. In nomine Patris et Filii + et Spiritus Sancti. Amen.) Tento obrad vyjadruje to, čo sa už prv stalo, totiž že manželstvo bolo uzavreté a teraz sa požehná. Na-

sleduje požehnanie prsteňov, ktoré sa po požehnaní vymenia. Znamenajú vzájomné odovzdanie sa a prijatie vo večnej láske a vernosti. Prstene môžu sa posvätiť i vtedy, ak v predošlých manželstvách boly už posvätené. Ak sa stratily, môžu sa nahradiť novými, ktoré sa posvätia osobitne. Na Slovensku nasleduje prísaha manželov na kríž, že si budú verní až do smrti, čo vlastne si už prv sľubovali. No teraz to potvrdzujú i slávnostným spôsobom. Prisahať na kríž nie je potrebné, aby manželstvo bolo platné, no ľud kladie na to váhu a Maďari dokonca volajú sobáš esküvő (prísahanie). O tom by bolo treba poučiť ľud. Na konci sa „uvádza" novomanželka tým, že drží horiacu sviecu v ruke a kňaz sa modlí nad ňou. Koncom štóly ju uvádzajú do kostola a kropia ju svätenou vodou.

Po sobáši farár alebo jeho zástupca má čím skorej napísať do matriky manželov mená manželov a svedkov, miesto a deň sobáša ako aj iné veci, predpísané rituálom a vlastným ordinárom. To má urobiť aj vtedy, ak sobáši iný kňaz, poverený farárom alebo ordinárom. Farár má uviesť v matrike pokrstených, že pokrstený bol toho dňa v jeho farnosti sobášený. Ak manžel bol pokrstený inde, sobášiaci farár má upovedomiť sám alebo prostredníctvom biskupského úradu farára, ktorý krstil, že manžel bol tam sobášený. Ak na sobáši sa nezúčastní ani farár, ani ordinár, ani nimi delegovaný kňaz, ale iný kňaz, tento kňaz sa má postarať o prevedenie záznamu v príslušných knihách. Ináč musia sa postarať o to svedkovia spolu s manželmi. (C. 1103.) To sa nariaďuje pre poriadok a preto, aby z matriky pokrstených bolo vidieť, či niekoho manželstvo zaväzuje, alebo nie, teda či sa krstný výťah môže dať alebo nie za účelom uzavretia manželstva.

§ 9. *Konvalidácia neplatného manželstva*

Čo však urobiť, ak sa po sobáši zistí, že manželstvo *bolo uzavreté neplatne?* Ak je neplatné pre zrušujúcu prekážku prirodzeného, pozitívneho božského práva (impotencia, už jestvujúci manželský sväzok), alebo i cirkevného, od ktorej Sv. Stolica nedáva dišpenz, nedá sa nič robiť, stránky musia sa

rozísť. Ak manželstvo je neplatné z iných dôvodov (pre inú zrušujúcu prekážku), pre nedostatok súhlasu alebo kanonickej formy, stránky môžu sa rozísť, keďže manželstvo neplatí. No často nebude to možné, najmä ak sú už deti, o výchovu ktorých treba sa starať. V takom prípade bude treba neplatné manželstvo učiniť platným, čiže ho *konvalidovať*.

Aby manželstvo neplatné pre zrušujúcu prekážku sa stalo platným, na to treba, aby zrušujúca prekážka *prestala sama od seba* (dostatočný vek, smrť manžela), alebo aby bol od nej daný *dišpenz*. Z prirodzeného práva by nebolo treba obnoviť manželský súhlas, keďže manželským spolužitím, najmä súložou, sa predpokladá, že trvá ďalej. No cirkevné právo žiada, aby *súhlas obnovila aspoň stránka,* ktorá si je vedomá zrušujúcej prekážky a žiada to k platnosti manželstva. (C. 1133). Dôvodom je asi to, že stránka, ktorá vie o prekážke, vie i o tom, že manželstvo je neplatné a prípadne chce odstúpiť, čím sa pôvodný súhlas odvolá, a preto by teraz manželstvo bolo neplatné. Obnovenie súhlasu musí byť novým činom vôle, smerujúcim k manželstvu, o ktorom sa vie, že na začiatku bolo neplatné. (C. 1134.) Ak prekážka bola verejne známa, súhlas obidvoch stránok má sa obnoviť v predpísanej kanonickej forme, to jest pred farárom atď. a pred dvomi svedkami. No nie je treba, aby sa to odbavovalo s takou slávnostnosťou ako prv. Stačí, aby sa potom rozšírilo, že menovaní boli znova sosobášení. Ak prekážka je tajná a obidvom stránkam známa, stačí, ak súkromne a tajne obnovia súhlas. Môže sa to stať v sakristii, keď tam niet nikoho, ale i na fare. Obrad môže byť najjednoduchší. Môže obsahovať iba podstatné veci. Ak prekážka je tajná a iba jednej stránke známa, iba táto je povinná súhlas súkromne a tajne obnoviť, predpokladajúc, že súhlas druhej stránky, ktorá o prekážke nevie, trvá. (C. 1135.) Pritom treba poznamenať, že hypotetický nesúhlas neprekáža, to jest, že súhlas by prípadne nedala, keby vedela, že sa môže oslobodiť: hlavná vec je, že pôvodný súhlas skutočne trvá. Súhlas treba obnoviť i vtedy, ak niekto pred 19. V. 1918 uzavrel neplatné manželstvo pre prekážku, ktorá v terajšom práve viac nejestvuje, napr. pre

pokrvenstvo na IV. stupni bočnej línie. Keďže prekážka už nejestvuje, netreba žiadať dišpenz, ale iba obnoviť súhlas.

Ak manželstvo je neplatné pre *nedostatok súhlasu, má ho obnoviť stránka,* ktorá nedala súhlas, predpokladajúc, že súhlas druhej stránky (spolužitím, najmä však súložou) ešte trvá. Keby tomu nebolo tak, i druhá stránka by musela súhlas obnoviť. Ak nedostatok súhlasu bol iba vnútorný, stačí ho obnoviť vnútorne. Keď však bol i vonkajší, treba ho i navonok obnoviť, a to v kánonickej forme, ak bol známy verejne, alebo iba súkromne a tajne, ak bol verejnosti neznámy (C. 1136). V ostatnom prípade zachovanie kánonickej formy nie je potrebné a súhlas môže sa dať, keď vieme, že predošlý bol neplatný, i manželským spolužitím.

Ak manželstvo je neplatné pre *nezachovanie kanonickej formy,* treba ho znova uzavrieť vo vedomí jeho neplatnosti, a to v predpísanej forme. (C. 1137.) Má sa to stať verejne, ak vec je verejne známa, ináč iba súkromne a tajne. Ak jedna alebo obidve stránky sa zdráhajú ísť do kostola, sosobášiť možno ich hocikde, i na ich privátnom byte. Ak stránka ani to nechce urobiť, môže poveriť zástupcu, aby to vykonal. Ak by ani na to nepristala, môže sa žiadať sanatio in radice v predpoklade, že pôvodný súhlas ešte trvá.

Sanatio in radice spočíva v tom, že dišpenzom alebo zánikom zrušujúcej prekážky dišpenzuje sa od obnovenia súhlasu (C. 1138, § 1) a tak sa sanuje koreň (radix) manželstva, to jest súhlas od začiatku prirodzene platný (živý), ale nemajúci kanonické účinky (chorý) pre cirkevnú zrušujúcu prekážku. Tieto účinky obyčajne vstupujú do platnosti retroaktívne od začiatku súhlasu, manželstvo však platí iba od sanácie (C. 1138, § 2). Tak dieťa sanáciou je zákonité už pred sanáciou, manželstvo je však platné iba po nej. Sanáciu možno povoliť aj vtedy, ak jedna alebo i obidve stránky o tom nevedia. (C. 1138, § 3.)

Sanáciu môže povoliť iba Sv. Stolica (C. 1141.) Avšak môže delegovať na to aj iného. Povoľuje to v päťročných fakultách biskupom najmä na misijných územiach, odkiaľ prístup do Ríma je veľmi ťažký.

Aby sa mohla poskytnúť sanatio in radice, na to treba:

a) *Na začiatku prirodzene platný súhlas obidvoch stránok.* Ak teda aspoň jedna stránka na začiatku nesúhlasila, alebo ak súhlas časom odvolala, nemôže sa poskytnúť sanácia, lebo súhlas má byť vzájomný, ale on nejestvuje a teda niet čo sanovať. Keď však vzájomného súhlasu na začiatku nebolo, ale časom nastal, od toho momentu môže sa sanovať. (C. 1140.)

b) *Zrušujúca prekážka musí byť pôvodu cirkevného alebo má ísť o kánonickú formu, pre nezachovanie ktorej manželstvo je* kanonicky neplatné, lebo Cirkev môže odstrániť iba kanonické prekážky. Ak ide teda o zrušujúcu prekážku prirodzeného alebo pozitívneho božského zákona, niet sanácie ani vtedy, keď prekážka prestane sama od seba. (C. 1139.) Tak niet sanácie od prekážky pohlavnej neschopnosti alebo od manželského sväzku, a to ani vtedy nie, ak jeden z manželov zomrie. Ak bol urobený pokus o druhé manželstvo, súhlas sa nesanuje, ale po smrti prvého manžela musí sa obnoviť. Ale dáva sa sanácia, ak manželstvo je neplatné pre nezachovanie kanonickej formy (civilné manželstvo).

c) *Súhlas na začiatku daný a prijatý musí trvať,* lebo ak ho už niet, nemožno ho sanovať. Môže sa stať, že obidve stránky, poznajúc zrušujúcu prekážku, súhlas výslovne odvolajú. Teda neprestáva interpretatívnym nesúhlasom, to jest, že by stránky odskočily, keby vedely, že ich manželstvo je neplatné; no keďže o tom nevedia, súhlas trvá. Trvá i tým, že spolu manželsky nažívajú.

Ďalej potrebný je dostatočný dôvod, ako ku každej dišpenzácii. Také dôvody sú: ak farár alebo ordinár napr. pri sobáši mylne sa nespýtal na súhlas, ale iba mlčal, čo by vzbudilo pohoršenie, ak sobáš by sa mal opakovať; ak by šlo o mnohé neplatné manželstvá, ktoré by sa nemohly inakšie konvalidovať; ak jednu stránku nemožno priviesť k tomu, aby súhlas obnovila a pre deti atď. je žiadúce, aby manželstvo bolo platné; ak obidve stránky dobromyseľne sú presvedčené o platnosti neplatného manželstva a z nejakého dôvodu nemožno im povedať, že to nie je pravda a pod.

III

DODATKY

I. ODPUSTKY

Človek za hriech si zasluhuje nielen trest večný, ale i časný. Večný sa mu odpúšťa odpustením ťažkého hriechu. No tým nie je ešte odpustený aj trest časný, ktorý sa odpúšťa tým, že človek trpezlive znáša trápenia, súženia, bolesti pozemského života. Ďalej odpúšťa sa mu tým, že vo sviatosti pokánia odbaví uloženú pokutu. Mimo sviatosti pokánia sa mu odpúšťa odpustkami. A keby ani to nestačilo, odpúšťa sa mu na druhom svete v očistci. Tu chceme prehovoriť iba o odpustkoch.

Odpustky teda sú *odpustenie časného trestu,* ktorý si človek zaslúžil urážkou Boha. Odpustkami teda sa neodpúšťajú hriechy, ale iba ich následky, to jest tresty za ne. (P. Galtier: De paenitentia, Parisiis, Beauchesne, 1931, 446.) Ak teda v starých formulároch sa hovorí o odpustení hriechov — a často sa užíva tento výraz, — treba tomu rozumieť tak, ako sme práve uviedli. Živým sa poskytujú odpustky na spôsob *absolutionis,* to jest oslobodenia. Živí totiž sú poddanými Cirkvi, a preto od trestov ich oslobodzuje Cirkev, poukazujúc istú čiastku z pokladnice Cirkvi. Pokladnica je vlastne Božia myseľ v ktorej sú uložené nadbytočné zásluhy Krista, Prebl. Panny Márie a svätých, ktoré takto sa používajú na krytie dlhov hriešnikov. Tieto odpustky majú neomylný účinok, ak človek, ktorému sa aplikujú, splnil všetky potrebné podmienky, najmä ak je bez hriechu, lebo ak nie je odpustený hriech, nemôže sa odpustiť ani jeho účinok. Mŕtvi nie sú poddanými Cirkvi, a preto Cirkev nemôže ich oslobodiť od časných trestov. Môže iba

prosiť Boha (per modum suffragii), aby láskavo prijal jej návrh, ktorý Boh podľa svojej múdrosti prijíma. A keďže Boh nedáva nám o tom nijaké zjavenie, nevieme, aký účinok majú odpustky, aplikované zomrelým, iba v ňom dúfame. (C. 911.)

Kto povoľuje odpustky? 1. *Rímsky pápež,* ktorý z poverenia Krista Pána (Mt 16, 19, 18, 18) je najvyšším správcom celej pokladnice Cirkvi (c. 912) a preto má plné právo nakladať s ňou.

2. *Kardináli môžu* povoliť odpustky 300-dňové miestam a osobám, ktoré podliehajú ich jurisdikcii alebo ich protektorátu, na iných miestach iba prítomným. (C. 239, § 1 n. 24.)

3. *Arcibiskupi* môžu povoliť vo vlastnej diecéze ako i v podriadených (sufragánnych) diecézach 200-dňové odpustky. (C. 274, n. 2.)

4. *Rezidenciálni biskupi* od zaujatia úradu môžu povoliť vo svojich diecézach 100-dňové odpustky. (C. 349, § 2, n. 2.) To isté môžu urobiť aj apoštolskí vikári a prefekti, hoci nie sú konsekrovanými biskupmi (C. 294, § 2), potom opáti a preláti nullius (AAS, 1942, 240, kde sa zvyšuje i počet naznačených dní v uvedených kánonoch).

5. Ak sa konsekruje kostol alebo oltár, *konsekrujúci biskup,* hoci nemá jurisdikcie nad miestom, povolí odpustky jedného roka tým, ktorí navštevujú v deň konsekrácie kostol alebo oltár, vo výročný deň posviacky biskup povoľuje 50 dňové, arcibiskup 100-dňové a kardinál 200-dňové odpustky. (C. 1166, § 3.)

Pápežské požehnanie s plnomocnými odpustkami (AAS 1942, 240) môžu udeliť:

1. *Rezidenciálni biskupi* tri razy do roka vo svojich diecézach, a to na Veľkú noc a na iné najväčšie sviatky (C. 914).

2. *Opáti alebo preláti nullius, apoštolskí vikári a prefekti,* hoci nie sú biskupmi, dva razy v roku na svojich územiach, a to na väčšie sviatky. (C. 914.)

3. *Rehoľníci,* ak majú toto privilégium, môžu ho používať iba vo svojich kostoloch, v kostoloch mníšok alebo terciárov

im podliehajúcich, ale nie v deň, keď biskup dáva pápežské požehnanie a nie na tom istom mieste. (C. 915.)

4. *Farári* a iní kňazi, ktorí zaopatrujú chorých. (C. 468, § 2.)

Avšak hodnostári nižší od rímskeho pápeža nemôžu delegovať iných, aby povolili odpustky; povoliť im to môže iba Sv. Stolica. Nemôžu povoliť ani odpustky, ktoré by sa mohly aplikovať zomrelým. Nemôžu tej istej veci (ružencu), zbožnému činu (istej modlitbe) alebo spolku (škapuliarskemu) pridať nové odpustky, ak im už Sv. Stolica odpustky povolila. Môžu ich pridať iba vtedy, ak predpíšu nové podmienky. (C. 913.) Odpustky, povolené biskupom, môžu získať na jeho území nielen vlastní poddaní, ale i cestujúci, kočujúci a vyňatí rehoľníci, vlastní poddaní i mimo územia (C. 927), keďže neprestali byť jeho poddanými.

Odpustky sú alebo plnomocné alebo čiastočné. *Plnomocnými* odpustkami sa odpúšťa celý časný trest, *čiastočnými* iba čiastka. Aby plnomocné odpustky maly úplný účinok, žijúci — ak ide o živých — musí byť čistý od každého, i najmenšieho hriechu a afektu k nemu, čo je zriedkavosťou. Keď však ide o zomrelého, Pán Boh musí chcieť mu aplikovať odpustky v plnej miere, o čom však nemáme nijaké vedomosti. Plnomocné odpustky teda často budú mať iba čiastočný účinok podľa dispozície toho, kto ich získa (C. 926), alebo podľa miery Božieho milosrdenstva, ak sa aplikujú zomrelým. Plnomocné odpustky obyčajne môžu sa získať iba raz za deň (C. 928, § 1). Ak sú však povolené toties-quoties (toľkokrát, koľkokrát sa splnia podmienky), i viackrát. Teda kto 2. novembra sa vyspovedá, pristúpi k sv. prijímaniu a navštívi kostol, verejné alebo poloverejné oratórium a tam sa pomodlí na úmysel Sv. Otca, získa plnomocné odpustky, ale iba pre zomrelých, a to toľkokrát, koľkokrát navštívi menované sväté miesto a tam sa pomodlí. Ale kňaz získa plnomocné odpustky iba raz za deň, ak po omši odbaví si modlitbu pred krížom: „Hľa, dobrý a najsladší Ježišu", (En, ego, o bone et dulcissime Jesu) a pomodlí sa iné modlitby (stačí 5 Otčenášov, 5 Zdravasov, 5 ráz Sláva Otcu).

Čiastočné odpustky napr. 100-dňové, 40-dňové, 7-ročné atď., neznamenajú, že ten, ktorému sa aplikujú, bude o 100, 40 dní, 7 rokov menej v očistci, ale že sa mu odpustí toľko trestu, koľko by bol získal podľa starej disciplíny, keby sa bol kajal 100, 40 dní (iba o chlebe a vode) alebo 7 rokov. Čiastočné odpustky sa získajú obyčajne i viac ráz cez deň, ak sa splnia podmienky. (C. 928, § 2.)

Nik nemôže získať odpustky *pre iného živého človeka,* iba pre seba. Ale môže ich získať pre zomrelých. (C. 930.) Odpustky, spojené s ružencom, krížom a pod., len vtedy sa stratia, ak tieto veci sa zničia, alebo ak sa predajú. (C. 924, § 2.) Preto musia byť z trvalej látky, ktorá sa ťažko zničí. Neodporúča sa zhotovovať ich z olova, hliny, z dutého skla. Na ružencoch odpustky sú spojené so zrnkami a nie s retiazkou, na kríži s Ukrižovaným, a nie s podkladom. Ak také veci, spojené s odpustkami, sa predajú a za odpustky sa osobitne zaplatí, je to zjavné svätokupectvo. Keď sa však platí iba za látku, nie je to simónia, ale z vôle Cirkvi taký predmet pre nebezpečenstvo simónie stratí odpustky. To isté treba povedať, ak sa predmet zamení nie za peniaze, ale za iný. Najlepšie je teda taký predmet najprv kúpiť a potom žiadať, aby mu boly zdarma pripojené odpustky. (AAS, 29, 320.)

Aby niekto mohol získať odpustky, musia sa splniť podmienky:

1. Musí byť *pokrstený,* lebo odpustky sú darmi Cirkvi, ktoré môžu dosiahnuť iba jej členovia.

2. *Nesmie byť vyobcovaný,* lebo vyobcovaný je pozbavený všetkých duševných dobier Cirkvi, do ktorých patria i odpustky.

3. *Musí byť v stave posväcujúcej milosti* aspoň na konci všetkých predpísaných úkonov, lebo účinok odpustkov nastáva iba vtedy. Stav posväcujúcej milosti je potrebný, lebo bez odpustenia ťažkého hriechu nemôže byť reči o odpustení časných trestov, keďže za ťažký hriech treba pykať večný trest, ktorý sa má odpustiť prv ako časný. Stav posväcujúcej milosti mô-

žeme nadobudnúť dokonalou ľútosťou, alebo, a to najčastejšie, sviatostným rozhrešením. (C. 925, § 1.)

Aby takýto človek *skutočne* dosiahol odpustky, potrebné je:

1. *Aspoň habituálny všeobecný úmysel* získať odpustky. Habituálny je ten úmysel, ktorý už raz jestvoval a nebol odvolaný. Je otázka, ako dlho trvá taký úmysel, či aj roky alebo iba krátky čas. Preto sa odporúča aspoň mesačne, ak nie každodenne, vzbudiť ho pri rannej modlitbe. Všeobecný úmysel sa nevzťahuje na určité odpustky. Má ho ten, kto napr. ráno si zaumieni, že svojimi dobrými skutkami, ktoré cez deň vykoná, chce získať všetky odpustky, ktoré sa dajú v ten deň získať, hoci nevie, ktoré sú to.

2. Ďalej treba vykonať *predpísané úkony v čase a určeným spôsobom.* (C. 925, § 2.) Nie je dôležité, v akom poriadku to vykoná, hlavné je, aby celý úkon bol vykonaný. Teda kto úkon alebo jeho podstatnú čiastku vynechá, hoci pre nemožnosť alebo nevedomosť, nezíska odpustky. Úkonom, ktorý zaväzuje zo zákona alebo príkazu, nemožno získať odpustky, ak nie je výslovne povolený. Tak Sv. kongregácia pre odpustky vyhlásila, že veľkonočnou spoveďou a sv. prijímaním môže niekto zadosť učiniť cirkevnému prikázaniu a zároveň získať i odpustky. (Decr. auth. n. 288.) To však neplatí pre jubilejné odpustky. Aby ich niekto získal, musí sa osobitne vyspovedať a prijímať. Výnimku tvorí aj úkon, ktorý vykoná kajúcnik ako pokutu. Lebo ním zadosťučiní nielen spovedníkovmu príkazu, ale môže získať i odpustky, ktoré prípadne sú spojené s úkonom. (C. 932.) Jedným úkonom nemožno získať viacero odpustkov. Výnimkou je prípad, keby šlo o spoveď alebo o prijímanie. (C. 933.) Veriaci, ktorí nie sú zákonite hatení a aspoň dvakrát v mesiaci sa vyspovedajú, alebo ktorí každý deň v stave posväcujúcej milosti a so správnym úmyslom pristupujú k sv. prijímaniu, hoci sa toho raz-dvakrát v týždni zdržujú, môžu získať všetky odpustky i bez aktuálnej spovede, ktorá ináč by bola potrebná. Neplatí to, pravda, o odpustkoch riadneho a mimoriadneho jubilea a kvázijubilea. (C. 931, § 3.) Ak niekto pre nejaký zákonitý dôvod nemôže vykonať zbožný úkon, potrebný na získa-

nie odpustkov, spovedník ho môže zameniť za iný úkon. (C. 935.)

Ak na získanie odpustkov je predpísaná *spoveď*, musia ju vykonať aj tí, ktorí nemajú ťažké hriechy, ale nemuseli by prijať rozhrešenie. (J. Ubach, Th. Mor. II., 351.) Ak je predpísaná *spoveď s prijímaním v určitý deň*, spoveď môže sa vykonať do 8 dní pred dňom a po ňom, prijímanie však deň pred ním a do 8 dní po ňom. Po zbožných úkonoch 3-denných, 7-denných atď. možno aj spoveď a prijímanie vykonať v nasledujúcich dňoch. (C. 931, §§ 1, 2.)

Ak je predpísaná *návšteva kostola alebo verejného oratória* (poloverejného nestačí), rozumie sa návšteva zbožná, a nie zo zvedavosti a pod., teda spojená s modlitbou aspoň vnútornou, keď už nie ústnou. (AAS, 1933, 446, I.) Veriaci, ktorí sa združujú v ústave bez verejného oratória (osoby rehoľné, chovanci a chovanky, väzni a pod.), ako aj tí, ktorí tam vypomáhajú, môžu navštíviť domácu káplnku, v ktorej zadosťučinia povinnosti počúvať omšu, ak je predpísané navštíviť kostol vo všeobecnosti, nie určitý kostol. (C. 929.) Ináč musia navštíviť predpísaný kostol, alebo, ak to nie je možné, ako u väzňov, chorých a pod., musia žiadať pozmenenie od spovedníka, ktorý to môže urobiť i mimo spovede. (AAS 1940, 62. II.) Ak kostol je zatvorený alebo pre veľký počet veriacich nie je prístupný, stačí sa zastaviť pred bránou. (AAS, 1924, 341.) No ak sa kostol navštevuje v procesii, celá procesia, nakoľko je to možné, má sa v kostole aspoň na chvíľu zastaviť a tam sa pomodliť. Ak návšteva je viazaná na istý deň, kostol možno navštíviť od poludnia predchádzajúceho dňa do polnoci dňa, na ktorý je návšteva viazaná. (C. 923.) Ak je predpísané navštíviť ten istý kostol viackrát, ako je to pri jubileu v Ríme, možno to spojiť tak, že človek vyjde z kostola a hneď do neho i vchádza.

Ak na získanie odpustkov je predpísaná *modlitba*, musí byť ústna, nestačí čisto vnútorná. (C. 943, § 1.) Výnimkou sú strelné modlitby, ktoré môžu byť i čisto vnútorné. (AAS, 1934, 35.) Nemí môžu získať odpustky spojené s verejnou modlitbou, ak sa pripoja k modliacim sa veriacim a pozdvihnú myseľ k Bohu.

Ak ide o súkromné modlitby, stačí ich nejakým znakom (gestami) vyjadriť, očami prečítať alebo ich iba vnútorne sledovať. (C. 936.) Ak sa treba modliť na úmysel sv. Otca, pomodlíme sa za povýšenie Cirkvi, za šírenie pravej viery, za vykorenenie bludov, za pokoj a jednotnosť kresťanských národov a ich predstaviteľov. Pravda, nie je potrebné, aby človek pritom na tie úmysly aj skutočne myslel: stačí modliť sa na úmysel, žiadaný sv. Otcom. Pri odpustkoch toties quoties je predpísaných 6 Otčenášov, 6 Zdravasov, 6 Sláva Otcu. (AAS, 1930, 363.) Pri iných stačí pomodliť sa 1 Otčenáš, 1 Zdravas, 1 Sláva Otcu. (AAS, 1933, 446, I.) Ak je predpísaná *určitá* modlitba, možno ju odbaviť v hociktorej reči, len aby bola shodná s pôvodinou. Ak sa niečo podstatného pridá alebo vynechá (AAS, 1934, 643), odpustky neplatia. (C. 934, § 2.) Modlitbu možno recitovať i striedavo so spoločníkom, alebo i tak, že ju sledujeme iba vnútorne, kým druhý ju recituje ústne. (C. 934, § 3.)

Najvýznamnejšie odpustky sú:

1. Plnomocné odpustky spojené s *privilegovaným oltárom.* Vo svojich katedrálkach, opátstvach, kolegiátnych, konventuálnych, farských, kvázifarských kostoloch, nie však vo verejných alebo poloverejných oratóriách [výnimočne aj v nich, ak sú spojené s farským kostolom, alebo ak by mu boly podriadené ako výpomocné miestnosti (C. 916)] môžu biskupi, opáti alebo preláti nullius, apoštolskí vikári a prefekti, vyšší predstavení vyňatej rehole označiť a vyhlásiť jeden oltár za každodenne a večne privilegovaný. Taký oltár musí mať stále a pevné miesto, s ktorého nemožno ho pohnúť. Teda nemôže ním byť iba oltárny kameň. Má byť označený slovami: „Altare privilegiatum, perpetuum, ad tempus, quotidianum" (privilegovaný oltár večný, dočasný, každodenný) podľa slov povolenia. (C. 918, § 1.) Dňa 2. novembra na Dušičky všetky oltáre sú privilegované. Taktiež všetky oltáre v kostoloch, v ktorých sa koná 40 hodinová nepretržitá poklona (Quarantore) pred Sviatosťou Oltárnou. (C. 917.) Okrem toho niektorí kňazi majú i osobné privilégium. Nech celebruje hocikde, oltár je privilegovaný.

Toto privilégium majú tí kňazi, ktorí podľa nejakej formuly, alebo i bez nej, iba vnútorne obetujú všetky svoje zadosťučinenia celého života a všetky pomoci, ktoré dostanú po smrti, za duše v očistci (actus heroicus caritatis).

Kto slúži *sv. omšu na privilegovanom oltári alebo z osobného privilégia,* získa plnomocné odpustky pre duše v očistci. Na to však treba: a) aby to bola iba jedna duša, a nie viaceré, b) aby kňaz chcel získať plnomocné odpustky pre túto dušu a zároveň chcel aplikovať omšu za tú istú dušu. Teda napr. 2. novembra kňaz nemôže aplikovať omšu za zomrelého otca a plnomocné odpustky za zomrelú matku, iba obidve za jednu osobu, teda alebo za otca, alebo za matku. Aplikácia bola by síce platná, ale odpustky by nezískal, keby omšu aplikoval za jednu osobu a odpustky za druhú. Keby kňaz napr. po omši odbavil pred krížom modlitbu „Hľa, dobrý a najsladší Ježišu" a pomodlil by sa na úmysel sv. Otca, tiež by mohol získať plnomocné odpustky, ktoré sa taktiež dajú aplikovať zomrelým. Za takúto omšu nie je dovolené práve pre tieto odpustky žiadať vyššie omšové štipendium. (C. 918, § 2.) Ak niekto, majúc napr. osobné privilégium, celebruje pri privilegovanom oltári, nezíska dvoje odpustkov, iba jedny. Ak to omšové rubriky povoľujú, sluší sa túto omšu celebrovať v čiernom (De Requiem), ale nie je to potrebné.

Gregoriánsky oltár nie je privilegovaný v tom smysle ako oltár sv. Gregora Veľkého v Ríme na Monte Celio, kde svätec ako mních účinkoval. Kto celebruje na tomto oltári, nezíska plnomocné odpustky pre zomrelého, ale podľa zbožného presvedčenia, opierajúceho sa o príhovor svätca a o schválenie Cirkvi, získa toľko výhod preňho, ako keby inde celebroval 30 tzv. gregoriánskych omší. Podľa vzoru tohto rímskeho, svojho druhu jediného oltára, povoľovaly sa aj inde také oltáre ad instar. Kde sa ešte nachádzajú, sú spojené s menovanou výhodou, ale nové sa už nepovoľujú. Zbožná a rozumná je aj Cirkvou schválená prax odslúžiť 30 sv. omší za istého zomrelého, tzv. gregoriánske omše. Pôvod majú vo vízii sv. Gregora Veľkého, ktorému sa zjavil mních Justus z očistca trpiaci tam

pre ťažké previnenie proti regule. Svätec rozkázal inému mnichovi, aby obetoval za menovaného 30 sv. omší, čo sa i stalo. Na to Justus znova sa zjavil svätcovi a oznámil mu, že sa vyslobodil z očistca. To isté dúfajú dosiahnuť i veriaci na príhovor sv. Gregora, dávajúc celebrovať 30 sv. omší za toho istého zomrelého. Pôvod je teda legendárny a Cirkev sa nezmieňuje o jeho správnosti, no vec v podstate nie je proti viere a dobrým mravom, ani proti rozumu, a preto ju Cirkev povoľuje a odporúča. Omše sa majú odbavovať nepretržite, nevynechajúc ani jeden deň. Ak sa necelebruje na Zelený štvrtok, Veľký piatok (v tento deň obyčajne ani niet sv. omše), Veľkú sobotu, môže, ba má sa pokračovať vo veľkonočnú nedeľu, pondelok atď. Ak celebrant z nejakého dôvodu (cesta, choroba a pod.) nemôže v ten deň celebrovať, má sa postarať, aby to urobil niekto iný. Keby zameškal z vlastnej viny, musí znova začať, alebo celú sumu vrátiť. Ak bez vlastnej viny pretrhol rad, má začať znova, ak neutrpí tým veľkú škodu, ináč má pokračovať. Tak napr. ak dostal za jednu sv. omšu 1000.— Kčs a rad by sa po 5. omši nedobrovoľne pretrhol, musel by začať znova.

2. *Apoštolské požehnanie vo chvíli smrti s plnomocnými odpustkami.* Toto požehnanie môže, ba má ho udeliť nielen farár, ale i každý kňaz, ktorý pomáha chorému. (C. 468, § 2.) Chorý dosiahne odpustky vo chvíli smrti, teda nie prv ani neskoršie, už po smrti. Preto v tej istej chorobe nemožno požehnanie udeliť viackrát a to ani vtedy nie, ak chorý ho prijal v ťažkom hriechu, lebo vo chvíli smrti môže byť už v stave posväcujúcej milosti a môže dosiahnuť účinok odpustkov, to jest odpustenie všetkých časných trestov. Všetkým, ktorí sú v nebezpečenstve smrti, môže sa udeliť z akéhokoľvek dôvodu vnútorného alebo vonkajšieho, a to po sviatosti pokánia, po prijímaní a po ostatnom pomazaní. Môže sa dať aj chorým v bezvedomí pod tými istými podmienkami ako rozhrešenie, takže ak sa im dá rozhrešenie, môže sa im dať aj apoštolské požehnanie.

Aby niekto platne prijal požehnanie, je potrebné, a) aby prijal smrť z ruky Božej a odovzdane do vôle božej. Pravda, prijatie nemusí byť spojené s presvedčením, že smrť hneď na-

stane: stačí, aby sa človek nespieral proti nej, ak kedykoľvek nastane z vôle Božej. I kňaz má v tomto smysle povzbudzovať človeka a zbytočne ho nestrašiť. b) Chorý, ak nemôže ústne, musí vzývať meno Ježišovo aspoň v srdci. Radí sa podať mu to forme strelnej modlitby: „Ježišu, zmiluj sa nado mnou!" Pokiaľ ide o kňaza, požehnanie je platné, keď použije predpísanú formu, ktorá sa nachádza v rituáli. (Z praktických dôvodov je odtlačená i v breviári, a to na konci.)

Za tých istých podmienok môže získať plnomocné odpustky i ten, kto pobozká alebo sa dotkne kríža toties quoties, požehnaného sv. Otcom alebo kňazom, ktorý má na to delegáciu, a to i vtedy, ak kríž nepatrí umierajúcemu, ale cudziemu. Tú istú výhodu má ten, kto dostal fotografiu sv. Otca, ktorá povoľuje na nej označenému plnomocné odpustky vo chvíli smrti. Význačným osobám povoľuje sv. Otec takéto odpustky osobitným listom alebo i telegraficky. Pius X. však povolil plnomocné odpustky vo chvíli smrti všetkým veriacim, ktorí hociktorý deň pristúpia k sv. spovedi, prijímaniu a vrúcne vravia: „Pane, môj Bože, už teraz prijímam ochotne z Tvojich rúk, podľa Tvojej vôle, hocijaký spôsob smrti, so všetkými jej úzkosťami, trestami a bolesťami." (AAS, XXXVI., 637.)

3. *Pápežskými voláme odpustky,* ktoré každý pápež vyhlásil v osobitnom sozname na začiatku svojho panovania. V ňom potvrdzuje obyčajne odpustky svojich predchodcov, ale môže pridať i nové. Ostatný soznam vydal Pius XII. dňa 11. marca 1939. (AAS, 1939, 132—4.)

4. *Jubilejné plnomocné odpustky* občas povoľuje sv. Otec všetkým veriacim, ktorí vykonajú isté zbožné skutky, udeliac zároveň spovedníkom osobitnú moc absolvovať od rezervovaných cenzúr a hriechov a zameniť isté sľuby. Slovo jubileum odvodzujeme od hebrejského slova iobel, čo znamená 50. Totiž u židov každý 50. rok bol osobitne zasvätený, jubilejný. V tomto svätom roku nebolo slobodno siať, ani žať, celý rok sa odpočívalo: čo zem sama od seba prinášala, z toho žili. Majetok sa vracal do vlastníctva prvých majiteľov. Bol to rok sociálneho vyrovnania. (Lev. 25, 10—27.) Iobel sa volal i zvuk

trúby, ktorým sa ohlasoval svätý rok, ale iobel alebo iubal znamená i rast, lebo v jubilejný rok zem sa neobrábala a ľudia sa živili z toho, čo vyrástlo. Tento zvyk Cirkev zduchovnila, poskytujúc veriacim namiesto hmotných majetkov duchovné. R. 1300 Bonifác VIII. ustanovil každý 100. rok za svätý, Kliment VI. každý 50., Urban VI. každý 30. a Pavol II. každý 25., čo je i podnes zvykom. To je riadne jubileum. Okrem riadneho vyhlasuje sv. Otec z príležitosti nejakej mimoriadnej udalosti jubileum mimoriadne, ako z príležitosti svojho zvolenia za pápeža a pod. Také mimoriadne jubileum bolo r. 1913 na pamiatku toho, že Konštantín Veľký r. 313 dal náboženskú slobodu kresťanom, r. 1933 na pamiatku vykúpenia ľudského pokolenia smrťou Kristovou. Obyčajne jubileum sa povoľuje najprv v Ríme (Urbi), aby čím viac veriacich prišlo do Večného mesta, tam sa pokloniť jedinečným pamiatkam kresťanstva a spoločnému otcovi, potom nasledujúci rok sa rozšíri i po ostatnom svete (Orbi), aby aj tí boli účastní na milosti svätého roku, ktorí nemôžu putovať do Ríma. Podrobnosti svätého roku zakaždým určuje pápežská bula.

Podľa buly Pia XII. z 26. mája 1949 (AAS, 6. júna 1949, 257—61), ak niekto chcel získať plnomocné odpustky Sv. roku 1950, ktorý sa začínal Vianocami 1949 a končil Vianocami 1950, mal pristúpiť k sv. pokániu, k sv. prijímaniu a mal toho istého dňa alebo v iné dni, v hocijakom poriadku, navštíviť v Ríme baziliku lateránsku, baziliku sv. Petra, sv. Pavla a s. Maria Maggiore a v každej sa pomodliť 3 Otčenáše, 3 Zdravasy, 1 Sláva Otcu, okrem toho 1 Otčenáš, Zdravas a Sláva Otcu na úmysel sv. Otca ako i 1 Verím v Boha.

Kto však pre chorobu alebo z iného zákonitého dôvodu v Ríme alebo na ceste do Ríma bol hatený, alebo medzitým by zomrel, nedovŕšiac určený počet návštev, alebo ešte ani nezačal baziliky navštevovať, tiež získal plnomocné odpustky, ak pristúpil k sv. pokániu a k sv. prijímaniu.

Tieto plnomocné odpustky mohli sme získať pre seba, ale i pre zomrelých, a to toľkokrát, koľkokrát tieto skutky správne sme vykonali.

Úmysly sv. Otca, na ktoré sa bolo treba modliť: 1. aby každý modliac sa a robiac pokánie sa polepšil a tak urýchlil návrat celého sveta ku Kristovi; 2. aby vernosť ku Kristovi a Jeho Cirkvi všetci neochvejne a činne zachovávali; 3. aby práva Cirkvi boly všade neporušene zachované; 4. aby tých, ktorí nepoznajú katolícku pravdu, alebo ktorí od nej odbočili, milosť božia priviedla k zachovaniu príkazov Evanjelia; 5. aby všade na svete, najmä však vo Sv. Zemi, nastal pokoj; 6. aby medzi občanmi zavládla spravodlivosť a bratský súlad; 7. aby núdzni mohli žiť zo svojej práce alebo z milosrdenstva iných.

„Nech konečne — hovorí sv. Otec — vráti sa vytúžený mier do každého srdca, do rodín, do národov, do celého človečenstva. Nech utečenci, zajatci sa povracajú domov. Nech tí, ktorí smútia, budú potešení shora. Nech mládež sa skveje cudnosťou a inými kresťanskými čnosťami. V tom nech jej príkladom slúži pokročilý i starý vek. Všetci nech užívajú nebeskú milosť, ktorá je zárukou večnej blaženosti v nebi."

V trnavskej administratúre v svätom roku 1950 toľkokrát mohly sa získať plnomocné odpustky, koľkokrát sa splnily tieto podmienky:

a) Sv. spoveď (ale nie ročná),

b) Sv. prijímanie (ale nie veľkonočné). Po sv. prijímaní treba sa pomodliť na úmysel sv. Otca: 6 Otčenášov, 6 Zdravasov, 6 Sláva Otcu a 1 Verím v Boha.

c) Návšteva farského kostola a tam sa pomodliť na úmysel sv. Otca: 6 Otčenášov, 6 zdravasov, 6 Sláva Otcu, 1 Verím v Boha.

d) Návštevy iného verejného kostola a tam sa pomodliť na úmysel sv. Otca: 6 Otčenášov, 6 Zdravasov, 6 Sláva Otcu, 1 Verím v Boha.

e) Polepšenie života.

Tieto odpustky, pod tými istými podmienkami môžu sa získať aj v roku 1951.

5. Na konci uvádzame niektoré plnomocné odpustky, ktoré boly povolené *v ostatnej dobe* a ktoré majú pre katolícky život veľký význam.

Plnomocné odpustky získa:

a) Kto cez celý mesiac ráno, na poludnie, večer pomodlí sa *„Anjela Pána"* (vo veľkonočnej dobe: „Raduj sa, nebies Kráľovná") s nasledujúcou modlitbou alebo celý mesiac 5 Zdravas Mária, vyspovedá sa, prijíma a modlí sa na úmysel sv. Otca (AAS, 1933, 71).

b) Vysvätení vyšším radom (počítajúc subdiakonátom), ktorí celý denný *breviár,* hoci v čiastkach, recitujú *pred Sviatosťou Oltárnou,* vyloženou verejne alebo uzavretou vo svätostánku, ak sa vyspovedajú, prijímajú a modlia sa na úmysel sv. Otca. To platí aj vtedy, ak týmto duchovným breviár sa premení na iný úkon, ako napr. ruženec, pre slabý zrak atď. (AAS, 1932, 411.)

c) Kto pred *Sviatosťou Oltárnou,* verejne vyloženou alebo uzavretou vo svätostánku pomodlí sa 5 desiatkov (i prerušených), vyspovedá sa a prijíma, pričom nemusí sa osobitne modliť na úmysel sv. Otca. Plnomocné odpustky môžu sa získať toties quoties. (Pius XI., v breve zo 4. sept. 1927.)

d) Kto za 40 hodín nepretržite navštevuje *vyloženú Sviatosť Oltárnu* (Quarant'ore) a vyspovedajúc sa a prijímajúc pomodlí sa 6 Otčenášov, 6 Zdravasov, 6 Sláva Otcu, (každý deň cez tri dni), získa plnomocné odpustky. To isté platí aj vtedy, ak Sviatosť Oltárna nie je vyložená nepretržite deň a noc, ale iba od rána do večera, ale za tri dni, ako u nás na fašiangy a inokedy. (AAS, 1914, 72.)

e) Kto sa *zúčastní na procesii so Sviatosťou Oltárnou,* či už sa ona koná verejne na ulici a pod., alebo súkromne v kostole a pod., získa plnomocné odpustky, ak sa vyspovedal, prijímal a pomodlil sa na úmysel sv. Otca. To platí aj vtedy, ak sprevádza Eucharistiu k chorému. (AAS, 1933, 478.)

f) Kto *na mieste eucharistického kongresu,* či už svetového, národného alebo diecezálneho, pristúpi k spovedi, prijíma a pomodlí sa na úmysel sv. Otca, získa za trvania kongresu *raz* plnomocné odpustky. To isté platí o tom, kto sa zbožne zúčastní na *slávnostnej procesii,* ktorá býva obyčajne na konci kongresu, vyspovedá sa a prijíma. Plnomocné odpustky získa i ten, kto sa vyspovedá, prijíma, modlí na úmysel sv. Otca a zbožne prijme *slávnostné pápežské požehnanie.* Konečne plnomocné odpustky získa každý, kto za eucharistického kongresu, konaným na území vlastnej diecézy, krajiny alebo za kongresu svetového, zbožne navštívi kostol alebo verejné oratórium, tam sa pomodlí za *úspech kongresu* a splní obvyklé podmienky, teda vyspovedá sa, prijíma a pomodlí sa na úmysel sv. Otca. (AAS, 1924, 157.)

g) *Aj svätá hodina* poskytuje plnomocné odpustky, ak totiž niekto sa vyspovedá a prijíma a v kostole verejnom alebo niekedy i v poloverejnom oratóriu na takej hodine verejne sa zúčastní, rozjímajúc o Eucharistii a o smrti Kristovej, zaslúženej hriechami sveta, a pomodlí sa na úmysel sv. Otca. (AAS, 1933, 171.)

h) Pápežské požehnanie, ktoré sa dáva na konci duševných cvičení, misií a pod., tiež je spojené s plnomocnými odpustkami, ak sa plnia obvyklé podmienky, to jest spoveď, prijímanie, modlitba na úmysel sv. Otca. Dáva sa obyčajne krížom a podľa formuly, uvedenej v rituáli. Pius XII. povolil pápežské požehnanie „Urbi et Orbi", ktoré tiež je spojené za obvyklých podmienok s plnomocnými odpustkami, udeľovať rozhlasom každému, kto nemôže byť prítomný, nech už sa nachádza hockde. (AAS, 1939, 277.)

Z toho vidieť, že je mnoho možností na získanie týchto dobrodení Cirkvi. Treba len trocha dobrej vôle, aby človek mal na nich účasť. Preto nemožno dosť odporúčať, aby sme vzbudzovali v sebe úmysel každý mesiac, ak nie každodenne: „Chcem v tomto mesiaci v tento deň získať všetky odpustky, ktoré môžem získať svojimi dobrými skutkami."

II. SVÄTENINY

Sväteniny sú *veci alebo úkony, ktorými Cirkev mocou svojej modlitby udeľuje isté, najmä duševné účinky.* (C. 1144.) Volajú sa sväteninami, lebo často nastávajú svätením. Kedysi sa volaly i menšími sviatosťami (sacramenta minora) v porovnaní s väčšími, to jest s opravdivými sviatosťami, ktoré sväteniny napodobňujú. I ony majú látku a formu. Tak napr. svätená voda ako látku má vodu a nie mlieko, ako formu modlitbu, ktorou sa požehnáva. Bez nej posvätenie je neplatné. (C. 1148, § 2.) Lenže je rozdiel medzi látkou a formou sviatostí a svätenín. Látka a forma sviatostí pochádza priamo od Krista, a preto Cirkev nemôže zmeniť ani nahradiť, ak neboly užívané, kým látku a formu svätenín určuje Cirkev a teda ich môže zmeniť, ba nahradiť, ak neboly užívané. (C. 1145.) Iný rozdiel medzi sviatosťami a medzi sväteninami spočíva v tom, že sviatosti účinkujú ex opere operato, to jest vlastnou silou, ktorá je v nich od Boha, sväteniny však iba silou modlitby Cirkvi, ktorú Boh vypočuje. (C. Colli-Lanzi, Theol. Mor. Univ. Iv. Taurini, Marietti, 1928, 50.)

Účinky svätenín dosiahne človek *neomylne,* nakoľko Boh vypočuje Cirkev. No účinky má prijať človek, ktorý azda nie je dosť pripravený ich prijať, alebo podľa úsudku Božej múdrosti by mu neprispely k dobru. Preto účinky prakticky nenastávajú vždy a ihneď. *Účinky svätenín sú tieto:* a) *Odpustenie všedných hriechov,* a to tak, že sväteninami sa vzbudzujú zbožné hnutia, ktoré sotierajú všedné hriechy v predpoklade, že ich aspoň virtuálne oľutujeme, lebo bez ľútosti niet odpustenia ani všedného hriechu. b) Sprostredkujú *pomáhajúce milosti,* ako nižšie rady, požehnanie opáta, novomanželov a pod., aby tieto osoby blahodarne konaly svoje stavovské povinnosti. c) Poskytujú rozličné *časné dobrodenia,* ako zdravie, hojnosť úrody, odstránenie nehôd a pod. d) *Skrotenie zlého ducha* pomocou exorcizmu. (Piscetta-Genaro, Elementa Theol. Mor., V., Torino, Societa Edit. Internaz., ed. III., 83—5.)

Svätenины sú alebo *veci* (svätená voda, víno, olej, vajcia, bahniatka, popol a pod.) alebo *úkony* (konsekrácia kalicha, žehnanie ženy po pôrode, hrdiel v deň sv. Blažeja a pod.). *Veci* sú výsledkom úkonov: svätená voda a pod. sa robí žehnaním obyčajnej vody. Takéto veci sú početné. V rituáli sa ich nachádza mnoho od požehnania seizmografu po požehnanie hrozna a domácich zvierat. Niektoré staré veci boly vynechané, pristúpily nové, ako požehnanie lietadiel pre cestujúcich a pod.

Úkony sú alebo *žehnania* alebo exorcizmy. Žehnanie je alebo invokatívne alebo konštitutívne. *Žehnaním invokatívnym* vzývame Boha, aby nám udelil nejaké dobro (zdravie, hojnosť plodov a pod.), alebo aby odstránil od nás nejaké zlo (kobylky, ľadovec a pod.). Invokatívnym požehnaním vec nestratí svoju svetskú povahu. Tak požehnaný dom nestane sa kaplnkou. Konštitutívné žehnanie urobí zo svetskej veci svätú, ako svätý olej, krstnú vodu a pod. Je alebo *reálne* a deje sa pomazaním sv. olejom, ako kalicha, kostola a pod. a vlastným menom sa volá *konsekrácia,* alebo iba *slovné,* ktoré sa deje slovom a často i pokropením svätenou vodou a volá sa jednoducho žehnanie.

Vysluhovateľom svätenín je duchovný, ktorý dostal na to moc od Cirkvi (C. 1146.) Ak teda predstavená kláštora žehná svojim sestrám, to nie je svätenina, iba materské požehnanie, keďže rehoľnica nie je duchovným. Platne môže *konsekrovať* iba vysvätený biskup; iní kňazi iba vtedy, ak by im toto povolilo právo alebo Sv. Stolica. Žehnať môže každý kňaz; táto právomoc sa nevzťahuje na veci, ktoré sa rezervujú pápežovi, biskupovi alebo iným. Tak pápežovi sa rezervuje žehnanie zlatej ruže (v IV. nedeľu pôstnu); žehnanie arcibiskupského palia, žehnanie medaily Agnus Dei, (medaily z vosku, na jednej strane ktorej vyobrazený je Baránok Boží, na druhej panujúci pápež). *Ordinárovi alebo ním delegovanému kňazovi sa rezervuje* žehnanie svätostánku, zvona, nádob pre sv. oleje atď. *Rehoľníkom sa rezervuje* žehnanie krížovej cesty, škapuliara, ruženca, kordy a pod. Keby kňaz žehnal v takom prípade bez povolenia, žehnanie je platné, ale nedovolené, ak pravda, Sv.

Stolica nerozhodla inak. *Diakoni a lektori* platne a dovolene môžu dávať iba žehnanie, ktoré im právo výslovne povoľuje. (C. 1147.) *Diakoni* môžu dávať žehnania, ktoré sa vyskytujú v úkonoch im dovolených, ako pri krste, pohrebe, keď dávajú prijímanie. Pri krste však nesmú žehnať soľ, ale musia použiť soľ požehnanú kňazom. *Lektori* môžu žehnať chlieb a nové ovocie, ak nie je prítomný kňaz. Pri vysluhovaní vysluhovači svätenín majú presne zachovávať Cirkvou schválené obrady. Ak nezachovali predpísanú formu, konsekrácie a žehnanie, či už invokatívne alebo konštitutívne, sú neplatné. (C. 1148.)

Bližší *subjekt svätenín* je rozličný, ale ďalším je vždy *človek*, lebo koniec-koncov sväteniny jemu slúžia pre dobro. Žehnania majú sa dávať v prvom rade katolíkom, môžu sa dávať i katechumenom, ba, ak to Cirkev výslovne nezakazuje, i nekatolíkom, aby dosiahli svetlo viery alebo spolu s ním telesné zdravie. (C. 1149.) Avšak nekatolíci môžu sa pripustiť k sväteninám iba súkromne, nie vo svätých funkciách, lebo by to znamenalo pohoršenie katolíkov. Tak nemôžu prijať verejne s ostatnými veriacimi posvätený popol, bahniatka, sviece a pod., iba súkromne mimo liturgických funkcií. Exorcizmus môže sa vykonať i s nekatolíkmi a vyobcovanými. (C. 1152.)

S konsekrovaným a konštitutívnym žehnaním požehnanými vecami, keďže sú určené pre nábožný kult, treba *zaobchádzať s úctou.* Nemajú sa užívať na svetský, alebo nevlastný cieľ, a to ani vtedy, ak sú v majetku súkromnom. (C. 1150.) No nebolo by hriechom v potrebe ich používať na svetský síce, ale dôstojný cieľ, ako svätenú sviecu zapáliť na osvetlenie izby, svätenú vodu piť na odstránenie smädu a pod. Ale by bolo svätokrádežou bez potreby piť z konsekrovaného kalicha pri hostine a pod. Potreba nemusí byť veľká, stačí *stredná,* ktorá sa označuje za rozumnú. Veci, ktoré nie sú určené pre náboženský kult, môžu sa používať i na svetské ciele, ako svätené jedlá na jedenie, svätené vína na pitie a pod., lebo to je ich prirodzené určenie. Svätokrádežou bolo by však, ak by práve preto, že sú posvätené, nakladalo sa s nimi opovržlivo a pod.

Exorcizmus je súkromný alebo verejný. *Súkromný* môže vykonať i svetská osoba a vtedy nie je to svätenina, lebo svätenínu môže vykonať iba duchovný. Môže sa vykonávať pri pokušeniach a pod., pravda, ak je isté, že pokúšenie pochádza od zlého ducha a nie od normálnej alebo nenormálnej prírody. *Verejný* môžu vykonávať iba *kňazi,* hoci v exorcitáte dostáva túto moc už exorcista. Avšak nateraz je uňho *suspendovaná,* a to pre značné ťažkosti, ktoré dnes súvisia najmä so zistením vplyvu zlého ducha, a preto sa rezervuje múdrejším a skúsenejším duchovným, kňazom. Výkon je verejný, lebo sa deje Cirkvou na to ustanovenými osobami, v mene Cirkvi a Cirkvou predpísaným spôsobom. Verejný exorcizmus je alebo *jednoduchý* alebo *slávnostný. Jednoduchý* sa koná preto, aby zlý duch neškodil veciam (soli, a pod.), ktoré koniec-koncov škodia samému človekovi alebo osobám, spôsobujúc im rozličné nepríjemnosti, ba dokonca ich posadnúc. *Slávnostným* sa vyháňa zlý duch z posadlého.

Posadlosť, o ktorej vyprávajú evanjeliá, je historický fakt. Zlý duch môže urobiť človeka nemým. (Mt 9, 32), slepým (Mt 12, 22), hrbatým (Lk 13, 16) alebo spôsobiť mu iné utrpenia. (Mt 15, 22.) Inokedy vyvoláva zúrenie. Posadlý človek je sputnaný okovami, ale ich popretrháva, čo svedčí o mimoriadnej telesnej sile. Kričí a tlčie sa kameňmi. Občas máva mimoriadne vedomosti. Napríklad vie, že Ježiš je „syn Boha najvyššieho" (Mk 5, 7). Nekoná samostatne, ale pod vplyvom cudzej inteligencie. Ale najpodivnejší je výkon, ktorý prevyšuje všetky sily prírody a teda musí sa pripisovať mimosvetskému faktorovi: Duchovia v Geraze prosia Krista, aby mohli vojsť do svíň, ktorých tam bolo asi 2000 kusov. Keď im to Kristus povolil, celá črieda sa vrhla do mora a tam sa utopila. (Mt 5, 13.) Túto vec nemôže vysvetliť nijaká patologia. I psychologické choroby môžu byť nákazlivé, veď už príslovie hovorí, že jeden blázon urobí sto, ale aby zúrenie sa prenieslo na zvieratá a to s takým výsledkom, o takom prípade nevedia celé dejiny psychopatologie. Kristus sám verí v posadlosť. Tak raz vyhlasuje: „Keď nečistý duch vyjde z človeka, blúdi po miestach

bez vlahy a hľadá odpočinok, ale ho nenájde. Vtedy si povie: „Navrátim sa do svojho domu, odkiaľ som vyšiel..." Pri svojom návrate nájde ho prázdny, vymetený a vyzdobený. Potom odíde a priberie si sedem iných duchov, podlejších ako on sám, vojdú a ostanú tam bývať. Posledný stav takého človeka býva horší, ako bol predošlý." (Mt 12, 43—5.) Tu Kristus je presvedčený o osobnosti zlého ducha a nepovažuje ho za nejaký chorobný komplex. Nemožno však povedať, že sa v tom mýlil. To nedá sa spojiť ani s jeho čisto ľudskou, jedinečnou múdrosťou, ktorá sa nevzťahuje ani na príliš ťažkú vec, aby nebol mohol rozoznať osobnosť od duševnej choroby. Ani to nemožno povedať, že Kristus sa prispôsobil všeobecnej mienke svojej doby, ktorá verila v posadlosť, lebo to zase protiví sa jeho poctivosti a svätosti. V iných veciach veľmi rázne sa stavia proti predsudkom svojej doby. Prečo by sa i v tejto veci nepostavil na odpor, ak nebol o nej presvedčený? Ale naopak vyhnanie zlého ducha uvádza ako dôkaz svojho vyššieho poslania. (Lk 11, 20.) Kristus udeľuje moc vyháňať zlého ducha i svojim apoštolom. (Mk 16, 17.) Apoštolovia túto moc aj vykonávajú. (Lk 10, 17.)

Ak ide *o prípady mimo sv. Písma,* musíme byť veľmi obozretní, lebo údajné zjavy posadlosti často sa veľmi podobajú istým patologickým zjavom. (H. Bless, Psychiatrie pastorale, Paris, Lethielleux, 1937, 70.) Veď tieto zjavy napr. môžu prestať i prirodzeným spôsobom, čo je znakom, že ich pôvod je prirodzený a nie mimoprirodzený. Podozrivá je posadlosť i vtedy, ak je nákazlivá, lebo iba choroba, telesná alebo duševná, je nákazlivá, ale nie stav, ako je posadlosť, keď človek je v moci cudzej osobnosti. Infekcia však predpokladá v nakazenom istú náklonnosť, kým posadlosť nie. Aspoň nevieme, aké sú jej predpoklady. Je to skôr nešťastie ako trest. Tu treba spomenúť i „rozštiepenie" osobnosti. V duši chorého sa tvoria rozličné reťaze predstáv, ktoré sa uvoľnia, osamostatnia a vystupujú ako samostatné, od „ja" odštiepené osobnosti. Silnejšia môže mať nadvládu nad slabšou a „posadlosť" je hotová.

Niet teda nijakých *kritérií*, ktoré by rozlišovaly pravú posadlosť od patologických zjavov? Tanquerey (Tanquerey—Czumbel, Aszketika és misztika, Tournai, Desclée, 1932, 983) udáva tieto: 1.*Rozprávanie cudzími rečami.* Posadlý vraj rozpráva rečami, ktoré nikdy nemohol počuť a tobôž sa im naučiť. Tak chlapec Thiebaud v Illfurte, ktorý vedel iba po nemecky, pri exorcizme na výzvu: Sit nomen (Domini) benedictum. (Nech je meno (Pána) požehnané.) Odpovedal: Non sit. (Nech nie je.) Každý vidí, že na to netreba mať osobitný dar reči, ktorý, keďže chýbajú prirodzené predpoklady, treba pripísať inej, mimoprirodzenej inteligencii. Chlapec často chodieval do kostola, kde sa kňaz modlieval po latinsky. Často mohol počuť i uvedený verš a keďže trucovitosť bola jeho základnou črtou v tomto položení, tým ľahšie skombinoval zápornú odpoveď, lebo jedno slovo a to „sit", bolo obsiahnuté vo výzve, len ho treba bolo opakovať, druhé však, „non", i v nemčine sa začína hláskou n (nicht). Že deti sú šikovné v takomto kombinovaní, nasvedčujú aj ich umelé reči, ktoré často vynachádzajú samy od seba. Pritom hrá veľkú rolu i nepredstihnuteľná pamäť detí. Dcéra istého duchovného si zapamätala hebrejské a grécke vety, ktoré počula od svojho otca. Keby ani to nestačilo, poukazujeme na telepatiu, ktorá dnes je už dokázaným faktom. Iba väčšie výkony môžeme považovať za dôkaz mimo oblasti prirodzených zjavov. Tak Mirabelli v tranze rozprával 26 rečami aj s nárečiami a napísal filozofické, politické, prírodovedecké atď. úvahy v 28 rečiach, medzi nimi v troch mŕtvych, ktoré na nijaký pád nemohol poznať. (Zeitschrift für Parapsychologie, Leipzig, Mutze, 1927, VIII., 453.) Tu nejde o „stočenie" jedného alebo druhého slova z hlavy druhého, ako to býva pri čítaní myšlienok, ale o súvislé a rozumné vety, ktoré majú v hlave druhého prípadne iný tvar, lebo napr. tam je reč v prvej osobe, tu v tretej a pod. Je to složená štruktúra, ktorá sa nedá vysvetliť prenosom myšlienky alebo čítaním. (A. Spesz, Špiritizmus či parapsychologia? Spolok sv. Vojtecha, 1947, 69.) Pritom Mirabelli sa správa čudne: nahlas prosí o Božiu pomoc a v extáze intonuje nábožnú hymnu. Na to upadne do úplnej

apatie: smeje sa, plače, spieva, vyvoláva mená ako: Papa, Dante, Zola, obracia sa ako povrazolezec, bezohľadne pľuje okolo seba, zaujíma necudné položenie, kľaje, chce si preraziť hlavu, pije rozličné chemikálie, z úst sa mu pení, divo sa oháňa. (Zeitschrift für Parapsychologie, 1927, VIII., 454.) Či možno takéto zjavy, protiviace sa mravným zákonom, pripísať Bohu alebo dobrému duchu, keďže sprevádzajú mimoprirodzené výkony xenologie? Nie, môžu mať svoj pôvod iba v zlom duchovi.

2. *Znalosť skrytých vecí.* Posadlí v evanjeliách vedia, že Kristus je syn Boží. No ani to nemusí byť zázrak. Veď Kristus o tom kázal zástupom a mohli to počuť i sami od Krista alebo od iných. Ak sa vyskytne aj inde a vec nedá sa vysvetliť takýmto spôsobom, ešte vždy ostáva možnosť vysvetliť vec telepaticky. Dnes o týchto veciach už nemožno pochybovať. Pokusy s médiami, ktoré nám presne povedia, kde sa nachádza istá osoba, zmiznutá za vojny, to nadostač dokazujú, pravda, iba vtedy, ak sa inou cestou (listom, ústnou zprávou) zistí, že to zodpovedá pravde. A to sa často stáva.

3. *Mimoriadne motorické výkony,* ktoré presahujú prirodzené sily. Tak už spomenutý Mirabelli bol jedného dňa na stanici Da Luz a práve chcel sa preplaviť do Santosu. Ale razom zmizol. O krátky čas telefonovali zo Sao Vicente, ktoré je vzdialené od Da Luz na 90 kilometrov, že Mirabelliho tam zistili. (Zeitschrift für Parapsychologie, 1927, VIII., 450.) To je taký ohromný výkon, že nedá sa vysvetliť nijakou parapsychologiou. Teda je to mimoprirodzený zjav, ktorý pre spomínané morálne nedostatky možno pripisovať iba zlému duchovi. (A. Spesz, Mystika, mágia, mediumizmus, Spolok sv. Vojtecha, 1939, 102—5.)

Na základe týchto kritérií, ktoré ináč Tanquerey prevzal z rímského rituála (De exorcizandis obsessis a daemonio, c. 1), prichádza k záveru, že *„fakt (posadlosti) sa dá veľmi ťažko zistiť"*, s čím aj my úplne súhlasíme práve pre spomínanú podobnosť s patologickými stavmi. Preto podľa cirkevného zákona nik nesmie, hoci kňaz má na to právomoc, z posadlého vyháňať zlého ducha, ak nemá od ordinára na to osobitné a vý-

slovné povolenie. Toto povolenie má dať ordinár iba múdremu, zbožnému a bezúhonnému kňazovi, ktorý nemôže prikročiť k exorcizmu prv, kým usilovným a múdrym skúmaním nezistí, či rečený je vskutku posadnutý zlým duchom. (C. 1151.) Dôvod tohto počínania je jasný: nerozvážnym exorcizmom viera sa vystavuje zbytočnému posmechu nevercov. Preto i u nás čo najrozhodnejšie varujeme pred predčasným exorcizovaním!

Pravda, to neznamená, aby sme si vôbec nevážili exorcizmus a sväteniny. Veď aj to sú prostriedky milosti, ktoré veriacim veľmi odporúčame. Ale treba varovať i od zneužitia na *poverčivé ciele*. Racionalizmus by rád dal dokopy všetko, sväteniny aj rozličné čary. No je medzi nimi *základný rozdiel. Sväteninami čakáme pomoc od Boha skrze modlitbu Cirkvi, čarovaním však od zlého ducha alebo neviem od akej tajnej sily prírody*. O tomto rozdiele vie aj najjednoduchší človek, len sa ho treba opýtať. (A. Spesz, Psychologia slovenských ľudových povier, Spolok sv. Vojtecha, 1944, 13.) To všetko neznamená, že by sa v jednotlivých prípadoch sväteniny nemohly používať pôverčivo. Nedá sa poprieť ani nebezpečenstvo, že najmä jednoduchý človek často obmedzuje svoj kult na najrozličnejšie sväteniny, teda na periériu a pritom zabúda na centrálne veci, ako na kult Eucharistie, Srdca Ježišovho atď. Úlohou rozumnej pastorácie je napraviť tento presun.

III. BREVIÁR

V Cirkvi už od začiatku jestvoval zvyk, ktorý zachovávali aj v starej synagoge, verejne sa modliť v rozličných obdobiach dňa. Modlitba pozostávala zo spevu žalmov, čítania sv. Písma, k čomu sa časom pridružily legendy zo života mučeníkov a svätých, kázne význačných cirkevných rečníkov a učencov, básnické hymny a pod. Už od 8. storočia majú tieto modlitby pevnú organizáciu 8 hodiniek, ktoré sa zachovávajú až podnes: Matutínum, Laudes, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperae, Completorium. (A. Neugart, Handbuch der Liturgie, III., Einsiedeln, Benzinger, 1930, 80.) Matutínum (ranná modlitba) a

Laudes (chválospevy) sa odbavovaly v noci od 12.—6. hodiny, Prima (prvá hodina) od 6.—9., Tertia (tretia hodina) od 9.—12., Sexta (šiesta hod.) od 12.—15., Nona (deviata hod.) od 15.—18., Vesperae (večerná modlitba) od 18.—21., Completorium (dokončenie) od 21.—24. hodiny. Podľa rímskeho zadelenia dňa na 4 vigílie (bdenia) v noci od 18.—6. hod. a na 4 štácie (zástavky) od 6.—18. hod. vo dne. Časom tieto modlitby sa veľmi rozrástly. Ale rozšírila sa i dušpastierska práca, ktorá vyžadovala viac práce a menej úradnej modlitby. Preto už na začiatku 13. storočia pápežská kaplnka v Ríme používala skrátené vydanie „Officium abbreviatum", ktoré si osvojili aj členovia vtedy založenej františkánskej rehole, od nich aj iné rehole a kostoly. Preto od toho času sa volá nielen „Divinum officium" (služba Božia), ale i breviarium. Breviár odvtedy prešiel rozličnými zmenami. Za renesancie boly aj pokusy zaviesť na miesto stredovekej latinčiny latinčinu klasickú a posvätené staré názvy nahradiť mytologickými. Tak večné plodenie Syna Bohom Otcom malo sa pomenovať Minerva Jovis capite orta (Minerva, bohyňa múdrosti, vychádzajúca z hlavy Jupitera), kardináli mali sa volať patres conscripti (senátori), kňazi flamines (pohanskí kňazi), mníšky vestales (panny pohanskej bohyne rodinného kozuba Vesty) a pod. Niektorí kňazi modlili sa breviár grécky a žalmy recitovali hebrejsky. Na tridentskom sneme bolo už veľa ponôs na breviár. Sv. Pius V. r. 1568 nariadil novú úpravu, ktorá s menšími zmenami platí podnes. Pius X. dňa 1. nov. 1911 celý žaltár rozložil na celý týždeň a vymenoval komisiu, aby pripravovala novú reformu breviára. Ale komisia prácu neskončila. Najprv treba zistiť približne presný text Vulgáty, ktorej lekcie sa nachádzajú v 1. Nokturne. Touto prácou sú poverení benediktíni opátstva sv. Jeronyma v Ríme, ktorí s veľkou erudíciou a usilovnosťou vydali už niekoľko kníh Starého zákona, ale väčšina tohože zákona a celý Nový zákon ešte chýbajú. Druhú ťažkosť robia lekcie II. Nokturna, ktoré obsahujú mnoho prvkov legendárnych a historicky nepodložených, čo treba z nich odstrániť. I lekcie III. Nokturna zo spisov sv. Otcov majú sa nahradiť priliehavejšími, reálnejšími

textami, na čo sú ich spisy nesmierne bohaté. Tieto práce môžu trvať ešte dlhé roky. Medzitým Pius XII. „Motu proprio" z 24. marca 1945 povolil recitovať žalmy verejne i súkromne podľa prekladu Biblického ústavu v Ríme z pôvodného textu, namiesto starého, ktorý nie je bezchybný.

Každodenne podľa vlastných a aprobovaných liturgických kníh breviár sú povinní recitovať:

1. *duchovní vysvätení vyšším radom* (počnúc subdiakonátom), zpod ktorej povinnosti sú vyňatí tí, ktorí sa zákonite vrátili do svetského stavu (C. 135);

2. *beneficiáti, keď dostali benefíciá* (farár, kanonik, biskup) (C. 1475, § 1);

3. tí, ktorí *složili slávnostné sľuby v mužskej alebo ženskej* reholi, ktorú *zaväzuje povinnosť chóru* (C. 610, §§ 1, 3), to jest spoločne odbavovať breviár. Ak nemôžu breviár odrecitovať v chóre, sú povinní odbaviť si ho súkromne. Keď však ešte nemajú slávnostné sľuby, nie sú povinní, ako novici a novicky, ďalej ktorí majú dočasné sľuby, alebo iba jednoduché, len keby mali vyšší rad.

Títo všetci iba raz denne musia odbaviť breviár, hoci sú povinní tak robiť z viacerých titulov. Tak farár, ktorý je zároveň i kňazom, iba raz a nie dva razy; rehoľník so slávnostnými sľubami v reholi, ktorá má recitovať breviár v chóre, tiež iba raz, ak je kňazom.

Povinnosť každodenne recitovať breviár zaväzuje pod *ťažkým hriechom v ťažkej látke,* lebo cieľ úkonu je vážny: prispieť k sláve Božej. Cirkev nikde neurčila, čo je ťažká látka v tejto veci. Ale teologovia všeobecne tvrdia, že ňou je celá Malá hora, alebo kvantita jej zodpovedajúca, lebo už jediná Malá hodina značne prispeje k chvále Božej. Avšak musí sa vynechať celá hodinka. Teda nezhreší ťažko, kto v Malej hodine recituje hymnus, tri žalmy a ostatné vynechá, ani ten, kto v Nokturne vynechá tri žalmy a recituje iba tri lekcie. Ale ťažko by zhrešil, kto by v troch Nokturnách vynechal 9 lekcií, lebo kvantita vyvažuje jednu hodinu. To však platí iba o jednom dni, lebo povinnosť zaväzuje na deň (onus diei). Preto nezhrešil

by ťažko ten, kto by cez celý rok, ba i cez viaceré, vynechal každý deň jeden žalm. Kto si zaumieni cez celý mesiac vynechať breviár, spácha jeden ťažký hriech, lebo 30 zmeškaní berie ako jednu vec. Ale ak skutočne vynechá breviár 30 ráz, spácha 30 ťažkých hriechov, lebo povinnosť, ktorú poruší, zaväzuje na 30 dní. Kto rozumne môže predpokladať, že breviár alebo jeho čiastku už odbavil, nie je povinný opakovať, lebo pochybná povinnosť nie je povinnosťou. Vo východnej cirkvi nejestvuje povinnosť každodenne recitovať breviár pod ťažkým hriechom. Dakde, ako napr. u Rusínov, podľa usnesenia ich snemu v Haliči z r. 1891 povinnosť jestvuje, ale nie je isté, či zaväzuje pod ťažkým hriechom, nanajvýš pod všedným. (F. Cappello, De ordine, Roma, Marietti, 1947, 524.)

Ak beneficiát (farár, kanonik, biskup) bez dôvodu vynechá celý breviár alebo jeho čiastku, ktorá zaväzuje pod ťažkým hriechom, spácha nielen ťažký hriech, ale *stráca i respektívnu čiastku dôchodku benefícia,* ktorú je povinný odovzdať kostolu, kňazskému semináru alebo chudobným. (C. 1475, § 2.) Ak beneficiát okrem breviára nemá inú funkciu duchovnú a predsa bez dôvodu zamešká celý breviár, stratí celý dôchodok. Ak kanonik, ktorý má 5000.— Kčs na mesiac a nevykonáva inú funkciu, bez dôvodu vynechá breviár cez celý mesiac, stráca celých 5000.— Kčs. Keď však má aj inú funkciu, za ktorú tiež dostáva dôchodok benefícia, stráca iba respektívnu sumu. Ak teda farár, ktorý má z benefícia mesačne 6.000.— Kčs a vykonáva celú pastoráciu, zamešká bez dôvodu po celý mesiac celý breviár, je povinný reštituovať najvýš desatinu dôchodku, teda 600.— Kčs, keďže recitovanie breviára je iba desatinou dušpastierskej práce. (Noldin-Schmitt, De praeceptis, Oeniponte, Rauch, 1935, 704.) Ak sa vynechá takto Matutinum cum Laudibus, má sa reštituovať polovica denného dôchodku, ak beneficiát nemá iné cirkevné funkcie; ak vynechá sviatočný nokturn, osmina, ak menšia hodina, dvanástina. Ak dôchodok i beztak sotva postačuje na výživu, povinnosť reštitúcie odpadá, lebo reštituovať možno i chudobným a beneficiát je tiež chudobný, teda môže si to ponechať.

Ak breviár sa odbavuje v chóre a niekto vynechá ťažkú látku bez dôvodu, je povinný *nahradiť* ju mimo chóru. Nemusel by nič nahrádzať, keby bol vynechal niekoľko viet, kým prenášal knihu, zapaľoval sviece a pod., alebo keby bol niekoľko viet nepočul, striedavo recitujúc s druhou stranou. Ak niekto, kto je povinný recitovať breviár, sprevádza spev orgánom, mal by svoju čiastku i spievať. No podľa niektorých autorov už tým odpovedá, že hrá a teda nemožno ho nútiť, aby aj spieval, keby mu to spôsobovalo značnú ťažkosť. (Th. A. Jorio, Theol. Mor. II., Neapoli, D'Auria, 1947, 590.)

Litánie o všetkých svätých, ktoré sa majú recitovať v deň sv. Marka (25. apríla) a na Krížové dni, nepatria do breviára, hoci sú prikázané, ale nie pod ťažkým hriechom, iba pod všedným, napriek tomu, že sú aspoň také dlhé ako jedna hodina. Že nepatria do breviára, zdá sa, potvrdzuje aj okolnosť, že nemôžu sa anticipovať, ale musia sa recitovať v príslušný deň. Vynechať *nešpory Veľkej soboty* tiež nie je ťažkým hriechom pre nepatrnosť látky, hoci niektorí autori sú opačnej mienky, tvrdiac, že takto predsa sa vynechá celá hodina a tak úkon nie je úplný. No látka je natoľko nepatrná, že nemôže zaviniť ťažký hriech.

Breviár má sa odbavovať vo *forme rímskej a v reči latinskej.* (Konštitúcia Pia X. Divino afflatu z 1. nov. 1911.) V inej forme sa neučiní zadosť povinnosti. Výnimkou sú niektoré rehole, ako benediktíni, františkáni, dominikáni atď., ako i niektoré kostoly, napr. milánsky, triersky atď., ktoré majú vlastné breviáre. Títo všetci v chóre sú povinní odbavovať vlastný breviár, mimo chóru i rímsky, ale predstavený môže im to zakázať. Z povedaného vysvitá, čo má robiť napr. svetský kňaz, ak nemá poruke rímsky, ale cudzí, povedzme františkánsky breviár. Keďže povinnosti môže zadosťučiniť iba rímskym, čo nateraz nie je možné, nie je povinný recitovať cudzí.

V recitácii každý má sa spravovať podľa *vlastného liturgického kalendára* (direktória) diecézy, kostola alebo rehoľného domu, do ktorého patrí. Ak a) svetský duchovný dlhší čas (pre štúdium, chorobu a pod.) sa zdržuje mimo diecézy alebo kosto-

la a má benefícium (farár, kanonik, biskup), je povinný dodržiavať vlastný kalendár. Ak koná duševné cvičenia v dome jezuitov a tam spoločne odbavuje breviár s inými, môže sa pridržiavať kalendára príslušného domu. Keď dom nepatrí jezuitom, ale koná exercície pod vedením jezuitu, môže sa pridržiavať kalendára miesta, ak breviár odbavuje spoločne. Ak svetský duchovný nemá benefícium, môže zachovávať i kalendár miesta, kde sa nachádza. b) Rehoľník, ktorý je povinný breviár odbavovať v chóre, vždy sa musí prispôsobiť chóru, ak recituje spoločne. Ak súkromne, povinný je spravovať sa podľa kalendára vlastného domu, ak iba na niekoľko dní odišiel z neho, ináč podľa domu provincie, kde sa zdržuje dlhší čas. To isté treba povedať o rehoľníkovi, ktorý nie je povinný odbavovať breviár v chóre. Na ceste, keďže iba za krátky čas sa vzďaľuje od vlastného domu, i jeden i druhý sa spravuje podľa kalendára vlastného domu. Ak rehoľník je farárom, pridržiava sa kalendára vlastného rehoľného domu. Keď je však biskupom, kalendára svojej diecézy. To isté treba povedať o jeho kaplánovi, ktorý spolu s ním recituje. c) Za eucharistického kongresu všetci, ktorí sú povinní recitovať breviár, pri nočnej adorácii môžu recitovať breviár o Sviatosti Oltárnej. (AAS, 1924, 156.)

Breviár treba odbavovať podľa *poriadku naznačeného v kalendári, zachovávajúc patričné rubriky.* Jednotlivé hodiny treba recitovať v tomto poradí: Matutinum, Laudes, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperae, Completorium. Toto poradie treba zachovať pod ťarchou všedného hriechu, lebo nie je to ťažké porušenie. Ak sa stane z rozumného dôvodu, napr. preto, že nemám poruke potrebnú knihu, nie je vôbec hriechom. Nie je hriechom anticipovať Matutinum a Laudes bez toho, žeby človek absolvoval ofícium dnešného dňa, lebo tieto čiastky spolu nesúvisia. Nie je hriechom nezachovať poradie komemorácií, predpísané v kalendári, lebo táto rubrika je direktívna a nie preceptívna. Direktívna rubrika je i recitovať Matutinum a Laudes pred omšou, lebo podľa všeobecnej mienky autorov iba rubriky, vzťahujúce sa na priebeh omše, sú preceptívne; ostat-

né, ktoré sa vzťahujú na úkony pred omšou a po nej, sú iba direktívne, teda vôbec nezaväzujú pod nijakým hriechom.

V súkromnej recitácii možno bez všetkého oddeliť Laudes od Matutina, v chóre nie, iba na Štedrý večer. I Nokturná môžu sa bez dôvodu oddeliť od seba, lebo obsahove nezávisia jedna od druhej. Keby však prestávka trvala celú noc, iba z rozumného dôvodu (ustatosť, práca, návšteva) by bolo možno ich oddeliť. Prerušiť hodinu je dovolené z rozumného dôvodu (telefonný rozhovor a pod.), lebo súvislosť je už väčšia. Avšak nikdy nie je potrebné už odrecitované opakovať, iba ak ide o slovo. Ale nie je dovolené ani pridávať modlitby, ak ich nepovolila Sv. Stolica.

Ak niekto namiesto predpísaného ofícia *omylom recitoval iné,* nie je povinný ešte recitovať i predpísané, lebo Cirkev nechce ukladať takú ťarchu. Preto platí axioma: Officium pro officio. Keby recitované ofícium bolo značne kratšie (napr. niekto by recitoval ofícium de feria namiesto ofícia slávnostného), niektorí autori žiadajú chýbajúcu kvantitu nahradiť. No to nie je isté, lebo tým sa poruší forma ofícia, ktorá je taká dôležitá ako kvantita. Keby však omyl zbadal ešte za recitácie, má ho napraviť a správne pokračovať podľa axiomy: Error corrigitur, ubi deprehenditur. (Omyl sa napraví, len čo sa zistí.) Ak niekto dnes recitoval zajtrajšie ofícium, zajtra môže odbaviť dnešné, aby sa zadosťučinilo dnešnému, ale môže odbaviť i zajtrajšie, aby sa spojil s celou Cirkvou. Ak niekto dnes odbaví namiesto Sexty dvakrát Nonu, podľa väčšiny autorov neučiní zadosť, lebo mení sa forma, ktorá má i Sextu. No vec nie je celkom istá, a preto pomýlivšieho sa nemožno nútiť, aby recitoval i Sextu. (J. Morino, Theol. Mor. II., Neapoli, Festa, 1922, 58.)

Ak sa zámena nestala omylom, ale naschvál, je to všedný hriech, pravda, v predpoklade, že rečený nemá na to nijaký rozumný dôvod. Ak ho má, nie je to hriech. Takéto dôvody sú: ak nemôže ľahko mať vlastnú knihu, ak spolurecituje s iným, ktorý má iné ofícium a pod.

Aby *recitácia bola platná,* a) musí byť *ústna.* Teda nestačí, ak sa iba medituje nad textom, alebo ak sa iba prečíta očami. Môže to byť síce modlitba, ale nie recitácia breviára. Ústna modlitba však je tá, keď sa ústa, teda pery, pohybujú, hoci azda nepočuť hlas. b) Slová sa musia vysloviť *bez podstatnej zmeny a jednotlivé slabiky bez väčšej prestávky,* lebo vtedy smysel sa podstatne zmení, čo je proti forme. Ak znetvorenie sa deje naschvál a je značné, recitujúci nečiní zadosť povinnosti a musí ofícium doplniť alebo celkom znova recitovať. Ak sa to stane bez vlastnej viny, napr. pre rečovú vadu, alebo ak znetvorenie je menších rozmerov, netreba ho nahradiť pod ťažkým hriechom.

Ak sa recituje *striedavo,* v chóre alebo súkromne, môže sa to diať iba a) na dve a nie na tri alebo i viaceré čiastky. b) Jeden môže začať svoju čiastku iba vtedy, ak druhý svoju už zakončil, lebo modlitba je niečo sukcesívneho a nie simultánneho. c) Druh druha musí počuť, ináč nemôže si osvojiť čiastku druhého, čo je potrebné pre jednotnosť modlitby. Druhý môže byť aj roztržitý, neviazaný k recitácii, ba i svetský, len aby druhú čiastku recitoval.

Podmienkou *platnosti* je aj *úmysel* breviár recitovať. Teda kto by bol natoľko opitý, že by nevedel, čo sa okolo neho deje, a keby ho odbavil celkom mechanicky, neučinil by zadosť a musel by opakovať. Obyčajne sa prejavuje ten úmysel tým, že vezme breviár do ruky, nie aby preštudoval napr. II. Nokturn s hľadiska historického, lež aby odbavil breviár. Avšak nie je potrebné, aby chcel zadosťučiniť povinnosti, stačí, aby chcel odbaviť breviár.

Aby recitácia bola platná, ako pri každej modlitbe, i tu je potrebná aspoň *nedokonalá pozornosť.* Spočíva v tom, že človek má začiatočný úmysel, teda i pozornosť a za modlitby nekoná nič vonkajšieho, čo nie je slúčiteľné s činom modlitby, absorbujúc celú pozornosť pre seba. Takú nedokonalú pozornosť prejavuje ten, kto ústami sa modliac breviár, počúva hudbu (tu účinkuje i ucho), umýva sa (lebo i ruky účinkujú), dokonca i ten, ktorý recituje niektoré čiastky zpamäti a pritom

sa díva na kraj, lebo tu účinkujú oči iným smerom, kým rozum si všíma i jedno i druhé. (A. Spesz, Katolícka mravouka, Spolok sv. Vojtecha, 1948, 123.) Dovolenosť vyžadajte, aby sa recitujúci vyhýbal i *dobrovoľným roztržitostiam,* teda aby mal, nakoľko je to v jeho psychických silách, i vnútornú pozornosť. No nie je to podmienkou platnosti. Ba recitovanie by bolo platné i vtedy, keby kňaz bol občas i dobrovoľne roztržitý, lebo tým modlitba neprestáva byť modlitbou, hoci sa ňou všedne hreší pre neúctu k svätým veciam. Ale keby roztržitosť bola takých rozmerov, že by znemožnila i nedokonalú pozornosť, recitácia by bola nielen hriešna, ale i neplatná.

Denné ofícium má sa odbavovať *od polnoci do polnoci tohože dňa,* nezáleží, kedy sa recituje v uvedenom čase. Ak breviár sa odbavuje súkromne, možno sa spravovať podľa miestneho času, a to pravdivého alebo stredného, podľa zákonného, krajského alebo iného mimoriadneho, akým je letný, zimný čas, slovom podľa ktoréhokoľvek času. (C. 33, § 1.) Teda keby farár po poctivej dennej, hoci nie mimoriadnej práci, o 12. v noci letného času nemal ešte odbavený breviár, nie je už povinný ho recitovať. Avšak keby to bol cez deň stále odďaľoval bez dostatočného dôvodu, o 12. hod. letného času by bol ešte povinný odbaviť breviár, lebo podľa normálneho času je iba 11 hodín. V prípade, že by ešte bol povinný odbaviť breviár, musí to vždy učiniť, ak značnú čiastku, teda jednu hodinu, môže odbaviť, keďže to zaväzuje už pod ťažkým hriechom. No nemusel by sa do toho pustiť, keby napr. iba jeden žalm mohol do polnoci odrecitovať. V chóre treba sa držať času, ktorý je smerodajný pre príslušné miesto.

Matutinum a Laudes v chóre majú sa recitovať *pred konventuálnou omšou;* iba verejný a vážny dôvod môže od toho oslobodiť. Sexta a Nona obyčajne môžu sa recitovať iba po konventuálnej omši. Najsprávnejšie to robili na začiatku zavedenia verejnej modlitby: Matutinum sa recitovalo po polnoci, Laudes na úsvite, Prima po východe slnka, Tertia o 9. hod., Sexta na poludnie, Nona o 15. hod., Vesperae pri západe slnka, Completorium večer za tmy. No moderný složitý život nedo-

voľuje takéto rozdelenie času. Matutinum, Laudes, Prima, Tertia súkromne majú sa recitovať predpoludním, Sexta a Nona predpoludním alebo popoludní, Vesperae a Completorium popoludní. No od toho poradia oslobodzuje každý rozumný dôvod. Takým rozumným dôvodom je už väčší pokoj, vhodnejší čas. Napr. kňaz, ktorý predvída cez deň väčší nával práce, môže už včas ráno odbaviť celý breviár; lepšie je urobiť takto, ako vôbec ho vynechať. Počítajúc prvým pondelkom po prvej nedeli veľkopôstnej, po celý veľký pôst Vesperae sa recitujú predpoludním na pamiatku starého zvyku, keď sa jedlo iba po odbavení ofícia, teda večer. Neskoršie termín sa posunul na poludnie, a preto i Vesperae môžu, ale sa nemusia odbavovať predpoludním. No nevzťahuje sa to na nedele, keďže vtedy nie je pôst.

Z povedaného vysvitá, že napr. subdiakon, ktorý je *ordinovaný pred 9. hod.*, je povinný odbaviť denné ofícium počnúc Tertiou, pred 12. Sextou, a nie predchádzajúce hodiny, lebo vtedy nie je ešte ordinovaný a teda nemôže byť povinný odbaviť aj tieto. Avšak kým čaká na ordináciu, mohol by už pred ordináciou platne a dovolene odrecitovať tieto čiastky a nasledujúce, lebo je to onus diei, a preto tieto čiastky sa môžu odbaviť cez deň.

Matutinum a Laudes možno *anticipovať*, to jest odbaviť v predvečer dňa, keď zaväzujú. Otázka je iba to, o ktorej hodine sa to môže robiť. Na základe dekrétu Sv. kongregácie pre Obrady pod č. 4158 môže sa tak stať o 2. hodine popoludní, a to v smysle C. 33, § 1 podľa hociktorého času, teda i letného; ak niekto má privilégium, aj o 1. hodine, ba hneď popoludní. Keby niekto anticipoval pred časom takto určeným, nečinil by zadosť svojej povinnosti a musel by opakovať. Keďže ide o privilégium a nik nie je povinný použiť privilégium, ktoré bolo poskytnuté na osobný prospech (C. 69), nik nie je povinný anticipovať, hoci predvída, že zajtra nebude môcť odbaviť breviár. (F. Cappello, De ordine, Romae, Marietti, 1947, 456.)

Breviár môže sa recitovať *hocikde*, či už na svätom alebo na svetskom mieste. Teda podľa ľudskej mienky aj na neslušnom

nom mieste, ak sa, pravda, naschvál nedeje s úmyslom zneuctiť modlitbu. Dôvodom toho je, že slušnosť alebo neslušnosť miesta sú iba ľudské kategórie. Pred Bohom niet neslušného miesta, iba neslušný človek. Preto i sv. Pavol hovorí: „Moja vôľa je, aby sa mužovia všade modlili." (1 Tim 2, 8). S toho hľadiska iba to miesto je vadné, ktoré vyrušuje pozornosť, ako rušná ulica a pod. I *poloha tela* je, pokiaľ ide o recitáciu, ľahostajná. Recitovať možno v každej polohe: sediačky, stojačky, najmä však kľačiac. Ležiac odbaviť breviár znamená istú neúctu, no najmenší rozumný dôvod, ako nespavosť a pod., oslobodzuje aj od všedného hriechu. V chóre majú sa zachovať patričné rubriky, ako kľačanie a pod. V súkromnej recitácii nezaväzujú.

Iba vážny dôvod oslobodzuje od povinnosti recitovať breviár. Ináč by sa zákon, tak dôležitý pre formovanie a udržanie duchovného charakteru, stal iluzórnym. Dôvod je fyzický alebo morálny. *Fyzický je choroba alebo nedostatok knihy.* Z toho dôvodu sú oslobodení tí, ktorí:

a) *celkom oslepli,* takže vôbec nevedia čítať;

b) *celkom stratili reč,* takže nijaké slovo nemôžu vysloviť správne;

c) sú v takom položení (na ostrove bez všetkej komunikácie), že absolútne *nemôžu sa dostať ku knihe.*

Keby však pod a) až c) uvedení nazpamäť vedeli aspoň jednu súvislu hodinu, povinní sú recitovať ju, lebo je to ťažká látka, v ktorej sa ešte uplatňuje smysel zákona. Vysvitá to i zo zavrhnutej vety Inocenta XI.: Kto nemôže recitovať Matutinum a Laudes, ale by mohol recitovať ostatné hodiny, nič ho nezaväzuje, lebo väčšia čiastka ťahá k sebe menšiu. (Denzinger, n. 1204.) No keby vedel iba úryvky, z ktorých by sa složila hodina, nemusel by ich recitovať, lebo smysel zákona v nich nie je zachovaný. Kto ľahkomyseľne sa zbaví breviára, predvídajúc nemožnosť recitácie, hreší proti zákonu odbaviť breviár, lebo kto je povinný dosiahnuť cieľ, musí sa postarať aj o vhodné prostriedky.

Morálny dôvod je menší, než fyzický. Nie pre nemožnosť, ale pre *ťažkosť* nemožno breviár odbaviť, keďže cirkevný zákon vtedy nezaväzuje. Takto sú *oslobodení:*

a) Chorí, ktorí iba s veľkou ťažkosťou by mohli recitovať breviár, napr. tí, ktorí majú vysokú horúčku, dostávajú z recitácie závraty a pod. To platí aj vtedy, ak by ináč mohli čítať noviny, zábavný román a pod., lebo vieme, že breviár pre cudziu reč, hlboké myšlienky vyžaduje väčšiu sústredenosť a teda väčšiu námahu ako toto zábavné čítanie. Aby duchovný bol oslobodený, nemusí mať istotu, stačí pravdepodobnosť, ktorá sa opiera o úsudok lekára, predstaveného alebo aj o vlastný úsudok. Keby pochyboval, či by mohol odbaviť aspoň čiastku, je oslobodený, aby sa vyhlo škrupuliam. Čo bolo povedané o chorých, platí aj o rekonvalescentoch, lebo rekonvalescencia je zoslabená choroba. Často je i ťažko určiť medzi nimi hranicu. Oslobodení sú aj duševne chorí, to jest škrupulanti, ktorí stále opakujú napr. ten istý žalm v presvedčení, že ho nesprávne recitovali a nikdy ho nedokončia, lebo také počínanie môže viesť k úplnému pomäteniu.

Ak by títo všetci mohli bez značnej ťažkosti recitovať so spoločníkom, ktorého ľahko môžu mať poruke, sú povinní tak urobiť, keďže je to obyčajný prostriedok. Ale nie sú povinní, ak to ťažko ide, prípadne i s hmotnou obeťou, lebo je to už mimoriadny prostriedok.

Ďalej oslobodení sú: b) tí, ktorí nemajú času recitovať breviár *pre mimoriadne práce svojho povolania.* Tak je oslobodený vysokoškolský profesor, ktorý s veľkou námahou, s veľkým vedeckým aparátom i 6—7 hodín sa chystá na prednášku, nie však ten, kto bez prípravy „odbaví" svoju hodinu. Oslobodený je učiteľ, ktorý denne 5—6 hodín vyučuje, vysokoškolák, ktorý celý deň, aspoň 8 hodín, sa chystá na skúšku, misionár, ktorý celý deň spovedá, farár, ktorý nepredvídane musí sa chystať na kázeň a pod. Teda riadna práca neoslobodzuje, lebo je jasné, že rečený má i nejakú inú prácu, nielen recitovať breviár. Teda iste zhreší farár, ak vie týždeň vopred, že bu-

dúcu nedeľu má kázať a prípravu bez dôvodu odloží na sobotu večer, pričom nemôže odbaviť breviár.

c) Tí, ktorí konajú *dielo lásky, piety,* a preto nemôžu breviár odbaviť. Tak je oslobodený ten, ktorý ošetruje chorých, farár, ktorý sa vráti neskoro v noci od chorého a pod., lebo zákon lásky, božskej čnosti je vyšší ako zákon cirkevný. Pritom treba poznamenať, že nik nie je povinný skrátiť si spánok, kto takto bol hatený v recitovaní breviára, lebo šetriť si zdravie, V. prikázanie Božie, je vyšší zákon ako cirkevný.

Ak takých dôvodov niet, alebo ak nepostačujú, aby človek bol oslobodený od recitácie breviára, má žiadať o dišpenz. Dišpenzovať môže:

a) *pápež* ako pôvodca cirkevného zákona, a to aj bez dôvodu, lebo ide o vlastný, nie o Boží zákon. No obyčajne vždy sa vyžaduje nejaký dôvod, aby sa cirkevná disciplína neuvoľnila. Svetským duchovným udeľuje dišpenz s. Congregatio Concilii (snemu), rehoľným Sv. kongregácia pre rehoľníkov, ale iba vo vonkajšom fóre. Vo vnútornom fóre dišpenzuje iba Sv. Penitenciária.

b) *Ordinár* môže dišpenzovať v jednotlivých prípadoch zo zákonitého dôvodu a v súrnom prípade, keď totiž ťažko sa obrátiť na Sv. Stolicu bez nebezpečenstva veľkej škody. (C. 81.) Podobne môže dišpenzovať, ak sa pochybuje o dostatočnosti dôvodu, ktorý oslobodzuje sám od seba. (C. 15.) Rehoľní predstavení obyčajne majú moc premeniť recitáciu breviára na iné modlitby. Avšak aj ordinár môže dišpenzovať platne a dovolene iba zo zákonitého dôvodu, lebo nedišpenzuje vo vlastnom zákone. (C. 84.)

Dišpenzácia obyčajne sa povoľuje tým, že zainteresovaný *namiesto breviára má recitovať iné modlitby,* často mariánsky ruženec. Teda ide vlastne o zámenu. Kto tieto modlitby vynechá, zhreší, ako keby breviár vynechal; nezhreší, ak dišpenzujúci uvoľnil záväzok, aby ho chránil pred škrupuľami a pod.

Svetskí alebo rehoľní duchovní, vrátivší sa do *svetského stavu,* oslobodzujú sa od breviára. (C. 2303, § 1.) Ostatní, hoci

sú exkomunikovaní, suspendovaní alebo interdikovaní, sú zaviazaní, ináč z trestu by mali výhodu.

Keďže breviár je vonkajším meradlom kňazského života, predkladajúc v duchovnej osobe každodennú obetu Najvyššiemu, treba ho čo najväčšmi doporučovať. Je isté, že ak niekto má dostatočný dôvod, je od recitácie oslobodený. Teda netreba byť v tejto veci škrupulantom. No netreba zabudnúť ani na ľudskú krehkosť: veľmi ľahko sa niekoľkokrát vynechá, ale veľmi ťažko sa k nemu vracia. Preto slobodno ho vynechať len vtedy, ak je to naozaj nevyhnutné. Múdry a zbožný kňaz vždy nájde čas nielen pre svoje povinnosti, i pastoračné, ale aby si denne odrecitoval aj breviár. (Tanquerey-Cimetier, Synopsis theol. mor. et past., Parisiis, Desclée, 1937, 550.)

IV. MANŽELSKOPRÁVNY SPOR

Často sa stáva, že manželstvo je neplatné pre zrušujúcu prekážku, pre nedostatok súhlasu (najmä pre strach) alebo pre nezachovanie kanonickej formy. Ak ide o prekážku rozličného kultu, ordinácie, slávnostného sľubu čistoty, manželského sväzku, pokrvenstva, švagrovstva, duševného príbuzenstva, *ordinár sám môže vyhlásiť neplatnosť manželstva.* Avšak na to treba, a) aby z autentického dokladu, ktorý sa nemôže nijakým spôsobom napadnúť, vysvitlo, že prekážka isto jestvuje, b) aby boly predvolané stránky a c) aby bol prítomný aj obhajca manželského sväzku (defensor vinculi), ktorý z úradu obhajuje platnosť manželstva, alebo i ordinácie. (C. 1586.) Bez jeho prítomnosti rozhodnutie je neplatné. (C. 1587.) Ak je isté, že od menovaných prekážok nebol daný dišpenz, ordinár môže za týchto podmienok vyhlásiť manželstvo za neplatné. (C. 1990.) Ak obhajca sväzku rozumne pochybuje, či menované prekážky sú isté, alebo či bol od nich už daný dišpenz, je povinný sa odvolať na sudcu druhej inštancie. Za týmto účelom majú sa mu postúpiť akty a treba mu oznámiť, že ide o výnimočný prípad (casus exceptus), nie o riadne súdne pokračovanie. (C. 1991.) Sudca druhej inštancie v prítomnosti iba vlastného obhajcu

sväzku má rozhodnúť ako na prvej inštancii, či výrok má sa potvrdiť, alebo či sa má zaviesť riadne súdne pokračovanie. V poslednom prípade vráti celú vec so všetkými dokladmi súdu prvej inštancie. (C. 1992.) Ordinár môže takto bez súdneho procesu a bez prítomnosti obhajcu sväzku vyhlásiť aj miešané alebo iné manželstvo za neplatné, ak bolo uzavreté bez kanonickej formy. (AAS, XI., 479.) V ostatných prípadoch treba zaviesť kanonický proces. (AAS, 1944, 94.) Takto bola rozriešená pochybnosť niektorých autorov, ktorí mysleli, že takto možno pokračovať aj pri iných prekážkach, ktoré neboly vyššie uvedené. (C. Sartori, Enchiridion Canonicum, Romae, Antonianum, 1947, 335.)

Pred započatím procesu dobre je poradiť sa s odborníkom, či možno rátať s jeho úspechom. Obyčajne nebýva to miestny farár, ktorý sa tým hlbšie nezaoberá. Ale on môže poradiť inú osobu, na ktorú možno sa obrátiť. Každý proces totiž, teda i kanonický, rozvíri hladinu duševnej rovnováhy, a preto treba sa mu vyhnúť, ak je zbytočný alebo niet výhľadu na úspech.

V manželských sporoch pokrstených vlastným a výlučným právom môže súdiť *iba cirkevný sudca.* (C. 1960.) Ak ide o čisto civilné účinky manželstva — a o ne ide v prvom rade, — napr. o rozdelenie majetku manželov, vec patrí pred civilný súd. Ale ak ide o ne v druhom rade a incidentne, i cirkevný sudca môže z vlastnej moci o nich rokovať a rozhodovať, (C. 1962), lebo vedľajšie sleduje hlavné. Manželské spory vladárov, ich synov a dcér a takých, ktorí majú právo nastúpiť po nich vo vladárstve, patria do kompetencie tej sv. kongregácie, súdu alebo osobitnej komisie, ktoré s prípadu na prípad určil rímsky pápež. (C. 1962.) Dôvodom tejto výnimky je záujem verejného blaha, lebo ono vyžaduje, aby manželské veci takých osôb sa prerokovaly s osobitnou starostlivosťou, a ťažkosť, ktorá by sa azda vyskytla pre sudcu, nachádzajúceho sa na území takých osôb, nestrannícky súdiť. (D. Prümmer, Manuale juris canonici, Herder, 1933, 624.)

Dišpenz platného, ale nedokonaného manželstva patrí do kompetencie Sv. kongregácie pre Sviatosti, ak, pravda, niekto

iný, napr. biskup, nemá toto povolenie od Sv. Stolice. Ak nižší sudca rokuje o prekážke impotencie a zistí, že nie je dokázaná, ale manželstvo je nedokonané, môže sa žiadať dišpenz od platného, ale nedokonaného manželstva, a to od Sv. kongregácie pre Sviatosti, ktorej treba postúpiť všetky spisy. Ona ich môže použiť pri vynesení výroku. (C. 1963.) Privilégium sv. Pavla patrí do kompetencie Sv. Ofícia. (C. 1962.)

V ostatných sporoch kompetentných je sudca miesta, kde sobáš bol uzavretý alebo kde obžalovaný má bydlisko alebo kvázibydlisko. Ak manželstvo je miešané, kompetentným sudcom je sudca miesta, kde bolo manželstvo uzavreté, alebo kde katolícka stránka má bydlisko alebo kvázibydlisko. (C. 1964.) No katolícka žalobní
svojho nekatolíckeho muža, môže ho žalovať pred ordinárom bydliska manžela alebo pred ordinárom vlastného kvázibydliska. (AAS, XI., 530.)

Ak o manželstvo sa vedie žaloba *pre nedostatok súhlasu,* sudca má sa najprv postarať, aby stránku priviedol k obnoveniu súhlasu. Ak ide o žalobu z nedostatku kanonickej formy alebo pre zrušujúcu prekážku, od ktorej možno dišpenzovať a dáva sa od nej dišpenz, treba sa usilovať, aby sme priviedli stránky k obnoveniu súhlasu v zákonitej forme, alebo aby stránky žiadaly o dišpenz (C. 1965), lebo vždy je lepšie neplatné manželstvo konvalidovať, ako ho vyhlásiť za neplatné.

Keby však tieto pokusy boly bezvýsledné, možno prikročiť k procesu. No súd môže prijať žaloby iba od zákonitého obžalobcu. (C. 1970.) Ináč má sa považovať manželstvo za platné, ktoré teda nemožno napadnúť. Manželstvo môžu napadnúť:

a) *manželia* vo všetkých sporoch odluky a neplatnosti, ak sami nezavinili prekážku, ako pri prekážke zločinu, únosu alebo ak ide o nedostatok súhlasu.

b) *napomáhateľ spravodlivosti* (promotor justitiae) pri prekážkach verejných, akými sú pokrvnosť, švagrovstvo. Je to úrad, ktorý má na starosti verejné blaho a kriminálne veci. (C. 1586.) Zodpovedá asi úradu štátneho zástupcu. Ostatní, hoci pokrvní, nemajú právo žalovať manželstvo. Môžu udať iba ne-

platnosť manželstva ordinárovi alebo napomáhateľovi spravodlivosti. (C. 1971.) Ak neplatnosť manželstva bola udaná nekatolíckou stránkou, napomáhateľ spravodlivosti musí mať vopred povolenie Sv. Ofícia, aby mohol manželstvo žalovať. (AAS, 1939, 131.) Manželstvo, ktoré za života oboch manželov nebolo napadnuté, po smrti jednej alebo i oboch stránok natoľko sa považuje za platné, že proti tomuto predpokladu sa nepripúšťa nijaké dokazovanie; výnimkou je prípad, že by sa vyskytol spor náhodile (incidenter) (C. 1972). Okrem manželov nik iný nemá právo žiadať dišpenz od platného, ale nedokonaného manželstva. (C. 1973.) Ak teda takí manželia chcú spolu žiť, nik nemá právo im v tom zabrániť.

Obžalobca musí najprv *napísať žiadosť,* v ktorej stručne opíše podstatné body sporu. Žiadosť môže sa napísať vo vlastnej reči, ale musí byť napísaná vo vlastnom mene. Výnimočne možno tým poveriť zákonite inú osobu. Žiadosť treba podať ordinariátu. (Podrobnejšie o tom v F. Cappello, Praxis processualis, Taurini, Marietti, 1940, 12 nasl.) Ordinár alebo oficiál (predseda cirkevného súdu) posúdia, či sú kompetentní prijať žalobu, či žalobca má právo žalovať, či je základ pre úspešný výrok atď. Ak áno, žalobu prijmú, ináč ju odmietnú. Odmietnutie musí sa stať dekrétom, v ktorom sa majú udať dôvody odmietnutia. Ak stránka nie je spokojná s odmietnutím, v 10 dňoch môže sa odvolať na vyšší súd. V tom prípade cirkevný súd musí postúpiť všetky spisy druhej inštancii. Druhá inštancia starostlivo preskúma odvolanie, a vypočujúc stránku a mienku napomáhateľa spravodlivosti alebo obhajcu sväzku, alebo potvrdí alebo odmietne dekrét prvej inštancie. O tom vydá dekrét, ktorý čím skorej má postúpiť prvej inštancii a zároveň i stránke alebo jej zástupcovi. Ak i druhá inštancia odmietla žiadosť, stránka môže sa ešte odvolať na Sv. Stolicu. Ak prijala žiadosť, spor má sa začať na prvej inštancii. K žiadosti vždy treba pripojiť svedectvo sobáša, aby sa vedelo, či naozaj ide o uzavreté manželstvo. Svedectvo chudoby treba pridať vtedy, ak stránka žiada odpustenie alebo sníženie súdnych trov. Stačí aj svedectvo samého farára.

Cirkevný súd má sa *informovať hlavne u farára* o podrobných okolnostiach sporu. Farár medzitým musí sa snažiť stránky smieriť, prípadne ich priviesť k obnoveniu manželského súhlasu. Ak jeho pokusy zlyhajú, ordinár, oficiál alebo jeho zástupca, viceoficiál, sostaví súdny sbor, ktorý musí mať troch členov, aby bol právoplatný. (C. 1576, § 1, 1. a 1892, 1.) Sú to synodálni alebo prosynodálni sudcovia už predtým menovaní, ktorí sa vyberajú pre súd striedavo (per turnum). Okrem toho pri schôdzkach vždy má byť prítomný notár, ktorý spisuje zápisnicu, obhajca sväzku a podľa potreby napomáhateľ spravodlivosti. Všetci sú povinní na začiatku svojho úradovania složiť prísahu, že svoj úrad budú svedomite vykonávať a najmä že zachovajú tajomstvo o veciach, súvisiacich so sporom. (C. 1623.)

Stránka sama alebo prostredníctvom zástupcu môže *predostrieť otázky druhej stránke alebo svedkom.* Obhajca sväzku môže ich pripustiť alebo odmietnuť. Otázky môže predložiť aj napomáhateľ spravodlivosti, ak sám napáda manželstvo. No hlavne obhajca sväzku môže ich klásť obidvom stránkam, ich rodičom, svedkom, znalcom. Tieto otázky sú osve pre stránky, rodičov, svedkov, znalcov. Otázky má podať v zatvorenej a zalepenej obálke, ktorú sudca pri výsluchu otvorí a predloží zainteresovaným. Títo všetci musia na začiatku výsluchu složiť prísahu, že budú vypovedať iba pravdu. Na konci zase musia prisahať, že pravdu povedali a že zachovajú tajomstvo.

Hoci *pokrvní a švagrovia* nemôžu byť svedkami pri obyčajnom súde, jednako ich svedectvo pri manželskom súde sa pripúšťa. (C. 1947.) Ak ide o impotenciu alebo o nedokonané manželstvo, manželia musia uviesť siedmich svedkov (testes septimae manus, svedkov siedmich rúk, lebo prísahajú zdvihnutím ruky) dobrej povesti, ktorí pod prísahou svedčia o hodnovernosti manželov, najmä však o ich pravdivosti v príslušnej veci. Sudca môže z úradu pridať aj iných svedkov. Ak impotencia alebo nedokonané manželstvo je dokázané z inokadiaľ, napr. zo svedectva lekára, nie sú potrební siedmi svedkovia, ktorých

svedectvo nikdy nemá úplnú presvedčivú silu, ak sa neopiera o iné dôkazy. (C. 1975.)

Pri impotencii alebo nedokonanom manželstve má sa previesť i *telesná prehliadka obidvoch* alebo aspoň jedného manžela, ak to, pravda, nie je celkom zbytočné. (C. 1976.) Znalcov má určiť sudca. (C. 1793, § 1.) I znalci musia složiť prísahu. (C. 1797.) Ako znalci nech sa nepripúšťajú tí, ktorí manželov prehliadli súkromne. Možno ich pripustiť iba ako svedkov. (C. 1978.) Muža majú prehliadnuť dvaja odborní lekári, manželku dve pôrodné asistentky, ktoré sa preukážu svedectvom odbornosti. Ak si totiž manželka želá, môžu ju prehliadnuť dvaja z úradu vymenovaní lekári, čo môže nariadiť aj ordinár, ak to pre väčšiu istotu pokladá za potrebné. Pravda, telesná prehliadka má sa previesť podľa pravidiel kresťanskej slušnosti a v prítomnosti staršej statočnej ženy, ktorú tiež treba určiť z úradu. (C. 1979.) Pôrodné asistentky alebo lekári majú prehliadku ženy vykonať osve a nie spolu. Obidvaja lekári alebo obidve pôrodné asistentky majú svoje zprávy sostaviť osve, nie spolu a v určenom čase podať ich sudcovi. Ak to sudca považuje za vhodné, môže si dať potvrdiť zprávy, podané pôrodnými asistentkami, odborným lekárom. (C. 1980.) Ak sa znalci neshodujú, sudca si môže vyžiadať lepšieho odborníka alebo určiť nových znalcov. To isté môže urobiť, ak znalci po určení stanú sa podozrivými, alebo ak vysvitne, že nie sú spôsobilí správne posúdiť vec. (C. 1803.) Po podaní zpráv sudca má sa osve vypytovať znalcov, pôrodných asistentiek a prítomnej ženy podľa otázok sostavených obhajcom sväzku a oni, složiac najprv prísahu, majú odpovedať. (C. 1981.) Pravda, sudca má pri vynesení rozsudku brať do úvahy nielen posudok znalcov, ale aj iné momenty. (C. 1804, § 1.)

Ak ide o nedostatok súhlasu pre *choromyseľnosť,* tiež treba vyžiadať posudok znalcov, ktorí majú odborne preskúmať rečeného a jeho skutky, vzbudzujúce dojem choromyseľnosti. Okrem toho treba vypočuť i znalcov ako svedkov, ktorí predtým chorého ošetrovali. (C. 1982.)

Pre vec, o ktorej sudca rokuje, môže ustáliť aj *auditora,* ak sa o to nepostaral ordinár. Auditor má byť volený z prosynodálnych sudcov. Jeho úlohou je predvolať svedkov a ich vypočuť, ale nemôže vyniesť definitívny výrok. (C. 1580—1582.) Predseda sudcovského sboru má poveriť jedného z troch sudcov, aby v sbore referoval o spore a výrok spísal (ponens). (C. 1584).

Ak svedok alebo stránka je *mimo diecézy* a nemôže sa ustanoviť na súd, sudca má požiadať cirkevný súd diecézy, kde sa títo nachádzajú, aby ich vypočul na základe otázok, ktoré pre nich sostavil obhajca sväzku. Nie je treba pre tento účel sostavovať osobitný sudcovský sbor. Stačí, aby ordinár alebo oficiál ich predvolal a vypočul v prítomnosti obhajcu sväzku tamojšieho súdu a jeho notára. Zápisnicu o tom treba postúpiť súdu, ktorý o to požiadal. Ak svedok pre zákonitý dôvod, ako chorobu a pod. sa neustanoví, má sa to zistiť so súhlasom obhajcu sväzku. Ak svedok bez zákonitého dôvodu odoprie ustanoviť sa, alebo ak aj príde, ale nechce odpovedať, prísahu složiť alebo svoje svedectvo podpísať, sudca ho môže i potrestať, ba môže ho zaviazať, aby nahradil škodu, ktorú takto spôsobil stránkam. (C. 1766, § 2.) Nevhodných svedkov, ako maloletých a slabomyseľných, ďalej i podozrivých, ako vyobcovaných, krivoprísažníkov, nečestných po vyhlasujúcom alebo odsudzujúcom výroku, nehodnoverných, verejných a urputných protivníkov stránky (C. 1757, § 1—2) možno vypočuť iba na osobitný príkaz sudcu. Ale ich svedectvo nie je rozhodujúce, obyčajne nemajú naň prisahať. (C. 1758.) Obhajca sväzku môže žiadať, aby stránky alebo svedkovia boli znova vypočutí, ba aby boli vypočutí noví svedkovia, a to aj po skončení alebo po uverejnaní procesu. (C. 1969, 3.)

Stránka môže *vytýkať* i zaujatosť sudcov, obhajcu sväzku alebo iných úradníkov súdu. (C. 1614.) Ak podozrenie sa týka predsedu sboru, vec vyriešia ostatní sudcovia, ak sa týka obhajcu sväzku, vyrieši ju predseda sboru, ktorý rozhoduje aj v prípade, ak podozrenie padá na napomáhateľa spravodlivosti

alebo na iných úradníkov súdu. Ak sudca je iba sám, sám rozhodne o tom. (C. 1614, § 1—3).

Ak stránka, svedok, znalec je chorý, alebo býva tak ďaleko od sídla súdu, že nemôže sa ustanoviť, ba ani sudca atď. nemôžu ísť k nemu, ordinár, na ktorého území sa súd koná, alebo sám sudca má určiť niektorého bližšieho hodného a súceho kňaza, ktorý v prítomnosti druhej osoby ako aktuára má tieto osoby vypočuť podľa otázok obhajcom sväzku sostavených. (C. 1770, 4.) Určený kňaz má poslať súdu zápisnicu o výsluchu.

Stránka, ktorá označila istých svedkov, môže to odvolať, ak ich výpovede považuje za zbytočné. No obhajca sväzku môže sa proti tomu ohradiť. Stránka môže odmietnuť i svedka uvedeného druhou stránkou, ak na to má zákonitý dôvod. Odmietnutie má sa stať písomne do troch dní od chvíle, keď meno svedka bolo oznámené stránke. Neskoršie sa nepripúšťa, iba ak stránka dokáže, alebo odpíše, že vadu svedka prvej nepoznala. Vlastného svedka môže odmietnuť iba vtedy, ak je na to nový dôvod. Sudca má o veci rozhodnúť na konci sporu, ak pravda, proti svedkovi nebola právna presumpcia, ak vada nebola verejne známa, ak sa ihneď ľahko nedala dokázať, alebo ak sa dala dokázať neskoršie. (C. 1764.) Pri tom treba vypočuť i mienku obhajcu sväzku. Ak sudca zistí, že odmietnutie svedka nemá solidný podklad alebo že sa stalo na oddialenie výroku, nemá ho prijať. (C. 1784.) Keď však na odmietnutie sú vážne dôvody, stránka má určiť krátky termín, do ktorého má svoje odmietnutie odôvodniť. V tom prípade o veci sa rozhoduje incidenter. (C. 1785.) Sudca rozhodne, či rozrieši spor sám alebo súdny senát. Ak ho rozrieši sám, v rozhodnutí má krátko vyložiť jeho dôvody. Ak to robí senát, musia sa zachovať platné predpisy súdneho pokračovania. (C. 1840.)

Zástupca stránky môže sa stránkou alebo i sudcom z dostatočného dôvodu odvolať, ale musí sa mu zaplatiť honorár za vykonanú prácu. (C. 1663, 1664, § 1.) Zástupcu, ktorý zradil svoj úrad, treba odstrániť, má nahradiť škodu a môže sa potrestať peňažitou pokutou a inými trestami. (C. 1666.) Ak stránka je chudobná, môže žiadať odpustenie súdnych trov, a to

zčiastky alebo celkom. (C. 1914.) V tom prípade musí sudcovi predložiť žiadosť, podopretú dôkazmi. Sudca má o žiadosti rozhodnúť po vypočutí napomáhateľa spravodlivosti, obstarajúc si aj tajné informácie o majetkovom stave stránky. Ak za procesu zistí, že údaje nie sú správne, môže svoje rozhodnutie o oslobodení zrušiť. (C. 1915.) Ak sudca uznal dôvody, môže na obhajobu chudobnej stránky určiť advokáta zpomedzi advokátov súdu, ktorý musí poverenie prijať; odmietnuť môže iba z dostatočného dôvodu. Keby to neurobil, môže ho sudca potrestať, a to i suspenziou z úradu. Keď takýchto advokátov niet, sudca má požiadať ordinára, aby vymenoval advokáta. (C. 1916.)

Ak sa nevie, *kde sa nachádza* obžalovaná stránka, treba ju vyzvať v novinách, aby sa ustanovila v určený deň na súd. Keby to bez dostatočného dôvodu neurobila, môže sa na žiadosť obžalobcu a obhajobcu sväzku vyhlásiť za spurnú (contumax), čoho výsledok je, že sa pokračuje v procese bez nej až do konečného výroku. V dekréte zároveň sa vyzývajú ordinári, kňazi, farári a všetci veriaci, aby obsah dekrétu dali podľa možnosti obžalovanej osobe na vedomie. Ak výzva nemá účinok, súdny sbor, vypočujúc obhajcu sväzku, vyhlasuje obžalovaného za spurného a pokračuje v procese.

Ak sudca to neurobil na začiatku procesu, aspoň teraz, pred zakončením, má požiadať patričný farský úrad *o svedectvo poctivosti, zbožnosti a pravdovravnosti stránok a svedkov.*

Ak predseda súdu, sudca a obhajca sväzku preštudovali dokazovacie pokračovanie, má sa *celá vec uverejniť,* to jest povoliť obidvom stránkam, aby samy alebo ich zástupcovia prezreli celý súdny materiál, teda i veci, ktoré dosiaľ boly tajomstvom. Súčasne predseda určí čas, v ktorom stránky a obhajca sväzku môžu pridať nové dôkazy, doklady, ktorými môžu svoje doterajšie stanovisko o veci potvrdiť, vysvetliť. Notár súdu má uverejnenie procesu oznámiť stránkam a obhajcovi sväzku.

Ak stránky a obhajca sväzku nemajú nijaké poznámky, alebo ak ich majú a ony sa zhodnotia, prikročí sa *k zakončeniu sporu,* ktoré sa deje vyhlásením predsedu, že vec je dostatočne

objasnená. (C. 1860.) Toto vyhlásenie treba oznámiť obhajcovi sväzku, napomáhateľovi spravodlivosti, ak on žaloval manželstvo, a stránkam. Potom predseda určí stránkam alebo ich zástupcom, resp. napomáhateľovi spravodlivosti čas na podanie ich obrany, ktorú skúma a písomne zhodnotí obhajca sväzku v čase, určenom predsedom. On vôbec má *posledné slovo* pred výrokom, ktorý sa môže vyniesť, len ak obhajca sväzku vyhlási, že nemá už viac otázok, alebo ak sa neohlásil po čase, ktorý určil sudca. (C. 1984.)

Výrok má vyniesť súdny sbor, teda traja sudcovia, z ktorých jeden je predseda, druhý referent (ponens) a tretí de turno. No predseda môže byť i ponens a vtedy aj tretí je de turno. Pravda, musí byť prítomný aj notár. Referent pre ten účel vypracuje a odôvodní výrok. Na začiatku uvedie složenie súdu, potom vec krátko opíše a prikročí k vylíčeniu sporu so stránky právnej (in jure), potom so stránky skutočnosti (in facto), uvádzajúc dôkazy pro et contra. Konečne vyslovuje výrok, ktorý všetci majú vlastnoručne podpísať. Niekde je chválitebným zvykom, že všetci traja alebo aspoň dvaja sudcovia, ponens a de turno, písomne podávajú svoju mienku o prípade, na základe čoho sa výrok vynesie. Tento spôsob má výhodu, že vec sa osvetlí so všetkých strán a ľahšie sa vysloví mienka, ktorú všetci môžu prijať.

Výrok musí sa uverejniť, a to sa môže stať trojakým spôsobom. 1. Predvolajú sa stránky a sudca im slávnostne prečíta výrok. 2. Stránkam sa oznámi, že výrok je v kancelárii súdu, kde ho môžu prečítať a žiadať z neho jeden exemplár. 3. Doporučene poslať poštou výrok stránkam, ktoré príjem potvrdia. (C. 1877.) Výrok treba oznámiť i obhajcovi sväzku a napomáhateľovi spravodlivosti, ak mal účasť na súde.

Od prvého výroku, ktorý vyhlásil manželstvo za neplatné, obhajca má sa v zákonitom čase *odvolať k vyššiemu súdu.* Keby to neurobil, sudca ho môže k tomu aj nútiť. (C. 1986.) Za tým účelom všetky akty majú sa postúpiť druhej inštancii. Ak druhá inštancia potvrdila neplatnosť manželstva a obhajca sväzku sa neodvolá (môže, ale nemusí tak urobiť ešte k vyššie-

mu rímskemu súdu Rota Romana), stránky po 10 dňoch od vyhlásenia výroku môžu uzavrieť nové manželstvo. (C. 1987.) Ordinár však musí sa postarať, aby neplatnosť manželstva bola poznamenaná v matrike pokrstených a sosobášených. (C. 1988.)

Ak ide o dišpenz v manželstve platnom, ale nedokonanom, sudca nemôže proces ani uverejniť, ani vyniesť výrok, keďže to nepatrí do jeho kompetencie. Všetky akty spolu s odporúčaním ordinára a obhajcu sväzku má postúpiť Sv. Stolici. (C. 1985.)

Keďže manželské výroky *nikdy sa nestanú vecou súdenou* (res judicata), to jest nikdy nie sú definitívne, manželský spor vždy sa môže začať znova, ak sa vyskytnú nové dôkazy. (C. 1989.) Pravda, v tom prípade celý proces musí sa úplne obnoviť.

V. RODINNÉ PRÁVO ČESKOSLOVENSKEJ REPUBLIKY

Zákonmi zo 7. decembra 1949, č. 265, 266 a 268, *zrušujú sa všetky doterajšie zákony a predpisy,* vzťahujúce sa na rodinu a matriky a zavádza sa nový právny poriadok pre celú Republiku.

Podľa nového poriadku manželstvo je dobrovoľné a trvalé životné spoločenstvo muža a ženy, založené zákonným spôsobom, ktoré ako základ rodiny má slúžiť záujmom všetkých jej členov i prospechu spoločnosti v súlade s jej pokrokovým vývojom. (Úvod z. 265.) Nový poriadok sa opiera *o tri zásady Ústavy* z 9. mája 1948.

1. Muži a ženy majú rovnaké postavenie v rodine (Hl. 1, § 1, ods. 2.).

2. Pôvod dieťaťa nesmie byť jeho právam na ujmu. (Hl. 1, § 11, ods. 2.)

3. Manželstvo a rodina je pod ochranou štátu, aby rodina bola zdravou základňou pre rozvoj národa. (Hl. 1, § 10, ods. 1 a 2.)

Manželstvo sa uzaviera súhlasným vyhlásením muža a ženy *pred miestnym národným výborom,* že spolu vstupujú do manželstva. Podmienkou platnosti manželstva teda je, aby toto vyhlásenie bolo obojstranné, lebo manželstvo sa považuje za smluvu, ktorá má svoje následky, ako výživu a výchovu detí atď. Ak sa toto vyhlásenie snúbencov neurobí pred miestnym národným výborom, manželstvo nevznikne. (Z. 265, hl. 1, č. 1, § 1.) Tým sa ruší zákon č. 320/1919, podľa ktorého manželstvo sa mohlo platne uzavrieť pred príslušným duchovným, ktorý zápisnicu o uzavretí manželstva postúpil matrikárovi. Tým aj štát uznával cirkevné manželstvo ako štátne platné a duchovný účinkoval pritom ako štátny úradník, ktorý preto musel mať na to i štátne občianstvo. Teraz však nemôže sa uzavrieť štátne platné manželstvo pred duchovným. Dnes manželstvo sa uzaviera pred miestnym národným výborom, povereným viesť matriky pre obvod, v ktorom má jeden zo snúbencov svoje bydlisko. (§ 2, ods. 1.) Krajský národný výbor totiž môže sdružiť dva alebo viac miestnych národných výborov na vedenie matrík. V takom prípade vedie matriky pre každú obec oddelene jeden zo sdružených miestnych národných výborov, určený na to krajským národným výborom. (Z. o matrikách, § 5.) To sa robí vtedy, ak obec je malá a nemá väčší úradnícky aparát. Aby však snúbenci mohli uzavrieť manželstvo, aspoň jeden z nich musí mať bydlisko v obvode. Ale z vážnych dôvodov možno povoliť uzavretie manželstva i pred iným miestnym národným výborom. (Z. 265, § 2, ods. 2.) Takýmto dôvodom je napr. súrna cesta, choroba a pod. Ak aspoň jeden zo snúbencov je československým občanom, možno uzavrieť manželstvo i v cudzine, a to pred prednostom československého zastupiteľského úradu, ktorý má na to splnomocnenie (vyslanectvo, konzulát). Prednosta úradu môže poveriť touto úlohou niektorého úradníka svojho úradu. (Z. 266, hl. 1, § 6 ods. 1.)

Pred sobášom snúbenci sú povinní predložiť výpisy z rodnej matriky a iné potrebné doklady a osvedčiť sa, že nie sú im známe okolnosti (prekážky), ktoré by uzavretie zamýšľaného manželstva vylučovaly a že je im známy zdravotný stav

obidvoch. Tým sa ruší zákon č. 320/1919 o povinných ohláškach, keď aspoň bez jednej ohlášky manželstvo nebolo uzavreté platne. Teraz stačí, ak sa snúbenci osvedčia, že nie sú im známe nijaké prekážky, pre ktoré by nemohli uzavrieť manželstvo. Novotou je i to, že snúbenci sa musia osvedčiť aj o tom, že je im známy zdravotný stav obidvoch. Zákon dáva im takto príležitosť rozmýšľať o tom, či je vhodné žiť v manželstve s človekom chorým, ale štát do toho priamo nezasahuje. Kto chce uzavrieť nové manželstvo, je okrem toho povinný preukázať, že jeho skoršie manželstvo zaniklo (napr. smrťou) alebo bolo vyhlásené za neplatné (pre prekážku). Ak je zadováženie potrebného dokladu spojené s ťažko prekonateľnou prekážkou, možno snúbencov oslobodiť od povinnosti predložiť doklad. Taká prekážka je napr., ak potrebný doklad je v cudzej, neprístupnej krajine. (Z. 265, hl. 1, č. 1, § 3.) Cudzinec, ktorý zamýšľa v Republike československej uzavrieť manželstvo, je povinný predložiť vysvedčenie príslušného úradu svojho domovského štátu, že nie sú známe okolnosti (prekážky), ktoré by vylučovaly uzavretie zamýšľaného manželstva. Z dôležitých dôvodov okresný národný výbor môže oslobodiť cudzinca od povinnosti predložiť takéto vysvedčenie. Československý súd môže povoliť uzavretie manželstva maloletému cudzincovi, staršiemu než 16 rokov, ktorý zamýšľa uzavrieť manželstvo v republike Československej a nemôže sa preukázať potrebným povolením o svojom veku podľa zákonov štátu, ktorého je príslušníkom. Za tým účelom určí sa maloletému cudzincovi opatrovník, ak nemá tu svojho zákonného zástupcu. (Z. 266, hl. 1, § 6, ods. 3—4.)

Manželstvo sa uzaviera verejne a slávnostným spôsobom v prítomnosti *dvoch svedkov*. Uzavrieť manželstvo mimo úradovne miestneho národného výboru možno len zo závažných dôvodov. Zo závažných dôvodov možno povoliť, aby vyhlásenie snúbenca, že vstupuje do manželstva, urobil jeho *splnomocnenec*. Takým dôvodom je nutná neprítomnosť, choroba a pod. Splnomocnenie musí byť písomné a osoba, s ktorou sa manželstvo má uzavrieť, musí byť v ňom presne označená. Ináč splnomocnenie nie je platné. Odvolanie splnomocnenia je účin-

né iba vtedy, ak sa dozvie o ňom druhý snúbenec prv, než urobí vyhlásenie, že vstupuje do manželstva so splnomocňujúcim. (Z. 265, hl. 1, č. 1, § 4, 6.)

Náboženské sobášne obrady sa povoľujú. Smú sa však vykonať až po uzavretí manželstva podľa zákona. (Tamže, § 7.) Keďže podľa úradného vysvetlenia do sobášnych obradov patria aj ohlášky, bude treba od nich dišpenzovať, ak snúbenci ihneď po štátnom akte chcú uzavrieť aj cirkevný sobáš — čo so zreteľom na okolnosti, ako sobášne vystrojenie, prítomnosť svedkov a pod., je veľmi žiadúce — a ešte toho dňa užívať manželstvo.

Nový poriadok *nerobí rozdiel* medzi rozlučujúcimi a medzi zakazujúcimi manželskými prekážkami, uznáva iba rozlučujúce. *Manželské prekážky sú iba tieto* (Tamže, § 8—11):

1. *Manželský sväzok.* Manželstvo nemôže sa uzavrieť so ženatým mužom alebo s vydatou ženou. Neplatnosť manželstva sa tu vysloví z úradnej povinnosti, nie súkromne. K výroku o neplatnosti takého manželstva však nedôjde, ak skoršie manželstvo zanikne (smrťou) alebo bude vyhlásené za neplatné (pre prekážku).

2. *Príbuznosť.* Manželstvo sa nemôže uzavrieť medzi príbuznými v priamom pokolení (priama línia), ani medzi súrodencami (bočná línia prvého stupňa, čiže medzi bratom a sestrou).

3. *Švagrovstvo.* Manželstvo nemôžu uzavrieť osoby sošvagrené v priamom pokolení, teda muž so starou matkou, matkou, dcérou, vnučkou, pravnučkou svojej manželky, žena zasa so starým otcom, otcom, synom, vnukom a pravnukom svojho manžela. Avšak z vážnych dôvodov, ako je choroba, hospodárska núdza a pod., možno od tejto prekážky dostať dišpenz. Tento dišpenz udeľuje okresný národný výbor. (Z. 266, hl. 1, § 2, ods. 2.)

4. *Osvojenie.* Manželstvo sa nemôže uzavrieť medzi osvojiteľom a osvojencom, dokiaľ trvá osvojenie. Osvojením vznikne totiž medzi osvojiteľom a osvojencom taký pomer, aký je medzi rodičmi a deťmi. (Z. 265, č. 1v, § 63.)

Neplatnosť manželstva uzavretého medzi príbuznými osobami alebo medzi osvojiteľom a osvojencom sa vysloví z úradnej povinnosti. O vyslovenie neplatnosti manželstva osôb sošvagrených môže žiadať ktorýkoľvek z manželov. (Tamže, hl. 1, č. 1, § 9, ods. 2.)

5. *Duševná porucha.* Manželstvo nemôže uzavrieť osoba postihnutá duševnou poruchou alebo nedostatočne duševne vyvinutá (schizofrenia, idiotizmus a pod.). Uzavretie manželstva možno takej osobe povoliť iba v prípade, že jej zdravotný stav je slučiteľný s podstatou a účelom manželstva. Teda musí vedieť, o čo v manželstve ide a musí byť schopný deti nielen splodiť, ale i vychovať. Takej osobe povoľuje uzavrieť manželstvo súd po vypočutí rodičov alebo iných zákonných zástupcov. (Z. 266, hl. 1, § 2, ods. 1.) O vyslovenie neplatnosti manželstva môže tu požiadať ktorýkoľvek z manželov. K výroku o neplatnosti manželstva však nedôjde, ak duševná porucha už pominula.

6. *Nedospelý vek.* Manželstvo nemôže uzavrieť osoba maloletá. Plnoletosť však sa dosahuje dovŕšením 18. roku. (Z. 266, hl. 1, § 1.) Zo závažných dôvodov možno povoliť uzavretie manželstva maloletému, staršiemu než šestnásť rokov. Takým vážnym dôvodom napr. je, ak maloletý sa stane otcom. Povoľuje ho súd po vypočutí rodičov alebo iných zákonných zástupcov. (Tamže, § 2, ods. 1.) Neplatnosť manželstva sa tu vysloví z úradnej povinnosti alebo na žiadosť ktoréhokoľvek z manželov. K výroku o neplatnosti takého manželstva však nedôjde, ak manžel, ktorý bol v čase uzavretia manželstva maloletý, už dovŕšil osemnásty rok, alebo ak manželka už otehotnela, lebo vtedy ide už o povinnosti vyplývajúce z manželstva, ktoré treba splniť. Maloletý sa stane plnoletým aj uzavretím manželstva. Plnoletosť nestráca ani zánikom manželstva, ani vyhlásením manželstva za neplatné. (Z. 266, hl. 1, § 1, ods. 2.)

V manželstve majú muž a žena *rovnaké práva a rovnaké povinnosti.* Sú povinní žiť spolu, byť si verní a vzájomne si pomáhať. O podstatných veciach rodiny, založenej ich manželstvom, rozhodujú manželia vzájomnou dohodou. Ak sa nedo-

hodnú, rozhodne súd. Na výkon povolania a na zmenu miesta zamestnania nepotrebuje manžel súhlas druhého manžela, lebo to by sa priečilo hl. 1., § 7 Ústavy. Snúbenci môžu pri uzavieraní manželstva pred sobášiacim orgánom súhlasne sa osvedčiť, *ktoré priezvisko* jedného z nich bude naďalej ich spoločným priezviskom. Ale môžu si ponechať i doterajšie priezviská. V tom prípade musia sa však dohodnúť na *spoločnom priezvisku všetkých detí* z tohto manželstva pochádzajúcich. Osobitná manželská a otcovská moc muža sa už neuznáva. Na základe manželstva vznikne švagrovstvo medzi jedným manželom a príbuznými druhého manžela, ktoré trvá i po zániku manželstva. (Z. 265, hl. 1, č. 2, § 15—8.)

O *uspokojenie potrieb rodiny,* manželstvom založenej, sú povinní starať sa obidvaja manželia podľa svojich síl a podľa pomeru svojich zárobkových a majetkových možností. Poskytovanie prostriedkov možno zčasti alebo celkom vyvážiť osobným výkonom starostlivosti o deti a o spoločnú domácnosť. Tento prípad bude častý najmä u manželky, ktorá najviac sa zaoberá deťmi a domácnosťou. Ak jedného z manželov niečo postihne (choroba, nutná neprítomnosť a pod.), predpokladá sa, že druhý manžel je oprávnený konať za neho v obvyklých veciach. I konanie iba jedného z manželov pri obvyklých veciach rodiny zaväzuje obidvoch manželov spoločnou a nerozdielnou rukou. Ak teda manželka napr. niečo kúpi pre rodinu, vec sa má tak isto, ako by to bol kúpil aj manžel. Z dôležitých dôvodov však môže súd na žiadosť jedného manžela vysloviť, že konanie druhého manžela nemá onen právny následok. Ale ak sa pomery zmenia, môže sa taký výrok i zrušiť. (Z. 265, hl. 1., č. 2, § 19—21.)

Majetok, ktorý nadobudne ktorýkoľvek z manželov za trvania manželstva, tvorí jeho *získaný majetok.* Vyníma sa však z neho to, čo nadobudne dedičstvom alebo darom, a tiež to, čo slúži jeho osobným potrebám (športové náčinie a pod.) alebo výkonu jeho povolania (nástroje, odborné knihy a pod.). Získané majetky obidvoch manželov sú *spoločným majetkom obidvoch.* To je zákonné majetkové spoločenstvo. Obvyklú sprá-

vu imania, patriaceho do zákonného majetkového spoločenstva, môže vykonávať každý z manželov sám. Keď však ide o vec, ktorá presahuje rámec obvyklej správy, potrebuje súhlas druhého manžela. Na žiadosť ktoréhokoľvek z manželov môže súd zo závažných dôvodov zrušiť zákonné majetkové spoločenstvo. Toto spoločenstvo zaniká, len čo je niektorý z manželov pozbavený svojprávnosti. Podiely manželov sú si ináč rovné. Manželia môžu sa však dohodnúť, že rozsah spoločného imania bude iný, než aký je pri zákonnom majetkovom spoločenstve. Aj správu spoločného imania môžu dohovorom upraviť ináč, než ustanovuje zákon. Na platnosť takých manželských majetkových dohovorov je potrebná forma súdnej zápisnice. (Tamže, §§ 22, 23, 25, 26, 29.)

Ak nastal z dôležitých dôvodov medzi manželmi hlboký a trvalý rozvrat, môže manžel žiadať, aby *súd manželstvo zrušil rozvodom.* Právne následky súdnych výrokov, ktorými už bol právoplatne vyslovený rozvod od stola a lôžka, zostávajú nedotknuté. Ale v takých sporoch dosiaľ právoplatne neskončených pokračuje súd, ako by šlo o rozvod podľa nového rodinného práva. Aj majetkové nároky takýchto sporov sa uplatňujú už podľa nového práva. (Z. 266, hl. 3, § 28—9.) Z toho vyplýva, že nové právo neuznáva už rozvod od stola a lôžka, ale iba rozvod samého manželského sväzku. O rozvod nemôže žiadať manžel, ktorý zavinil rozvrat výlučne sám, iba ak druhý manžel prejaví súhlas s rozvodom. Ak manželia majú maloleté deti, nemôže sa manželstvo rozviesť, ak by to bolo v rozpore so záujmom týchto detí. Rozhodnutie, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa, nemožno vydať, dokiaľ nie sú pre čas po rozvode upravené práva a povinnosti rodičov o dieťa a jeho majetku. V rozhodnutí, ktorým sa manželstvo rozvádza, má sa tiež vysloviť, či manželia, alebo ktorý z nich zavinil rozvod. Od výroku o vine treba odstúpiť, ak o to požiadajú obidvaja manželia. Rozvedený manžel, ktorý nie je vinný, pokiaľ nie je sám schopný uspokojiť svoje osobné potreby, môže žiadať od druhého manžela, hoci tiež nevinného, aby mu na ich uspokojenie poskytoval úhradu podľa svojich

zárobkových a majetkových možností. Ak rozvod zavinili obidvaja manželia, môže súd priznať uvedenú úhradu i vinnému manželovi. Manžel, ktorý má na úhradu právo, stráca ho, len čo uzavrie nové manželstvo. Manžel, ktorý prijal priezvisko druhého manžela, môže do 15 dní po rozvode oznámiť orgánu, poverenému viesť matriky, že opäť prijíma svoje predošlé priezvisko. (Z. 265, 1, č. 3, § 30—4.)

Rodičia sa starajú o telesný a duševný rozvoj detí. *Starajú sa najmä o ich výživu a výchovu* tak, aby boly náležite pripravené prispievať svojou prácou, a to podľa svojich schopností a náklonností, na prospech spoločnosti. Deti majú spoločné priezvisko oboch rodičov alebo jedného z nich. Ak rodičia majú rozdielne priezviská, je ich vecou, aby sa dohodli, či dieťa bude mať priezvisko otca alebo matky. Dohodu oznámia orgánu poverenému viesť matriky, aby to zaviedol do nej. Ak manželstvo uzaviera matka dieťaťa, ktorého otec nie je známy, môžu manželia pred orgánom, povereným viesť matriky, súhlasne sa osvedčiť, že priezvisko, určené pre ich ostatné deti, ponesie i toto dieťa. Priezvisko dieťaťa nemôže sa zmeniť, zmeniť môže si ho iba dieťa, keď nadobudne plnoletosť, t. j. 18. rok svojho veku. (Z. 265, hl. 2, č. 1, § 35—8.)

O výživu a výchovu dieťaťa sú povinní starať sa *rovnako obidvaja rodičia,* teda nielen otec. Poskytovanie prostriedkov na výživu a výchovu dieťaťa môže sa z časti alebo celkom vyvážiť osobným výkonom starostlivosti o dieťa, čo platí hlavne o matke. Dieťa, ktoré je vo výžive rodičov a s nimi žije, je povinné doma pomáhať. Dohody aj súdne rozhodnutia o výžive a výchove dieťaťa možno zmeniť, ak sa zmenia pomery. (Tamže, § 39—41.)

Ak sa dieťa narodí v čase od uzavretia manželstva do uplynutia 300 dní po zániku manželstva alebo po jeho vyhlásení za neplatné, považuje sa *za otca manžel matky.* Ak sa znova vydatej žene narodí dieťa, za otca sa považuje neskorší manžel, i keď sa dieťa narodilo pred uplynutím 300 dní po tom, ako jej skoršie manželstvo zaniklo alebo bolo vyhlásené za neplatné. Ináč sa považuje za otca muž, ktorý otcovstvo uzná, alebo

ktorého otcovstvo zistí súd. Otcovstvo možno uznať iba so súhlasom matky, ak je naživе. Matkin súhlas nie je potrebný, ak je celkom pozbavená svojprávnosti alebo ak zadováženie jej súhlasu je spojené s ťažko prekonateľnou prekážkou (nachádza sa v neprístupnej krajine a pod.) Uznanie otcovstva sa robí vyhlásením pred súdom alebo pred orgánom povereným viesť matriky. Otcovstvo môže sa uznať aj u dieťaťa ešte nenarodeného, ak je však už počaté. Avšak muž, ktorý otcovstvo uznal, môže ho i poprieť, len keď dieťa nesplodil a dokiaľ neuplynie 6 mesiacov odo dňa, keď otcovstvo uznal. Ak otcovstvo nie je uznané, dieťa i matka môžu žiadať, aby otcovstvo zistil súd. Ak pritom súd ako dôkaz nariadi krvnú, alebo dedične biologickú skúšku, muž je povinný podriadiť sa skúške. (Z. 266, hl. 2, § 20, ods. 3.) Za otca sa považuje muž, ktorý s matkou dieťaťa obcoval v čase, od ktorého neprešlo do narodenia dieťaťa menej ako 180 a viac než 300 dní. Matkin manžel môže do 6 mesiacov odo dňa, keď sa dozvie, že sa jeho manželke narodilo dieťa, na súde zaprieť, že je jeho otcom. Aj matka môže do 6 mesiacov od narodenia dieťaťa poprieť, že otcom dieťaťa je jej manžel. (Z. 265, hl. 2, č. 2, § 42—8, § 51.)

Maloleté deti sú *pod rodičovskou mocou.* Rodičovská moc obsahuje najmä práva a povinnosti rodičov viesť konanie detí, zastupovať deti a spravovať ich majetok. Treba ju vykonávať tak, ako to vyžaduje záujem detí a prospech spoločnosti. Rodičovská moc náleží *obidvom rodičom.* Ak jeden z rodičov nie je naživе, nie je známy alebo nie je svojprávny, rodičovská moc náleží druhému rodičovi. To isté platí, ak jeden z rodičov bol pozbavený rodičovskej moci. O rodičovskej moci otca, ktorý bol súdne zistený, rozhodne súd. Zástupcom dieťaťa, ktoré je v rodičovskej moci obidvoch rodičov, môže byť ktorýkoľvek z rodičov, teda nielen otec. (Tamže, § 52, 53, 55, 57.) Ak sa rodičia o výkone rodičovskej moci nedohodnú, rozhodne súd, berúc do úvahy záujem dieťaťa, akým spôsobom má sa rodičovská moc vykonávať, najmä ktorý z rodičov má zastupovať maloletého. (Z. 266, § 21.) Rodičia sú povinní spravovať majetok dieťaťa so starostlivosťou riadneho hospodára. Výnos z ma-

jetku dieťaťa slúži na výživu a výchovu dieťaťa a *jeho súrodencov,* ktorí sú s ním spoločne vychovávaní. Ak niečo ostane, použije sa na ostatné odôvodnené potreby rodiny. Len čo dieťa dosiahne plnoletosť, rodičia mu odovzdajú majetok, ktorý spravovali. Ak výkonu rodičovskej moci bráni trvalá prekážka, ak rodičia zneužívajú svoju rodičovskú moc alebo ak hrubo zanedbávajú povinnosti z nej vyplývajúce, súd pozbaví ich rodičovskej moci. Ak to vyžaduje záujem dieťaťa, súd zakáže rodičom, pozbaveným rodičovskej moci, stýkať sa s dieťaťom. (Z. 265, hl. 2, č. 3, § 58, 59, 61, 62.) Dieťa je zákonným dedičom obidvoch rodičov a *obidvaja rodičia* majú zákonné dedičské právo po dieťati. (Z. 266, hl. 1, § 4.)

I *osvojením* vznikne medzi osvojiteľom a osvojencom taký pomer, aký je medzi rodičmi a deťmi. Osvojiť možno iba osoby maloleté a len vtedy, ak je im osvojenie na prospech. Medzi osvojiteľom a osvojencom musí byť primeraný vekový rozdiel. Osvojiteľom nemôže byť, kto nie je svojprávny. Ako spoločné dieťa môžu si osvojiť iba manželia. Ak je osvojiteľom manžel, môže si osvojiť iba so súhlasom druhého manžela. Tento súhlas nie je potrebný, ak druhý manžel je celkom pozbavený svojprávnosti alebo ak zadováženie jeho súhlasu je spojené s ťažko prekonateľnou prekážkou. Osvojenie vznikne súdnym výrokom na žiadosť osvojiteľa. Na osvojenie treba súhlas zákonného zástupcu osvojovanej osoby. Ak táto osoba vie posúdiť dosah osvojenia, je potrebný i jej súhlas. Osvojenec dostane priezvisko osvojiteľa. Spoločný osvojenec manželov dostane priezvisko určené pre ich ostatné deti. K priezvisku, nadobudnutému osvojením, môže osvojenec, ak osvojiteľ súhlasí, pripojiť svoje doterajšie priezvisko. Osvojením zaniká rodičovská moc rodičov osvojencových, a ak osvojenec je poručencom, zaniká poručenstvo. Na návrh osvojiteľa alebo osvojenca môže súd z dôležitých dôvodov zrušiť pomer, ktorý vznikol osvojením. Právne následky zrušenia nastanú dňom, keď návrh bol podaný. Ak je osvojenec plnoletý, možno osvojenie zrušiť dohodou medzi ním a osvojiteľom. Dohoda musí mať formu súdnej zápisnice. (Z. 265, hl. 2, č .4, § 63—69.) Osvojenec a jeho

potomci, osvojiteľ a jeho príbuzní dedia navzájom podľa dedičných skupín ako príbuzní. Osvojenec nededí v pôvodnej rodine a pôvodná rodina osvojeného nededí po ňom. Zrušením osvojeneckého pomeru vznikajú znovu dedičské práva v pôvodnej rodine osvojencovej rovnako ako rodičovská moc osvojencových rodičov. (Z. 266, hl. 1, § 5.)

Z pomeru príbuzenstva vyplýva príbuzným v priamom pokolení *vzájomná povinnosť poskytovať si úhradu na osobné potreby*. To je vyživovacia povinnosť. Ak niet potomkov, prechádza vyživovacia povinnosť na predkov. Ak je niekoľko potomkov alebo predkov, vyživovaciu povinnosť preberajú príbuzní v stupni bližšom pred príbuznými v stupni vzdialenejšom. Ak je viac takých príbuzných na tom istom stupni, o ich povinnosti rozhodujú ich zárobkové a majetkové možnosti. Nárok na vyživovanie prislúcha však týmto osobám len v ich núdzi. To neplatí o maloletých deťoch voči ich rodičom. Rozsah tejto povinnosti určujú odôvodnené potreby oprávnenej osoby ako i zárobkové a majetkové možnosti povinnej osoby. Otec dieťaťa, za ktorého matka nie je vydatá, je povinný matke prispievať, ako slušnosť žiada, na úhradu nákladov na tehotenstvo a zľahnutie ako i na úhradu jej osobných potrieb po tri mesiace. Z dôvodov zasluhujúcich osobitný zreteľ môže súd otcovu vyživovaciu povinnosť predĺžiť na viac ako na 3 mesiace. Ak tehotenstvom alebo zľahnutím vzniknú matke bez jej viny nevyhnutné iné výdavky alebo mimoriadne majetkové ujmy, môže súd uložiť otcovi dieťaťa, aby prispel i na ich úhradu. Právo žiadať úhradu sa premlčí po 3 mesiacoch od zľahnutia. Na úhradu týchto nákladov ako i na zaistenie výživy dieťaťa na tri mesiace môže súd na návrh ženy uložiť tomu, ktorého otcovstvo je pravdepodobné, aby potrebnú sumu poskytol vopred. (Z. 265, hl. 2, č. 5, § 70—73, 76—77.) Ak rodičia maloletého dieťaťa nežijú spolu, súd rozhodne o návrhu, komu sa má sveriť dieťa do výchovy a akou sumou má každý z rodičov prispievať na jeho výživu. Rozhodnutie môže sa nahradiť dohodou rodičov. Takáto dohoda však vyžaduje súhlas súdu. Súd určí rozsah vyživovacej povinnosti na návrh jedného z ro-

dičov, i keď rodičia žijú spolu, ak jeden z nich neplní svoju povinnosť dobrovoľne. (Z. 266, hl. 2, § 23.) Kto úmyselne neplní svoju zákonnú povinnosť vyživovať alebo zaopatrovať iného alebo sa tejto povinnosti vyhýba, potresce sa pre prečin tuhým väzením od jedného mesiaca do dvoch rokov. Ak je odsúdený na dlhší čas ako jeden rok, súd vysloví aj stratu čestných práv občianskych. Tuhým väzením od troch mesiacov do troch rokov sa potresce vinník vtedy, ak jeho činom je ohrozené zdravie oprávnenej osoby alebo ak je tu iná priťažujúca okolnosť. (Z. 266, hl. 3, § 42.)

Ak rodičovskú moc nemá ani jeden z rodičov alebo ak rodičovská moc obidvoch rodičov spočíva, *ustanoví sa dieťaťu poručník*. (Z. 265, hl. 2, č. 3, § 56.) Maloletému ustanoví ho súd, len čo sa dozvie, že je tu zákonom uznaný dôvod. Poručník sa stará o maloletého a jeho majetok namiesto jeho rodičov. Pritom podlieha dozoru súdu. Za poručníka nemožno ustanoviť toho, kto nie je svojprávny, ani toho, kto je pozbavený občianskych práv, ani toho, od ktorého nemožno očakávať, že bude riadne plniť povinnosti poručníka. Ak to nie je v rozpore so záujmami maloletého, súd ustanoví za poručníka predovšetkým toho, koho označili rodičia; ak nebol takto nikto označený, niekoho z príbuzných alebo z osôb blízkych maloletému alebo jeho rodine. Ak niet vhodných osôb, súd poverí poručníctvom okresný národný výbor, ktorý túto funkciu vykonáva prostredníctvom verejného poručníka. Prijať poručníctvo je čestnou povinnosťou, neprijatie ospravedlňujú iba dôležité dôvody. Len čo bude niekto ustanovený poručníkom, složí sľub. Je povinný ihneď sa ujať poručníctva a vykonávať ho tak dlho, dokiaľ sa poručníctvo neskončí alebo dokiaľ ho súd od neho neoslobodí. Vo všetkých dôležitejších veciach, či už ide o osobu poručenca alebo o správu jeho majetku, je poručník povinný vyžiadať si súhlas súdu. Poručník je povinný podávať súdu zprávu o osobe poručencovej a účty zo správy jeho majetku. Súd však môže poručníka od toho oslobodiť, ak výťažky z imania nepresahujú pravdepodobné náklady na výchovu a výživu poručenca. Ak je správa poručencovho majetku spojená so

značnou námahou, súd môže poručníkovi priznať, ak o to požiada, primeranú odmenu z toho majetku, a to ročne alebo pri skončení správy. Právo poručenca žiadať od poručníka náhradu škody, ktorú mu pri výkone poručníctva spôsobil, a právo poručníka žiadať náhradu nákladov, spojených so správou majetku poručenca, premlčujú sa v troch rokoch po skončení poručníkovej správy. Súd zbaví poručníka poručníctva na jeho žiadosť, ak uvedie dôležité dôvody. Súd poručníka odvolá, ak je pre výkon poručníctva nespôsobilý, alebo ak porušuje svoje povinnosti. Poručník je povinný najneskoršie do dvoch mesiacov po skončení poručníctva predložiť záverečný účet. Od tejto povinnosti môže ho súd oslobodiť. (Z. 265, hl. 3, § 78—82, 84, 86—90.)

Kto pri vykonávaní *úradu duchovného* alebo podobnej náboženskej funkcie poruší ustanovenia zákona o rodinnom práve alebo predpisy ho vykonávajúce, súd ho *potresce* pre priestupok väzením do 6 mesiacov. Ak čin bol spáchaný zo ziskuchtivosti, môže súd popri treste na slobode uložiť vinníkovi peňažitý trest od 500 do 50.000 Kčs.

Narodenie, uzavretie manželstiev, úmrtie a iné skutočnosti, rozhodné pre zistenie a overenie osobného stavu, *zapisujú sa do matriky.* Matrika a úradné výpisy z nej sú verejné listiny. Matrika má knihu narodených, knihu manželstiev a knihu zomrelých. Matriky vedú a úlohy s tým súvisiace obstarávajú miestne národné výbory. Príslušný je miestny národný výbor, v obvode ktorého sa osoba narodila, uzavrela manželstvo alebo zomrela. Ak sa osoba narodí alebo zomrie za cesty v dopravnom prostriedku, pre príslušnosť miestneho národného výboru je smerodajné miesto, kde došlo k vyloženiu narodenej alebo zomrelej osoby z dopravného prostriedku. Dohľad na výkon pôsobnosti v odbore matrík vykonáva v najvyššej stolici Ministerstvo vnútra. Miestny národný výbor vydá úradný výpis z matriky a tiež povolí v prítomnosti svojho orgánu nahliadnuť do matriky, ak o to požiada osoba, ktorej sa zápis týka, alebo ktorá osvedčí odôvodnený záujem. Žiadosť o výpis z matriky a prvý výpis z matriky sú oslobodené od poplatkov a dávok.

Zmeny zápisov a dodatočné zápisy v matrike sa vykonávajú podľa verejných listín z úradnej povinnosti alebo na žiadosť. Na žiadosť osoby, ktorej meno alebo priezvisko českého alebo slovenského pôvodu je zapísané v matrike pravopisne nesprávne, zmení sa zápis v shode s pravidlami českého alebo slovenského jazyka. Na vykonanie tejto zmeny zápisu je potrebný súhlas bezprostredne nadriadeného národného výboru. (Z. 268 o matrikách, § 1—4, 9, 20, 24.)

Oznámiť narodenie je povinná osoba, ktorá účinkovala pri pôrode (lekár, pôrodná asistentka a pod.); ak niet takej osoby, jeden z rodičov. Narodenie treba oznámiť do 7 všedných dní, narodenie mŕtveho dieťaťa najneskoršie nasledujúci všedný deň. Matka môže splniť oznamovaciu povinnosť i po týchto lehotách, len čo bude môcť oznámenie urobiť. *Úmrtie je povinný oznámiť:* 1. úradný ohliadač mŕtvol, 2. manžel alebo členovia rodiny, ktorí žili so zomretým v spoločnej domácnosti, a to v poradí podľa stupňa príbuzenstva, prípadne švagrovstva, 3. ten, v ktorého byte alebo dome osoba zomrela. Úmrtie treba oznámiť najneskoršie nasledujúci všedný deň. Narodenie alebo úmrtie vo verejných ústavoch alebo zariadeniach, v kasárňach alebo iných vojenských ubytovacích zariadeniach, je povinný písomne oznámiť najneskoršie nasledujúci všedný deň vedúci úradník alebo veliteľ. Ak niekto nájde dieťa, ktoré ešte nevie podať potrebné údaje na zistenie svojej totožnosti, povinný je bezodkladne to oznámiť miestnemu národnému výboru, v ktorého obvode sa dieťa našlo. Miestny národný výbor vykoná potrebné vyšetrenie, aby zistil totožnosť dieťaťa a podľa jeho výsledku urobí zápis do knihy narodených. Podobné je pokračovanie, ak sa nájde mŕtvola. Súdy a orgány verejnej správy sú povinné oznámiť príslušnému miestnemu národnému výboru rozhodnutia, ktoré sú podkladom pre zápis do matriky alebo pre jeho zmenu, taktiež rozhodnutia, týkajúce sa trvania manželstva. To sa má stať písomne. Kto nesplní oznamovaciu povinnosť, alebo úmyselne urobí nesprávne alebo neúplné oznámenie, potresce sa, ak nejde o čin súdne trestný (napr. o falšovanie verejnej listiny), okresným národným výborom poku-

tou do 10.000 Kčs. V prípade nevymožiteľnosti pokuty vymeria sa zároveň náhradný trest väzenia (zatvorenia) podľa miery zavinenia do jedného mesiaca. (Z. 268, § 13—17, 19, 23.)

Všetky cirkevné matriky sú majetkom štátu a prechádzajú dňom 1. januára 1950 do správy národných výborov. (Z. 268, § 27.)

O B S A H

ČASŤ VŠEOBECNÁ 9

Pojem sviatosti 11
Látka a forma sviatosti 13
Vysluhovač sviatosti 15
Subjekt sviatosti 20

ČASŤ ŠPECIÁLNA 23

Krst 25
Birmovanie 38
Eucharistia 45
Prvá hlava: Eucharistická obeta 45
A. Podstata eucharistickej obety 45
B. Ovocie eucharistickej obety 47
C. Látka a forma Eucharistie 51
D. Celebrant 57
E. Okolnosti eucharistickej obety 69
F. Obrady eucharistickej obety 73
Druhá hlava: Sviatosť Oltárna 77
Tretia hlava: Sväté prijímanie 79
A. Podstata a potreba 79
B. Vysluhovateľ 82
C. Prijímajúci 85
D. Okolnosti sv. prijímania 90
Sviatosť pokánia 91
Prvá hlava: Podstata a potreba 91
Druhá hlava: Látka sviatosti pokánia 94
A. Spoveď 96
B. Ľútosť 105
C. Predsavzatie 110
D. Zadosťučinenie 112
Tretia hlava: Forma sviatosti pokánia 117
Štvrtá hlava: Spovedník 123
A. Podmienky platného rozhrešenia 123
B. Povinnosti spovedníka 144
§ 1. Sudca 144
§ 2. Lekár 155
Piata hlava: Miesto spovede 162
Posledné pomazanie 163
Sviatosť kňazstva 170

A. Povaha, látka, forma, vysluhovateľ vysviacky 170
B. Subjekt vysviacky 176
C. Okolnosti vysviacky 191
Manželstvo 193
A. Prirodzené manželstvo 193
B. Sviatosť manželstva 193
§ 1. Povaha, látka, forma, vysluhovatelia, účinky 193
§ 2. Vlastnosti sviatosti manželstva 199
§ 3. Zasnúbenie, skúška a vyhlášky pred sobášom 208
§ 4. Manželské prekážky 216
a) Zakazujúce prekážky 218
b) Zrušujúce prekážky 224
aa) Vek 224
bb) Pohlavná nemohúcnosť 225
cc) Manželský sväzok 230
dd) Odlišný kult 232
ee) Vyšší rad 234
ff) Slávnostný sľub 235
gg) Únos 236
hh) Zločin 238
ii) Pokrvenstvo 242
kk) Švagrovstvo 246
ll) Verejná počestnosť 247
mm) Duševné príbuzenstvo 249
nn) Adopcia 250
§ 5. Dišpenzácia od manželských prekážok 250
§ 6. Manželský súhlas 257
§ 7. Kánonická forma 264
§ 8. Okolnosti sobáša 272
§ 9. Konvalidácia neplatného manželstva 274
DODATKY
I. Odpustky 281
II. Sväteniny 295
III. Breviár 302
IV. Manželskoprávny spor 315
V. Rodinné právo Československej republiky 325

ThDr. Alexander Spesz

SVIATOSTI

So schválením Apošt. administratúry v Trnave č. 333/49-S, zo dňa 7. októbra 1949 s obálkou a frontispicom od Edity Ambrušovej v náklade 2.750 exemplárov vydal Spolok sv. Vojtecha v Trnave 1950. Písmom garmond Excelsior vytlačily Západoslovenské tlačiarne, nár. podnik, prevodzovňa 1 v Trnave 1950.

Papier pridelený výmerom PIO č. 10.095/50-III/1 zo dňa 23. augusta 1950.